ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В КРАКОВІ
КАЗАХСЬКИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. С.СЕЙФУЛЛІНА
БІЛОРУСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВИЙ КЛУБ «SOPHUS»

СТРАТЕГІЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО, ТЕХНОЛОГІЧНОГО ТА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

Збірник наукових праць
ІІ міжнародної науково-практичної
конференції

1 **червня** 2016 **року**
Україна, **м**. **Кам'янець-Подільський**

УДК 63.001:65.001:30.001:10.001
ББК 65.9 (4**укр**)-55
С 83

Стратегія збалансованого використання економічного, **технологічного та ресурсного потенціалу країни**: зб. наук. праць ІІ міжнар. наук.-практ. конф. 1 червня 2016 р. (ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський). – Тернопіль : Крок, 2016. – 271 с.

ISBN 978-617-692-345-9

Збірник містить наукові доповіді ІІ міжнародної науково-практичної конференції "Стратегія збалансованого використання економічного, технологічного та ресурсного потенціалу країни" (м.Кам'янець-Подільський, 1 червня 2016 р.), яка відбулася на web-сайті www.sophus.at.ua, з актуальних технологічних, технічних, економічних, соціальних та екологічних проблем і напрямів розвитку України, інших держав та сучасного суспільства загалом.

Збірник буде розміщений в системі РИНЦ (договір №1005-03/2015К від 24.03.2015 р.)

***Редакційна колегія**:*

Іванишин В.В., д.е.н., проф., ректор – голова редакційної колегії (Україна); Бендера І.М., д.пед.н., проф.; професор (Україна); Водяник І.І., д.т.н., проф. (Україна); Гораш О.С., д.с.–г.н., проф. (Україна); Желавський М.М., д.вет.н., професор (Україна); Лісовський О., д.т.н., професор (Польща); Місюк М.В., д.е.н., професор (Україна); Панков Д.А., д.е.н., професор (Беларусь); Парлінська М., д.е.н., професор (Польща); Пармаклі Д.М., д.х.е.н., професор (Молдова); Пліска Ю., д.п.н., професор (Польща); Попович М.Д., д.філос.н., професор (Україна); Рихлівський І.П., д.с.г.н., професор (Україна); Цвігун А.Т., д.с–г.н., професор (Україна); Чойницький Й. д.с.-г.н., професор (Польща); Чикуркова А.Д., д.е.н., професор (Україна); Гаврилянчик Р.Ю., к.с.–г. наук., доцент (Україна); Гуцол Т.Д., к.т.н. доцент (Україна); Сава А.П., к.е.н., с.н.с. (Україна); Семенишена Н.В., к.е.н., доцент (Україна).

Рекомендовано до друку Вченою радою
Подільського державного аграрно-технічного університету
(протокол № 8 від 25.05.2016 р.)

***Відповідальний за випуск**:*
к.с.-г.н., Гаврилянчик Р.Ю.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій несуть автори наукових доповідей. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії збірника.

ISBN 978-617-692-345-9

© Подільський державний аграрно-технічний університет,
ГО «**Науковий клуб** «**СОФУС**», 2016
© Крок, 2016

STATE AGRARIAN AND ENGINEERING UNIVERSITY IN PODILYA
VOLODYMYR DAHL EAST UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY
TERNOPIL NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY
UNIVERSITY OF AGRICULTURE IN KRAKOW
S.SEIFULLIN KAZAKH AGRO TECHNICAL UNIVERSITY
BELARUS STATE ECONOMIC UNIVERSITY
SCIENTIFIC CLUB «SOPHUS»

STRATEGY OF BALANCED USE OF ECONOMIC, TECHNOLOGICAL AND RESOURCE POTENTIAL OF THE COUNTRY

Collection of scientific papers
of II International scientific and practical
conference

June 1, 2016
Ukraine, Kamianets-Podilskyi

UDC 63.001:65.001:30.001:10.001
BBK 65.9 (4ukr)-55

Strategy of balanced use of economic, technological and resource potential of the country: collection of scientific papers of ll Intern. scient.-pract. confer. June 1, 2016. (SAEUP, Kamianets-Podilskyi). – Ternopil : Krok, 2016. – 271 p.

ISBN 978-617-692-345-9

The collection contains scientific presentations by International scientific-practical Internet-conference "Strategy of balanced use of economic, technological and resource potential of the country" (Kamianets-Podilskyi, June 1, 2016), which was held on web-site www.sophus.at.ua, on actual technological, technical, economic, social and environmental problems and directions of development Ukraine and other countries and modern society in general.

The collection will be posted in the system RISC (contract №1005-03/2015K, 03.24.2015)

Editorial board:

Ivanyshyn V.V., DrSc, Prof. (Economy), rector – chairman of the editorial board (Ukraine); Bendera I.M., DrSc (Pedagogy), Prof..; Vodyanyk I.I., DrSc (Engineering), Prof., Prof. (Ukraine) ; Gorash O.S., DrSc (Agriculture), Prof. (Ukraine); Zhelavskyy M.M., DrSc (Veterinary), Prof. (Ukraine); Lisowski A., DrSc (Mechanics), Prof. (Poland); Misjuk M.V., DrSc (Economy), Prof. (Ukraine); Pankov D.A., DrSc (Economy), Prof. (Belarus); Parlinska M., DrSc (Economy), Prof. (Poland); Parmakli D.M., DrSc (Economy), Prof. (Ukraine); Plyska Y., DrSc (Pedagogy), Prof. (Poland); Popovych M.D., DrSc (Philosophy), Prof. (Ukraine); Ryhlivs'kyj I.P., DrSc (Agriculture), Prof. (Ukraine); Tsvigun A.T., DrSc (Agriculture), Prof. (Ukraine); Chojnicki J., DrSc (Agronomy), Prof. (Poland); Chykurkova A.D., DrSc (Economy), Prof. (Ukraine); Havrylianchyk R.Yu., PhD (Agriculture), Assoc. Prof., (Ukraine); Hutsol T.D., PhD (Engineering), Assoc. Prof. (Ukraine); Sava A.P., PhD (Economy), Senior Researcher (Ukraine); Semenyshena N.V., PhD (Economy), Assoc. Prof. (Ukraine)

Recommended for publication by Academic Council
of State Agrarian and Engineering University in Podilya
(protocol # 8, from 05.25.2016)

Responsible for issue:
Ph.D., Havrylianchyk R.Yu.

The content and authenticity of of publications are the authors of scientific papers. Views of the authors of publications do not necessarily reflect the views of the editorial board of the publication.

ISBN 978-617-692-345-9

© State Agrarian and Engineering University in Podilya,
Scientific club «SOPHUS», 2016
© Krok, 2016

З М І С Т C O N T E N T

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ БЛОК ДОСЛІДЖЕНЬ

TECHNOLOGICAL UNIT OF RESEARCH

Алейникова Наталья, **Диденко Павел**
ОПРЕДЕЛЕНИЕ ДИНАМИКИ РАЗВИТИЯ МИЛДЬЮ ПО ЯРУСАМ ВИНОГРАДНОГО КУСТА ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ СОВРЕМЕННОЙ ТЕХНИКИ 11

Гаврилянчик Руслан, **Сендецький Володимир**
ВИРОЩУВАННЯ ГРЕЧКИ В ПРОМІЖНИХ ПОСІВАХ : РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 13

Гузь Катерина, **Шкорбот Тетяна**, **Гринчишин Ольга**
СТАН ТА ПЕРСПИКТИВИ ВИРОБНИЦТВА НУТУ В СВІТІ В УКРАЇНІ 17

Дзюба Надія, **Землякова Олена**, **Кущ Анастасія**
ЗБАЛАНСОВАНЕ ХАРЧУВАННЯ – ОСНОВА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ 18

Дудка Микола
ФОРМУВАННЯ ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ АГРОФІТОЦЕНОЗІВ У РАННЬОВЕСНЯНИХ ПОСІВАХ В ПІВНІЧНОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ 21

Завірюха Петро
СЕЛЕКЦІЯ КАРТОПЛІ У ЛЬВІВСЬКОМУ НАУ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА 24

Іванишин Володимир, **Гуцол Тарас**, **Комарніцький Сергій**
ОБҐРУНТУВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТІВ ЗБИРАННЯ РАННІХ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР 27

Іванов Олег, **Левчук Віталій**
ПАРОКОНДЕНСАЦІЙНА УСТАНОВКА З ТЕРМОЕЛЕКТРИЧНИМ ОХОЛОДЖУЮЧИМ ЕЛЕМЕНТОМ 31

Карп'юк Андрій, **Стародуб Микола**, **Мельниченко Микола**
ЧІПИ НА ОСНОВІ НАНОСТРУКТУРОВАНОГО КРЕМНІЮ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ БІОЛОГІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ 34

Кузьмін Олег, **Лівар Ольга**
ЗАГАЛЬНА КЛАСИФІКАЦІЯ ХАРЧОВИХ ДОБАВОК, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У ВИРОБНИЦТВІ ГОРІЛОК 36

Логінов Михайло, **Росновський Микола**, **Логінов Андрій**
ВИКОРИСТАННЯ В СЕЛЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ЛЬОНОМ-ДОВГУНЦЕМ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ МОРФОЛОГІЧНИХ ТА ГОСПОДАРСЬКО-ЦІННИХ ОЗНАК 39

Макаова Богдана, **Кулик Максим**
ВИКОРИСТАННЯ БІОПАЛИВА ІЗ МІСЦЕВОЇ СИРОВИНИ ЯК ДІЄВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 41

Черний Александр
ИССЛЕДОВАНИЕ АБРАЗИВНОГО ИЗНОСА РЕЗИНОВЫХ ЗАЩИТНЫХ ФУТЕРОВОК ДЕТАЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ МАШИН 43

ПРИРОДНИЧИЙ БЛОК ДОСЛІДЖЕНЬ

NATURAL UNIT OF RESEARCH

Ганчар Вадим, **Ганчар Андрей**
НАУЧНАЯ РАБОТА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ (НА ПРИМЕРЕ 4 КЛАССА ГИМНАЗИИ № 9 Г. ГРОДНО) 47

Долід Анатолій
ЯВИЩЕ «НЕСУМІСНОСТІ» ЩЕПЛЕНИХ КОМПОНЕНТІВ ГРУШІ, ЇЇ ОЗНАКИ І КРИТЕРІЇ ДІАГНОСТИКИ 49
Ільків Євген, **Галярник Мирон**
МАГНІТОМЕТРИЧНА ІНФОРМАЦІЯ, ЯК СКЛАДОВА АГРОХІМІЧНОГО ПАСПОРТА ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ 51
Марченко Олексій
ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕХАНІЧНОГО ТА БІОЛОГІЧНОГО ОЧИЩЕННЯ СТІЧНИХ ВОД СВИНОКОМПЛЕКСУ 53
Орфанова Марія Мик., **Орфанова Марія Мих**.
ВПЛИВ АВТОТРАНСПОРТУ НА РІВЕНЬ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК 55
Tanasiuk Mykhailo
LANDSCAPE-GEOCHEMICAL CHARACTERISTICS OF THE EASTERN PART BUKOVINA PRECARPATHIANS 58
Шпинковська Марія, **Бакунова Анастасія**
ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА 60
Шпинковський Олександр, **Гриджук Денис**, **Коробова Діана**
СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ФІЗИЧНОГО СТАНУ СПОРТСМЕНІВ 62

ЕКОНОМІЧНИЙ БЛОК ДОСЛІДЖЕНЬ

ECONOMIC UNIT OF RESEARCH

Авраменко Юлія
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 64
Адаменко Алла
СТРАТЕГІЯ ДОВГОСТРОКОВОГО ІНВЕСТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ 66
Андрющенко Владислав
ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ 69
Афанасьев Михаил, **Староверова Ольга**, **Уринцов Аркадий**
ОНТОЛОГИЯ ВЗГЛЯДОВ НА ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ, ПРИМЕНЯЕМЫХ В СИСТЕМАХ ПОДДЕРЖКИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ 72
Барабаш Людмила, **Фризюк Людмила**
ОБҐРУНТУВАННЯ НОРМАТИВІВ ІНВЕСТИЦІЙ НА СТВОРЕННЯ ПЛОДОВИХ І ЯГІДНИХ НАСАДЖЕНЬ 75
Бєлко Ігор
ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЯ "РОЗВИТОК" 77
Бойко Ярослав
ЕКСПОРТНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО РИНКУ 80
Бокій Олена
ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА РОЗВИТОК ПРОДОВОЛЬЧОЇ СИСТЕМИ 81
Буткевич Христина
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 83
Вербицька Ксенія, **Малоок Ірина**
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ 86
Гайбура Юлія
ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ 88

Галак Костянтин
ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ 90
Гапак Наталія
МОДЕЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ НА ПРИКЛАДІ АКЦІОНЕРНИХ ШВЕЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАКАРПАТТЯ 93
Гахович Наталія
УКРАЇНСЬКІ МАШИНОБУДІВНИКИ РОБЛЯТЬ СТАВКУ НА ЕКСПОРТ АВТОКОМПОНЕНТІВ 95
Геєнко Михайло
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ІПОТЕЧНИХ ВІДНОСИН В АГРАРНІЙ СФЕРІ 97
Гоблик Володимир
ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ, ПРИМНОЖЕННЯ, РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ 100
Гончар Віталій
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ 102
Горіна Ганна
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ПРОСТОРОВА ПОЛЯРИЗАЦІЯ» 104
Горкавий Олександр
РОЗВИТОК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ЕКОНОМІКИ НА МІКРО-, МЕЗО- ТА МАКРОРІВНЯХ 107
Грищенко Алина, **Якубова Ирина**
ЗАТРАТЫ НА КАЧЕСТВО — ОБЪЕКТ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА 109
Гузенко Тетяна
ПЕРЕДУМОВИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВИХОДУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА WSE 112
Гуменюк Олена
ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ НА ПІДПРИЄМСТВІ 114
Демченко Іван
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ 116
Довгань Олександр, **Довгань Ірина**
ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ 118
Забчук Володимир
СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ: МЕТОДИ, МОДЕЛІ, ЕТАПИ 120
Заверуха Тетяна
ФОНДОВИЙ РИНОК В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ 123
Замлинська Ольга, **Замлинський Віктор**
ПРІОРИТЕТИ ТА ЗАГРОЗИ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ 126
Калініченко Олександр
КЛАСИФІКАЦІЯ РІВНІВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА 128
Качмар Оксана
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ 131
Квасницька Раїса, **Скрипник Анна**
СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТНОЮ ПОЗИЦІЮ БАНКУ 133
Клименко Людмила, **Клименко Владислав**
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ 136

Ковачевич Милена
ПРЯМЫЕ ИНОСТРАННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ И ВАЛОВОЙ ВНУТРЕННИЙ ПРОДУКТ БОЛГАРИИ: ПРИЧИННОСТЬ ПО ГРЭНДЖЕРУ 138
Колтунік Артем
ОБҐРУНТУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ЕФЕКТУ МЕТЕЛИКА» В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ 139
Комірна Дана
ПОГЛЯДИ ВІТЧИЗНЯНИХ ВЧЕНИХ НА ЕКОНОМІЧНУ СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ПРИБУТОК» 142
Конюхова Катерина
АГРОТУРИЗМ – СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ 144
Королева Наталья, **Левченко Александр**
ПРОБЛЕМЫ ТРУДОВОЙ ИНТЕГРАЦИИ БЛИЖНЕВОСТОЧНЫХ БЕЖЕНЦЕВ В СТРАНАХ ЕВРОПЫ 146
Маказан Єлизавета
ДЕРЖАВНИЙ МАРКЕТИНГ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ 149
Максимчук Леся
АНАЛІЗ РИЗИКІВ, НЕБЕЗПЕК ТА ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ АПК УКРАЇНИ 152
Мальцевич Наталья, **Мальцевич Валерий**
КОБРЕНДИНГОВАЯ ПРОГРАММА: ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ 155
Mandych Olexandra, Naumenko Inna
DEVELOPMENT STRATEGY COMPETITIVE DOMESTIC AGRICULTURAL ENTERPRISES 157
Матіщак Юлія
ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНІ 160
Мацьків Володимир
ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ 162
Микитюк Олексій
ВПЛИВ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ НА ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ 164
Мікуліна Марина
ФІНАНСОВІ ІНТЕРЕСИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ФОРМУВАНЬ 167
Мойсеєнко Ігор
РОЗРОБКА СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ НА ОСНОВІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА 169
Niyazbayeva Aliya
THE UNDERSTANDING OF TOURISM CLUSTER CONCEPT 171
Ногачевський Олександр
ВПЛИВ ФРАНЧАЙЗИНГУ НА ДИНАМІКУ РОЗВИТКУ ЗБУТОВИХ МОДЕЛЕЙ АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ 174
Обухов Евгений
ВНЕШНИЙ ВОДООБМЕН НА КИЕВСКОМ ВОДОХРАНИЛИЩЕ 176
ОдинецьТетяна
СТАНДАРТИЗАЦІЯ ЯК МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ 180
Ожелевська Тетяна, **Бебкевич Катерина**
АГРОХОЛДИНГИ В УКРАЇНІ 181
Олексієнко Антоніна
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ 184
Олексійко Валентин
ЗАВДАННЯ І ЦІЛІ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ А ШЛЯХИ ЇХ ДОСЯГНЕННЯ 186
Паньків Ольга
БІРЖОВА ТОРГІВЛЯ ЯК ФОРМА ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ 189

Перович Леся, **Боднарук Ірина**
РОЗРОБЛЕННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У СФЕРІ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ 191
Пивовар Марина
РОЗВИТОК РИНКУ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОГЛИБЛЕННЯ СПІВПРАЦІ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ 194
Пуцентейло Петро
СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО, ТЕХНОЛОГІЧНОГО ТА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА 196
Радченко Оксана
РОЛЬ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ В УМОВАХ ВІДМІНИ ДІЇ СПЕЦРЕЖИМІВ У СІЛЬСКОМУ ГОСПОДАРСТВІ 199
Романюк Ірина
МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ 203
Романюк Ірина
СТИМУЛЮВАННЯ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ПРОДУКЦІЇ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ РЕЖИМУ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС 205
Сава Андрій
СИСТЕМНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ 207
Семенишена Наталія
ТРАДИЦІЙНІ ТА НОВІТНІ ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ У ТЕОРІЇ ОБЛІКУ 209
Сидорук Борис
СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ 212
Сідун Віталій
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ 214
Сотник Ірина, **Шафорост Юлія**
РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 216
Стоволос Надія
ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ 218
Сук Петро, **Криворот Олег**
ОБЛІК АМОРТИЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ 220
Телетицкая Кристина, **Ганчар Андрей**
МОДЕРНИЗАЦИЯ ФЕРМ 222
Тимчев Марко
ССП АНАЛИЗА ЭФФЕКТИВНОСТИ “BALANCED SCORECARD ANALYSIS” - ИНТЕГРИРОВАНИЕ АНТИКРИЗИСНОГО АНАЛИЗА ПРЕДПРИЯТИЯ 223
Тимчишина Лілія
ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА 227
Трунов Миколай
ПРОБЛЕМА ГАЛЬМУВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ 229
Тюлькіна Катерина, **Санніков Євгеній**
ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В ЖИТЛОВОМУ СЕКТОРІ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ 232
Харченко Виктория
СОДЕРЖАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ 234
Хіміч Катерина
ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ 237

Чернявська Любов
ІСТОРИЧНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК У СФЕРІ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА 239
Чигарьов Дмитро
ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 241
Чикуркова Алла, **Прокопчук Лілія**
МОТИВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ 243
Чубар Ольга
ПРОБЛЕМА СПРАВЕДЛИВОСТІ В ДЕРЖАВНІЙ ПОДАТКОВІЙ ПОЛІТИЦІ 246
Шлінчук Анжеліка
ПЕРСПЕКТИВИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ В УКРАЇНІ 249
Шпинковская Мария
СОЦИАЛЬНО - ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ОБИТАНИЯ ЧЕЛОВЕКА НА ВОДНОЙ ПОВЕРХНОСТИ 251
Шпякіна Анна
СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОРИСТАННЯ ПИТНИХ ПОВЕРХНЕВИХ ТА ПІДЗЕМНИХ ВОД 253
Щербатюк Василий, **Грыу Майя**
ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА АУДИТОРСКИХ ЗАКЛЮЧЕНИЙ 255
Якубова Ирина, **Бойко Кристина**
ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ УЧЕТ И ЕГО МЕСТО В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА 258

СОЦІАЛЬНИЙ БЛОК ДОСЛІДЖЕНЬ

SOCIAL UNIT OF RESEARCH

Барковская Оксана, **Ганчар Андрей**
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ИНФОРМАТИЗАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ 261
Загородня Людмила, **Данильченко Ірина**
ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ 263
Клібайс Тетяна
ОГЛЯД МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ АТРИБУТИВНОГО СТИЛЮ ТА НАВЧЕНОЇ БЕЗПОРАДНОСТІ 265
Райкова Тетяна, **ЗарічнаТамара**, **Рижов Олексій**
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ 268

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ БЛОК ДОСЛІДЖЕНЬ
TECHNOLOGICAL UNIT OF RESEARCH

Алейникова Наталья
д.с.–х.н., доцент, начальник отдела
Диденко Павел
младший научный сотрудник
ФГБУН «ВННИИ виноградарства и виноделия «Магарач» РАН»
г. Ялта

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ДИНАМИКИ РАЗВИТИЯ МИЛДЬЮ ПО ЯРУСАМ ВИНОГРАДНОГО КУСТА ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ СОВРЕМЕННОЙ ТЕХНИКИ

Возделывание виноградников на одном и том же месте в течение нескольких десятков лет создаёт условия для концентрации большого количества возбудителей заболеваний, вредителей и усиления их вредоносности. Усовершенствование системы защиты винограда от вредных организмом должно строиться на критическом анализе химического метода, решительном обновлении ассортимента используемых препаратов и использовании современной техники для опрыскивания [1, 2, 3, 4].

Эффективное применение средств защиты растений возможно при наличии надежной техники и умения грамотной настройки ее на требуемый режим работы [5].

Основными требованиями к рабочим органам опрыскивателя является соблюдение требуемых норм расхода, дисперсности распыла, плотности и равномерности покрытия поверхности обрабатываемых растений. Любые потери рабочего раствора, которых можно было избежать – будь то испарение, дрейф или скатывание капель с листа – наносят негативное дополнительное действие на окружающую среду, поэтому требования к опрыскивающей технике, в данном случае к распылителям, очень высоки [6, 7].

Важнейшим показателем технического уровня опрыскивателей является стабильность расходных характеристик распылителей, определяемая, в свою очередь, износостойкостью материалов форсунок и исходной точностью их изготовления. При химической защите растений необходимы устойчивые и термоустойчивые высококачественные материалы [8].

Для обеспечения высокой износостойкости применяются прецизионные форсунки из оксидной керамики. При исследованиях проводимых 2014–2015 гг. использовали керамические щелевые инжекторные распылители фирмы Lechler (IDK 90–02 C).

Цель наших исследований заключалась в определении динамики развития Plasmopara viticola Berl. et de Toni по ярусам виноградного куста технического сорта Ркацители, при использовании инжекторных керамических распылителей установленных на опрыскиватель IDEAL.

Исследования проводились в условиях Юго–западной зоны виноградарства Крыма, на виноградных насаждениях АО «Агрофирма «Черноморец». При постановке полевых опытов использовались общепринятые методы, которые применяются в виноградарстве и защите растений [9, 10].

Эксперимент проводили по схеме: контроль – без обработок; опыт 1 – IDEAL + щелевые инжекторные распылители; опыт 2 – ОПВ–2000 + щелевые инжекторные распылители; эталон 1 – IDEAL + центробежные распылители с полным конусом распыла; эталон 2 – ОПВ–2000 + центробежные распылители с полным конусом распыла.

Для оценки количества капель и площади покрытия рабочим раствором виноградного куста использовали водочувствительную бумагу (карточки), которую развешивали по всем ярусам куста. По данным снятым с карточек определено, что при опрыскивании инжекторными распылителями химический раствор проникал внутрь всех ярусов виноградного куста и покрывал их на одинаковом уровне (28–31 шт. капель/см^2). На карточках эталона 2 (ОПВ + центробежные распылители) на нижнем ярусе куста показатели не соответствовали агротехническим требованиям (15–18 шт. капель/см^2).

На контрольном варианте (без химических обработок) диагностировали развитие Plasmopara viticola Berl. et de Toni с интенсивностью от слабой до сильной степени. В среднем за годы исследований развитие милдью на контрольном варианте по листьям и гроздям составляло: в фазу «мелкая горошина» – 0,2 % только по листьям, «рост ягод и побегов» – 21,3 и 7,1 %, «начало созревания» – 26,7 и 15,1 % соответственно.

В годы проведения полевых исследований при разном уровне развития милдью на опытных вариантах с использованием инжекторных распылителей интенсивность болезни не превышала 0,8–4,9 % по листьям и 0,6–1,5 % по гроздям, в эталонных вариантах – 1,9–6,4 % и 0,7–1,9 % соответственно.

В результате проведенных полевых исследований определено, что развитие болезни по всем ярусам виноградного куста, при использовании инжекторных распылителей и опрыскивателя IDEAL, зафиксировано на одном уровне (верхний, средний, нижний ярус – по 1,6 % на листьях), что свидетельствует о равномерности распределения химического раствора в кроне виноградного куста. На эталоном варианте (ОПВ + центробежные распылители) отмечали не равномерное развитие милдью по ярусам куста: наибольший показатель развития болезни зафиксировали на листьях нижнего яруса куста винограда 4,8 %; на среднем и верхнем ярусах развитие милдью составляло 3,9 % и 2,1 % соответственно.

Таким образом, для повышения эффективности и экологизации применения средств защиты растений, сокращения потерь препарата целесообразно применять современные опрыскиватели и распылители, обеспечивающие максимум использования потенциала пестицида на целевой поверхности.

Список использованных источников

1. Алейникова, Н. В. Анализ современной техники, используемой для опрыскивания виноградных насаждений в условиях Крыма [Текст] / Н. В. Алейникова, П. А. Диденко // Бюллетень ГНБС. – 2015. – Вып. 116. – С. 53–57.
2. Алейникова, Н. В. Современные фунгициды для защиты винограда от милдью [Текст] / Н.В. Алейникова, П. А. Диденко, В. Н. Шапоренко // Виноградарство и виноделие. – 2014. – Том 44. – С.56–58.
3. Алейникова, Н.В. Основные болезни винограда в условиях Крыма, прогноз их развития и система защиты [Текст] : дисс. доктора с/х наук / Н.В. Алейникова. – Ялта, 2010. – С. 14–19.
4. Странишевская, Е.П. Защита виноградников от вредителей, болезней и сорняков [Текст] / Е.П. Странишевска, А.М. Лапа, В.Ф. Дрозда и др. – Киев, 2009. – 123 с.
5. Киселев, В. И. Монтаж и настройка полевых, садовых и виноградных опрыскивателей [Текст] / В. И. Киселев, О. А. Соловьев. – Краснодар: АлВи–дизайн, 2006. – 65 с.
6. Ямников, Ю.Н. Тепличные опрыскиватели [Текст] / Ю. Н Ямников, Б. М. Анисимов // Защита и карантин растений. – 2007. – № 2. – С. 42.
7. Распылители для сельского хозяйства: каталог L 2010. [Lechler]. – Agrardusen und Zubehor, Postfach 13 23, Metzingen / Germany.
8. Бернштейн, Д.Б. Керамические распылители производства ОАО «ВИСХОМ» [Текст] / Д.Б. Бернштейн, Н. Н. Краховецкий // Защита и карантин растений. – 2005. – № 2. – С. 46–47.
9. Доспехов, Б. А. Планирование полевого опыта и статистическая обработка данных [Текст] / Б.А. Доспехов. – Москва : Колос, 1979. – 206 с.
10. Новожилов, К. В. Методические указания по государственным испытаниям фунгицидов, антибиотиков и протравителей семян сельскохозяйственных культур [Текст] / К. В. Новожилов. – М. : Колос, 1985 – 89 с.

Гаврилянчик Руслан
к. с.–г.н, доцент, перший проректор
Сендецький Володимир
к. с.–г. н., докторант
Подільський державний аграрно–технічний університет
м. Кам'янець–Подільський

ВИРОЩУВАННЯ ГРЕЧКИ В ПРОМІЖНИХ ПОСІВАХ : РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Загальновідомо, що успішне вирощування сільськогосподарських культур у проміжних посівах, яке дає можливість одержувати два–три врожаї за рік на одній площі, залежить від багатьох чинників, і, насамперед, від тривалості безморозного вегетаційного періоду, умов зволоження, теплового і світлового режимів року.

На сьогодні перед аграріями України стоїть завдання збільшити виробництво гречки за рахунок розширення площ вирощування гречки у проміжних посівах, адже післяукісні і післяжнивні посіви – важливий резерв збільшення валового виробництва зерна і ефективності рослинництва за умов інтенсифікації галузі землеробства.

На основі експериментальних і виробничих досліджень, виконаних нами продовж 2012–2015 років, а також узагальнення результатів дослідження інших наукових установ було розроблено технологію вирощування гречки на сидерат і на зерно у проміжних посівах, яка ґрунтується на дотриманні наступних вимог:

– післяукісні посіви гречки необхідно розміщувати після озимих зернових, капустяних, багаторічних трав, зібраних на зелений корм або сінаж; післяжнивні – після збирання ячменю озимого та інших зернових культур, гороху, капустяних, але не пізніше 25–30 липня, а після 30 липня висівати гречку на сидерат;

– здійснення деструкції соломи і рослинних решток (за збиранням попередника) біопрепаратом «Вермистим–Д» з мінімальною кількістю азотних добрив (8–12 кг/га), або з внесенням гноївки (5–10 т/га), або органічних добрив «Біогумус» (3–4 т/га), отриманих методом вермикультивування, або «Біопроферм» (5–6 т/га), отриманих методом біоферментації з одночасним загортанням у ґрунт на глибину 8–12 см. Після цього гречку слід висівати з наступним коткуванням ґрунту. За нульового обробітку ґрунту гречку висівають безпосередньо у стерню (без здійснення деструкції) насінням, обробленим препаратом «Вермимаг» (6 л/га) на глибину 2–4 см;

– збільшення норми висіву за післяжнивного вирощування на 15–20 % (норма висіву насіння гречки у післяукісних посівах 2.0–2.5 млн./га схожих насінин за широкорядного способу сівби та 3,5–4,0 – за рядкового способу);

– догляд за посівами (включає післясходове боронування, підживлення у період до цвітіння гречки біостимулятором–добривом «Вермимаг» (7 л/га) у баковій суміші із карбамідом (10 кг/га));

– обов'язкове вивезення бджолосімей на посіви гречки за 2–3 дні до початку цвітіння (2–3 сім'ї на 1 га);

– вирощування гречки в органічному землеробстві на фоні мінерального удобрення лише природного походження – фосфоритне добриво і калімаг; використовувати дозволені в органічному землеробстві – органічні добрива «Біогумус», «Біоактив» та біопрепарати, зокрема, рідке органічне добриво–біостимулятор «Вермимаг»;

– використання соломи і рослинних решток гречки на органічне добриво з використанням біодеструктора «Вермистим–Д» за такою схемою: до робочого розчину додають (залежно від кількості соломи і рослинних решток на гектарі) 8–12 кг/га аміачної селітри, або 10 кг карбаміду, або 10–12 кг КАСу. Можна використовувати рідкі органічні добрива (гноївку), або добрива «Біогумус» (3–4 т/га), або «Біопроферм» (8–15 т/га) і загортати їх у грунт на глибину 10–12 см;

– для лікування діабетичних захворювань вирощувати гречку, застосовуючи органічне добриво „Біопроферм” із збалансованим умістом тривалентного хрому та обприскування рослин під час вегетації регулятором росту «Біохром».

Отримані результати запроваджено в агроформуваннях різних форм власності, зокрема, у ПФ «Богдан і К» Івано–Франківської, ТзОВ «Агрофірма «Колос» Київської, у ТОВ «Корпорація «Колос–ВС» Тернопільської областей та ін.

У ПФ «Богдан і К» Снятинського району Івано–Франківської області щорічно на усій площі вирощування ярих і озимих культур (близько 2000 га) з метою поліпшення родючості ґрунту, отримання врожаю високої якості, зменшення витрат на придбання мінеральних добрив і пестицидів впроваджують біологічну технологію, яка включає: допосівне оброблення насіння ярих і озимих культур та дворазове обприскування рослин під час вегетації біостимуляторами–добривами виробництва ПП «Біоконверсія» – «Вермимаг», «Вермийодіс». На усій площі здійснюють деструкцію соломи і рослинних решток препаратом «Вермистим–Д», у т.ч. на площі 600–700 га – сумісно з висіванням культур на сидерат (гірчиця біла, редька олійна, вика озима, жито і гречка).

Щорічно на площі 105–220 га після збирання ячменю озимого висівають гречку і отримують у середньому 1,2–1,8 т/га зерна. За збиранням ячменю озимого сівалкою JohnDeere 1590 висівають гречку сорту Іванна безпосередньо у стерню насінням, обробленим біостимулятором «Вермимаг» рядковим способом з міжряддям 19 см за внесення у рядки 50–80 кг/га нітроамофоски із загортанням на глибину 2–4 см. На початку бутонізації рослини гречки обприскують регулятором росту «Вермийодіс»(5 л/га) у баковій суміші з карбамідом (10 кг/га), на кожному гектарі розміщують 2–3 бджолосім'ї.

Після збирання гречки на зерно одночасно здійснюють деструкцію соломи ячменю озимого і гречки деструктором «Вермистим–Д» у баковій суміші з карбамідом (10 кг/га) із загортанням у ґрунт на глибину 10–15 см.

У ТОВ «Корпорація Колос ВС» Борщівського району Тернопільської області післяжнивно гречку висівають після збирання ячменю озимого на зерно. Сіють гречку з 7 по 27 липня сівалкою VÄDERSTAD Rapid A 600 S та Selec нормою висіву 100 кг/та, глибина загортання насіння 3–4 см. Під передпосівний обробіток ґрунту вносять 100 кг/га мінеральних добрив (діамофоска NPK 10:26:26). На початку цвітіння на посіви вивозять 1–2 сім'ї бджіл на 1 га. Збирають врожай роздільним способом. Врожайність гречки у середньому за 2013–2014 рр. становила 20–23 ц/га. 2015 (посушливого) року отримали сходи, після чого ріст та розвиток припинився унаслідок високої температури повітря та нестачі вологи у ґрунті.

Дослідженнями В.М. Сендецького впродовж 2013–2015 років у ПФ «Богдан і К» Івано–Франківської області встановлено, що посіви гречки на сидерат у проміжних посівах найвищу врожайність зеленої маси (280–357 ц/га) забезпечили у сумішках з гірчицею білою та редькою олійною.

Вирощують гречку у ТОВ «Агрофірма «Колос» Сквирського р–ну Київської області на чорноземах типових слабо суглинкових у проміжних (післяукісно і післяжнивно) посівах щорічно на площі 180–220 га, отримують врожайність 15–28 ц/га.

Післяукісні посіви гречки (82–95 га) розміщують після 2 укосів люцерни, зібраної на корм і сінаж з одночасною оранкою на глибину 20–22 та передпосівним обробітком, норма висіву 95–100 кг/га насіння сорту Дев'ятка. Після збирання гречки на зерно виконують деструкцію соломи і рослинних решток біодеструктором з одночасним загортанням у ґрунт на глибину 8–12 см.

Післяжнивні посіви гречки (98–125 га) сорту Дев'ятка здійснюють після збирання ячменю озимого з одночасним загортанням соломи на глибину 10–15 см і висіванням її сівалкою CASE 5,4 з міжряддям 38 см, нормою висіву насіння 95–100 кг/га. Після

збирання гречки на зерно здійснюють деструкцію соломи і післяжнивних решток з одночасним загортанням у ґрунт на глибину 10–12 см. Деструкція соломи і післяжнивних решток (ячмінна 4–5 т/га + гречана – 2–3 т/га) рівнозначні внесенню 30–35 т/га високоякісного компосту.

Рентабельність вирощування гречки у проміжних посівах становила – 85–372 %.

Враховуючи багатогранне значення гречки, важливість вирощування її у проміжних посівах (післяукісно і післяжнивно) для збільшення виробництва зерна та використання зеленої маси на сидерат, соломи і рослинних решток на добриво на основі виконаних нами експериментальних і виробничих досліджень, результатів розробленої і впровадженої нами технології у ПФ «Богдан і К» Івано–Франківської, корпорації «Колос ВС» Тернопільської, ТЗОВ «Агрофірма «Колос» Київської та господарств інших областей на сучасному етапі розвитку землеробства доцільно розширити площі вирощування гречки в основних і проміжних посівах на зерно, що уможливить збільшити виробництво гречки і забезпечити внутрішній ринок та вийти на закордонні ринки. Використання соломи і рослинних решток гречки (із застосуванням деструкції препаратом „Вермистим–Д”) забезпечить поліпшення родючості ґрунту та зменшить витрати на придбання пестицидів і мінеральних добрив.

Список використаних джерел

1. Гаврилянчик, Р.Ю. Перспективи введення в культуру гречки татарської в Україні [Текст] / Р.Ю. Гаврилянчик // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно–технічного університету. – 2015. – Випуск 23. Сільськогосподарські науки. – С.45–54.

2. Сендецький, В.М. Використання соломи та інших рослинних решток на добрива [Текст] / В.М. Сендецький // Збірник наукових праць ПДАТУ. – Кам’янець–Подільський. – 2014. – № 22. – С. 25–27.

3. Рекомендації з вирощування гречки у проміжних посівах [Текст] / [В.В. Іванишин, І.А. Шувар, В.М. Сендецький, Л.В.Центило, Р.Ю. Гаврилянчик]. – За заг. редакцією В. В. Іванишина та І.А. Шувара. – Івано–Франківськ : Симфонія форте, 2015. – 48 с.

Гузь Катерина
старший науковий співробітник
Шкорбот Тетяна
науковий співробітник
Гринчишин Ольга
науковий співробітник
Український інститут експертизи сортів рослин
м. Київ

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА НУТУ В СВІТІ В УКРАЇНІ

За поживною цінністю нут переважає всі інші види зернобобових культур, включаючи горох, квасолю та сою. Латинська назва нуту – Cicer, вважають, що вона походить від грецького «kikus», що означає «могутність» або «сила». Вміст білка в насінні нуту варіюється від 20,1 до 32,4 %. У сої, гороху та квасолі білка в насінні міститься більше. Однак відомо, що харчова цінність культури визначається не за кількістю білка, а за його якістю, яка залежить від ступеня збалансованості складу амінокислот, вмісту незамінних амінокислот, перетравності та характеру впливу на утилізацію білка деяких негативних факторів. За цими показниками, а також за вмістом основних незамінних кислот – метіоніну та триптофану, нут має перевагу перед іншими бобовими культурами [2].

Рис. 1. **Хімічний склад зерна нуту**

Насіння нуту містить багато фосфору, калію та магнію, а також лецитину, рибофлавіну (вітамін В2), тіаміну (вітамін В1), нікотинової та пантетинової кислот, холіну. Вміст вітаміну С в насінні коливається від 2,2 до 20 мг на 100 г сухої речовини, причому в пророслому насінні його вміст швидко збільшується і на 12–й день після проростання становить 147,6 мг на 100 г сухої речовини [3].

В листках нуту містяться щавлева, лимонна та яблучна кислоти. Залежно від сорту вміст жиру в насінні коливається від 4,1 до 7,2 %, за цим показником нут переважає інші

бобові культури окрім сої [2]. Крім того, нут найбільш посухостійка культура серед бобових. Завдяки міцній кореневій системі та раціональному використанню вологи нут найбільше пристосований для вирощування в умовах недостатнього зволоження. Це єдина бобова культура, яка дає сталі, високі врожаї в засушливих та жарких умовах. Разом з тим він добре реагує на зрошення.

Насіння нуту містить багато фосфору, калію та магнію, а також лецитину, рибофлавіну (вітамін В2), тіаміну (вітамін В1), нікотинової та пантетинової кислот, холіну. Вміст вітаміну С в насінні коливається від 2,2 до 20 мг на 100 г сухої речовини, причому в пророслому насінні його вміст швидко збільшується і на 12–й день після проростання становить 147,6 мг на 100 г сухої речовини [1].

Список використаних джерел

1. Бушулян, О.В. Стійкість нуту до збудників фузаріозу в лабораторних умовах [Текст] / О.В.Бушулян, О.В.Бабаянц, В.І.Січкар // Науково–технічний бюлетень ІОК УААН. – Запоріжжя. – 2000. – Вип. 5. – С. 119–122.

2. Вавилов, П.П. Бобовые культуры и проблема растительного белка [Текст] / П.П.Вавилов, Г.С. Посыпанов – М. : Рассельхозиздат, 1983 – 256 с.

3. Довідник з вирощування зернових та зернобобових культур [Текст] / [В.В. Лихочвор, М.І. Бомба, С.В. Дубковецький та ін.]. – Львів : Українські технології, 1999 – 408 с.

Дзюба Надія
к.т.н., доцент
Землякова Олена
старший інженер
Кущ Анастасія
студентка
Одеська національна академія харчових технологій
м. Одеса

ЗБАЛАНСОВАНЕ ХАРЧУВАННЯ – ОСНОВА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Для натурального, здорового і в оздоровлюючого харчування має значення не лише те, що і скільки ми їмо, але й коли і як. Безліч так званих хвороб цивілізації пов'язані не лише з сучасним способом життя, але й перш за все з денатурованими продуктами харчування і способами їх комбінування в процесі споживання. На даний час лікарі і дослідники–дієтологи «рвуться у відкриті двері». Проте, скільки людей з надлишковою вагою, скільки страждає від різних порушень травного тракту, високого тиску, діабету і безлічі інших хвороб, виникнення яких пов'язане з неконтрольованою їжею. Тому, не дивлячись на широку пропаганду різних дієт, можна передбачити, що суспільство відносно культури харчування знає недостатньо.

Несприятливий вплив має їжа, що перевантажена легкозасвоюваними вуглеводами – цукром, кондитерськими виробами, виробами з борошна вищих сортів та ін. Збуджуючу дію надають кава, міцний чай, смажені страви, особливо жирні сорти м'яса, птиці, риби та ін. І навпаки, підвищене споживання овочів, фруктів і ягід, хліба з нижчих сортів борошна, які містять висівки, вареного м'яса, сиру і кисломолочних продуктів сприяє зниженню нервово–емоційної збудливості. Ці дані підтверджені експериментальними дослідженнями і практичними спостереженнями багатьох фахівців в області гігієни і фізіології харчування.

Сучасна дієта українців характеризується високою часткою вживання простих, легкозасвоюваних жирів, білків і вуглеводів і зменшенням вживання харчового волокна, тобто грубих сортів хліба, овочів, фруктів і ягід, тому серцево–судинні захворювання серед них є головною причиною підвищення рівня смертності за останніх 100 років. Так, наприклад, якщо в 1900 р. смертність від серцево–судинних захворювань складала 14,2%, то в 1977 р. вона досягла 48% від загальної смертності в країні. Встановлено, що населення, що вживає їжу з низьким рівнем жирів і збільшеним вмістом продуктів рослинного походження (овочі, фрукти, ягоди, гриби, горіхи, зернові продукти), має менший відсоток серцево–судинних захворювань.

Харчовим волокнам відводиться важлива роль в клінічній картині при певних порушеннях функцій прямої кишки, обміну вуглеводів і ліпідів. Вони збільшують дефекацію, будучи провідником води з фекаліями. Встановлена позитивна дія волокон при запорах. Збільшуючи вихід фекальних мас, вони сприяють видаленню жовчних кислот і гормонів, похідних холестерину, які потрапили у кишечник, і знижують зворотне їх всмоктування в кров. Певні види волокон зменшують швидкість всмоктування глюкози після їжі.

Деякі види харчових волокон впливають на жировий обмін. Вони зменшують вміст тригліцеридів і холестерину в плазмі і змінюють профіль жирових речовин в такому напрямі, який гальмує розвиток атеросклерозу. Окремі волокна здатні втручатичсь в циркуляцію жовчних кислот, сприяючи їх виведенню з фекаліями. Дослідження показали, що ряд харчових волокон захоплює не лише жовчні кислоти, але й холестерин, жирні кислоти. Встановлений зв'язок між раком прямої кишки і раціоном харчування з великою кількістю жиру, білка і малою кількістю харчових волокон.

Наступна важлива проблема в харчуванні людини пов'язана з тим, що в сучасних умовах людина може піддаватися різним видам інтоксикацій. Частина їх розвивається в результаті проникнення в організм токсичних речовин із зовнішнього середовища за рахунок забруднення повітря, води, харчових продуктів; інша – за рахунок утворення токсинів з самого організму, третя пов'язана з широким поширенням нікотинової і алкогольної залежності. Всі види інтоксикації несприятливо впливають на здоров'я людини, і в першу чергу на його нервову і серцево–судинну системи.

В результаті порушення мікрофлори кишечника починають переважати гнильні форми мікроорганізмів. При цьому виникає потік токсинів, який перевищує допустимий, нешкідливий їх рівень в організмі, який призводить до інтоксикації, порушенню багатовікової еволюційної «традиції» – співіснування людського організму з мікрофлорою шлунково–кишкового тракту. Аутоінтоксикація гнильними продуктами, що потрапляють з

кишечника, є одним з істотних чинників, що впливають на розвиток атеросклерозу і серцево–судинних захворювань. За теорією збалансованого харчування важливо врахувати, що їжа складається з декількох основних компонентів, різних за своїм біологічним значенням: харчові речовини – білки, вуглеводи, жири, вітаміни та ін.; баластні речовини; непоживні (токсичні) речовини.

Окрім збалансованості окремих продуктів за основними, біологічними властивостями і кислотно–лужним еквівалентом необхідно враховувати їх пропорційне співвідношення, оскільки кожен продукт оптимально поєднується з іншим лише в певній кількості. Будь–яка страва характеризується не лише набором певних продуктів, але і їх відповідними пропорціями, порушення яких веде до погіршення властивостей готової страви – смаку, запаху, консистенції, поживності та ін.

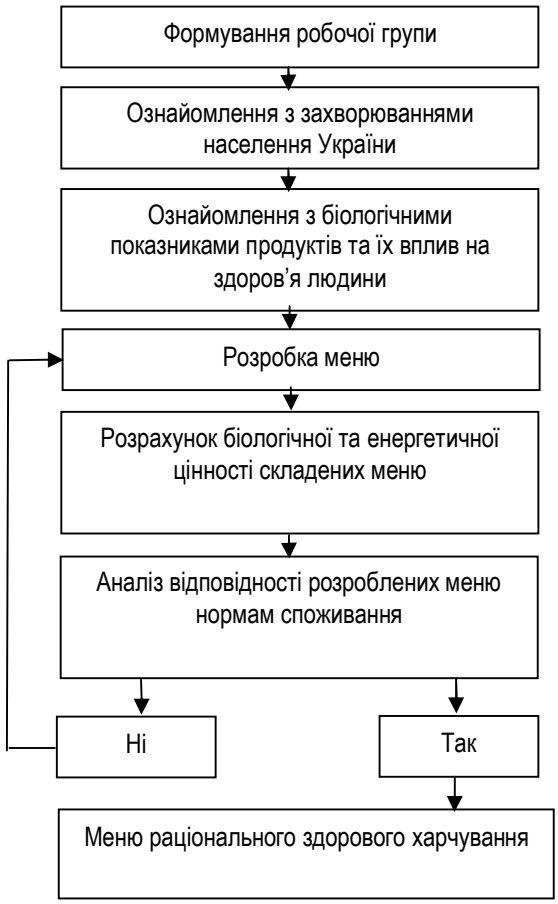

Рис. 1. **Алгоритм розробки меню раціонального харчування**

Одним із головних чинників оздоровлення є організація раціонального харчування. З точки зору фізіолого–гігієнічних основ харчування необхідно, щоб раціон людини містив усі необхідні інгредієнти. Харчові раціони повинні були збалансовані за вмістом білків, жирів, вуглеводів.

Нами розроблено меню раціонального здорового харчування з врахуванням сезону та складено меню для реалізації на підприємстві, що надає послуги харчування. Для розробки меню раціонального здорового харчування було використано алгоритм

розробки меню раціонального харчування (метод Дельфі), який полягає в отриманні оптимальної інформації високої міри достовірності в процесі розробки меню для раціонального здорового харчування (рис. 1).

Організація здорового сімейного харчування жителів України надасть можливість знизити ризик порушення обміну речовин, підвищить резистентність організму до дії різних чинників, забезпечити адекватним харчуванням дітей та дорослих.

Постачання харчових речовин у щоденному раціоні повинне бути збалансованим за хімічним складом, надходити до організму з безпечними продуктами та містити біологічно активні компоненти сировини.

Дудка Микола
к. с.– г. н., с. н. с., завідувач лабораторії
ДУ Інститут зернових культур НААН
м. Дніпро

ФОРМУВАННЯ ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ АГРОФІТОЦЕНОЗІВ У РАННЬОВЕСНЯНИХ ПОСІВАХ В ПІВНІЧНОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ

Правильний добір видового складу компонентів та їх науково обґрунтоване співвідношення є важливою умовою одержання високого врожаю зеленої маси, збалансованої за вмістом протеїну при вирощуванні кормових сумісних агрофітоценозів. Інтродукція в культуру польового кормовиробництва капустяних видів рослин дає можливість істотно поліпшити поживність зелених кормів та збільшити їх виробництво у зеленому конвеєрі. Низка дослідників відмічають високу ефективність сумісних агрофітоценозів та необхідність науково обґрунтованого підбору видів рослин–компонентів для вирощування таких посівів з участю капустяних культур [1, 2, 3, 4].

Одним з найбільш перспективних компонентів в умовах північного Степу України для використання в кормових агрофітоценозах ранньовесняного строку сівби за нашими попередніми дослідженнями є редька олійна. Додавання цього компонента до складу злаково–бобових сумішок, рослини якого мають у вегетативній масі високий вміст води (залежно від фази розвитку 86–89%), дозволяє дещо подовжити використання зеленого корму ранніх ярих сумішок від періоду «бутонізація–цвітіння» до фази утворення стручків у капустяної культури [5].

На Ерастівській дослідній станції ДУ Інституту зернових культур НААН (Дніпропетровська область, П'ятихатський район) на протязі 25 років нами проводилися дослідження з розробки науково обґрунтованих основ та систем агротехнічних заходів по підвищенню кормової продуктивності як традиційних, так і нових та малопоширених однорічних культур, а також по створенню високопродуктивних сумісних агрофітоценозів при їх вирощуванні на зелений корм.

Ґрунт дослідної ділянки – чорнозем звичайний малогумусний важкосуглинковий на лесі, вміст гумусу в орному шарі 4,0 %. Попередник – пшениця озима на зерно. Агротехніка у дослідах, крім факторів, що вивчалися, відповідала загальним рекомендаціям з вирощування однорічних кормових культур в північній частині Степу України.

Для забезпечення конвеєрного надходження кормів в ранньовесняних сумішках висівали ячмінь ярий (Hordeum sativum), овес (Avena sativa), тритикале ярий (Triticosecale), горох посівний (Pisum sativum), вику яру (Vicia sativa) і редьку олійну (Raphanus sativus L. var. oleifera Metzg.). В досліді використовували сорти: ячменю – Прерія, тритикале – Аіст харківський, вівса – Скакун, гороху – Харківський янтарний, вики ярої – Знахідка та редьки олійної – Райдуга. Видовий склад ранньовесняних сумішок та норми висіву насіння (млн. шт./га): ячмінь (2,5) + горох (1,4); ячмінь (2,5) + горох (0,7) + редька олійна (1,0); тритикале ярий (2,5) + вика яра (1,8); тритикале ярий (2,5) + редька олійна (2,0); тритикале ярий (2,5) + вика яра (0,9) + редька олійна (1,0); овес (2,5) + вика яра (1,8); овес (2,5) + редька олійна (2,0); овес (2,5) + вика яра (0,9) + редька олійна (1,0).

Фенологічні спостереження свідчать, що за тривалістю міжфазних періодів ранніх ярих рослин та датами настання основних фенофаз, найбільш придатними для вирощування в штучних сумісних агрофітоценозах з ячменем ярим є горох зернового використання і редька олійна, а з тритикале ярим і вівсом – вика яра і редька олійна як культура пролонгованого терміну використання.

Аналіз урожайності ранньовесняних агрофітоценозів середньоранньої групи використання показав, що введення в традиційну ячмінно–горохову сумішку капустяного компонента в середньому за три роки зумовило прискорення (на 4 доби) настання укісної стиглості трикомпонентного травостою (тривалість періоду «сівба–збирання» скоротилася від 50 до 46 діб), що дозволило одночасно підвищити урожайність зеленої маси сумішки на 3,36 т/га, а збір абсолютно сухої речовини – на 0,32 т/га.

Перспективним щодо використання у групі травостоїв середньораннього строку є дво– і трикомпонентні сумішки з участю малопоширеної кормової культури – тритикале ярого, а також вівса і вики ярої. Заміна видового складу в таких кормових агрофітоценозах дозволяє подовжити період їх використання в системі зеленого конвеєра на 7–9 днів. Введення до складу тритикале–викової сумішки редьки олійної дозволило не тільки одержати зелений корм на 4 дні раніше, але й підвищити при цьому в середньому за роки досліджень урожайність зеленої маси на 1,49–1,98 т/га, а збір абсолютно сухої речовини – на 0,08–0,10 т/га. Використання в сумісних агрофітоценозах з участю вівса капустяного компонента дозволяє збільшити тривалість використання сумішки на зелений корм при одночасному скороченні періоду її вегетації (на 5 днів) від сівби до настання укісної стиглості відносно вівсяно–викової сумішки та підвищити врожайність як зеленої маси (на 1,77–2,98 т/га), так і збір абсолютно сухої речовини (на 0,06–0,14 т/га).

На період збирання сумісних агрофітоценозів частка білкових компонентів в сумішці з ячменем дорівнювала 6,07–9,53 т/га (або 49,4–60,9 %), з тритикале ярим – 6,34–8,35 т/га (або 47,4–54,4 %), а з вівсом – 7,53–10,33 т/га, або 45,0–52,4 % від загального

врожаю зеленої маси. Забезпеченість кормової одиниці перетравним протеїном у зеленій масі редьки олійної в сумішках, які достигали в різний час, протягом настання їх укісної стиглості дещо знижувалась, проте була досить високою і становила від 172 (бутонізація) до 153–139 г (відповідно цвітіння–утворення стручків).

Більший загальний збір кормових одиниць (1,81–2,44 т/га) і перетравного протеїну (0,212–0,297 т/га) забезпечували сумішки з тритикале ярим і вівсом, які відрізнялись довшим періодом вегетації травостоїв від сходів до настання укісної стиглості відносно посівів традиційної ячмінно–горохової сумішки. Забезпеченість кормової одиниці перетравним протеїном в сумісних агрофітоценозах ранньовесняного строку сівби при їх використанні на зелений корм відповідала зоотехнічним нормам і дорівнювала 113–123 г.

Таким чином, використання редьки олійної в умовах північного Степу у ранньовесняних посівах дво– і трикомпонентних сумішок, які достигали в різний час, з участю тритикале ярого, вівса та вики ярої дозволяє підвищити продуктивність новостворених агрофітоценозів за урожайністю зеленої маси (на 20,9–60,5%) і збором абсолютно сухої речовини (на 11,6–51,6%) порівняно з традиційною ячмінно–гороховою сумішкою при забезпеченості кормової одиниці перетравним протеїном в зеленому кормі від 113 до 123 г. Використання в кормовиробництві таких сумішок в умовах зони забезпечує конвеєрне надходження зеленого корму для потреб тваринництва з третьої декади травня протягом 20 днів.

Список використаних джерел

1. Жуйков, Г. Е. Промежуточные посевы ранневесенних культур в специализированных кормових севооборотах [Текст] / Г. Е. Жуйков, Л. М. Левченко // Орошаемое земледелие. – 1985. – Вып. 30. – С. 47–50.

2. Исичко, М. П. Многокомпонентные кормовые смеси на зелёный корм [Текст] / М. П. Исичко, Н. Г. Гусев // Научно обоснованная система земледелия. – К.: Урожай, 1987. – С. 136–141.

3. Проскура, И. П. Пути увеличения производства растительного кормового белка [Текст] / И.П.Проскура, Ю.К.Новоселов, Г.Д.Харьков. – М. : Знание, 1988. – 64 с.

4. Інтенсифікація польового кормовиробництва на зрошуваних землях півдня України / [Гусєв М.Г., Сніговий В. С., Коковіхін С. В., Севідов О. Ф.]. – К. : Аграрна наука, 2007. – 244 с.

5. Дудка, М. І. Оптимізація прийомів вирощування ярих капустяних, злакових і бобових культур в сумісних посівах на зелений корм в північному Степу України [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.–г. наук: спец. 06. 01. 09 «Рослинництво» / М.І. Дудка. – Дніпропетровськ, 2005. – 20 с.

Завірюха Петро
к. с.–г. н., професор
Львівський національний аграрний університет
м. Львів

СЕЛЕКЦІЯ КАРТОПЛІ У ЛЬВІВСЬКОМУ НАУ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Серед «китів» продовольчих сільськогосподарських культур – кукурудзи, пшениці і рису – картопля по праву займає четверте місце у світі і у подальшій перспективі й надалі буде мати вирішальне значення для вирішення проблеми харчів, Не випадково 2008 рік був проголошений ООН Міжнародним роком картоплі, щоб привернути увагу всього світу до тієї ключової ролі, яку відіграє картопля не тільки в аграрному виробництві, але й соціально–економічному житті населення планети. Тому підвищення рівня врожайності картоплі та якісних параметрів її бульб і надалі залишається актуальним та постійно знаходиться у центрі уваги і науковців, і практиків [1, 2, 3].

Поряд з різними факторами інтенсифікації картоплярства, найбільш ефективним і результативним є виведення і впровадження у практику нових сортів картоплі з високим потенціалом продуктивності, якості врожаю та комплексною стійкістю до хвороб і стресових факторів навколишнього середовища. Дані науки і виробництва свідчать, що лише за рахунок використання нових сортів картоплі, без будь–яких додаткових затрат, можна одержати приріст врожаю 25–30% і більше [4]. При цьому, сорти картоплі, що стійкі до найбільш шкодочинних хвороб (фітофтороз, рак, бактеріози, гнилі, вірусні та ін.) дозволяють заощаджувати не тільки значні кошти на придбання дорогих засобів захисту рослин, але й економити енергоресурси для проведення хімічних обробок посівів, що сприяє як отриманню екологічно чистої продукції, так і охороні агробіоценозів від забруднення пестицидами [5].

Селекційне вдосконалення картоплі у Львівському НАУ має понад 60–річну історію, відомії успіхи, здобутки і лідерство в конкретних напрямках селекції. Не випадково, з метою подальшого підвищення ефективності прикладної селекції картоплі в університеті організований і функціонує Навчально–науковий інститут селекції і технології картоплі (далі ННІСіТК). Основною тематикою науково–дослідних робіт ННІСіТК є наступна:

– розробити генетичні основи селекції картоплі на високу врожайність, якість врожаю, стійкість до найбільш шкодочинних фітопатогенів;

– на основі використання біотехнологічних і традиційних генетичних методів створити якісно новий вихідний матеріал для селекції на врожайність, крохмальність, стійкість до грибних, бактеріальних хвороб і картопляної нематоди та з високою адаптивною здатністю до абіотичних факторів;

– створити нові сорти картоплі середньоранньої і середньостиглої груп з потенціалом продуктивності 45–50 т/га, вмістом сухих речовин 20–25%, які стійкі до найбільш шкодочинних фітопатогенів (фітофтороз, вірусні хвороби, картопляна нематода) і стресових факторів середовища, придатних для промислової переробки і вирощування за енергоощадними технологіями.

З метою реалізації програм з прикладної селекції картоплі, селекціоне–рами Львівського НАУ створений цінний вихідний матеріал для виведення нових сортів з високою адаптивною здатністю до конкретних ґрунтових і кліматичних умов [6]. При цьому, одним із актуальних напрямків селекційної роботи ННІСіТК і надалі залишається селекція на високу врожайність. Генетичний аналіз характеру успадкування кількості і середньої маси бульби та їх різноалельність свідчать про можливість подальшого підвищення врожай–ності картоплі саме методами селекції [7].

Крім цього, з врахуванням специфіки метеорологічних умов західного регіону України у період вегетації рослин картоплі (велика, а почасти і надмірна кількість опадів у поєднанні з помірно теплою погодою), важливого значення надаємо створенню сортів, стійких до найбільш шкідливих хвороб і, зокрема, фітофторостійких. Селекція картоплі на стійкість до фітофторозу у західному регіоні зумовлюється ще і тим, що тут, за даними Інституту захисту рослин НААНУ, наявна велика різноманітність різних генів вірулентності простих і складних рас Phytophthora infestans [8].

Вважаємо, що кращим генетичним захистом врожаю картоплі від фітофторозу є той, коли в генотипі сорту одночасно об'єднується польовий тип стійкості із надчутливістю, а стійкість надземної маси рослин – із стійкістю бульб [9].

З метою поєднання комплексу господарсько–цінних ознак у нових генотипах, і особливо продуктивності і якості врожаю із стійкістю до грибних, вірусних і бактеріальних хвороб, важливого значення надаємо створенню нових сортів на багатовидовій основі [10]. У зв'язку з цим, нами створений вихідний перед селекційний матеріал багатовидового походження, який в цілому відповідає меті та завданню наукових програм Львівського НАУ з прикладної селекції картоплі.

Враховуючи регіональні особливості ґрунтово–кліматичних умов, нами розроблено загальні вимоги до нових сортів картоплі, тобто їх моделі, які повинні відповідати конкретним критеріям. Модель сорту – це науковий прогноз, що передбачає якими повинні бути сорт і окремі ознаки його рослин, щоб за даних умов вирощування, найкраще задовольнити вимоги виробництва до даної культури. Так, до змодельованих господарсько–цінних ознак нових сортів картоплі нами включені: потенційна продуктивність ранніх і середньоранніх сортів – 45–60 т/га, середньопізніх – 60–65 т/га; швидкий початковий ріст рослин та інтенсивне наростання листової поверхні, яка добре протистоятиме забур'яненості посівів; хороша стеблоутворювальна здатність з кількістю стеблових погонів 5–6 шт. у кущі; ранній початок бульбоутворення; сповільнений ріст бадилля в період активного нагромадження врожаю бульб; стійкість до екстремальних умов росту (абіотичних факторів); добра лежкість бульб у зимовий період; стійкість до раку картоплі – 100%; стійкість до картопляної нематоди – не менше 50%; стійкість до фітофторозу: пізні, середньопізні, середньостиглі, середньоранні сорти – 90%; ранньостиглі – не менше 30%; високі смакові і технологічні якості бульб та придатність їх до промислової переробки [11].

Між тим, як засвідчили умови вегетації рослин 2015 року, коли впродовж липня–серпня місяців були практично відсутні опади, у запропоновані моделі нових сортів картоплі необхідно буде вносити певні корективи. Зокрема, навіть у вологозабезпеченому заході України необхідно приділяти увагу селекції картоплі на

посухостійкість. В першу чергу потрібно створити сорти, які відзначаються раціональним водовикористанням та істотно знизити водний ресурс на формування надземної маси рослин та її функціонування. Досліджен–ня з даних питань внесені у програму роботи ННІСТК на 2016–2020 рр.

За останні роки у Львівському НАУ виведено низку нових сортів кар–топлі, занесених до Державного реєстру сортів рослин України [12]. Серед них:

1. Західна. Середньопізній. Стійкий до фітофторозу, раку, вірусних хвороб, картопляної нематоди, вміст крохмалю в бульбах – 15–18 %, сирого протеїну – 2,5–2,8 %, вітаміну С – 17–20 мг/%. Потенційна врожайність 45–50 т/га, м'якуш не темніє в сирому і вареному вигляді, смакові якості бульб високі (4,5– 5,0 балів). Відзначається надзвичайно високою лежкістю бульб при зберіганні.

2. Воля. Середньостиглий. Стійкий до раку, високо стійкий до фітофторозу і картопляної нематоди, вміст крохмалю в бульбах – 13–16 %. Потенційна врожайність висока – 55–60 т/га, м'якуш не темніє у сирому і вареному вигляді, смакові якості добрі (4,0–4,2 бала), придатний для промислової переробки.

3. Ліщина. Середньоранній. Стійкий до раку, фітофторозу і вірусних хвороб, вміст крохмалю в бульбах – 14–16 %. Потенційна врожайність становить 45–50 т/га, м'якуш не темніє в сирому і вареному вигляді, смакові якості високі (4,5–5,0 балів), придатний для промислової переробки.

4. Дублянська ювілейна. Середньостиглої групи. Універсального призначен–ня. Стійкий до фітофторозу і вірусних хвороб, шкідників. Стійкий до картопля–ної нематоди. Смакові якості 4,4–4,7 бала. Вміст крохмалю в бульбах – 14,4–16,5 %.Урожай 38–55 т/га. Лежкість бульб добра. Придатний для промислової переробки.

У 2015 році підготовлений до передачі у Держсортвипробування новий сорт картоплі нашої селекції Зваба – середньостиглий, високопродуктивний, з комплексною стійкістю до грибних, вірусних хвороб і нематоди.

Таким чином, з урахуванням специфіки ґрунтових і кліматичних умов західного регіону України, які визначають напрямки прикладної селекції картоплі, селекціонерами Львівського НАУ в останні роки розроблені моделі і створено низку нових сортів, що відповідають запитам виробників і споживачів картоплі і занесені до Державного реєстру рослин, рекомендованих для поширення в Україні.

Список використаних джерел

1. Альсмик, П.И. Селекция картофеля в Белоруссии [Текст] / П.И.Альсмик // Минск. – Ураджай, 1979. –127 с.

2. Росс, Х. Селекция картофеля: Проблемы и перспективы [Текст] / Х.Росс //. – М. : Агропромиздат, 1989. – 184 с.

3. Осипчук, А.А. Селекція картоплі на початку XXI століття [Текст] / А.А.Осипчук // Картоплярство України. –2005. – №1. – С.7–8.

4. Осипчук, А.А. Важливий резерв підвищення врожайності картоплі [Текст] / А.А.Осипчук, О.І.Богданов, К.П.Кравець // Вісник с.–г. науки, 2005. – №6. – С.21–23.

5. Завірюха, П. Сорти картоплі селекції Львівського НАУ як фактор інтенсифікації картоплярства [Текст] / В зб. : Матер. Міжнар. наук.–практ. форуму. Львів, 21–24 вересня 2011 р. – Львів, 2011. – С.6–14.

6. Завірюха, П.Д. Цінний вихідний матеріал для практичної селекції картоплі в західному регіоні [Текст] / П.Д.Завірюха // Проблеми агропромислового комплексу Карпат. Міжвід. темат. наук. зб. – В.Бакта, 2001. – С.42–48.

7. Завірюха, П.Д. Теоретичні аспекти і практичні завдання селекції картоплі у західному регіоні України [Текст] / П.Д.Завірюха, І.І.Тимошенко // В зб.: Вісник Львів. націон. аграрного ун–ту. – Агрономія, № 13. – Львів, 2009. – С. 109–122.

8. Молявко, А.А. Создание сортов картофеля нового поколения при мобилизации генетических ресурсов [Текст] / А.А.Молявко, Л.А.Еренкова //Защита растений, №1, 2011. – С. 6–7

9. Завірюха, П.Д. Стан, проблеми і перспективи селекції картоплі у західному регіоні України [Текст] / П.Д.Завірюха, Л.А.Ільчук, Р.В.Ільчук // Картоплярство України. № 1–2 (14–15). – Київ, 2009. – С. 6–12.

10. Завирюха, П.Д. Результаты изучения цибридных линий картофеля межвидового происхождения в полевых условиях [Текст] / П.Д.Завирюха // Матер. Межд. науч.–прак. конф. «Картофелеводство XXI века: проблемы и решения. – Минск, 2007. – С. 248–263.

11. Завірюха, П.Д. Теоретичні і практичні аспекти селекції картоплі у західному регіоні України [Текст] / П.Д.Завірюха, М.Г.Коновалюк, Г.О.Косилович, О.М.Андрушко та ін. // В зб.: Генетичні ресурси рослин і селекція. –Харків: Харківський НАУ ім.. В.В.Докучаєва, 2012. – С. 139–143.

12. Завірюха, П.Д. Нові досягнення в селекції картоплі [Текст] / П.Д.Завірюха, І.І.Тимошенко // В зб.: Матер. Міжн. наук.–практ. конф. «Теоретичні і практичні аспекти використання національного генофонду та ефективні екологічно безпечні технології виробництва с.–г. продукції». – Львів, 2008. – с.64–69.

Іванишин Володимир
д.е.н, професор, ректор
Гуцол Тарас
к.т.н., доцент, проректор
Комарніцький Сергій
к.т.н., доцент
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ОБҐРУНТУВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЕКТІВ ЗБИРАННЯ РАННІХ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

Результати досліджень щодо початку збирання ранніх зернових культур наведено у роботах [1, 2]. Зокрема встановлено, що найбільшою вологістю зерна колосових культур, за якої зберігаються практично всі якісні показники, у тому числі й схожість, є 22-24% [1]. Однак зернова маса, зібрана за такої вологості, потребує термінового досушування, яке можна виконати лише за наявності у господарствах відповідних технічних засобів. Обґрунтовано, що після досягнення фази повної стиглості зернових культур їх урожайність залишається практично без змін упродовж 4…6 днів. Після цього

відбувається безперервне зниження врожаю за рахунок біологічних і механічних (самоосипання) втрат.

Зазначені праці дають змогу визначитися у термінах запуску зернозбиральних проектів, однак у них відсутні результати щодо обґрунтування концентрації збиральних та транспортних робіт.

У роботі В.Д. Саклакова і В.П. Сергєєва [3] пропонується метод визначення термінів виконання сільськогосподарських проектів, який передбачає два етапи. Результатом цього методу є формула для визначення економічно доцільної тривалості виконання механізованих робіт.

Запропонована О.Т. Табашниковим [4] детермінована модель для обґрунтування оптимальної тривалості збирання зернових культур має вигляд:

$$П = П' + C_е + C_{ж} + C_м + C_д + И_т \to min, \quad (1)$$

де $П'$ – приведені затрати на збирання зерна, грн/га; $C_е, C_{ж}, C_м, C_д$ – відповідно, збитки від природних втрат зерна, втрат зерна за жниваркою, молотильним апаратом і від його пошкодження, грн/га; $И_т$ – експлуатаційні витрати на транспортних роботах, грн/га.

Описані вище методи та моделі обґрунтування термінів виконання проектів, зокрема, не дають змоги адекватно здійснити планування початку та тривалості їх виконання, оскільки не враховують те, що агрометеорологічні умови, добова продуктивність комбайнів, час достигання різних зернових культур, площі полів, на яких вирощують ці культури, не є детермінованими величинами.

Відомі також дослідження стосовно обґрунтування ієрархічної структури подій та явищ, які зумовлюють початок виконання робіт у проектах аграрного виробництва [5-7]. Що стосується проектів збирання зернових культур, то у праці [5] зазначено, що до головних подій належать події потоку замовлень – множини полів сезонної програми на виконання збиральних робіт. Ці події характеризуються: часом виникнення на календарній осі повної стиглості зерна k-ї культури на γ-у полі ($\tau_{д\gamma k}$), площею кожного γ-о поля потоку замовлення, його довжиною гону, ухилом, урожайністю та соломистістю зерностеблової маси. Відображення у моделі цих подій ґрунтується як на певних об'єктивних причинно-наслідкових зв'язках, так і емпіричних даних, отриманих на основі виробничих спостережень. До об'єктивних причинно-наслідкових зв'язків належить залежність часу $\tau_{д\gamma k}$ від часу $(\tau^{о}_{в\gamma k})$ відновлення вегетації озимих зернових культур у весняний період та часу $(\tau^{я}_{с\gamma k})$ сівби ярих зернових. Водночас як $\tau^{о}_{в\gamma k}$, так і $\tau^{я}_{с\gamma k}$ залежать від часу початку настання весни (початку фізичної стиглості ґрунту $(\tau_ф)$ та тривалості його прогрівання до температури сівби). Іншими словами, час достигання озимих $(\tau^{о}_{д\gamma k})$ та ярих $(\tau^{я}_{а\gamma k})$ зернових культур на окремих полях відображається залежностями:

$$\tau^{o}_{\partial\gamma k} = f^{/}[\tau^{o}_{в\gamma k} = f^{//}(\tau_{ф}, \square t_{ok})]; \quad (2)$$

$$\tau^{я}_{\partial\gamma k} = f^{///}[\tau^{я}_{c\gamma k} = f^{IV}(\tau_{ф}, \square t_{яk})]. \quad (3)$$

Час $(\tau_{ф})$ початку фізичної стиглості ґрунту на календарній осі не є фіксованим, а характеризується як випадкова подія з певним розподілом. Початок фізичної стиглості ґрунту, а також тривалість $\square t_{ok}$ та $\square t_{яk}$ визначаються на основі багаторічних даних агрометеорологічних станцій того чи іншого району. Що стосується площі полів під k-ю культурою, то вона визначається на основі статистичної інформації сільськогосподарських підприємств району. Середня довжина ж гону кожного поля також визначається на основі статистичних даних щодо площ полів того чи іншого регіону та наявності кореляційної залежності між $\bar{l}_{\gamma}$ та $\bar{S}_{\gamma}$. Така характеристика окремих подій потоку замовлень, як урожайність зернових, визначається на основі статистичних даних того чи іншого регіону. Соломистість визначається зерновою культурою та її урожайністю.

Окрім подій потоку замовлень на виконання збиральних проектів на окремих полях сезонної програми також входять події агрометеорологічних умов: 1) непогожі (дощові) та погожі (сухі) інтервали часу; 2) росянисті проміжки часу, що є характерними для погожих інтервалів. Тривалість цих проміжків спричинюється дією агрокліматичних умов на зерностеблову масу, яка визначає природнозумовлений фонд часу збирання. Ці дані фіксуються агрометеорологічними станціями і є основою для оцінення таких характеристик відповідних подій: 1) тривалості (tn) погожих інтервалів часу; 2) тривалості (tн) непогожих інтервалів часу; 3) початок (τ^{p}_{n}) випадання роси у погожі інтервали часу; 4) тривалість (t^{p}_{n}) росянистих проміжків. Зазначені величини є ймовірними. Їх розподіли та оцінки статистичних характеристик визначаються стандартизованими методами.

Події агрометеорологічних умов зумовлюють добовий (Fд) та сезонний (Fс) природно зумовлені фонди часу збирання ранніх зернових культур у тому чи іншому районі. Добовий фонд часу збирання ранніх зернових культур залежить від тривалості росянистих проміжків – $F_{\partial} = 24 - t^{n}_{p}$. Сезонний фонд часу збирання ранніх зернових культур описується виразом:

$$F_{c} = f^{V}(t_{\text{п}}, t_{н}, t^{n}_{p}, t_{з}), \quad (4)$$

де tз – тривалість збирального сезону, діб.

Описані наукові положення використані нами для планування умов на підставі багаторічних даних метеостанцій та характеристик полів. Однак використати результати цього дослідження для узгодження збиральних і транспортних робіт неможливо, оскільки транспортні роботи тут не розглядалися.

Отже, ситуаційне планування роботи наявного технічного забезпечення залежно від конкретної виробничої програми та очікуваних агрометеорологічних умов впливає на простої й ефективність використання парку комбайнів. Методика ситуаційного управління

роботою парку зернозбиральних комбайнів сільськогосподарського підприємства ґрунтується на поєднанні імітаційної та детермінованої математичних моделей роботи зернозбиральних комбайнів, однак вона не враховує потребу узгодження збиральних і транспортних робіт на основі обґрунтування параметрів комбайнового та транспортного комплексів.

Однак основним недоліком її є те, що вона не враховує імовірнісний характер часу достигання полів з різними зерновими культурами, а також площі полів розглядаються як детерміновані величини.

Список використаних джерел

1. Тарасенко, А. П. Влияние влажности зерна при уборке и послеуборочной обработке на его травмирование [Текст] / А. П. Тарасенко, В. И. Оробинский, М. Э. Мергалова // Зерновые культуры. – 1999. – № 4. – С. 22–25.

2. Шабанов, Н. И. Сокращение биологических потерь зерна при уборке [Текст] / Н. И. Шабанов // Зерновые культуры. – 2001. – № 1. – С. 7–8.

3. Саклаков, В. Д. Технико-экономические обоснование выбора средств механизации [Текст] / В. Д. Саклаков, М. П. Сергеев. – М. : Колос, 1973. – 200 с.

4. Табашников, А. Т. Повышение производительности зерноуборочного комбайна [Текст] / А. Т. Табашников // Механизация и электрификация сельского хозяйства. – 1983. – № 9. – С. 5–6.

5. Сидорчук, Л. Л. Аналіз причинно-наслідкових зв'язків між подіями у проекті збирання ранніх зернових [Текст] / Л. Л. Сидорчук // Вісник Львівського державного аграрного університету: агроінженерні дослідження. – 2007. – №11. – С. 26–29.

6. Сидорчук, О. В. Агрометеорологічна складова базових подій у проекті централізованого збирання цукрових буряків [Текст] / О. В. Сидорчук, П. М. Луб, В. С. Спічак // Вісник Львівського національного аграрного університету: агроінженерні дослідження. – 2009. – т.1, № 13. – С. 8–12.

7. Сидорчук, О. В. Головні явища процесу механізованого обробітку ґрунту [Текст] / О. В. Сидорчук, П. М. Луб, П. В. Гринько // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин. – Кіровоград : КДТУ, 2005. – Вип. 35. – С. 66–71.

Іванов Олег
к.т.н., доцент
Левчук Віталій
к.т.н., доцент
Полтавська державна аграрна академія
м. Полтава

ПАРОКОНДЕНСАЦІЙНА УСТАНОВКА З ТЕРМОЕЛЕКТРИЧНИМ ОХОЛОДЖУЮЧИМ ЕЛЕМЕНТОМ

Прісна вода є основною проблемою 21 століття. За рахунок постійного зростання населення Землі, збільшується і обсяг споживання води. Населення нещадно знищує природні екосистеми, що призвело до того, що вже на початку цього століття вода технічного та питного призначення стала одним з найістотніших ресурсів, які необхідні навіть не для глобального економічного зростання, а для банального виживання людини.

Дефіцит прісної і чистої води відчувається на території більше 40 країн, розташованих, головним чином, в аридних, а також посушливих областях і що становлять близько 60% всієї поверхні земної суші. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я в даний час 1.2 млрд. чоловік не мають її в необхідній кількості, мільйони людей помирають щороку від хвороб, викликаних розчиненими у воді хімічно шкідливими та радіоактивними речовинами. У січні 2008 року на Всесвітньому економічному форумі ООН, що проходив у Швейцарії, стверджувалося, що до 2025 року населення більше половини країн світу буде відчувати брак в чистій воді, а до 2050 року – 75%.

Для того щоб уникнути водної кризи, розробляються та широко впроваджуються нові технології очищення та дезінфекції води, її опріснення, а також методи її повторного використання.

Метою розробки термоелектричної установки є отримання прісної води альтернативним шляхом при використанні екологічно безпечних термоелектричних засобів.

У зв'язку з розширюється забрудненням джерел води, зростанням населення, освоєнням нових територій постає завдання штучного отримання прісної води. Цього досягають: опрісненням морської води, у тому числі сонячним опрісненням; конденсацією водяної пари з повітря, з використанням глибинної морської води; конденсацією водяної пари в штучних конденсаційних установках з використанням різноманітних за способом дії холодильних машин та агрегатів; конденсацією водяної пари в добових акумулятор холоду, зокрема – природного походження, таких як печери в прибережних скелях.

Для практичного реалізації вище наведених методів використовують різноманітні конденсаційні установки та апарати [1–6], основою яких є різноманітні холодильні машин та агрегати – парокомпресійні, пароежекторні, абсорбційні, термоелектричні.

Пароконденсаційна установка (рис.1) складається з циліндричного прохідного каналу з вхідним та вихідним отворами, через які проходить зволожене повітря, що

засмоктується всмоктувальним вентилятором, розташованого у вихідному отворі. Всередині каналу розташовано теплопоглинальні елементи, виготовлені з радіаторного профілю. Через прохідні канали даних елементів, що утворені бічними поверхнями оребреної сторони радіаторного профілю, протікає повітря.

На зворотній стороні теплопоглинальних елементів від прохідних каналів розташовуються термоелектричні перетворювачі Пельтє, які при запитуванні від джерела струму здійснюють за рахунок теплопровідності через тіло теплопоглинальних елементів абсорбцію теплової енергії від повітряних потоків всередині прохідних каналів, тим самим забезпечуючи послідовне доведення стану водяних парів у зволоженому повітря до стану насичення та наступним їхнім конденсацією на поверхні прохідних каналів.

На зворотній стороні теплопоглинальних елементів від прохідних каналів розташовуються термоелектричні перетворювачі Пельтє, які при запитуванні від джерела струму здійснюють за рахунок теплопровідності через тіло теплопоглинальних елементів абсорбцію теплової енергії від повітряних потоків всередині прохідних каналів, тим самим забезпечуючи послідовне доведення стану водяних парів у зволоженому повітря до стану насичення та наступним їхнім конденсацією на поверхні прохідних каналів.

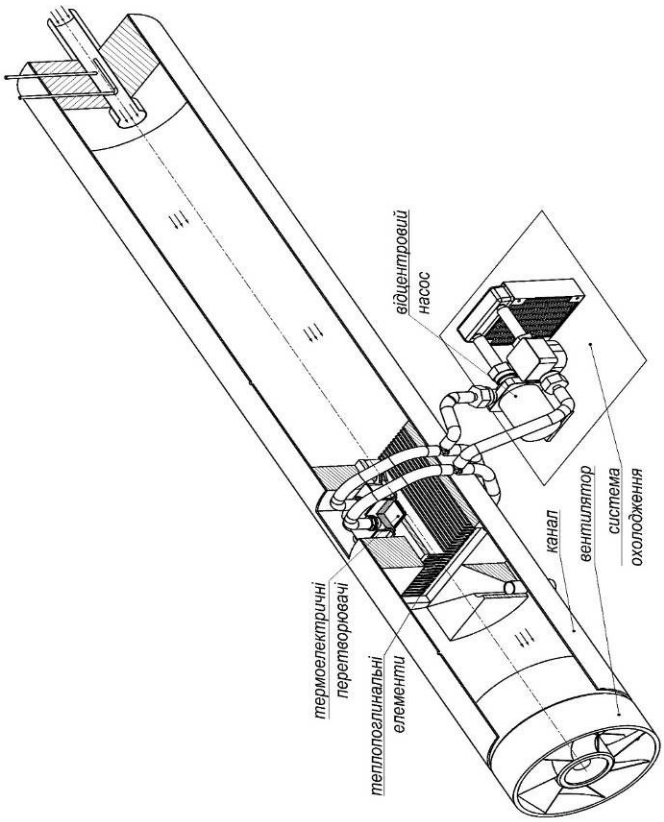

Рис. 1. **Пароконденсаційна установка**

Для підтримання нормального теплового режиму роботи термоелектричних перетворювачів Пельтє використовується рідинна система охолодження з примусовою подачею охолоджуючої рідини за допомогою відцентрового насосу.

Розроблена пароконденсаційна установка дозволить реалізувати альтернативний шлях по отриманню прісної води для різноманітних життєвих потреб людини та живих організмів, при цьому використання екологічно безпечної термоелектрики убезпечить від можливих негативних наслідків при виникненні небезпечних ситуацій та аварій в ході експлуатації даної установки.

Список використаних джерел

1. Патент Российской Федерации RU 2056479, кл. МПК E03B3/28. Установка для получения пресной воды из влажного воздуха / Алексеев В. В., Чекарев К. В.; заявитель и патентообладатель Алексеев В. В., Чекарев К. В. – 93018869/06 ; заявл. 12.04.1993; опубл. 20.03.1996, бюл. №1.

2. Патент Российской Федерации RU 2245967, кл. E03B3/28, B01D5/00. Устройство для получения воды из атмосферного воздуха / Исмаилов Т.А. (RU), Аминов Г.И. (RU), Евдулов О.В. (RU), Юсуфов Ш.А. (RU), Зарат Абделькадер (RU); заявитель и патентообладатель Дагестанский государственный технический университет – 2002135495/03; заявл. 26.12.2002; опубл. 10.02.2005, бюл. №1.

3. Патент Российской Федерации RU2169032, кл. B01D5/00, E03B3/28. Устройство для эффективного получения пресной воды путем конденсации водяных паров из воздуха / Цивинский С.В.; заявитель и патентообладатель Цивинский С.В. – 99123274/12; заявл. 09.11.1999; опубл. 20.06.2001, бюл. №2.

4. Патент України на корисну модель UA 103419, кл. МПК E03B 3/28 (2006.01). Конденсаційна установка з рекуператором енергії / Арендаренко В.М., Іванов О.М., Тшеджо Уако Гі Патріс ; заявник і патентовласники Арендаренко В.М., Іванов О.М., Тшеджо Уако Гі Патріс – № u 2015 07281; заявл. 20.07.2015; опубл. 10.12.2015, бюл. № 23.

5. Патент України на корисну модель UA 103420, кл. МПК E03B 3/28 (2006.01). Термоелектрична установка для видобутку води з вологого повітря / Арендаренко В.М., Іванов О.М., Тшеджо Уако Гі Патріс ; заявник і патентовласники Арендаренко В.М., Іванов О.М., Тшеджо Уако Гі Патріс – № u201507283; заявл. 20.07.2015; опубл. 10.12.2015, бюл. № 23.

6. Патент України на корисну модель UA 57127, кл. МПК E03B 3/00 (2011.01). Пристрій для одержання питної води конденсацією її парів з атмосфери / Коняхін Г. Ф.; Верещагін В. Л.; Сулима В.С.; заявник і патентовласники Українська інженерно–педагогічна академія – № u201009370; заявл. 26.07.2010; опубл. 10.02.2011, бюл. №3.

Карп'юк Андрій
науковий співробітник
Стародуб Микола
д.б.н., професор
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ
Мельниченко Микола
к.ф.–м.н.
Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка
м. Київ

ЧІПИ НА ОСНОВІ НАНОСТРУКТУРОВАНОГО КРЕМНІЮ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ БІОЛОГІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ

Нанопористий або наноструктурований кремній має функціонально важливу характеристику, а саме високу адсорбційну здатність внаслідок сформованої високорозвиненої поверхні. На сьогодні, датчики на основі нанопористого кремнію призначені для визначення концентрації різних газів, спиртів, характеристики водної фази, деяких біологічних молекул, токсичних елементів тощо. Такі системи засновані на пригніченні фотолюмінесценції нанопористого кремнію, інтерферометрії та термоакустичних ефектах.

Дослідження показують, що кремній (монокристалічний, полікристалічний, аморфний, пористий) є основним матеріалом мікроелектроніки і це є надзвичайно перспективним для нового напряму, що базується на використанні квантово–розмірних ефектів. Застосування різних модифікацій кремнію для створення пристроїв нано–електроніки і нано–фотоніки спровокувало активний пошук інновацій для більшості процесів та методів у аспектах параметрів управління та створення приладів нового покоління. Основою напрямку створення наноструктурованих плівок кремнію є результати створення та використанням його пористих форм [1–7].

Водночас, відомості щодо властивостей нанопористого кремнію, отриманого за допомогою хімічного травлення монокристалічного кремнію, з точки зору застосування у якості багатофункціонального матеріалу, у літературі недостатньо. Тому метою роботи є застосування плівок наноструктурованого кремнію, отриманих хімічним методом травлення у якості нано–чіпів для якісної характеристики продуктів харчування.

Наноструктуровані плівки кремнію були сформовані на монокристалічних пластинах за рахунок модифікації поверхні при хімічному травленні у розчині плавикової і азотної кислот. Товщина наноструктурованих плівок кремнію коливалася у діапазоні від 3 до 60 нм. На основі зразків з наноструктурованою поверхнею кремнію нами було розроблено фоторезистори у вигляді тест–смужок. Контакти з товщиною 3 μm були виготовлені з алюмінію методом магнетронного розпилення. Встановлено, що під час експериментальних робіт доцільно використовувати пряму фізичну адсорбцію біологічного матеріалу.

Досліджуваний біологічний об'єкт наноситься в обсязі 1 мкл на поверхню фоторезистора між контактами і потім підсушується в умовах сухого повітря при кімнатній температурі. У запропонованому нами біосенсорі аналізується зміна фотоструму. Вимірювання показали, що темновий струм датчика практично не змінюється, а фотострум після нанесення антигену та відповідних до нього антитіл, значно зростає. Отримані результати дали можливість сконструювати на основі розроблених фоторезисторів–чипів міні–лабораторію, яка складається з ряду незалежних функціональних біосенсорів.

Процедура аналізу була реалізована нами для експрес–діагностики ретровірусного лейкозу, у випадку, коли, рівень вірус–специфічних антитіл повинен бути виявлений у крові або молоці хворих корів. Такий метод визначення дає можливість діагностувати хворобу не лише у однієї тварини, але й у декількох одразу. Нами було показано, що описаний підхід, заснований на використанні плівок наноструктурованого кремнію повністю відповідає вимогам практики щодо чутливості, селективності і простоти виконання аналізу. Ефективність запропонованого нами методу, у порівнянні з традиційним ELISA–методом полягає у зменшенні загального часу аналізу та скороченні витрат у більш ніж 10 раз. Актуальними є розробки можливостей діагностики діабетичного стану пацієнтів за умов одночасного контролю анти–інсулінових антитіл, рівня сумарного імуноглобуліну та рівня глюкози, а також експрес біохімічної діагностики раку молочної залози.

Таким чином, наноструктурований кремній є перспективним матеріалом для розвитку не лише оптичних пристроїв, таких як світлові діоди, фотоелектричні елементи і оптичні фільтри, але й для біосенсорів нового покоління. Такі прилади відповідають сучасним вимогам, таким як простота використання, економічність, висока точність, селективність і швидкість аналізу, а також здатні до мініатюризації. Водночас, датчик являє собою універсальний пристрій, який працює як у лабораторії, так і в польових умовах, що значно розширює межі його використання.

Список використаних джерел

1. Baratto, C. A novel porous silicon sensor for detection of sub–ppm NO2 concentrations [Текст] / C. Baratto, G. Faglia, E. Comini, G. Sberveglieri, A. Taroni, La Ferrara V. L. Quercia, G. Francia // Sensors and Actuators B: Chemical. – № 77, 2001, pp. 62–66.

2. Шмырева, А. Сенсорные системы с применением нанопористого кремния [Текст] / А. Шмырева, Н. Мельниченко // Электроника и связь. − Ч.1. – 2006. – С. 17–22.

3. Starodub, N. Biosensors based on the photoluminescence of porous silicon [Текст] / N. Starodub, V. Starodub // Application for environment monitoring, Sensor electronics and microsystem technologies. − № 1. − 2005, pp. 63–74.

4. Rendina, Ivo. Porous siliconbased optical biosensors and biochips [Текст] / Ivo Rendina, Ilaria Rea, Lucia Rotiroti, Luca De Stefano // Physica E. − 38. − 2007, pp. 188–192.

5. Song, Min–Jung. Comparison of Effective Working Electrode Areas on Planar and Porous Silicon Substrates for Cholesterol Biosensor / Min–Jung Song, Dong–Hwa Yun, Joon–Hyung Jin, Nam–Ki Min and Suk–In Hong // Japanese Journal of Applied Physics − Vol.45 − № 9A − 2006, pp. 7197–7202.

6. Lorraina, N. Functionalization control of porous silicon optical structures using reflectance spectra modeling for biosensing applications / N. Lorraina, M. Hiraouia, M. Guendouza, L. Hajia // Materials Science and Engineering − B 176 − 2011 − pp. 1047 – 1053.

7. Rossi, A. Porous silicon biosensor for detection of viruses / A. Rossi, L. Wang, V. Reipa, Th.E. Murphya // Biosensors and Bioelectronics – 23. − 2007, pp. 741–745.

Кузьмін Олег
к.т.н., доцент
Лівар Ольга
студентка
Національний університет харчових технологій
м. Київ

ЗАГАЛЬНА КЛАСИФІКАЦІЯ ХАРЧОВИХ ДОБАВОК, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У ВИРОБНИЦТВІ ГОРІЛОК

Нині ринок алкогольної продукції досить насичений якісними алкогольними напоями, обсяги виробництва яких ростуть стійкими темпами. На споживчому ринку з'являється велика кількість багатокомпонентних алкогольних напоїв, до складу яких входять з'єднання, здатні змінювати біологічну активність етилового спирту, у тому числі у бік зміни його токсичності.

До харчовий добавок (ХД) відносяться природні, ідентичні природним або штучні речовини та їх з'єднання, які навмисно вносять до продукту в якості прямих ХД на будь–якій стадії обробки, зберігання або упаковки продукту в цілях надання йому певних властивостей. Речовини, які підвищують харчову цінність продуктів (вітаміни, мікроелементи, амінокислоти), не відносяться до ХД.

ХД виконують технологічні функції, які розділяють на декілька груп: речовини, що покращують колір, аромат і смак продуктів; речовини, що регулюють консистенцію продуктів; речовини, що сприяють збільшенню термінів придатності; речовини, що прискорюють і полегшують ведення технологічних процесів; допоміжні матеріали.

До групи речовин, що покращують колір, аромат і смак входять 5 підгруп: ароматизатори; підсилювачі смаку та аромату; підсолоджувачі; підкислювачі; солоні речовини.

До першої підгрупи відносяться ароматизатори, які представлені у вигляді суміші смакоароматичних речовин або індивідуальної смакоароматичної речовини, що вводяться з метою поліпшення органолептичних властивостей [4]. До них відносяться [3, 5]: ароматизатори натуральні та ідентичні натуральним, ароматні спирти, ефірні олії; екстракти, настої ароматичних і лікарських рослин; екстракти, настої злаків, солодових.

До другої підгрупи відносяться підсилювачі смаку та аромату –боніфікатори [5, 6], поліпшувачі, модифікатори смаку та аромату, які посилюють сприйняття смаку та аромату. У виробництві горілок застосовуються для повноти смаку, а також пом'якшення і нейтралізації «пекучості» спирту.

До третьої підгрупи відносяться підсолоджувачі. Підсолоджувачі вуглеводної природи [1, 3, 5]: моносахариди (глюкоза, фруктоза, галактоза, маноза); дисахариди (сахароза, мальтоза, лактоза, целобіоза; полісахариди). Підсолоджувачі невуглеводної природи: гліцерин, маніт, ксиліт, сорбіт [3, 6].

Деякі з інтенсивних підсолоджувачів використовуються з метою надання продукту діабетичних властивостей, проте доцільність їх застосування у виробництві горілок неоднозначна, оскільки горілка продукт спочатку не діабетичний.

До четвертої підгрупи що покращують колір, аромат і смак відносяться підкислювачі, які викликають кислий смак харчового продукту. Як смакові речовини використовують як органічні, так і неорганічні кислоти.

У горілчаному виробництві застосовують [3, 5]: лимонну, оцтову, яблучну, винну, молочну, фумарову та бурштинову кислоти.

До п'ятої підгрупи відносяться солоні речовини, які представлені хлоридом натрію – ХД, що покращує смакові властивості харчових продуктів. Грає важливу роль в підтримці водно–сольового обміну в організмі.

До групи речовин, що регулюють консистенцію горілок входить 1 підгрупа: загусники. Ця підгрупа представлена гліцерином [2, 4, 6, 7]. У виробництві горілок, за одними даними [7], гліцерин застосовують для загущення продукту, збільшуючи його в'язкість, «тіло», яке позитивно впливає на смакове сприйняття (так званий ефект «mouth feel»). За іншими джерелами [9], гліцерин додають в горілки до величини 2200 мг/дм^3 для зм'якшування.

До групи речовин, що сприяють збільшенню термінів придатності входить 1 підгрупа: антиокислювачі (антиоксиданти) – природні або ідентичні природні з'єднання, що перешкоджають окисленню активних хімічних сполук в клітинах організму людини, що знижують ризик розвитку різних захворювань. Використання антиокисників дає можливість продовжити термін зберігання продукту, захищаючи його від псування, викликаного окисленням киснем повітря. Цей клас ХД включає три підкласи з урахуванням їх функцій: антиокисники, синергісти антиокисників, комплексоутворювачі [4].

До речовин, що прискорюють та полегшують ведення технологічних процесів відносяться регулювальники кислотності, які крім регулювання кислотності, а також коригування лужності горілок [3, 4], можуть застосовуватися як підкислювачі [7]. До них відносяться лимонна, оцтова, яблучна, винна, молочна, фумарова та бурштинова кислоти.

Для виробництва горілок органічні кислоти можуть застосовуватися спільно з двовуглекислим натрієм для утворення пом'якшувального смаку [3].

Натрій двовуглекислий може використовуватися як регулювальник кислотності та може застосовуватися для нейтралізації кислот після завершення процесу отримання інвертного сиропу [6]. Проведені нами дослідження показують, що його додають в купаж від 5 до 50 мг/дм^3.

Наведена вище класифікація заснована на технологічних функціях харчових добавок, до яких не відносять з'єднання, що підвищують харчову цінність. Весь

вищевказаний матеріал, на наш погляд, є якнайповнішим і враховує усі харчові добавки, вживані у виробництві горілок.

Проведений аналіз дає нам можливість чітко визначити, які саме функції виконують речовини, які використовуються у складі горілок.

Список використаних джерел

1. Биологически активные вещества пищевых продуктов: справочник [Текст] / В.В. Петрушевский, А.Л. Казаков, В.А. Бандюкова и др. – К. : Техніка, 1985. – 127 с.

2. Булдаков А.С. Пищевые добавки [Текст] : справочник / Булдаков А.С. – СПб.: «Ut», 1996. – 240 с.

3. Бурачевская, В.Ю. Пищевые добавки в производстве водок [Текст] / В.Ю. Бурачевская, М.И. Пальдяева // Теоретические и практические аспекты развития спиртовой, ликероводочной, ферментной, дрожжевой и уксусной отраслей промышленности. – М. : ВНИИПБТ, 2006. – С. 96–98.

4. Нечаев, А.П. Пищевые добавки [Текст] / А.П.Нечаев, А.А.Кочеткова, А.Н. Зайцев. – М. : Колос, Колос–Пресс, 2002. – 256 с. – (Учебники и учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед.).

5. Полякова, И.В. Тенденции развития ассортимента водок [Текст] / Полякова И.В., Янсон В.А., Даниловцева А.Б. // Прогрессивные технологии и современное оборудование – важнейшие составляющие успеха экономического развития предприятий спиртовой и ликероводочной промышленности : 4 междунар. науч.–практ. конф., 23–24 апр. 2003 г. : тезисы докл. – М. : Пищевая промышленность, 2003. – С. 212–222.

6. Сарафанова, Л.А. Пищевые добавки: энциклопедия [Текст] / Лариса Анатольевна Сарафанова. [2–е изд., испр. и доп.]. – СПб : ГИОРД, 2004. – 808 с.

7. Сарафанова, Л.А. Применение пищевых добавок в индустрии напитков [Текст] / Лариса Анатольевна Сарафанова. – СПб. : Профессия, 2007. – 240 с.

Логінов Михайло
д.с.–г.н., професор, завідувач кафедри
Росновський Микола
к.с.–г.н., доцент
Глухівський національний педагогічний університет ім.Олександра Довженка
м. Глухів
Логінов Андрій
к.с.–г.н., викладач
Глухівський агротехнічний інститут СНАУ
м. Глухів

ВИКОРИСТАННЯ В СЕЛЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ЛЬОНОМ–ДОВГУНЦЕМ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ МОРФОЛОГІЧНИХ ТА ГОСПОДАРСЬКО–ЦІННИХ ОЗНАК

Питання взаємозв'язку морфологічних та господарсько–цінних ознак льону–довгунця достатньо глибоко і всебічно вивчені багатьма дослідниками (Дьяконов Н.А., 1928; Рогаш А.Р., 1976; Логінов М.І., 2004) [1, 2, 3]. Однак питання взаємозв'язку показників, які визначають якість волокна – гнучкість, міцність і тонину та кореляція останніх з господарсько–цінними ознаками літературних даних дуже мало. У той же час вони вкрай необхідні для використанні в селекції, що дасть змогу підвищити ефективність роботи при створенні сортів з високою якістю волокна.

Кореляційний аналіз взаємозв'язку ознак, який визначає прядивну здатність волокна дозволив виявити важливі закономірності, які необхідно враховувати в селекційній практиці при створенні сортів із високою якістю волокна. Ознаки якості волокна різною мірою визначають його технологічні властивості. Тому характер взаємозв'язку і величина кореляції між ними суттєво впливають на ефективність селекційної роботи на поліпшення якості волокна.

Таблиця 1

Взаємозв'язок фізико–механічних властивостей волокна з морфологічними та господарсько цінними ознаками рослин льону–довгунця (середнє за 3 роки)

Ознаки	Вміст волокна в стеблі	Гнучкість волокна	Тонина волокна	Міцність волокна
Висота рослин	0,04**	–0,31	–0,07**	–0,10**
Діаметр стебла	–0,45	0,12**	0,17**	–0,02**
Кількість насіннєвих коробочок	–0,40	0,10**	0,18*	0,14**
Маса стебла	–0,07**	–0,18*	–0,07**	–0,04**
Маса волокна	0,70	–0,38	–0,30	–0,15**
Розрахункова добротність пряжі	–0,46	0,56	0,56	0,32
Вміст волокна в стеблі	–	–0,38	–0,52	–0,14**
Гнучкість волокна	–	–	0,35	–0,37
Тонина волокна	–	–	–	–0,05**

Наведені у табл. 1 дані свідчать, що вміст волокна має негативний середній взаємозв'язок з діаметром стебла (r = – 0,45) і кількістю насіннєвих коробочок (r = – 0,40) і високий позитивний – з масою волокна (r = 0,70).

Найбільш важливим для селекції є існування взаємозв'язку вмісту волокна з ознаками якості волокна. Встановлено, що існує середній і в більшості випадків достовірний негативний взаємозв'язок цієї ознаки з гнучкістю волокна (r= – 0,38), тониною (r= – 0,52) і розрахунковою добротністю пряжі (r= – 0,46). Встановлення такого взаємозв'язку свідчить про те, що з підвищенням вмісту волокна в стеблах знижуються його гнучкість і тонина.

Ознака гнучкості волокна багатьма фахівцями текстильного матеріалознавства і селекціонерами вважається однією з основних, від якої залежать прядивні здатності волокна. З морфологічними та господарсько цінними ознаками взаємозв'язок майже відсутній. Заслуговує на увагу взаємозв'язок її з ознаками, які визначають якість волокна. Позитивна кореляція проявляється у неї з тониною волокна (r= 0,35) та розрахункової добротністю пряжі (r= 0,56) і негативна – з міцністю (r= –37). Тобто позитивний взаємозв'язок гнучкості і тонини сприяє підвищенню розрахункової добротності пряжі й поліпшенню прядивної здатності волокна. Однак необхідно мати на увазі, що при цьому можливе зниження міцності волокна, яке може значно погіршити його прядивну здатність.

За даними численних дослідників ознака тонини волокна також вважається дуже важливою, яка визначає прядивні здатності волокна. Основна її цінність у тому, що існує позитивний взаємозв'язок з гнучкістю волокна (r= 0,35), і розрахунковою добротністю пряжі (r = 0,56). З іншими морфологічними ознаками рослин взаємозв'язок цієї ознаки незначний або відсутній.

Ознака міцності волокна також відіграє дуже важливу роль у текстильному виробництві. Проте слід відмітити, що ні з однією ознакою стійкого взаємозв'язку у неї не виявлено, крім відміченої вище з гнучкістю. Це пов'язано з великим впливом на міцність волокна факторів зовнішнього середовища, в першу чергу грунтово — кліматичних умов, умов дозрівання, приготування трести на процеси лігніфікації, здерев'яніння клітин елементарного волокна, вміст целюлози, лігніну, пектину і т. п. При цьому в більшості випадків підвищується міцність волокна, але значно знижуються його технологічні властивості.

Наведені дані свідчать про те, що при селекції льону–довгунця на підвищення продуктивності і вмісту волокна в стеблі без урахування якісних показників волокна в елітних рослинах на перших етапах неодмінно буде знижуватись гнучкість і тонина волокна селекційного матеріалу. Однак при цьому слід мати на увазі про можливе зниження міцності волокна, яке обумовлює погіршення його прядивної здатності.

Таким чином, на підставі проведених досліджень про взаємозв'язок ознак, які визначають якісні показники волокна, ми дійшли до висновку, що при селекції на поліпшення прядивних властивостей волокна льону–довгунця необхідно контролювати їх на ранніх етапах в індивідуальних рослинах і в подальшому здійснювати цілеспрямований селекційний процес у заданому напрямку.

Список використаних джерел

1. Матвеев, Н.Д. О результатах изучения корреляционной зависимости между некоторыми количественными признаками льна [Текст] / Н.Д.Матвеев. – Научно–агрономический журнал. – 1928. – № 2.– С.48–56.

2. Рогаш, А.Р. Селекция льна–долгунца [Текст] / А.Р.Рогаш. – Лен–долгунец. – М. : Колос. – 1976. – 40–73.

3. Логінов, М.І. Розробка методу оцінки якості волокна в індивідуальних рослинах льону–довгунця на перших етапах селекції [Текст] / М.І.Логінов, М.О.Тимонін // Зб. наук.пр. Інституту луб'яних культур ІААН.–Глухів, 2004.– С.84–95.

Макаова Богдана
студентка
Кулик Максим
к. с.–г. н., доцент
Полтавська державна аграрна академія
м. Полтава

ВИКОРИСТАННЯ БІОПАЛИВА ІЗ МІСЦЕВОЇ СИРОВИНИ ЯК ДІЄВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Аналіз світового досвіду щодо розробки та запровадження державних стратегій зі сталого розвитку дають чітке розуміння, що розвиток села можливий лише при реалізації проектів, що націлені на активну участь органів самоорганізації населення у вирішенні проблем та допомогу у розвитку селянських кооперативів та сільськогосподарських підприємств [4].

Реалізація проектів та державних програм можлива лише за наявності відповідних матеріальних ресурсів [6]. Державний та місцеві бюджети не можуть в повній мірі забезпечувати реалізацію стратегій зі сталого розвитку, тому пошук альтернативних джерел наповнення бюджетів територіальних громад є нагальним та першочерговим.

Сталий розвиток сільських територій передбачає комплексну стратегію реалізації, що не можлива без врахування територіальних, ґрунтових та соціальних особливостей територіальних громад. Фактором стабільного функціонування сільської громади є наявність в селі соціально–відповідального бізнесу, який є важливим чинником розвитку. Але в більшості випадків, чим масштабніший бізнес, тим менше допомоги соціальним структурам села виділяється. Увагу необхідно приділяти невеликим сільськогосподарським товаровиробникам та селянським кооперативам, що можуть, при стимулюванні їх розвитку, бути гарантами надання соціальних послуг на селі.

Нажаль, підтримка сільськогосподарських товаровиробників з боку держави залишає бажати кращого. Ті дотаційні програми, що діють в регіоні не покривають витрати на соціальні зобов’язання підприємця. Тому у розвитку сільськогосподарських

фірм у селах в першу чергу повинні бути зацікавлені самі територіальні громади і всіляко сприяти їх становленню.

В Україні існує значна кількість джерел енергії з біомаси так це переважно рослинні залишки сільськогосподарських культур та відходи від деревообробної промисловості[5]. Також важливим є вирощування на землях не сільськогосподарського призначення енергетичних культур.

Сучасні українські села мають великий потенціал для вирощування енергетичних культур та подальшого використання для енергетичних цілей. У якості сировини передбачаються використовувати багаторічні культури, які найкраще адаптовані до умов навколишніх умов вирощування та здатні формувати високу врожайність фітомаси. Для забезпечення цих характеристик найбільший практичний інтерес мають наступні культури: цукрове сорго, міскантус (слонова трава), верба, світчграс (просо прутоподібне), щавнат та інші [2].

З отриманої сировини можна виготовити паливо так званого першого покоління, тобто пресована фітомаса у тюках. Її зручно використовувати для виробництва тепла у твердопаливних котлах. Досвід опалення приміщень котлами без використання газу та вугілля українські села вже мають [1].

Якщо підійти комплексно до питання вирощування енергетичних рослин, то можна створити кооператив, де кожен житель може прийняти участь у виробництві «зеленої енергії».

В загальному вигляді з 1 гектару земель несільськогосподарського призначення можна отримати до 15 тонн сухої фітомаси, а це 1035 ГВт год/га енергії [3].

Середня за потужністю котельня виробляє 1500 Гкал теплової енергії на рік, яких достатньо для опалення приміщень площею 10–12 тисяч квадратних метрів. Для отримання такої кількості тепла щорічно потрібно 700–900 тонн біомаси енергетичних рослин, які достатньо вирощувати на площі 40–50 га.

Найголовнішою перевагою використання саме біоенергетичного потенціалу є нарощування потужностей виробництва при зниженні рівня енергетичних затрат та екологічного забруднення довкілля. Створення замкненої системи на рівні села і території навколо нього на основі енергетичних культур – одна із можливостей використання таких ресурсів.

Даний підхід органічно вписується в уже існуючу систему і дозволяє ефективно використовувати наявні рослинні ресурси, перетворюючи їх на паливо для виробництва теплової енергії. В результаті реалізації даної концепції територіальні громади отримують наступні переваги:

1. Енергонезалежність села від постачання зовнішніх енергоносіїв на основі виробництва власної теплової та електроенергії.

2. Більш стабільне прогнозування витрат на виробництво теплової енергії (зменшення залежності від зміни ринкових цін на енергоносії).

3. Створення додаткових робочих місць, зростання зайнятості населення та зростання добробуту.

4. Ефективне використання малопродуктивних земель для вирощування енергетичних культур, після багаторічного їхнього використання – можливість переведення у сільськогосподарські угіддя.

5. За рахунок зменшення використання природного газу – вивільнення коштів для розвитку інфраструктури територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Вільович, В. «Зеленому паливу» й світло зелене. Міжнародна промислова конференція «Біопаливо. Україна – 2009» [Текст] / В. Вільович // Аграрний тиждень України. – № 38–39 (122). – 2009. – С. 4–10

2. Гументик, М.Я. Перспективи вирощування багаторічних злакових рослин для виробництва біопалива [Текст] / М.Я. Гументик // Цукрові буряки. – 2010. – №4. – С. 21–22.

3. Кулик М.І. Ботаніко–біологічна характеристика, особливості вирощування та використання енергетичних культур: Частина перша: світчграс (просо лозоподібне) [Текст] : довідник / Кулик М.І. – Полтава, 2014. – 130 с.

4. Малік М. Й. До питання сталого розвитку сільських територій [Текст]/ М. Й. Малік // Економіка АПК. – 2008. – №5. – С. 51–58.

5. Марчук С.Г. Біоенергетичний потенціал сільськогосподарського виробництва: економічний вимір, прогноз використання [Текст] / О.Г. Марчук, В.К. Савчук. – К.: Аграр Медіа Груп, 2011. – 177 с.

6. Ходаківська О.В. Природно–ресурсний потенціал сільський територій у контексті забезпечення їх сталого розвитку [Текст] / В.О. Ходаківська // Сталий розвиток економіки. – №4. – 2012. – С. 161–165.

Черний Александр
старший преподаватель
Днепропетровский государственный
аграрно-экономический университет
г. Днепро

ИССЛЕДОВАНИЕ АБРАЗИВНОГО ИЗНОСА РЕЗИНОВЫХ ЗАЩИТНЫХ ФУТЕРОВОК ДЕТАЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ МАШИН

Современная промышленность характеризируется стремительной интенсификацией технологических процессов. Внедрение поточно-цикличных технологий подразумевает широкое использование вибрационных машин. Это связано с определенными режимами работы технологических линий и преимуществами вибрационной техники. Но, наряду с высокими преимуществами использования вибрационных машин, возник вопрос защиты их рабочих поверхностей от абразивного износа. Так как именно этот вид износа является преобладающим, учитывая принцип работы вибромашины. Хорошо себя, для этой цели, зарекомендовали детали из эластомерных материалов [1–3]. Резина среди них наиболее подходящий композит. Это, прежде всего, связано со свойствами резины и её вязко–упругими характеристиками.

Таким образом, вопрос прогнозирования ресурса деталей, изготовленных из резины, является очень актуальным [3–4]. В данной работе рассмотрено только один вид износа резины – абразивный.

Целью исследования являлось определение истираемости и сопротивления истиранию при скольжении образцов резины марки А, взятых с деталей новой резиновой защитной футеровки и с наработкой 3221часов, а также сравнение полученных результатов.

Материал и результаты исследований. Нормативно–правовой базой работы являлся Межгосударственный стандарт ГОСТ 426–77 «Резина. Метод определения сопротивления истиранию при скольжении».

Работа проводилась на машине трения МИ–2 (машина Грассели), которая соответствует требованиям стандарта.

На испытания было представлено ряд образцов размером 20х20х8 мм (по три пары), изготовленных из резины на основе каучука СК(М)С –30 АРКМ– 15 (шифр С), резины новой футеровки марки А (шифр С1), резины футеровки отработавшей 3221 часов марки А (шифр С2). Перед истиранием они были наклеены на твердую подкладку, и их общая высота соответствовала 10±0,2 мм. Затем образцы из контрольной резины притирались до появления следов износа на всей поверхности их контакта с абразивом.

В качестве абразивного материала, который истирал резину, было использовано шлифовальную шкурку по ГОСТ 6456–82 с зернистостью абразива :

– 6Н (ГОСТ 3647–80) или Р180 (ISO–6344);

– 8Н (ГОСТ 3647–80) или Р150 (ISO–6344);

– 25Н (ГОСТ 3647–80) или Р60 (ISO–6344);

Перед началом испытания была проведена стабилизация шкурки стандартной резиной (шифр С), а также определена истирающая способность шкурки, за методикой стандарта.

Измерение веса образцов проводилось лабораторными весами с точностью измерения 0,001 г.

Проведение испытаний осуществлялось по методике указанной в стандарте. Основными параметрами были: нормальная сила, действующая на два образца –26 Н(2,6 кгс), окружная скорость диска в точке касания образцов – 0,29 м/с.

Обработка результатов.

Определялись два параметра:

– Сопротивление истиранию β в Дж/мм3;

– Истираемость α в м3/ТДж

Учитывая свойства испытуемых резин, были проведены испытания по следующему плану. Вначале определялась на образцах резины с шифром С истирающая способность шкурки. Затем проводили испытание резин одного шифра не менее трех раз. Так как шкурка замасливалась, после серии испытания резин одного шифра, определялась истирающая способность шкурки. Если она была ниже начальной (больше чем на 20%), то она заменялась новой. Результаты испытаний представлены в таблице 1.

Таблица 1

Результаты испытания резин

Шифр резины	Р180		Р150		Р60	
	Сопрот. истир. Дж/мм^3	Истирае= мость м^3/ТДж	Сопрот. истир. Дж/мм^3	Истирае– мость м^3/ТДж	Сопрот. истир. Дж/мм^3	Истирае– мость м^3/ТДж
С стандарт	13,5	73,8	10,3	97,1	9,14	109,4
С1 (до эксплуатаци)	114,4	9,66	135,2	7,4	215,0	5,03
С2 (после эксплуатаци)	103,7	10,65	114,2	8,8	193,2	5,52

Выводы: Результаты, полученные при обработке опытных данных следующие:

По шкурке с абразивом Р180:

– сопротивление истиранию новой резины (шифр С1) в 1,1 раза больше чем старой (шифр С2);

– истираемость старой резины (шифр С2) в 1,1 раза больше новой (шифр С1).

– сопротивление истиранию стандартной резины (шифр С) 13,5 Дж/мм^3, истираемость 73,8 м^3/ТДж.

По шкурке с абразивом Р150:

– сопротивление истиранию новой резины (шифр С1) в 1,2 раза больше чем старой (шифр С2);

– истираемость старой резины (шифр С2) в 1,2 раза больше новой (шифр С1).

– сопротивление истиранию стандартной резины (шифр С) 10,3 Дж/мм^3, истираемость 97,1 м^3/ТДж.

По шкурке с абразивом Р60:

– сопротивление истиранию новой резины (шифр С1) в 1,11 раза больше, чем старой (шифр С2);

– истираемость старой резины (шифр С2) в 1,09 раза больше новой (шифр С1).

– сопротивление истиранию стандартной резины (шифр С) 9,14 Дж/мм^3, истираемость 109,4 м^3/ТДж.

Таким образом можно сделать вывод о том что, показатели абразивного износа испытуемых резин марки А (сопротивление истиранию и истираемость) разнятся между собой. Износ образцов изготовленных из резины марки А с наработкой 3221 часов больше в среднем на 10–12% , чем новой резины той же марки. Также, установлено, что с увеличением размера абразива шлифовальной шкурки, истираемость опытных образцов уменьшается, когда у резины стандартной (шифр С) увеличивается. Это доказывает, что процесс абразивного износа футеровочных резин требует дальнейшего изучения.

Список использованных источников

1. Дырда В.И. Резиновые футеровки технологических машин [Текст] / В.И. Дырда, Р.П. Зозуля. – Москва– Днепропетровск, 2013. – 237 с.

2. Кобец А.С. Энергетическая оценка износа антифрикционных материалов [Текст] / А.С. Кобец, В.И. Дырда, Е.В. Калганков, И.Н. Цаниди // Геотехническая механика. – Межвед. сб. научн. тр. – Вып. 106. – С. 78–90.

3. Дирда В.І. До розрахунку гумової футерівки з урахуванням особливостей поведінки матеріалу [Текст] / В.І. Дирда, Е.В. Калганков, І.М. Цаніді, О.А. Черній, О.І. Кириленко // Геотехнічна механіка.– Міжвід. зб. наук. пр.– Вип. 121.– С. 201–206.

4. Калганков Е.В. Теоретичне та експериментальне дослідження довговічності гумової футеровки [Текст] / Е.В. Калганков, І.М. Цаніді // Геотехнічна механіка.– Міжвід. зб. наук. пр.– Вип. 116. – С. 180–184.

ПРИРОДНИЧИЙ БЛОК ДОСЛІДЖЕНЬ
NATURAL UNIT OF RESEARCH

Ганчар Вадим
ученик
УО «Гимназия № 9 г. Гродно им. Ф.П. Кириченко»
Ганчар Андрей
к.и.н., доцент, заведующий кафедрой
УО «Гродненский государственный аграрный университет»
г. Гродно, Республика Беларусь

НАУЧНАЯ РАБОТА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ (НА ПРИМЕРЕ 4 КЛАССА ГИМНАЗИИ № 9 Г. ГРОДНО)

Данная работа является продолжением научных изысканий в области выявления проблем по научному руководству исследовательской работы в начальной школе [1]. Непосредственно она связана с поиском решения проблемы сохранения потребительских свойств продуктов, предназначенных для употребления в пищу, а потому подвергаемых процессу гниения.

Автором (Ганчаром Вадимом) было замечено, что хранение фруктов некоторый период при комнатной температуре, приводит к порчи. Почему так происходит? Почему они портятся? Это и стало целью новой исследовательской работы.

Чтобы провести экспериментальные исследования, были приобретены свежие лимон, мандарин, банан, имеющие приятный запах и стойкий цвет, с твёрдой и чистой кожурой и оставлены на несколько дней при комнатной температуре 18^0 С.

В первый день наблюдений никаких изменений с фруктами не произошло, они по прежнему имели свежий вид, кожура оставалась чистой имели стойкий цвет и приятный запах. На 3-й, 4-й день наблюдений были замечены некоторые изменения – кожура банана покрылась чёрными точками, на ощупь была немного мягкой. У мандарина кожура немного подсохла, и с одной стороны появилось одно маленькое пятно. С лимоном никаких изменений не произошло. Через неделю наблюдений было замечено, что лимон не испортился, мандарин существенно потерял привлекательный и товарный вид : кожура стала мягче, немного изменила свой цвет, на ней стали появляться темные пятна, банан же испортился полностью: кожура стала чёрной, на ощупь банан стал мягким.

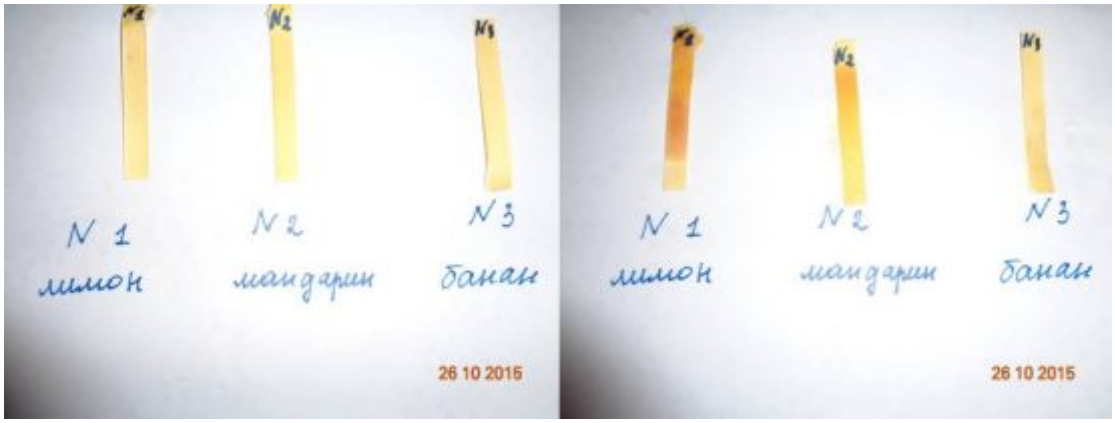

до эксперимента **после эксперимента**

Рис. 1. **Реакция на лакмусовой бумажке**

Что же произошло с фруктами? Для выяснения причины был проведен эксперимент, для которого понадобилась специальная бумага (лакмусовая), меняющая цвет, если на нее попадает кислая вода или кислый сок; пипетка, марля, сок свежих фруктов (лимон, мандарин, банан). Взятие сока каждого из фруктов и нанесение его на лакмусовую бумагу (№ 1 – лимон, № 2 – мандарин, № 3 – банан) показало, что цвет бумаги изменился, причем наиболее существенно это произошло на бумаге № 1 от сока лимона.

Вывод : в лимоне больше всего кислоты. В мандарине наличие кислоты гораздо меньше, поэтому бумага лиш немного поменяла цвет (№ 2). А вот в бананах кислоты нет совсем, именно поэтому лакмусовая бумага не окрасилась вовсе (№ 3).

Таким образом, в ходе эксперимента выяснено, почему банан испортился быстрее лимона и мандарина – потому что он сладкий, а высокий уровень кислоты не дает испортится фруктам, в данном случае лимону и мандарину. Отсюда следует вывод : сладкие фрукты портятся быстрее, чем кислые.

Соавтором (Ганчаром Андреем) организовано встречу со специалистами, работающими в УО «ГГАУ», в ходе которой получена информация, что при благоприятных условиях (в исследованиях это комнатная температура 18^0C), фрукты подвергаются процессам гниения.

Гниением называют природное химическое явление, в процессе которого органические вещества, преимущественно белки, превращаются в другие органические, а также неорганические вещества. Гниению способствует влажность и тепло. Этот процесс вызывают бактерии сапрофиты, и менно из–за процесса гниения фрукты с течением времени становятся непригодны к употреблению в пищу.

Таким образом, в экспериментального исследования автором получены результаты, подтвержденные научным инструментарием, а посещение ведущего научного учреждение Гродненского региона – УО «ГГАУ», дало возможность подтвердить свои гипотезы и осознать силу интеллекта коллектива.

Но главное, что зародилась новая научная идея, связанная с проблемой классификации фруктов и ягод, и именно это станет предметом дальнейших исследований.

Список использованных источников

1. Ганчар, А. И., Ганчар, В. А. Организация научно–исследовательской работы в начальной школе [Текст] / А. И. Ганчар, В. А. Ганчар // Перспективы развития высшей школы: материалы VIII междунар. науч. конф. ; редкол. : В. К. Пестис [и др.] ; г. Гродно, 28–29 мая 2015 г. / УО «ГГАУ». – Гродно, 2015. – С. 292–294.

Долід Анатолій
к. с.–г. н., доцент
Подільський державний аграрно–технічний університет
м. Кам'янець–Подільський

ЯВИЩЕ «НЕСУМІСНОСТІ» ЩЕПЛЕНИХ КОМПОНЕНТІВ ГРУШІ, ЇЇ ОЗНАКИ І КРИТЕРІЇ ДІАГНОСТИКИ

В сучасних інтенсивних технологіях вирощування груші здебільшого використовують як підщепи різні клони айви звичайної, що дозволяє отримати слаборослі, швидкоплідні та високоврожайні форми дерев. Проте нерозпізнана своєчасно недостатня сумісність сорту і підщепи може згодом звести нанівець величезні зусилля і витрачені кошти на закладання грушевого саду. Тому в садівничій науці важливо мати об'єктивні методи діагностики стану сорто–підщепних комбінувань на самих ранніх стадіях зростання щеплених компонентів.

Термін «несумісність» охоплює велику різноманітність випадків, коли сумісність незадовільняє виробничі вимоги до щеплених рослин [1].

Серед дослідників існує дуже багато думок з приводу причин, що викликають несумісність щеплень.

Вивчаючи сутність несумісності груші з айвою, Чанг прийшов до висновку, що причинами цього явища можуть бути відмінності періодів активності камбію в прищепі і підщепі, росту їх калюсів, сили росту протягом вегетації, особливо в період травень–липень [2].

Лусс А.И. відмічає, що несумісність щеплених компонентів обумовлена нестачею живлення, викликаного деякими відмінностями в хімічному складі компонентів [3].

Ряд дослідників схиляються до думки, що причинами несумісності можуть бути відмінності у силі росту або в довжині вегетаційного періоду. Але останнім часом більшість дослідників вважають, що головною причиною несумісності щеплених компонентів є відмінність в обміні речовин між прищепою і підщепою, закріплених спадковістю [4, 5].

Розрізняють декілька типів несумісності. К.Г. Ваніцек виділяє механічну і фізіологічну несумісність. Механічна полягає у недостатньо міцному з'єднанні тканин

щеплених компонентів. Саджанці з такою несумісністю спочатку мають добрий ріст і розвиток, але можуть раптово відламуватись у місці щеплення внаслідок сильного вітру або удару ще в розсаднику [6]. В саду у таких дерев, поживні речовини проходять в достатніх для росту пагонів, плодів і коренів кількостях, але слабке механічне зчеплення тканин при найменшому тиску може призвести до розлому компонентів [7].

Фізіологічна несумісність проявляється в «незживанні» щеплених компонентів. В результаті цього – пригнічений стан дерев, хворобливе їх забарвлення, передчасне опадання листя і відмирання прищепи [6].

В деяких випадках щеплені компоненти зростаються, але незабаром з'являються ознаки, які вказують на ненормальність цього процесу: карликовість, пожовтіння листків, низька урожайність, вздуття на місці щеплення [8].

Несумісність щеплених компонентів приносить великі збитки плодівництву, тому ряд досліджень проводились з метою запобігання цьому явищу, а також задля діагностики сумісності щеплених компонентів, зокрема за різницею в показнику РНК/ДНК верхівкових меристем пагонів, по різноякісності білків і ступеню надходження фосфору–32 в прищепу. Проведені дослідження в напрямку подолання несумісності щеплених компонентів з використанням гамма–опромінення, за допомогою обробки регуляторами росту [9]. Однак і досі ця проблема залишається актуальною.

В наших дослідженнях вивчали особливості проходження фізіолого–біохімічних процесів у сорто–підщепних комбінуваннях груші з різним ступенем сумісності щеплених компонентів.

За результатами досліджень встановлено, що використання айви спричиняє гальмування процесів відтоку фотосинтетичних асимілятів, внаслідок чого відбувається накопичення вуглеводів в листках і пагонах прищеп, залежно від періоду росту (цукрів – у 1,5 рази, крохмалю – у 2,5–3 рази більше, порівняно з щепленням на груші лісовій).

Виявлено залежність відношення кількості сухої речовини до вмісту крохмалю в листках і пагонах сортів від рівня їх сумісності з прищепою. Величина цього відношення з ростом ступеня сумісності зменшується.

Визначено надмірне накопичення перекиснихсполук в листках прищеп, що може бути однією з причин прискореного старіння низькосумісних сорто–підщепних комбінувань груші. В результаті проведених досліджень розроблено прилад і спосіб визначення сумісності компонентів сорто–підщепних комбінувань груші на який отрмано патент.

Список використаних джерел

1. Корнацкий, С.П. Влияние различных способов формирования и уплотненности посадки деревьев на морозостойкость груши в Донбассе [Текст] / С.П.Корнацкий // Садівництво. – К. : Урожай, 1979.– Вип. 27. – С. 80–87.

2. Chang, W.T. Studies in incompatibility between stock and scion, with special reference to certain deciduous fruit trees. J. Pom. and Hort. Sci., 1938.

3. Eifert, J., Eifert, A. Maximum of starch during spring in the woody plant (VitisripariaMichx). Nature. 1963. 199. P. 825–826.

4. Груздов, С.Ф. Прививка растений [Текст] / С.Ф.Грцздов. – М. : Сельхозиздат, 1954. – С. 22–26.

5. Грязев, В.А. К вопросу изучения взаимодействия подвоя и привоя // Труды Ставропольского НИИСХ. – Ставрополь : СНИИСХ.– 1976. – Вып. 27. – С. 98–101.

6. Ваницек, К.Г. Улучшение древесных насаждений прививкой [Текст] / К.Г.Ваницек ; пер. с нем.– М. : Россельхозиздат, 1966. – 112 с.

7. Гарнер, Р. Руководство по прививке плодовых культур [Текст] / Р. Гарнер ; пер. с англ. – М. : Сельхозиздат, 1962. – 271 с.

8. Каймакан, И.В. Изменчивость биологических признаков груши под влиянием подвоя [Текст] / И.В.Кафмакан. – Кишинев : Штиинца, 1977. – 264 с.

9. Дорошенко, Т.Н. Действие гиббереллина и ауксина на функциональное состояние несовместимой сортоподвойной комбинации яблони [Текст] / Т.Н.Дорошенко // Физиолого–биохимические основы высокой продуктивности плодовых культур и винограда. – Новочеркасск : СКЗНИИСИВ.– 1988.– С. 22–30.

Ільків Євген
к.техн.н., доцент
Галярник Мирон
асистент
Івано–Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано–Франківськ

МАГНІТОМЕТРИЧНА ІНФОРМАЦІЯ, ЯК СКЛАДОВА АГРОХІМІЧНОГО ПАСПОРТА ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Геомагнітне поле Землі та його зміни в часі впливають на ріст і формування рослин і, відповідно, на врожайність. Магнітне поле земельної ділянки складається з геомагнітного поля Землі, магнітних властивостей підстилаючих земельну ділянку гірських порід, грунту, а також з магнітних властивостей насіння, рослин та внесених мінеральних або органічних добрив. У деяких випадках (охоронні зони металомістких, електромагнітних інженерних комунікацій) магнітне поле ділянки буде за походженням штучне і, відповідно, до інших аналогічних сусідніх земельних ділянок буде аномальним.

Основним об'єктами агрохімічних вивчень є рослинність, ґрунти та добрива. Геофізика деколи застосовують для вивчення магнітних величин гірських порід та ґрунтів приповерхневого прошарку земної кори. Її також використовують для проведення археологічної розвідки. Проте використання геофізичних методів для встановлення магнітних властивостей насіння, рослин, мінеральних та органічних добрив – відсутнє.

Науковими дослідженнями [1, 2, 3] доказано, що від розміщення в ґрунті насіння, зерен відносно силових ліній геомагнітного поля змінюються процеси проростання (магнітотронізм), тобто для збільшення урожайності агрономам необхідно знати величини геомагнітного поля та їх зміни в часі і просторі. Проте такі магнітометричні дані відсутні в агрохімічному паспорті земельної ділянки. На магнітні властивості ґрунтового покрову земельної ділянки також впливає топографія, ландшафт та характер сільськогосподарської обробки.

Сучасні високочутливі квантові, протонні магнітометри, які виконані в пішохідному варіанті, та автомобільне магнітне знімання з простою і закоординованою в системі WGS–84 обробкою магнітометричних вимірювань з нанесенням на топографічний план земельної ділянки дозволяють [4] оперативно відстежувати зміни геомагнітного поля і, відповідно, вносити зміни у посіви. В окремих випадках магнітометричними вимірюваннями можна виявити забруднення ґрунтового покрову важкими металами.

Отже, магнітометричні роботи дозволять не тільки досліджувати магнітні властивості складових агросистеми, а і виконувати моніторинг геомагнітного поля земельних масивів, а також окремих ділянок з практичними рекомендаціями щодо проведення посівів. Тому необхідно в агрохімічному паспорті [5] наводити результати досліджень геомагнітного поля земельної ділянки.

Список використаних джерел

1. Про затвердження «Порядку ведення агрохімічного паспорта поля, земельної ділянки» [Текст] : офіц.текст : за станом на 11.10.2011 р. / Мінагрополітики України; Наказ, Порядок, Форма типового документа від 11.10.2011 № 536. – Доступно з мережі Інтернет : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1517–11 (дата звернення 24.-5.2016). – Заголовок з екрана .

2. Бено, Ю. Й. Дослідження впливу постійного магнітного поля на проростання насіння PHYSOSTECIA VIRGINIANA ALBA (L.) BENTH. [Текст] / Ю. Бено, М. Дика, К. Скварко // Біологічні Студії / Studia Biologica. – 2013. – Том 7/ № 3. – С. 107–114.

3. Броварець, О. О. Прогностично–компенсаційна технологія змінних норм внесення технологічного матеріалу на основі уточнення даних ґрунту [Текст] / О. Броварець // Сільськогосподарські машини. – 2014. – Випуск 27. – С. 3–15.

4. Магниторазведка: Справочник геофизика / Под ред. В. Е. Никитского, Ю. С. Глебовского. – 2–е изд., перераб. и доп. – М. : Недра, 1990. – 470 с.: ил.

5. Мельник, П. П.. Вплив магнітного поля Землі на врожайність пшениці озимої в просторово–часовому вимірі [Текст] / П. П. Мельник, М. І. Орлюк, А. А. Роменець. – Збалансоване природокористування. – 2014. – №1. – С. 85–92.

Марченко Олексій
студент
Науковий керівник: к.т.н., доцент Семенова О.І.
Національний університет харчових технологій
м. Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕХАНІЧНОГО ТА БІОЛОГІЧНОГО ОЧИЩЕННЯ СТІЧНИХ ВОД СВИНОКОМПЛЕКСУ

Однією з найважливіших проблем розвитку народного господарства України є охорона водних ресурсів. Це пов'язано з тим, що підприємства є потужними споживачами свіжої води, а також джерелами утворення значної кількості стічних вод з високим рівнем забруднення. Особливу небезпеку викликають стічні води тваринництва. Дані стоки є небезпечними для навколишнього середовища не тільки через забрудненість тваринними рештками, а й через можливе зараження води, ґрунту і атмосфери умовно–патогенними мікроорганізмами [1].

Правильний вибір ефективних технологічних схем очищення та оптимізації складу біоценозів активного мулу являються основними шляхами досягнення високих показників видалення забруднень і зниження надлишкової біомаси активного мулу. В процесі механічної обробки шляхом гравітаційного осадження в первинних відстійниках відбувається видалення речовин неповного перетравлення кормів. Органічні речовини, які наявні у дрібнодисперсному, колоїдному та розчиненому станах, окиснюються організмами активного мулу. Використання та ефективність роботи споруд біологічного очищення визначається концентрацією забруднювальних речовин стічних вод, які пройшли механічне очищення. Для очищення тваринницьких стоків широко використовуються біологічні ставки. Вони забезпечують більш високий ефект бактеріального самоочищення, ніж штучні споруди біологічного очищення. Ефективна експлуатація ставків відбувається в теплу пору, і вже при температурі води нижче 6°С різко погіршується. При подальшому зниженні температури і особливо після утворення крижаного покриву, коли проникнення кисню в воду не відбувається, процес окиснення органічних речовин майже повністю припиняється [2].

У процесі дослідження були визначені основні показники вихідної стічної води свинокомплексу, які мають наступні значення: ХСК – 2600 мгO^2/дм^3, азот загальний – 530 мг/дм^3, азот органічний – 470 мг/дм^3, азот амонійний – 50 мг/дм^3, фосфати – 104 мг/дм^3. Як встановлено проведеними дослідженнями, методи механічного та біологічного очищення не забезпечили бажаний гігієнічний ефект. Із очищеної стічної води були виділені патогенна мікрофлора та яйця гельмінтів. Було запропоновано технологію доочищення стічних вод яка включає анаеробні та аеробні ставки. Стічні води після виходу з анаеробних ставків потребують надходження в аеробні ставки. Для поліпшення очищення стічної води у біологічних ставках використовують вищу водну рослинність – очерет, рогіз, комиш тощо. Такі рослини розміщують в останній секції ставка. У біоставки також вносять штучно вирощенні зелені водорості у вигляді пасти або суспензії.

Гній і гнойова рідина являють собою реальну загрозу в поширенні різних інфекцій. Найбільшу небезпеку становлять гнойові стоки. Розбавлення їх водою в 5–7 разів подовжує термін виживання патогенної мікрофлори і яєць гельмінтів, тому що в них не відбуваються біотермічні процеси. У стічних водах збудники сальмонельозу живуть до 2,5 років, туберкульозу – 1,5 року, ящуру – 7 місяців. Азотовмісні речовини потрапляючи зі стічними водами у водойма сприяють інтенсифікації росту синьо–зелених водоростей, що призводить до порушення біоценозу [3]. Бактеріологічний аналіз стічних вод зі ставків накопичувачів свідчить про те, що ефективність біологічної очистки не досягає необхідних технологічних параметрів.

Висновки. В ході біологічного очищення вміст яєць гельмінтів знижувався. Однак ефективність очищення стокив була невисокою і становила для стічних вод свинокомплексу 79%. У деяких пробах виявлялися життєздатні яйця гельмінтів, здатні розвиватися до стадії личинки. У стічних водах яйця гельмінтів не були виявлені, в той час як в мулі їх кількість сягала 40 в 1 кг. Можливо, це пов'язано з осадженням їх на дно ставка–накопичувача і ставка–змішувача. Отримані данні слід враховувати при заборі стічних вод для зрошення сільськогосподарських культур. Таким чином, стічні води та мули, що утворюються в результаті діяльності свинокомплексу, слід вважати небезпечними у санітарно–епідеміологічному відношенні.

Список використаних джерел

1. Бублієнко, Н. О. Біотрансформація стічних вод тваринницьких комплексів [Текст] / Н.О. Бублієнко, Н. В. Левітіна, В. В. Бублієнко // Аква Україна – 2004 : матеріали II Міжнародного водного форуму, 21–23 вересня 2004 р., м. Київ – С. 147–148.

2. Гончарук, Е. И. Доочистка и обеззараживание сточных вод в биопруду с высшими водными растениями [Текст] / Е. И. Гончарук, С. И. Гаркавый, В. Н. Попенко, В. В. Кравец, И. И. Бойко // Химия и технология воды. – 2004. – 26, № 5. – С. 479–484. – Библиогр.: 13 назв. – рус.

Орфанова Марія Мик.
к.т.н., доцент
Орфанова Марія Мих.
к.т.н., доцент
Івано–Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано–Франківськ

ВПЛИВ АВТОТРАНСПОРТУ НА РІВЕНЬ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В М. ІВАНО–ФРАНКІВСЬК

За даними Державної служби статистики в Україні щорічно в атмосферне повітря надходить приблизно 6800 тис.т забруднюючих речовин. При чому від пересувних джерел забруднення в атмосферу надходить приблизно 37% від загального обсягу забруднюючих речовин. Найбільша кількість викидів належить автомобільному транспорту, що становить приблизно 90%, у тому числі 67% належить індивідуальному транспорту. Викиди від виробничої техніки складають понад 6,5 , залізничного транспорту – 2,0%, авіаційного – до 1%, водного транспорту – до 0,5%.

Значний внесок у забруднення атмосфери мають автомобілі, що працюють на бензині (75%), літаки (5%), автомобілі з дизельними двигунами (4%), трактори та інші сільськогосподарські машини (4%), залізничний і водний транспорт (2%). Транспортні засоби забруднюють атмосферне повітря оксидами вуглецю (70%), вуглеводнями (19%), оксиди азоту (9%) і оксиди сірки та аерозолі (2%) [1]. Один автомобіль використовує 4 т кисню і спалює 2–3 т палива на кожні 15 тис.км, а з вихлопними газами викидає в атмосферу близько 200 хімічних сполук, з яких найбільш токсичні CO, NOx, SOx, CnHm (у т.ч. ПАВ), альдегіди, Pb, або в середньому 3250 кг CO2, 530 кг CO, 27 кг NOx і 10 кг гумового пилу [1].

Основна маса викидів CO утворюється в процесі згоряння органічного палива, у першу чергу у двигунах внутрішнього згоряння. Вміст CO у повітрі великих міст коливається у межах 1–250 мг/м3, при середньому значенні 20 мг/м3. Найбільші концентрації спостерігаються на вулицях і площах міст з інтенсивним рухом, особливо на перехрестях, зупинках, перед світлофором. Висока концентрація CO у повітрі приводить до фізіологічних змін в організмі людини. CO – виключно агресивний газ, який легко взаємодіє з гемоглобіном крові, утворюючи карбоксигемоглобін.

За даними Державної служби статистики України основними забруднювачами атмосферного повітря від експлуатації транспортних засобів є оксид вуглецю (73,6%), діоксид азоту (12,2), неметанові леткі органічні сполуки (11,3%), сажа (1,45), решта (0,6%) – оксид азоту, метан бенз(а)пірен та аміак. За даними Головного управління статистики в Івано–Франківській області обсяг викидів в атмосферне повітря пересувними джерелами становить близька 50 тис.т щорічно. У тому числі оксид вуглецю складає 72,3% від загального обсягу викидів.

В даній роботі наводяться результати розрахунку забруднення повітря чадним газом на вулиці Дністровській м. Івано–Франківська, оскільки дана вулиця є ринкова і перевантажена транспортом різного виду, а саме: легкий вантажний, середній

вантажний, важкий вантажний, легкові автомобілі, автобуси. При розрахунках враховувались тип і нахил вулиці, швидкість вітру, відносна вологість повітря та наступні коефіцієнти: Кт – коефіцієнт токсичності автомобілів за викидами в атмосферне повітря оксидів вуглецю; Ка – коефіцієнт, що враховує аерацію місцевості; Ку –коефіцієнт, що враховує зміни забруднення атмосферного повітря оксидом вуглецю в залежності від величини поздовжнього нахилу; Кс – коефіцієнт, що враховує зміни концентрації оксиду вуглецю в залежності від швидкості вітру; Кв – коефіцієнт, що враховує зміни концентрації оксиду вуглецю в залежності від відносної вологості повітря; Кп – коефіцієнт збільшення забруднення атмосферного повітря оксидом вуглецю біля перехресть. Розрахунки забруднення атмосфери чадним газом проводились за формулою:

$$Кco = (0,5 + 0,01N \cdot Кт) \cdot Ка \cdot Кв \cdot Кс \cdot Ку \cdot Кп.$$

Результати спостережень на протязі тижня за кількістю автотранспорту на вулиці та усереднені результати розрахунку відповідних коефіцієнтів наведені в таблицях 1 і 2.

Таблиця 1

Усередненні значення результатів спостережень на протязі робочих днів (ранок/вечір)

Тип автомобіля	К–сть	Рі	Кті	Кт	Ка	Кв	Кс	Ку	Кп
Легкий вантажний	51/48	0,09	2,3	0,207	0,4	1,23	2	1	3
Середньо–вантажний	216/ 240	0,39/ 0,44	2,9	1,131/ 1,276	0,4	1,23	2	1	3
Важкий вантажний	12/8	0,02/ 0,01	0,2	0,004/ 0,002	0,4	1,23	2	1	3
Автобус	6/4	0,01/ 0,007	3,7	0,037/ 0,026	0,4	1,23	2	1	3
Легковий	267/250	0,48/ 0,45	1	0,48/ 0,45	0,4	1,23	2	1	3
Сума	552/550			1,859/1,96					

Результати розрахунку показали, що коефіцієнт забруднення чадним газом в робочі дні становив вранці – 31,77, вечором – 33,3, у вихідні дні вранці – 27,91, вечором – 21,82.

Таким чином, проведені розрахунки вмісту СО в атмосферному повітрі на вулиці Дністровській показують перевищення значення ГДК в 5 разів, що негативно впливає не тільки на атмосферне повітря, а й на об’єкти, які знаходяться на даній вулиці (продуктовий ринок, торгові палатки, магазини), і, відповідно на людей.

Кількість шкідливих речовин, що надходять в атмосферу в складі вихлопних газів, залежить від типу двигуна, режиму його роботи і загального технічного стану автомобіля. Таким чином, найбільшого забруднення атмосферного повітря автотранспортом досягається при частих зупинках автомобіля і при русі з малою швидкістю. За останні роки на вул. Дністровській відкрито багато торгових точок.

Таблиця 2

Усередненні значення результатів спостережень на протязі вихідних днів (ранок/вечір)

Тип авто–мобіля	К–сть	Рі	Кті	Кт	Ка	Кв	Кс	Ку	Кп
Легкий вантажний	39/ 25	0,094/0,07	2,3	0,22/ 0,16	0,4	1,3	2	1	3
Середн. вантажний	180/150	0,435/0,46	2,9	1,26/ 1,33	0,4	1, 3	2	1	3
Важкий вантажний	15/8	0,036/0,02	0,2	0,01/ 0,004	0,4	1, 3	2	1	3
Автобус	18/ 10	0,043/0,03	3,7	0,16/ 0,11	0,4	1,3	2	1	3
Легковий	162/130	0,391/0,4	1	0,39/ 0,4	0,4	1,3	2	1	3
Сума	414/323			2,04/ 2,004					

Це дає право стверджувати, що вона відноситься до торгових вулиць. За даними відділу архітектури міста Івано–Франківська такі вулиці переважно є пішохідними. Тому, дану вулицю необхідно розвантажити, і зробити її пішохідною. Для цього потрібно реорганізувати рух міського транспорту, перенести частину маршрутів тролейбусів і мікроавтобусів по вул. Васильянок. А на даній вулиці зробити тільки стоянку машин для зручності громадян.

Список використаних джерел

1. Сафранов, Т.А. Екологічні основи природокористування [Текст] : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, 3–тє видання, стереотипне. – Львів: «Новий Світ–2000», 2006. – 248 с.

Tanasiuk Mykhailo
PhD in Geography, Lecturer,
Chernivtsy National University named after Yuriy Fedkovych
Chernivtsi

LANDSCAPE–GEOCHEMICAL CHARACTERISTICS OF THE EASTERN PART BUKOVINA PRECARPATHIANS

The territory of research is located in the eastern part of Bukovinian Precarpathians. The Prut tributaries which wash out loose sandy–clay residues have formed a compound erosion relief. Range–hilly and sloping–wavy types of a relief are common here. The slopes of ridges and valleys are complicated with landslides which add slight hilly character to the surface.

The climate is drier and warmer, it corresponds to the moderate continental. Average January temperatures – –5 – –5,5°C, July – 19–20°C. The total sum of the temperatures more than +10°C in a year comprises 2600–28000C. The average precipitation amount is 563 mm [1].

Soil covering of the territory is represented by grey and dark–grey forrest–turf–podzol soils, meadow–swampy soils. Which were formed on the loamy soil, contemporary diluvium and bedded with guarded clays. In the natural vegetation motley–grass and cereals meadows dominate. Deciduous forests (oak ordinary, beech forest, hornbeam ordinary) are widespread, beech plantings prevail with occasional coniferous representatives (Gutsuleak, V., Hrytsku, V, Tanasiuk, M., 2013).

Morphological structure of landscapes is characterized by the conjuction of valley–terrace, slope and water–bearing complexes. Valley–terrace complexes are represented by flood plains, low and medium terraces of river Prut with meadow and ashed black earth under the complete belt of village settlements, motorways and agriculture lands.

Landscape complexes of high Prut terraces are intensively broken down with ashed black earth and dark–grey forrest soils, and are mainly under agriculture lands. Slope and water–bearing landscape complexes of high above–Prut plains, hilly and erosion–landslide areas are covered with grey and light–grey forrest soils under meadows of secondary formation, arable plots, beech–oak–hornbeam woods. These landscape complexes are formed by kidney–like erosion–landslide meadow hollow units with motley–grass and cereals meadows, arable plots, village buildings. There being widely spread landscape complexes of slumping sloping valley of the Prut tributaries (Gutsuleak, V., Hrytsku V, Tanasiuk M., 2013, Tanasiuk, M.V., 2015).

Geochemically the territory belongs to the family of geochemical landscape which is transitive from forest to steppe and meadow ones, transitive from acid to calcium class. It is characterized by the medium water exchange, transeluvial, eluvial–accumulative, neoeluvial elementary landscapes, availability of forest–like loamy soils and clays.

Properties of ground waters are the following: according to alkali–acid condition – neutral or low–alkali; according to the hardness category– moderate–hard, and hard (the average hardness is 10,3 mg–eqv/dm^3); by the degree of mineralization– fresh (average mineralization– 0,67 g/dm^3) by the limited norms of mineralization– good; by the chemical

composition–hydrocarbonate–calcium, more rarely–hydrocarbonate–magnesium–calcium (Gutsuleak, 2012).

In soils of this area the Pb content varies from 1,4 to 2,9 mg/kg, Zn from 8,1 to 12,8, Cu – from 3,3 to 3,9, the value of Cd ranged from 0,02 to 0,05 mg/kg.

For coefficients of lateral migration, heavy metals are accumulated in the upper horizon of soils, the index of saturation of soil with chemical elements from the range of 0,94 to 1,12, which indicates background values of trace elements and a slight accumulation in transeluvial and super–aquatic elementary geochemical landscapes.

Migration indices and the coefficients of radial differentiation showed that in ground sections of the elementary geochemical landscapes, the accumulation of heavy metals in the upper horizon and their migration along the profile. The greatest accumulation in the upper horizons falls on Zn and Cu, slightly weaker accumulate Pb and Cd.

In vegetation the concentrations of heavy metals vary in the following ranges (mg/kg): Pb 0,12–0,27, Zn 21,5–45,7, Cu of 6,5 and 12,7, Cd 0,01–0,02. The maximal content of Zn and Cu characteristic super–aquatic, and Pb and Cd for eluvial elementary geochemical landscapes.

Thus, the study area in the landscape is characterized mainly against valley–slope and watershed natural systems. It belongs to the family of geochemical landscapes transitional between forest and meadow–steppe and steppe, sour–calcium class, with transeluvial, eluvial and eluvial–accumulative elementary landscapes.

References

1. Gutsuleak, V. M. (2012). Landscapes of Chernivtsi region and their geochemical featuresю. Chernivtsi : Chernivtsi National University.

2. Gutsuleak, V., Hrytsku, V, Tanasiuk, M. (2013). Landscape structure of the territory for the purposes of agricultural production (case study Hertsa district). *Geopolitics, History and International Relations. Volume: 5. Issue no.2, July 1,* 323–329.

3. Perelman, A. I.(1961). *Geochemistry of landscape*. Moscow: Geografgiz.

4. Tanasiuk, M.V. (2015). Ecological–geochemical analysis and evaluation of rural geosystems mountain areas of Northern Bukovina (Ukraine). *Present Environment and Sustainable Development, Vol. 9, no.1,* 129–138.

Шпинковська Марія
к.т.н., доцент
Бакунова Анастасія
бакалавр
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Розробці автоматизованих систем моніторингу сьогодні приділяється велика увага, як в Україні, так і за кордоном. Актуальність цього напрямку очевидна: такі системи дозволяють не тільки збирати, зберігати і представляти первинну інформацію про стан навколишнього природного середовища, а й визначати тенденції, здійснювати прогнози, рекомендувати управлінські рішення [1].

Побудова автоматизованої системи моніторингу локального рівня – підприємства, міста, області – дозволяє оперувати даними про стан атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, грунтів тощо, простежити логічні залежності реальних концентрацій забруднюючих речовин від обсягів їх надходження в природні середовища, оцінювати значення лімітів на викиди, скиди і розміщення відходів, здійснювати часткову автоматизацію видачі дозвільної документації або технологічних процесів підприємства, прогноз змін різних показників [2].

Дана система призначена для працівників екологічної служби. Роз'єднаність екологічних служб уповільнює процес прийняття рішень. Інформаційна система веде облік за екологічним станом води, повітря і землі. Аналогічні програмні продукти розраховані на якийсь один об'єкт моніторингу – або води, або землі, або повітря. Перевагою є те, що він в одній системі об'єднує три аналогічні, які використовуються в державній службі.

Так як, збір і обробка даних про стан природних ресурсів відбувається за участю різних повноважених органів, то дані не завжди вчасно подаються систематизованої обробки. Слід також зазначити, що збір і обробка інформації на районному (первинному) рівні виробляється практично в «ручному» режимі, а обласні структури, в кращому випадку, автоматизують збір статистики. Пропонується умовно об'єднати інформацію регіональних представництв органів, контролюючих стан довкілля та передбачити створення науково–дослідних станції (пунктів) в кожному районі (або один на кілька районів), які будуть збирати дані і зберігати їх в єдиній автоматизованій системі.

Для атмосфери та водних ресурсів існує два способи введення даних: у автоматичному режимі та у режимі ручного введення даних. Для земельних ресурсів – лише за допомогою ручного введення, тому що аналіз земельного покрову може здійснюватись лише у спеціалізованій лабораторії і забір проб здійснюється людиною. Вхідні інформаційні потоки: довідникові дані, карти місцевості, результати перевірок по кожному об’єкту і мають включати в себе дату та місце перевірки, перелік знайдених речовин і їх значення. Вихідними інформаційними потоками являються розраховані індекси забрудненості по кожному об’єкту, звіти, діаграми та карти забруднень [3].

Для формування карти розповсюдження токсикантів необхідними вхідними даними являються: місце викиду, потужність речовини, швидкість та напрямок повітря, категорія стабільності атмосфери і віртуальна висота викиду. Основні показники для побудови карт забруднення: індекс забрудненості води, індекс забрудненості атмосфери та сумарний показник забруднення грунту.

Індекс забрудненості води (ІЗВ):

$$\text{ІЗВ} = \frac{1}{6}\sum\frac{C_i}{\text{ГДК}_i}, \quad (1)$$

де C_i – концентрація кожного із 6 врахованих інгредієнтів (кисень, БПК5, 4 речовини з найбільшими перевищеннями ГДК);

ГДК_i – гранично допустимий показник по відповідній речовині.

Індекс забруднення атмосфери (ІЗА):

$$\text{ІЗА} = (\sum\frac{g_{cpi}}{\text{ГДК}_{cci}})^{k_i}, \quad (2)$$

де gcpi – середньорічна концентрація і–тої речовини;

ГДК_{cci} – середньодобова гранично допустима концентрація і–тої речовини;

k_i – безрозмірна константа, що враховує відмінності в ступені небезпеки окремих речовин, і приймає значення: 1,7 для речовин 1–го класу небезпеки; 1,3 для речовин 2–го класу небезпеки; 1,0 для речовин 3–го класу небезпеки; 0,9 для речовин 4–го класу небезпеки.

Спочатку визначаються по–елементні показники концентрації Кс і після цього розраховуються сумарні показники концентрації Zc за формулами 4 і 5.

$$K_c = \frac{C_i}{C_\Phi}, \quad (3)$$

де C_i – концентрація елементу в і–й пробі;

$C_ф$ – відповідна фонова концентрація.

$$Z_c = \sum K_c - (n-1), \quad (4)$$

де n – кількість елементів.

Тому автоматизація обліку та обробки даних стану довкілля є вельми актуальним завданням. Вважаємо, що впровадження інформаційних систем обліку і обробки даних стану довкілля значно прискорить і поліпшить роботу працівників науково–дослідних екологічних станцій і установ.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Верховна Рада УРСР; Закон від 25.06.1991 № 1264–XII, Редакція від 26.10.2014, підстава 1697–18 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm

2. Основні наслідки екологічної кризи в Україні [Електронний ресурс] Режим доступу: https://sites.google.com/site/ekologiceskaabeda/osnovnye–posledstvia–ekologiceskogo–krizisa–v–ukraine.

3. Стурман, В.І. Екологічне картографування [Текст] : підр. / В.І. Стурман. – М. : Аспект пресс, 2003. – 251 с.

Шпинковський Олександр
к.т.н., доцент
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса
Гриджук Денис
слухач магістратури
Одеський національний медичний університет
м. Одеса
Коробова Діана
слухач магістратури
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ФІЗИЧНОГО СТАНУ СПОРТСМЕНІВ

Планування і контроль є важливими умовами вдосконалення всієї системи тренування. В основі планування роботи з фізичного виховання повинен бути контроль за фізичним станом спортсменів, рівнем технічної і тактичної підготовленості, рівнем навантаження, яке вони виконують.

Застосування сучасних інформаційних технологій в процесі підготовки спортсменів сприятиме підвищенню якості та ефективності контролю фізичного стану спортсменів [1].

Комплексний контроль – одна з найважливіших ланок системи підготовки спортсменів високої кваліфікації. Будь який спортивний результат характеризується проявом інтегральної підготовленості спортсменів, а змагальні завдання, вирішуються лише у комплексі функціональної, технічної, тактичної та інших видів підготовленості. Інакше кажучи, керуючій системі (тренеру) необхідна повна інформація про стан керованої системи (спортсмена) в найбільш екстремальних режимах функціонування. І якщо, наприклад, у тренера буде відсутня інформація про реакцію організму спортсмена на значне навантаження, а будуть лише відомості про кількісні та якісні показники цього навантаження, то у цьому випадку можна говорити про розрив одного з шляхів зворотного зв'язку. Отже, система управління тренер–спортсмен стає розімкнутою, а тому неможлива її ефективна робота [2].

У процесі аналізу предметної області було визначено, що інформаційна система призначена для таких груп видів спорту, в яких одним з головних критеріїв досягнення найвищих результатів є фізична підготовка спортсмена. До таких груп видів спорту належать: циклічні, ігрові, силові та спортивні єдиноборства.

Система комплексного контролю включає в себе всі основні підсистеми контролю: психологічного, педагогічного, медико–біологічного та біохімічного. Ці підсистеми забезпечують контроль всіх основних компонентів тренувального процесу, а також інтегральні характеристики змагальної та тренувальної діяльності, стану здоров'я, рівня функціональної, спеціальної фізичної, техніко–тактичної та психологічної підготовленості, а також ефективності відновлювальних заходів.

Для інформаційної системи використовувались лише найбільш необхідні підсистеми контролю фізичного стану спортсменів, а саме медико–біологічна та біохімічна [3].

В якості предметної області розглядається робоче місце спортивного лікаря. Программа, що йому допомагає, організована таким чином, щоб медичний працівник міг швидко та просто ввести інформацію про спортсменів та показники їх фізичного стану. Потім, після отримання інформації про показники фізичного стану спортсмена, система аналізує їх та формує звіт з рекомендаціями щодо покращення фізичного стану спортсмена.

В базі даних зберігається наступна інформація: повне ім’я, стать, дата народження та група видів спорту змагань, а також показники фізичного стану, до яких належать:

– медико–біологічні: зріст, вага, індекс Борнгартда, тиск, пульс, життєва ємність легень, індекс Руф'є, індекс Штанге, індекс Генча [3].

– біохімічні: еритроцити, гемоглобін, гематокрит, середній об'єм еритроцитів, середній вміст гемоглобіну в еритроциті, середня концентрація гемоглобіну в еритроциті, анізоцитоз еритроцитів, ретикулоцити, лейкоцити, тромбоцити, ШОЕ, глюкоза, загальний білок, амілаза, калій, фосфор, натрій, креатини, мікроальбумін, сечова кислота, магній, сечовина.

Спортсмени проходять медичний огляд мінімум два рази на рік, а в деяких видах спорту – кожні три місяці. Мета цих обстежень – визначити вплив регулярних занять спортом на фізичний розвиток і стан здоров'я спортсмена. При цьому виявляється і рівень зростання тренованості організму. Крім цього, обов'язковим с медичний контроль напередодні змагань. Лікар вирішує питання і ставить свій підпис на заявці про дозвіл на участь спортсмена в тих чи інших змаганнях. Без такого лікарського допуску жоден учасник не може брати участі в змаганнях. Результатом роботи програми є формування звіту з рекомендаціями щодо покращення фізичного стану спортсменів на основі інформації про їх показники.

Для реалізації бази даних була використана СУБД – Microsoft Access. Система Microsoft Access є одним з компонентів Microsoft Office і призначена для роботи з базами даних. Особливість даної СУБД: вся інформація бази даних зберігається в одному файлі [4]. Програма створена в середовищі розробки Delphi 7 компанії Borland International. і складається з декількох екранних форм. Кожна форма має свій набір компонентів, функцій, процедур і класів [5]. Використання запропонованої системи контролю фізичного стану спортсменів значно поліпшить рівень контролю та організації процесу підготовки та проведення змагань з багатьох видів спорту.

Список використаних джерел

1. Закон України Про фізичну культуру і спорт [офіц. текст] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 14. – ст.80.

2. Костюкевич В.М. Теорія і методика тренування спортсменів високої кваліфікації [Текст] : навч. пос. – Вінниця : «Планер», 2007. – 273 с.

3. Теория и методика физического воспитания и спорта : уч. пос. для студ. высш. учеб.заведений. – 2–е изд., испр.и доп. – М. : Издательский центр «Академия», 2003. – 450 с.

4. Карпова, Т.С. Базы данных: модели, разработка, реализация. – СПб.: Питер, 2001. – 304 с.

5. Фленов, М. Программирование на Delphi – СПб. : БХВ – Санкт Петербург, 2005. – 350 с.

ЕКОНОМІЧНИЙ БЛОК ДОСЛІДЖЕНЬ
ECONOMIC UNIT OF RESEARCH

Авраменко Юлія
аспірант
Науковий керівник: д.е.н., Заяць В.М.
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Глобалізаційні процеси – багаторівневе явище, що стосується окремих підприємств (мікрорівень); товарних, фінансових і валютних ринків і ринків праці, окремих галузей (мезорівень); регіональної і національної економіки (макрорівень). В умовах ринкових відносин окремі підприємства є визначальними суб'єктами міжнародних економічних зв'язків, оскільки саме суб'єкт господарювання є основним елементом, навколо якого формуються всі інші елементи економічної системи [2, с. 9].

В умовах, що склалися в глобальному конкурентному середовищі, одним із аспектів забезпечення сталості й конкурентної динаміки функціонування національної економіки нині є забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки, а відтак – конкурентоспроможності фермерських господарств як організаційно–правової форми аграрного підприємництва. Воно досягається за рахунок дієвого інституційного регуляторного механізму, який полягає у взаємозалежності структурних складових господарського процесу.

Найкраще в інституційному плані суть діяльності фермерського господарства розкривається через основні функції підприємництва: ресурсно–мобілізаційна (виявляється в найефективнішому залученні ресурсного потенціалу – землі, капіталу, людських ресурсів); організаційно–виробнича (зводиться до оптимального поєднання стратегії зростання доходів); творчо–новаторська (передбачає забезпечення реалізації нових ідей, здійснення науково–технічних розробок і проектів, впровадження нових технологій, використання маркетингових прийомів для завоювання ринків [3, с. 59–60].

Досліджуючи фермерське господарство як інституційну складову господарських взаємодій, слід виділити низку особливостей, які роблять його відмінним від інших інституцій:

– сімейна форма господарювання (кількість фермерських господарств у відсотках до загальної кількості сільськогосподарських підприємств становить: 2011 р. – 72,8%, 2012р. – 72,6%, 2013р. – 73,2%, 2014 р. – 75%);

– особливості відтворення та використання власної робочої сили (на жаль, станом на 2014 р. в Україні частки членів фермерського господарства та найманих працівників складають відповідно 39,6 % та 60,4 % [1];

– мотивація їх поведінки на сільськогосподарському ринку;

– знання, традиції;

– особливість виробничої структури;

– сезонний характер виробництва;

– вплив природних чинників;

– обмеженість землі та залежність виробництва від неї;

– особливості бухгалтерського обліку;

– наявність окремого закону, що регулює питання їх створення, функціонування та ліквідації.

Організаційно–інституційними причинами, що стримують розвиток фермерського господарства в Україні є:

– нерівноправний доступ суб'єктів підприємницької діяльності до аграрних ринків та ринків засобів виробництва, представлений інституційними передумовами та практикою адміністративних втручань у договірні ринкові відносини, низьким рівнем розвитку ринкової інфраструктури, проявами протекціонізму на користь окремих підприємств та їх груп;

– низький рівень економічної мотивації підприємницької діяльності, встановлення граничних цін на залучення виробничих ресурсів, нестабільність норм законодавства, що обмежують ринкові договірні відносини, дієвість економічного розрахунку, комбінаторні можливості та ефективне використання виробничих ресурсів;

– обмеженість фінансових стимулів на придбання капітальних засобів виробництва, здійснення земельних поліпшень та підвищення кваліфікації працівників;

– недосконаліть інституційних основ економічної конкуренції в аграрно–промисловому комплексі, невизначеність аграрних ринків як об'єктів конкурентної політики, її критеріїв і методичних інструментів, а також повноважень і відповідальності органів влади та місцевого самоврядування в частині її реалізації [3, с. 36–37].

Виходячи із зазначеного, конкурентоспроможність фермерського господарства – є запорукою конкурентоспроможності аграрного потенціалу нашої держави. У поняття конкурентоспроможності фермерського господарства вкладається його здатність безперебійно випускати конкурентоспроможну на сільськогосподарському ринку високоякісну та різноманітну продукцію, його перевага по відношенню до інших організацій даної галузі всередині країни або за її межами. В масштабі країни конкурентоспроможність фермерського господарства означає ефективну інтеграцію в світове сільськогосподарське та продуктове господарство, відповідне функціонування всіх його структур для забезпечення продовольчої безпеки країни, підвищення

життєдіяльність сільського господарства в цілому, довгострокову охорону стану землі країни.

Відповідно до опублікованого дослідження Всесвітнього економічного форуму, Україна за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2015–2016 посіла 79–е місце серед 140 країн світу, втративши за рік три позиції (у попередньому рейтингу займала 76–у позицію), поступаючись Ісламській Республіці Іран – 74, Грузії – 66, Російській Федерації – 45, Польщі – 41 [4].

Отже, для конкурентоспроможності фермерських господарств, необхідно насамперед змінити філософію ставлення до нього та обмежити та спростити бюрократичні процедури регулювання їх діяльності на усіх рівнях державного управління та місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm (дата звернення 25.05.2016). – Назва з екрана.

2. Диха, М.В. Глобальна конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість України: стратегії реалізації [Текст] : монографія / М. В. Диха. – Хмельницький : ХНУ, 2011. – 207 с.

3. Лупенко, Ю.О. Розвиток підприємництва і кооперації : інституціональний аспект [Текст] : монографія / Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, В. М. Заяць та ін. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2016. – 432 с.

4. World economic forum [Електронний ресурс] / Режим доступу http://reports.weforum.org/global–competitiveness–report–2015–2016/competitiveness –rankings/ (дата звернення 25.05.2016). – Назва з екрана.

Адаменко Алла
к.е.н., старший викладач
Сумський національний аграрний університет
м. Суми

СТРАТЕГІЯ ДОВГОСТРОКОВОГО ІНВЕСТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Діяльність аграрних підприємств потребує раціонального планування. Залучення необхідних інвестиційних ресурсів залежить не тільки від сприятливого інвестиційного клімату, який створює держава та органи місцевого самоврядування, але й від аграрного підприємства, яке повинно самостійно розробляти програми свого подальшого розвитку, тобто має виділити у своєму складі стратегічні центри господарювання, під якими слід розуміти декілька структурних одиниць підприємства, об'єднаних організаційно–технологічними зв'язками та загальною метою функціонування. Тому стратегічне планування інвестиційної діяльності є актуальним не тільки для зовнішніх інвесторів, але й для самих сільськогосподарських підприємств з точки зору посилення динамізму розвитку.

Стратегія інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств являє собою систему довгострокових цілей інвестиційної діяльності підприємства, що обумовлені загальними завданнями його розвитку та інвестиційною ідеологією, а також вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Перш ніж перейти до питань формування інвестиційної стратегії, необхідно визначити основні правила – принципи, за якими вона буде формуватися. В основі розробки інвестиційної стратегії підприємства повинні лежати принципи системи стратегічного управління. Так, Бланк І.О. та його співавтор – Гуляєва Н.М. [1] до основних принципів, що забезпечують підготовку і прийняття стратегічних інвестиційних рішень в процесі розробки інвестиційної стратегії підприємства, відносять наступні:

1. Розгляд підприємства як відкритої соціально–економічної системи, спроможної до самоорганізації.

2. Урахування базових стратегій операційної діяльності підприємства.

3. Переважна орієнтація на підприємницький стиль стратегічного управління інвестиційною діяльністю.

4. Забезпечення погодженості перспективного, поточного і оперативного управління інвестиційною діяльністю.

5. Забезпечення адаптивності інвестиційної стратегії до змін чинників зовнішнього інвестиційного середовища.

6. Забезпечення альтернативності стратегічного інвестиційного вибору.

7. Забезпечення постійного використання результатів технологічного прогресу в інвестиційній діяльності.

8. Врахування рівня інвестиційного ризику в процесі прийняття стратегічних інвестиційних рішень.

9. Орієнтація на професійний апарат інвестиційних менеджерів у процесі реалізації інвестиційної стратегії.

10. Забезпечення розробленої інвестиційної стратегії підприємства відповідними організаційною структурою та інвестиційною культурою є найважливішою умовою для ефективної її реалізації.

На наш погляд, виходячи з того, що інвестиційна стратегія є інструментом стратегічного планування, в основі її розробки повинні лежати принципи, характерні для процесу планування. Погоджуючись з Богатирьовою А.М., Бутенко А.І. та Кузнецовою І.О. [2], виділимо основні принципи формування стратегії довгострокового інвестування сільськогосподарських підприємств:

1. Принцип системності.

2. Принцип оптимальності.

3. Принцип економічності.

4. Принцип ситуативності.

5. Принцип участі.

6. Принцип безперервності.

7. Принцип зворотного зв’язку.

Визначившись з правилами (принципами) формування інвестиційної стратегії, перейдемо до процесу формування інвестиційної стратегії.

Оскільки серед науковців немає однозначної думки щодо етапів розробки інвестиційної стратегії, їх змісту та кількості, то необхідно сформувати свій алгоритм процесу формування інвестиційної стратегії підприємства.

Рис. 1. **Стратегія довгострокового інвестування сільськогосподарських підприємств**

**Джерело: власна розробка автора*

Абстрагуватися від світових тенденцій виробництва та споживання сільськогосподарської продукції неможливо. Тому, на нашу думку, в основу розробки стратегії довгострокового інвестування сільськогосподарських підприємств необхідно покласти прогнози чисельності світового населення та споживання основних видів

продукції. Необхідно також враховувати і державну інвестиційну політику, яка закладена у програми розвитку агропромислового виробництва та сільської місцевості як на загальнодержавному так і регіональному рівнях.

Список використаних джерел

1. Бланк, І.О. Інвестиційний менеджмент [Текст] : підручник / І.О. Бланк, Н.М. Гуляєва. – К. : Київ. нац. торг.–екон. ун–т, 2003. – 398 с.

2. Богатирьов, А.М. Планування діяльності підприємств харчової промисловості в умовах ринку [Текст] : монографія / А.М. Богатирьов, А.І. Бутенко, І.О. Кузнєцова. – Одеса : Інститут проблем ринку та економіко–екологічних досліджень НАН України, Одеська національна академія харчових технологій, 2002. – 434 с.

Андрющенко Владислав
студент
Науковий керівник: д. е. н., Гуржій Н.М.
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя

ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В даний час на підприємствах використовується безліч різноманітних методів управління. Більшість з них мають практичне застосування, але, фактично, не дозволяють провести кількісні розрахунки. З огляду на те, що більшості підприємств в нашій країні властивий технократичний підхід до застосовуваних методів управління, то для менеджменту просто необхідні методи, які ґрунтуються на розрахунках і можуть бути відображені в цифрах і графічно.

Стратегічний менеджмент дає ключ до розуміння характеру бізнесу організації, поведінки її систем і значень внутрішнього устрою і зовнішнього оточення. Він розглядає причини і слідства, а також виявляє моделі, які можуть перешкодити організації в її спробах вибудувати політику, слідувати їй, оцінювати і коригувати, щоб успішно виконати свої завдання і зобов'язання [2].

Для аналізу стадій розвитку бізнесу в цілому, портфеля товарів або окремого продукту використовується життєвий цикл продукції (ЖЦП). Він зображується графічно за допомогою кривої об'єму продажів продукту за період – з моменту виведення на ринок до виходу з нього. ЖЦП розбивається на п'ять етапів [1]:

1. Вихід на ринок (запуск).
2. Раннє зростання.
3. Пізнє зростання.
4. Зрілість.
5. Спад.

Для стратегічного управління підприємствами апробована система збалансованих показників (СЗП). З її допомогою контролюється залишкова вартість як основного, так і інтелектуального капіталу. СЗП складається з чотирьох перспектив, спрямованих на те, щоб дати можливість підприємствам розробити систему вимірювань, механізми збору даних і інструменти для аналізу [2]. Це наступні чотири перспективи:

1. Фінансові завдання, показники, цілі, ініціативи.
2. Завдання, показники, цілі та ініціативи щодо клієнтів.
3. Завдання, показники, цілі та ініціативи внутрішніх процесів.
4. Завдання, показники, цілі та ініціативи в області навчання і росту.

Показники по всіх перспективам повинні бути пов'язані між собою ланцюжками причинно–наслідкових зв'язків, а також забезпечувати використання людських і матеріальних ресурсів для реалізації майбутніх потенціалів – успіху підприємства.

Портфоліо–аналіз розглядає підприємство як сукупність стратегічних бізнес–одиниць (СБО), але не вивчає самі продукти окремо. Для цього застосовуються, в основному, дві моделі: матриця BCG «зростання–частка ринку» (Boston growth matrix), або матриця «привабливість ринку – конкурентні позиції», розроблена компанією General Electric (General Electric screen matrix). СБО представлені у вигляді кіл на матриці, яка містять вимірювання, що визначають ризик і прибуток, що дозволяє визначити майбутні напрямки розвитку СБО [3].

Крива досвіду описує, наскільки за час роботи підприємства покращилася продуктивність організації і працюють в ній людей у міру зростання кваліфікації і компетентності в рішенні виконуваних завдань. В її основі лежить ідея, що в компаніях відбувається процес навчання, в ході якого в міру виробництва знижуються витрати на одиницю продукції, що випускається. Існує пряме і постійне відношення між захопленням об'єма виробництва продукту і скороченням собівартості одного виробу. Кожен раз, коли виробництво подвоюється, собівартість знижується на 20–30% [2].

Для прийняття інвестиційних рішень і вибору технологій використовується аналіз точки беззбитковості, що проводиться з метою вивчення залежності між змінами об'єму виробництва, витратами і прибутком. Щоб побудувати графік рентабельності і знайти точку беззбитковості, необхідно визначити постійні та змінні витрати, об'єм продажів і вартість продажу одиниці продукції.

Результатом стратегічного аналізу підприємства і навколишнього його середовища є виявлення сильних та слабких сторін підприємства, його можливостей і загроз для нього. Для цих цілей застосовується SWOT–аналіз. Для виявлення сильних і слабких сторін власне підприємство порівнюється з найбільш значущими конкурентами. Аналіз шансів і ризиків будується на вивченні змін у навколишньому середовищі.

Метод «Точно в термін» (Just–In–Time) корисний при великій різноманітності продукції, і коли гнучкість системи є ключовим фактором [4]. Це ціла філософія, розрахована на те, щоб досягти великих об'ємів виробництва при малих запасах сировини, незавершеного виробництва і готової продукції на підприємстві. Матеріали для виробництва надходять на підприємство від постачальників точно на той час, коли їх необхідно використовувати в процесі виробництва. Таким чином, зводяться до мінімуму

виробничі відходи, і нічого, в чому немає необхідності, не завозиться в приміщення підприємства.

Для організації управління оперативною діяльністю використовуються графіки Ганта при розробці плану, для ілюстрації графіка робіт по якомусь проекту і при відстежуванні прогресу. Вони складаються зі смуг, кожна з яких представляє певне завдання в складі проекту, орієнтованих уздовж осі часу. Однак в даний час графіки Ганта використовуються більшою мірою як графіки формування укрупнених планів.

Для виявлення та зменшення змін в процесі, а також превентивного контролю якості (зменшення мінливості) використовуються статистичні методи контролю якості. В оперативній діяльності вони заздалегідь визначають відхилення виробництва [4]. Головне завдання – поліпшити якість продукції, зробивши її придатною до вживання.

Напрямки робіт по проекту та зв'язку між ними показує мережевий графік. Це модель виробничого процесу, що відображає послідовність виконання робіт у часі з урахуванням витрат ресурсів і вартості робіт, а також виявляє критичні місця.

Щоб графічно зобразити, як працює система або процес, складають схему процесу. При цьому виділяються чотири основних етапи:

1. Визначення процесу.
2. Збір інформації.
3. Складання схеми.
4. Аналіз схеми процесу.

Складання схеми бізнес–процесу допомагає підприємству зрозуміти, до чого воно прагне, і підказує ідеї, які могли б удосконалити ці процеси.

Таким чином, методи, використовувані менеджерами на виробничих підприємствах в нашій країні, повинні ґрунтуватися на цифрах і наочних графіках і схемах. Це дозволяє наочно побачити ситуацію на підприємстві і зрозуміти, які заходи варто вжити, і які параметри необхідно поліпшити для підвищення якості роботи і кінцевої продукції, а також для підвищення ефективності маркетингу.

Список використаних джерел

1. Карлеф, Б. Менеджмент от А до Я. [Текст] / Б.Карлеф, Ф.Х.Левингссон ; Пер. с англ., Под ред. Г. Ивашевской. – СПб. : Стокгольмская школа экономики, 2006. – 441 с.

2. Сазерленд Д. Стратегический менеджмент. Ключевые понятия [Текст] / Д. Сазерленд, Д. Кэнуэлл ; пер. с англ. ; под ред. Е.Е. Козлова. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2005. 440 с.

3. Словарь русско–английских терминов по контроллингу. – Калуга : Манускрипт, 2005. – 192 с.

4. Turner S. The Little Black Book of Management. Essential Tools for Getting Results Now. – USA : The McGraw–Hill Companies, 2010. – 195 с.

Афанасьев Михаил
к.э.н., доцент
Староверова Ольга
д.юрид.н., к.э.н., доцент
Уринцов Аркадий
д.э.н., профессор, заведующий кафедрой
РЭУ им. Г.В.Плеханова
г. Москва

ОНТОЛОГИЯ ВЗГЛЯДОВ НА ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ, ПРИМЕНЯЕМЫХ В СИСТЕМАХ ПОДДЕРЖКИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ

Системы поддержки принятия решений (СППР) относятся к классу информационных систем (ИС), которые представляют собой комплекс инструментальных средств, поддерживающих процесс принятия решений. В настоящее время этот класс ИС развивается в направлении Electronic performance support systems и мультиагентных систем. Эти системы обладают средствами оперативной адаптации менеджеров к изменениям бизнеса и влияний среды, за счет офлайнового обучения и онлайновых консультаций. Вопросы оперативной адаптации менеджера, его индивидуального обучения, организация его операционной среды на основе различных инструментов поддержки всех этапов формирования принятия и исполнения решений сегодня актуальны и своевременны. Особое значение эти системы имеют в сфере сетевой экономики, где оперативность принятия решения является ключевым фактором успеха [1].

В своем развитии информационные технологии, применяемые в СППР прошли следующие этапы: технология баз данных (DB–Data Base), технология аналитической обработки данных в режиме on–line (OLAP–on–line Analytical Processing), технология интеллектуального анализа данных (DM–Data Mining), системы поддержки исполнения решений (EPSS–Electronic Performance Support Systems), Мультиагентные системы (MA).

Технология баз данных (DB–Data Base).

В определенный момент времени с ростом объемов, обрабатываемых данных, появилась потребность в разработке мер по борьбе с быстровозрастающими затратами на их поддержку в актуальном состоянии и перепрограммирование. Базы данных сыграли решающую роль в решении данной проблемы.

Технология аналитической обработки данных в режиме on–line (OLAP–on–line Analytical Processing)

Усложнение средств анализа данных в процессе принятия решений потребовало новых усовершенствований в технологии обработке данных. Возникла необходимость в такой перестройке работы с базой данных, которая обеспечивала бы получение немедленного ответа на поставленный вопрос (режим on–line) и возможность многоспекторного анализа хранящихся данных.

Технология интеллектуального анализа данных (DM–Data Mining).

Необходимость в появлении DM–технологии продиктована следующими обстоятельствами:

– тотальное применение Web–серверов обеспечивает доступ к огромному объему разнородной информации, обработка которой с помощью традиционных ИТ невозможна;

– существует необходимость в выявлении скрытых зависимостей между различными факторами, представленными в различных формах (символьная, числовая, графическая, неструктурированная, структурированная и т.д.);

– существует необходимость в выделении из множества значений, принимаемых факторами, тех, которые определяют поведение объекта и оказывают влияние на его поведение в будущем.

Ответом на поставленные вопросы стала технология, получившая название [2] Интеллектуальный анализ данных, представляющая собой управляемый данными процесс извлечения зависимостей из разнородных баз данных. В этом процессе центральное место занимает автоматическое порождение моделей, правил или функциональных зависимостей.

В основу DM–технологии предусматривается положить Хранилище данных (DWH–Data WareHouse). Хранилище информации – это предметно–ориентированный, интегрированный, неизменяемый и поддерживающий хронологию набор данных, специфическим образом организованный для целей поддержки принятия решений.

Особенно перспективным является сочетание DWH+DM – технологий, так как они функционируют не по заранее заданным формулам, а на основе релевантных накопленным данным функциональных зависимостях. В DWH+DM – используют в различных сочетаниях следующие инструменты: нейронные сети; генетические алгоритмы; средства визуализации процессов; методы порождения деревьев решений; методы, основанные на правилах; методы статистический анализ.

Принципиальная новизна этих технологий состоит в том, что управление процессом решения задач носит не алгоритмический характер, а характер управления данными.

Системы поддержки исполнения решений Electronic Performance Support Systems и Integrated performance support systems (EPSS/IPSS)

В этих системах использование новейших достижений в области теории обучения и принятия решений делает возможным и перспективным создание технологий, обеспечивающих не только поиск нужного решения, но и внедрение принятого решения в практику управления. Для этого система поддержки принятия решений должна оснащаться средствами обучения, способными помочь человеку консультациями, советами, информацией, обучением.

Мультиагентные системы (МА)

Мультиагентные системы появились в связи с возрастающей сложностью принятия решений в процессе создания распределенных систем. Под агентом понимают программный модуль, который уполномочен «действовать» вместо человека–эксперта или лица, принимающего решение. МА–технологии являются объединением объектно–ориентированной технологии и методов искусственного интеллекта. Мультиагентные

системы можно также рассматривать как подкласс объектно–ориентированных систем. Агенту, то есть модулю, приписываются следующие антропоморфные свойства: убеждения; желания; замыслы; обязательства и др. Мультиагентная система, в которой каждый из агентов характеризуется перечисленными свойствами, способна:

– проявить собственную инициативу;

– поддерживать связь с окружающим миром, получая от нее информацию и реагируя на нее своими действиями;

– посылать другим агентам сообщения и получать сообщения в ответ;

– действовать без вмешательства человека.

Важной прикладной областью применения МА–технологий является организация параллельных процессов в распределенных системах. Обмен сообщениями рассматривается как обмен информацией между агентами, характеризуемыми всеми перечисленными свойствами.

Развитие информационных технологий, как элемента управления экономикой России, тесно связано с изменениями, происходящими в различных областях их применения. Переход к цивилизованным рыночным отношениям характеризуется переменами, протекающими как на макроэкономическом уровне – в отраслях экономики в целом, так и на микроэкономическом уровне – на предприятиях, организациях и в учреждениях. Результатом вышесказанного является появление принципиально новых экономических объектов и понятий, изменение номенклатуры, предоставляемых хозяйствующими субъектами работ и услуг. В этих условиях радикальные изменения претерпевают и информационные технологии, являющиеся инструментальным средством поддержки бизнеса. Стремительный рост и дифференциация спроса на все виды информации, в том числе научную, техническую и, в большей степени, экономическую, а также повышение требований к её содержанию и формам представления, является главенствующим стимулом развития СППР. Благодаря научно–техническому прогрессу, появляются новые технические и программные решения, возникают новые подходы, связанные с проектированием и использованием информационных систем, как средства поддержки принятия управленческих решений, что является необходимым и достаточным условием выживаемости и рентабельности предприятия в условиях усиления конкурентной борьбы.

Список использованных источников

1. Уринцов, А.И. Системы поддержки принятия решений и управления эффективностью бизнеса [Текст] / А.И.Уринцов, В.В.Дик. – Москва, 2009. – 325 с.

2. Дик, В.В. Способ приобретения информационной системы и задача обеспечения ее эффективности» [Текст] / В.В.Дик, О.В.Староверова, А.И.Уринцов // Образование. Наука. Научные кадры. – 2015. – № 2. – С. 147–151.

Барабаш Людмила
к.е.н, с.н.с., завідувач відділу
Фризюк Людмила
старший науковий співробітник
Інститут садівництва НААН
м. Київ

ОБҐРУНТУВАННЯ НОРМАТИВІВ ІНВЕСТИЦІЙ НА СТВОРЕННЯ ПЛОДОВИХ І ЯГІДНИХ НАСАДЖЕНЬ

Уповільнення інвестиційного та інноваційного процесів стало однією з головних причин, які стримують реформування та знижують ефективність функціонування промислового садівництва. Необхідність подальшого розвитку плодоягідного виробництва на інноваційній основі зумовлює потребу в нарощуванні обсягів інвестиційних ресурсів, поліпшенні структури їх джерел та оптимізації рівня фінансування галузі. Обґрунтування нормативів є важливим елементом формування інвестицій у розвиток плодівництва та підвищення їх економічної ефективності.

Економічні нормативи – абсолютні та відносні величини, які застосовуються для регулювання економічних відносин у суспільстві і виражають загальні вимоги до затрат і результатів виробництва, їх обміну, розподілу та споживання. Вони є розрахунковими величинами затрат робочого часу, матеріальних, людських і фінансових ресурсів і визначаються в натурально–речовій та вартісній формах. Економічні нормативи повинні відображати найновіші досягнення науки і техніки, методи і форми управління, організації виробництва і праці, передовий досвід, тому їх треба систематично переглядати [1].

У створенні сучасних плодових і ягідних насаджень та ефективному їх використанні винятково важлива роль відводиться науковому обґрунтуванню нормативів інвестицій на їх закладання і догляд до вступу у плодоношення.

Створення промислових садів інтенсивного типу з підвищеною щільністю садіння та більш коротким строком їх вирощування збільшує розмір капітальних інвестицій в розрахунку на 1 га, але значно підвищує продуктивність саду. В зв’язку з цим ускладнюється питання нормування інвестицій у багаторічні насадження. Нормативи повинні бути диференційовані не тільки зонально, але й з урахуванням типу насаджень. При цьому вирішальне значення має ефективна механізація всіх робіт по створенню саду, включаючи підготовку території, оранку, внесення добрив, садіння дерев, полив тощо. Інтенсифікація процесу вирощування вимагає збільшення щорічних капітальних інвестицій, але обумовлене нею підвищення продуктивності насаджень у поєднанні з механізацією робіт по догляду за молодими садами містить значні можливості зниження фондоємності в розрахунку на одиницю майбутньої продукції. В зв’язку з цим необхідний досить обґрунтований підхід до встановлення нормативів, які повинні бути не лише технологічно прогресивними, а й націленими на підвищення ефективності вкладень.

Для визначення обсягів капітальних інвестицій на розвиток садівництва при розширенні та реконструкції площ плодових і ягідних насаджень науково–дослідними установами розробляються нормативи інвестицій на створення нових садів і ягідників. На

основі цих нормативів, а також відповідної проектно–кошторисної документації для кожного конкретного господарства розраховуються необхідні обсяги капітальних витрат на відтворення площ багаторічних насаджень, тобто нормативна балансова вартість плодових і ягідних насаджень, як основних засобів виробництва [2].

Важливою складовою частиною та вихідною базою для розробки системи нормативів є типові технологічні карти по вирощуванню багаторічних насаджень. Вони визначають технологічні прийоми виробництва, склад і потребу в технічних засобах і робочій силі, обсяг необхідних витрат праці. В сучасних умовах у плодівництві України розповсюджені різні типи інтенсивних плодових насаджень. Тому типові технологічні карти і нормативи витрат праці та коштів були розроблені для яблуні і груші на середньорослих підщепах з округлою (звичайною) та площинною формами крони. Такі ж форми крони прийнятні і для садів на напівкарликових підщепах. Для насаджень на карликових підщепах типові технологічні карти розроблені для дерев з площинною формою крони та передбачають використання шпалери (шпалерно–карликовий сад). Типові технологічні карти і нормативи капітальних інвестицій на створення насаджень зерняткових культур розраховані із застосуванням чинних норм виробітку і рекомендацій по закладанню і догляду за молодими багаторічними садами (табл.1).

Таблиця 1

Нормативи капітальних інвестицій на закладання та догляд за плодовими та ягідними насадженнями до вступу їх у товарне плодоношення, 2015–2016 **рр**.

Культура	Схема садіння, м	Період до вступу в товарне плодоношення, роки	Витрати на створення 1 га насаджень, тис. грн.					
			всього	в т.ч.				
				закладання		спорудження шпалери	догляд до вступу у плодоношення	
				всього	в т.ч. вартість саджанців		за весь період	в т.ч. з розрахунку на рік
Зерняткові								
Яблуня, груша	5×3	4	143,1	45,1	13,3	–	98	24,5
	4×2,5	4	201,9	58,6	20,0	38,9	104,4	26,1
	4×2	3	191,8	68,6	25,0	38,9	84,3	28,1
	4×1,5	3	242,9	98,8	40,0	48,7	95,4	31,8
Кісточкові								
Вишня	6×4	4	122,3	40,3	9,6	–	82	20,5
Слива	6×4	5	137,8	40,3	9,6	–	97,5	19,5
Черешня	6×4	5	140,8	41,3	10,4	–	99,5	19,9
Абрикос	6×4	5	137,8	40,3	9,6	–	97,5	19,5
Персик	5×3	4	136,3	51,1	16,7	–	85,2	21,3
Ягідники								
Суниця	0,8×0,2	1	152	120,3	62,5	–	31,7	37,1
Малина	3×0,5	2	135,6	99	53,3	–	36,6	21,4
Смородина	3×0,5	3	113,7	70,8	33,3	–	42,9	16,7
Аґрус	3×0,5	3	174,5	113	66,7	–	61,5	23,9
Витрати на будівництво систем краплинного зрошування становлять 30–35 тис. грн./га								

Нормативи інвестицій на створення плодових і ягідних насаджень розробляються на основі прогресивних технологій з урахуванням максимального рівня механізації комплексу робіт протягом всього інвестиційного періоду і поділяються залежно від видів робіт на: передсадивний обробіток ґрунту; закладання саду; догляд за молодими насадженнями окремо по кожному року вегетації до вступу їх у товарне плодоношення. Окрім витрат безпосередньо на закладання і догляд за молодими садами враховуються витрати на формування виробничої інфраструктури, що пов'язана зі створенням промислових насаджень – зрошувальної системи, міжквартальних доріг в саду, пункту хімізації для внесення добрив і приготування робочого розчину отрутохімікатів і гербіцидів, огорожі та ін. Витрати на промислове будівництво визначаються згідно з чинними нормативами.

Нормативи витрат на закладання та вирощування плодових насаджень розробляються для зрошуваних і незрошуваних насаджень, диференціюються в розрізі культур, за схемами розміщення дерев, способами формування крони, типами підщеп.

Таким чином, використання науково обґрунтованої бази нормативів на закладання і догляд за садами та ягідниками є однією з необхідних умов для визначення обсягів інвестицій у плодоягідне виробництво.

Список використаних джерел

1. Економічний словник–довідник [Текст] / За ред. С.В.Мочерного. – Київ, 1995. – 368 с.

2. Економіка та організація промислового садівництва України [Текст] / [О.М. Шестопаль, В.А. Рульєв, П.В. Кондратенко та ін.]; за ред. О.М. Шестопаля. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 334 с.

Бєлко Ігор
здобувач
Науковий керівник: д.е.н., професор Чикуркова А.Д.
Подільський державний аграрно–технічний університет
м. Кам'янець–Подільський

ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЯ «РОЗВИТОК»

Поняття «розвиток», перш ніж увійти в термінологію сучасної економічної науки, пройшло тривалий шлях еволюції. Даному питанню в різні часи приділяли увагу багато вчених з різних галузей знань. Перші недосконалі спроби дослідити поняття «розвиток» зустрічаються ще в працях давньогрецьких філософів: Анаксімандра, Емпедокла, Демокріта, Арістотеля, Плотіна [1, с. 8–9]. У добу Середньовіччя поняття розвитку практично не досліджувалося через панування теологічного світогляду. Лише в працях Августина, Миколи Кузанського та Іоганна С. Еріугена це поняття досліджувалося в контексті переважно односпрямованого вектору історії, обґрунтованого з теологічних позицій [1, с. 9–10].

Розуміння розвитку, близьке до сучасного, виникає вже в 18 столітті, разом з розквітом сучасної біології. Жорж Луї Леклер де Бюффон вживає його в зв'язку з поясненням Землі і живих істот, І. Кант – для пояснення походження космосу, І. Г. Гердер – для пояснення історії культури, Ж. Б. Ламарк (на початку 19 століття) – спеціально для пояснення історії живих істот. Поняття розвитку стало основним принципом біології (включаючи антропологію і психологію) в середині 19 століття завдяки роботам Г. Спенсера, Ч. Дарвіна, Е. Г. Геккеля [2, с. 382].

Крім біології, питанням розвитку активно займалася філософія. В німецьку філософію розуміння розвитку, як певного принципу, за яким сутність явища є необхідним елементом системи цілого, вніс Г. Лейбніц [1, с. 8–9]. В філософії німецького ідеалізму (І. Кант, І. Г. Фіхте, В. Ф. Шеллінг, Г. В. Ф. Гегель, Л. Феєрбах) розвиток означав саморозгортання божественного в світі, саморозгортання живого в божественне, а також світовий процес як creatio continua [2, с. 382]. Поняття розвитку стало основою розробленої Г. В. Ф. Гегелем діалектики як учення про загальний розвиток духу [1, с. 9].

В марксизмі розвиток розуміється як універсальна властивість матерії, як справді загальний принцип, що служить основою пояснення історії суспільства і пізнання. Розвиток – це саморозгортання і саморозвиток матеріального в ідеальне, неживого в живе, матерії в свідомість, природного в соціальне і т. д. [3, с. 703].

Основою для розуміння поняття економічного розвитку, розвитку підприємства має бути загальнонаукове, філософське трактування поняття, а також розуміння природних законів розвитку. Філософія визначає три обов'язкові умови розвитку: незворотність, спрямованість і закономірність [4, с. 147]. Дані основоположні ознаки якнайкраще виражають сутність економічного розвитку такого, яким він має бути. Нехтування філософським розумінням суті розвитку призводить до викривленого розуміння даного поняття та до прийняття неправильних економічних рішень на цій основі, а також виникнення станів підприємства, таких як банкрутство, деградація, застій.

Розуміння різниці між кількісним ростом та якісними змінами, тобто між просто ростом виробництва та розвитком, наштовхує нас на визнання глобальної проблеми сучасного економічного виробництва, що виражається в існуванні «виробництва заради прибутку», тоді як шлях розвитку полягає в «виробництві заради кращого майбутнього». Л. Ц. Масловська, даючи тлумачення «соціально–економічному розвитку» та «економічному росту», вказує на різницю в меті цих двох понять як ключовий фактор їх розмежування. Вона зазначає, що мета соціально–економічного розвитку – поліпшення якості життя людини, в той час як стратегія економічного росту часто передбачає ріст виробництва лише заради росту виробництва, даючи короткотерміновий ефект і негативно впливаючи на соціокультурну та екологічну ситуацію [5, с. 26].

Вивчення думок вчених щодо розуміння понять «ріст» і «розвиток» дало можливість зробити висновок, що поняття «розвиток» ширше, ніж поняття «ріст», і включає в себе останнє. Розвиток містить в собі якісні зміни (збільшення потенціалу, здібностей, ефективності, якості продукції, зміну структури, соціальний, економічний, екологічний ефект) і може як включати, так і не включати кількісні зміни (збільшення обсягу, розміру, числа, масштабу). Ріст становить собою лише кількісні зміни.

Проаналізувавши визначення даного поняття, необхідно вказати на існування двох позицій в трактуванні розвитку. Одна група вчених під поняттям «розвиток» розуміє лише прогресивні зміни [6; 7], інша – зміни як прогресивні, так і регресивні [8; 9]. На думку автора, обидві позиції є вірними, бо не існує чіткої межі між прогресивним і регресивним розвитком. В різних відношеннях одні і ті ж зміни можуть бути як прогресивним, так і регресивним. Наприклад, зменшення числа браку на виробництві по своїй суті є регресом (судячи з визначення «регрес – зменшення»), по відношенню ж до підприємства дані зміни будуть свідчити про покращення ефективності діяльності, тобто бути прогресивними. Отже, прогресивні та регресивні зміни, а також еволюційні та революційні, є поняттями, які характеризують розвиток, визначаючи напрям та характер змін (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнене розуміння розвитку

Категорія	Суть категорії
Розвиток як економічна категорія	Сукупність цілеспрямованих, закономірних, незворотних кількісно–якісних змін соціально–економічної системи, що формують нові властивості даної системи, посилюють її опірність негативним впливам зовнішнього середовища, підвищують результативність функціонування.
Розвиток як філософська категорія	Незворотні, спрямовані й закономірні зміни матеріальних та ідеальних об'єктів.
Розвиток як процес	Просування від більш простих до більш складних станів, цілей, якостей.

Розроблено автором на основі літературних джерел [8, с. 42; 9, с. 193].

Отже, розвиток – це постійне проведення системних змін. Потрібне системне та цілісне розуміння направленості розвитку. Існує кілька концептуальних напрямків економічного розвитку, кожен з яких має свою специфіку: інноваційний, сталий, стратегічний, економічний, екологічний, соціальний, управлінський, організаційний та інші.

Список використаних джерел

1. Погорелов, Ю. С. Оцінювання та моделювання розвитку підприємства : монографія / Ю. С. Погорелов. – Луганськ : Глобус, 2010. – 512 с.

2. Философский энциклопедический словарь / ред.–сост. Е. Ф. Губский [и др.]. – М. : ИНФРА–М, 1999. – 575 с.

3. Философский словарь [Текст] / сост. И. В. Андрущенко, О. А. Вусатюк, С. В. Линецкий, А. В. Шуба. – К. : А.С.К., 2006. – 1056 с.

4. Короткий філософський словник–довідник [Текст] : [Українсько–англо–німецько–французький словник–довідник] / [Чорний І. П., Бродецький О. Є., Драненко Г. Ф. та ін.] ; за ред. І. П. Чорного, О. Є. Бродецького ; М–во освіти і науки України, Чернів. нац. ун–т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2006. – 285 с.

5. Масловська, Л. Ц. Сталий розвиток продуктивних сил регіонів: теорія, методологія, практика [Текст] : монографія / Л. Ц. Масловська. – К. : Київ. нац. торг. екон. ун–т, 2003. – 366 с.

6. Забродська, Л. Д. Стратегічне управління : реалізація стратегії : навч. посіб. для студ. екон. спец. / Л. Д. Забродська. – Харків : Консум, 2004. – 2008 с.

7. Кифяк, В. Теоретичні основи визначення категорії «розвиток підприємства» [Текст] / В. Кифяк // Економічний аналіз. – Тернопіль, 2011. – Вип. 8, ч. 2. – С. 190–194.

8. Борщук, Є. М. Основи теорії стійкого розвитку еколого–економічних систем [Текст] : монографія / Є. М. Борщук. – Львів : Растр–7, 2007. – 436 с.

9. Кононенко, І. В. Управління розвитком підприємства [Текст] : навч. посіб. / І. В. Кононенко. – Харків : НТУ «ХПІ», 2001. – 136 с.

Бойко Ярослав
здобувач
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка
м. Харків

ЕКСПОРТНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО РИНКУ

Необхідність опрацювання науково обґрунтованих підходів щодо налагодження взаємодії перевірених практикою механізмів державного управління продовольчим ринком продиктовано, передусім, відсутністю ефективної управлінської системи, яка б впливала на сукупність соціально–економічних відносин у сфері виробництва та споживання продуктів харчування як на цілісний об'єкт управління [3].

Продовольчий ринок у контексті сучасної вітчизняної аграрної політики взагалі не ідентифікується як об'єкт управління, а управлінський вплив здійснюється фрагментарно по відношенню, як до окремих суб'єктів ринкових відносин, так і до окремих предметів впливу. Ними виступають сфери і види діяльності. Зокрема, окремими об'єктами управління виступають виробнича, соціальна та комерційна (а не ринкова, як її іноді називають) сфери. На окремі об'єкти управління подрібнюються цілісні, з технологічного та маркетингового поглядів, продовольчі ланцюжки, наприклад, окремо регулюється виробництво і комерційне використання зерна, а окремо – його перероблення та реалізація продуктів перероблення [2].

Разом із тим останнім часом в Україні формується більш тісна взаємодія комплексу галузей з виробництва та перероблення сільськогосподарської продукції, що є характерною ознакою і для розвитку світового продовольчого ринку в цілому. Процес поєднання функцій окремих галузей, зайнятих відтворенням продовольчих ресурсів, в єдиний продовольчий ланцюжок і створення організаційних структур для виконання цих функцій отримав в економіці назву «вертикальна інтеграція».

У Радянському Союзі перші вертикально інтегровані утворення почали з'являтися на основі спеціалізації та концентрації сільськогосподарського виробництва ще на початку 70–х рр. XX ст. у вигляді агрофірм, агрокомбінатів, науково–виробничих об'єднань тощо. Але в перші ж роки становлення аграрної економіки незалежної України як відкритої системи було зруйновано великі спеціалізовані підприємства, які складали основу вертикально інтегрованих утворень [4].

Специфіка ж сировинного сільськогосподарського сектора, характерними рисами якого є сезонність виробництва, велика залежність від погодно–кліматичних умов, значний часовий розрив між періодом виробництва і періодом реалізації, низька цінова еластичність попиту і пропозиції продовольчої сировини і, як наслідок, високий ступінь ризику, визначає об'єктивну необхідність тісної взаємодії між висхідними та низхідними галузями продовольчої сфери. Саме невизначеність і непередбачуваність ринку сільськогосподарської сировини стали основними спонукальними факторами для формування агропромислових структур за принципом вертикальної інтеграції.

Список використаних джерел

1. Балабанова, Л.В. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств : Монографія / Л.В. Балабанова, В.В. Холод. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2006. – 294 с.

2. Горкавий, В.К. Використання статистичних методів в маркетингових дослідженнях [Текст] / В.К. Горкавий, О.В. Іващенко // Економіка АПК. – 2008. – № 7 (165). – С. 105–111.

3. Іващенко О.В. Економічна сутність категорії «ринок» / О.В. Іващенко // Вісник ХНАУ. Серія «Економіка і природокористування». Випуск 5. – Х : ХНАУ, 2007. – С. 161–165.

4. Мандич, О.В. Ринкова позиція сільськогосподарських підприємств – виробників зерна [Текст] / О.В. Мандич // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). Випуск 1. – Мелітополь: ТДАТУ, 2013. – С. 337–342.

5. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства (організації) [Текст] : навч. посібник / За ред. І.Ю. Сіваченка. – Київ: ЦНЛ, 2003. – 186 с.

Бокій Олена
науковий співробітник
Інститут продовольчих ресурсів НААН
м. Київ

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО–ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА РОЗВИТОК ПРОДОВОЛЬЧОЇ СИСТЕМИ

Основу економічної безпеки становить забезпеченість населення якісним продовольством в достатніх обсягах, оскільки воно в першу чергу забезпечує життєдіяльність людини. Продовольча система, на думку М. Сичевського та Л. Дейнеко [1], це цілісна система, в якій виробництво продовольства, переробка, розподіл і споживання інтегровані для підвищення їх екологічної, економічної та соціальної ефективності. ЇЇ становлення та функціонування залежать від соціальних, політичних, економічних та природних умов, рівня освіти, наукових розробок, а також кваліфікації персоналу. Важливий вплив на розвиток продовольчої системи мають соціально–економічні трансформації, оскільки завдяки змінам та реформам в усіх сферах життєдіяльності людини відбувається перехід на вищий рівень економічного розвитку, долаються кризові явища.

Трансформаційні процеси виступають двигуном розвитку економіки та суспільства, становлення державного устрою. Досвід розвинених країн світу свідчить, що прогресивні трансформаційні перетворення та активна державна соціальна політика повинні характеризуватися високим рівнем цільової спрямованості, їх принципи й методи — узгоджуватися із загальним курсом реалізації стратегічно важливих економічних реформ [2]. Теорію транзитології, що вивчає трансформації соціально–економічних систем, зокрема перехід до різних ступенів розвитку економіки, було сформовано нещодавно, наприкінці XX сторіччя. Найважливішим критерієм терміну завершення трансформаційного процесу є критерій досягнення поставленої мети реформ [3].

У багатьох країнах світу програми трансформаційних економічних реформ залишалися на стадії їх розробки. Вчені розглядають альтернативні варіанти часового простору реформ – «довгого шляху» (Б Мур, З. Панкратов та ін.), а також – «демократичного прориву» (У. Ростоу, Є. Гайдар). Приклад «демократичного прориву» – «шокові терапії» в Росії та Польщі. За рік до розпаду Радянського Союзу, у 1990 р. було розроблено програму Шаталіна–Явлінського «500 днів», що передбачала у нереальні і стислі строки здійснити приватизацію державної власності, децентралізацію управління економікою та розвиток підприємництва. Вона не могла бути втілена у повній мірі, оскільки в країні не було створене громадянське суспільство, а влада не надала можливості реформаторам втілити радикальні заходи. Успішним був польський план Л. Бальцеровича, який було прийнято у 1989 році. Польські реформи на основі пакету із 11 основних законів (щодо зниження податків для підприємців, митного права, пільг інвесторам, антіінфляційних заходів, фінансування малого та середнього бізнесу, захисту робітників від звільнення тощо) передбачали швидке перетворення економіки країни від системи централізованого планування до ефективних методів ринкового господарювання. На виконання плану модернізації країни було виділено кредити Світового банку за підтримки Міжнародного валютного фонду. Серед цих заходів були непопулярні – уряд припинив утримувати ціни на продовольство, енергоресурси для населення подорожчали в чотири рази. Пенсійний вік було підвищено на 5 років, обмежено пільговий вихід на пенсію. Для підприємств продовольчої та вуглевидобувної галузей було відмінено державні субсидії. У 2014 р. ВВП Польщі, за даними Всесвітнього банку [4], перевищив ВВП України у 2,5 рази. Скоротилися темпи інфляції, відбулася детінізація бізнесу. Дрібний та середній бізнес забезпечують половину ВВП країни. Гуртові ринки, які було створено в Польщі, призвели до розвитку сільськогосподарського маркетингу у світі. Наразі, за даними Євростату [5], в Польщі – найдешевші продукти в Євросоюзі. У 2014 році ціни на продовольство тут становили 61% від загальноєвропейського рівня. У Литві цей показник сягав 78% в Латвії – 87%. Інші сусіди Польщі теж не витримують конкуренцію: Чехія – 81 % , Словаччина – 88 % , Німеччина – 109%. На ціни продовольства у Польщі вплинуло також зниження ПДВ на харчові продукти до 5%, обіг національної валюти. В той же час Литві та Латвії ПДВ дорівнює 21%, в Україні – 20%.

В Україні впродовж останніх років скоротилися обсяги виробництва соціально значущих харчових продуктів, відсутня в достатній кількості сільськогосподарська тваринна сировина. Виробничі потужності харчової промисловості потребують

переоснащення, працівники – гідної оплати праці та підвищення кваліфікації. Знижується купівельна спроможність населення. Вітчизняна продовольча система потребує модернізації, притоку інвестицій та здійснення реформ у сфері економіки та соціальних відносин. Впровадження дієвих заходів в межах Стратегії сталого розвитку «Україна 2020» [6], Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [7] планів реформаторів української економіки дозволить підняти національну продовольчу систему на якісно новий рівень.

Список використаних джерел

1. Сичевський, М. П. Організційно–економічна сутність категорії «Продовольча система» / М.П.Сичевський, Л. В. Дейнеко // Продовольчі ресурси. Серія : Економічні науки. – 2014. – № 3. – С. 4–9.

2. Торкатюк, В.І. Соціально–економічна трансформация розвитку України [Електронний ресурс] / В.І.Торкатюк, В.В.Коненко. – Режим доступу: http://eprints.kname.edu.ua/29753/1/10.pdf (дата звернення : 16.05.2016). – Назва з екрана.

3. Жиляєв, І. Коли завершаться соціально–економічні трансформації в Україні? [Електронний ресурс] / І. Жиляєв. – Режим доступу: http://soskin.info/ea/2008/7–8/200812.html (дата звернення : 16.05.2016). – Назва з екрана.

4. Офіційний сайт Всесвітнього банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org (дата звернення : 16.05.2016). – Назва з екрана.

5. Офіційний сайт Євростат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/

6. Стратегія сталого розвитку «Україна 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015 (дата звернення : 16.05.2016). – Назва з екрана.

7. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/ cardnpd?docid=248907971 (дата звернення : 16.05.2016). – Назва з екрана.

Буткевич Христина
студентка
Науковий керівник: к.е.н., старший викладач Лаптєва В.В.
Київський національний торговельно–економічний університет
м. Київ

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі для підприємства вкрай важливими є чітке орієнтування в складній системі ринкових відносин, правильна оцінка виробничого і економічного потенціалу, стратегії майбутнього розвитку, фінансового стану свого та підприємств–партнерів. Це спричиняє необхідність і значущість систематичної оцінки фінансового стійкості підприємства. За допомогою якої розробляється правильна стратегія і тактика розвитку підприємства, обґрунтовуються плани й управлінські рішення, контролюється їх виконання, оцінюється платоспроможність і ліквідність, зміцнюється фінансова стабільність.

Фінансово стійкий суб'єкт господарювання має можливість вчасно оновлювати основні фонди, впроваджувати нові технології, інвестувати кошти у інноваційні перетворення, повністю задовольняти свої потреби у товарно–матеріальних запасах відповідно до потреб виробництва, у встановлені строки розраховуватися за кредитними зобов'язаннями при прийнятному співвідношенні власного і позикового капіталу. Саме тому достатньо актуальним і своєчасним є завдання дослідження механізму забезпечення фінансової стійкості підприємств і шляхів її підвищення.

Вивченням актуальних проблем фінансової стійкості підприємства займалося чимало вітчизняних вчених. Основні аспекти цих проблем відображено в наукових роботах Антипенка Є.Ю., Доненко В.І., Жихор О.Б., Корогодської А.О., Карпенко Г.В., Котова Н.М., Мороз Е.Г., Рудницької О.М, Рябенко Г.М, Смачило В.В. та ін.

Проблеми фінансової стійкості відносяться до числа найбільш важливих не тільки фінансових, але й загальноекономічних проблем. Аналізуючи ситуацію, що склалася в Україні, можемо зробити висновок, що на сьогоднішній день істотно впливає на фінансову стійкість фаза економічного циклу, у якій перебуває економіка країни. У період кризи відбувається відставання темпів реалізації продукції від темпів її виробництва. Зменшуються інвестиції в товарні запаси, що ще більше скорочує збут. Знижуються в цілому доходи суб'єктів економічної діяльності, скорочуються відносно й навіть абсолютно масштаби прибутку. Все це веде до зниження ліквідності підприємств, їхньої платоспроможності, а в цілому й фінансової стійкості підприємства, оскільки у період кризи підсилюється серія банкрутств [1].

В економічній літературі розглядаються 3 основні напрями забезпечення фінансової стійкості підприємства: організаційно–структурна стійкість, стійкість ресурсної бази та комерційна стійкість [2]. Я вважаю, що доцільним є виокремлення ще одного напряму забезпечення фінансової стійкості – стійкість капітальної бази, яку можна охарактеризувати, як сукупність внесених засновниками і акціонерами власних засобів.

Здійснювати управління фінансовою стійкістю необхідно з врахуванням ризиків, зумовлених науковим прогресом, нестабільністю політичної ситуації, зростанням конкуренції на товарних і фінансових ринках. Велика ймовірність виникнення «стратегічних несподіванок» призводить до виникнення ризику, зниження фінансової стійкості [3].

В основі забезпечення фінансової стійкості лежить рух його грошових коштів в узгоджених обсягах і часі, що виступає як безперервний процес. Для кожного напрямку використання грошових коштів має бути відповідне джерело. Цикл руху грошових засобів, здатний забезпечити фінансову стійкість підприємства, якщо досягнута їх узгодженість в розмірі та в часі.

Важливе значення в забезпеченні та підтриманні фінансової стійкості підприємств має також управління дебіторською заборгованістю. Для забезпечення фінансової стійкості важливе значення має фінансове прогнозування, змістом якого є дослідження і розробка можливих шляхів розвитку фінансів підприємства в перспективі. У кінцевому підсумку прогнозування дає змогу оцінити ймовірність фінансового благополуччя[4].

Вирішення проблеми підвищення фінансової стійкості і ліквідності підприємства, та збільшення наявності власних коштів є реальним і можливим перш за все за рахунок

подальшого збільшення обсягу реалізації продукції, розмірів прибутку та підвищення рівня прибутковості. До основних шляхів підвищення фінансової стійкості підприємства, на які варто звернути особливу увагу , можна віднести:

– для раціонального використання виробничих запасів запровадити чітку систему планування цих запасів;

– для зменшення ризику неповернення коштів за реалізовану продукцію здійснювати аналіз платоспроможності та фінансової стійкості покупців;

– для покращання роботи із дебіторами необхідно розробити політику збору платежів за реалізовану продукцію щодо своїх контрагентів;

– запровадити моніторинг щодо стану дебіторської заборгованості та впроваджувати заходи для зменшення частки дебіторської заборгованості в структурі оборотного капіталу;

– для збільшення ліквідності, підвищення рентабельності та прибутків підприємства слід використовувати такий вид банківських послуг, як факторинг.

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що фінансова стійкість підприємства передбачає такий стан фінансових ресурсів, за раціонального розпорядження якими гарантується наявність власних коштів, стабільна продуктивність і забезпечується процес розширеного відтворення. Недостатня фінансова стійкість підприємства найчастіше зумовлює неплатоспроможність, надмірна – створення надлишкових запасів і резервів, що збільшує витрати на їхнє утримання, стримує темп розвитку підприємства. Тому правильність підходів до кількісної оцінки фінансової стійкості підприємства вкрай важлива для нього, бо дає змогу виявити причини фінансової дестабілізації, розробити й реалізувати конкретні заходи щодо усунення першопричин.

Список використаних джерел

1. 1. Механізм забезпечення фінансової стійкості підприємств [Електронний ресурс] / Українська кооперація. Економіка : [сайт]. – Режим доступу: http://www.ukrcoop–journal.com.ua/2010–3/num/Cskljar.htm (дата звернення : 23.05.2016). – Назва з екрана.

2. Самсонова, Н. Ф. Фінансовий менеджмент [Текст] : навчальний посібник / Н. Ф. Самсонова. – М. : Финансы ДОНТИ, 2001. – 495 с. – ISBN 681– 544–786–9.

3. Оптимізація структури капіталу підприємства [Електронний ресурс] / Запорізький національний університет : [сайт]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2010_4/files/EC410_35.pdf (дата звернення : 23.05.2016). – Назва з екрана.

4. Рябенко Г.М. Шляхи покращення фінансового стану підприємства [Текст] / Г.М. Рябенко // Всеукраїнський науково–виробничий журнал. – 2012. – №7. – С. 105–108.

Вербицька Ксенія
студентка
Малоок Ірина
студентка
Науковий керівник: к.е.н., доцент Дулік Т.О.
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Екологічне оподаткування є одним з найважливіших стимулів раціонального природокористування. Основна ідея введення екологічних податків – встановлення прямої залежності між розміром податкових відрахувань і ступенем негативного впливу, що завдається навколишньому природному середовищу та природним ресурсам у результаті діяльності суб'єктів господарювання [1]. Окрім того, екологічні платежі повинні формувати цільові фонди для фінансування заходів щодо покращення стану навколишнього природного середовища [2].

Першопричинами екологічних проблем України є: переважання ресурсо– та енергоємних галузей в економіці; зношеність основних фондів промислової і транспортної інфраструктури; недостатнє розуміння в суспільстві пріоритетів збереження навколишнього природного середовища та переваг сталого розвитку; недотримання природоохоронного законодавства. З метою покращення ситуації, що склалася, Міністерство екології та природних ресурсів України прийняло Стратегію державної екологічної політики України на період до 2020 р. [3].

Згідно з Податковим кодексом України екологічний податок – це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 р. [4].

В основу практики вітчизняного екологічного оподаткування покладено концепцію «забруднювач платить», тобто екологічний податок за визначенням призначається для відшкодування виключно некомпенсованих екологічних збитків, які виникають унаслідок розтягнутих у часі шкідливих впливів на довкілля. Такий підхід до трактування екологічного оподаткування суттєво звужує сферу його застосування. Водночас європейський підхід до визначення бази екологічного оподаткування є значно ширшим і передбачає, що сплачувати екологічний податок, разом із виробниками благ, повинні й кінцеві їх споживачі [5].

У 2011–2015 рр. частка екологічного податку у структурі податкових надходжень Державного бюджету України коливалася: з 0,42% (1085,4 млн. грн.) у 2011 р. до 1,29% (3614,5 млн. грн.) у 2014 р., а у 2015 р. різко скоротилася і склала 0,27% (1105,4 млн. грн.) [6]. Така ситуація свідчить про низьку фіскальну ефективність екологічного податку.

Тож виникає необхідність оптимізації законодавства щодо справляння даного виду податку.

Стратегія оподаткування повинна базуватися на довгостроковій програмі екологізації податкової системи. Основними принципами визначення екологічного податку повинні бути такі: податок повинен стимулювати зменшення забруднення навколишнього природного середовища; податок має сприяти впровадженню у виробництво екологічно чистих, ресурсозберігаючих, маловідходних технологій; система екологічного оподаткування повинна вписуватись у загальну податкову систему, але при цьому бути досить гнучкою на регіональному рівні [1].

Напрямками удосконалення екологічного оподаткування можуть стати:

– розробка системи податкових пільг для підприємств, що запроваджують інноваційні технології щодо зниження рівня шкідливого впливу на навколишнє середовище;

– запровадження прогресивної шкали ставок екологічного податку залежно від обсягу викидів;

– впровадження оподаткування упаковки та продукції, що містить екологічно небезпечні речовини;

– переорієнтація принципів оподаткування з плати за фактично спричинену шкоду довкіллю на запобігання шкідливому впливу.

Отже, в Україні передусім слід створити науково обґрунтовану законодавчу базу екологічного оподаткування, що дозволить здійснити поступове формування інноваційної економіки, здатної до раціонального використання наявної ресурсної бази, її збереження та відновлення [7].

Список використаних джерел

1. Липко, А.С. Екологічне оподаткування в Україні: проблеми та перспективи [Текст] / А.С. Липко // Молодіжний економічний дайджест – 2015. – № 1. – С. 146–150.

2. Якуша, Я. Екологічне оподаткування як складова екологічної політики держави [Текст] / Я. Якуша // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2013. – №35. – С. 181–187.

3. Домбровська, Т.М. Проблеми та перспективи екологічного оподаткування в Україні і світі [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://oaji.net/articles/2014/797–1404591072.pdf (дата звернення : 16.05.2016). – Назва з екрана.

4. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради. –[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755–17/print1443360320244659 (дата звернення : 16.05.2016). – Назва з екрана.

5. Проценко, О.Л. Страхування екологічних ризиків та екологічне оподаткування як інструменти забезпечення якісних характеристик довкілля [Текст] / О.Л. Проценко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2013. – №3(18). – С. 19–21.

6. Макроекономічні показники. Державний бюджет [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=23473387 (дата звернення : 16.05.2016). – Назва з екрана.

7. Самусевич, Я.В. Проблеми та перспективи екологічного оподаткування в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.sworld.com.ua/konfer29/1273.pdf (дата звернення : 16.05.2016). – Назва з екрана.

Гайбура Юлія
к.е.н., доцент
Подільський державний аграрно–технічний університет
м. Кам'янець–Подільський

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ

В сучасних умовах господарювання особлива увага приділяється аналізу фінансових результатів, які є одним з найважливіших складових діяльності підприємств. На сьогодні проблеми формування фінансових результатів набувають актуальності і це обумовлює необхідність поглибленого вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду, пошуку напрямів посилення контролю за повнотою отримання доходів, економією витрат та формуванням прибутку (збитку). Адже, провідна роль фінансових результатів полягає в тому, що вони забезпечують зміцнення бюджету держави, сприяють інвестиційній привабливості, діловій активності підприємств у виробничій і фінансовій сферах.

В умовах розвитку ринкових відносин ефективність фінансово–господарської діяльності підприємства залежить від фінансового планування, при цьому, безпосередня роль приділяється прогнозуванню фінансових результатів підприємства. Досвід розвинених країн свідчить про те, що прогнозування прибутку як абсолютного кінцевого показника діяльності підприємства дає можливість уникати значних прорахунків та пов'язаних з ними втрат. З метою нейтралізації ризику неприбутковості та покращення фінансової діяльності, прибуток підприємства потребує постійного аналізу та прогнозування. Тому досить важливим є питання щодо визначення і застосування прогнозної моделі на рівні підприємства.

За відсутності прогнозних даних підприємство схильне до невірних маневрів, що може призвести до втрати позицій на ринку, нестійкого фінансового стану або навіть до банкрутства. Планування і прогнозування є одними з найважливіших елементів в управлінні фінансовим механізмом підприємства. Планування і прогнозування дозволяють визначити обґрунтованість фінансових показників, проведених фінансових операцій та доцільність багатьох господарських рішень. Фінансове прогнозування передує плануванню і визначає безліч потенційних напрямків розвитку економічної ситуації. Необхідність фінансового прогнозування знаходить своє відображення у визначенні фінансового аналізу, оскільки він являє собою процес, що ґрунтується на вивченні даних про фінансовий стан підприємства, результатів його діяльності в минулому з метою оцінювання майбутніх умов і результатів діяльності.

Отримання інформації про майбутнє, передбачення можливих або бажаних змін фінансових результатів сучасних підприємств є необхідним елементом формування їх ринкової стратегії.

Прогнозування фінансових результатів діяльності підприємства є основним показником успішної економічної діяльності, тому аналіз фінансових результатів підприємства є базою прийняття рішень щодо розвитку і вдосконалення функціонування підприємства. Проведення аналізу та прогнозування фінансових результатів діяльності

підприємства також важливо для економічних партнерів, які співпрацюють з даним суб'єктом господарювання. Очевидно, що підвищення якості аналізу фінансових результатів підприємства є найважливішим завданням фінансових служб фірми, умовою успішності її внутрішніх і зовнішніх взаємодій.

Прогнозування виступає основою розробки довготермінових та середньотермінових прогнозів щодо економіки підприємства в цілому та його окремих структурних підрозділів.

Необхідність прогнозування прибутку обумовлена тим, що через часті зміни в економіці без прогнозу показників фінансових результатів підприємство не зможе планувати розвиток матеріально–технічної бази, свої витратні статті, віддача яких не співпадає в часі з їх здійсненням. Також прогнозування надає можливість отримання науково–обґрунтованого висновку про їх можливі фінансові результати, термін досягнення бажаних результатів або навпаки – застерегти про небажані зміни та необхідність прийняття певних рішень [4].

Завдання фінансового менеджера – максимально точно спрогнозувати обсяг реалізації, собівартість продукції, потребу залучення фінансових ресурсів, грошові потоки тощо. Метод пошуку найоптимальніших дій для підприємства також є частиною прогнозування. В процесі прогнозування фінансових показників припускають, що економічна ситуація в майбутньому не буде мати значні віхилення від теперішньої. Вважається, що всі важливі тенденції і фактори, що виявлені в передісторії, враховані в обраній моделі прогнозування або не будуть змінюватися протягом наступних періодів. Таким чином, процес екстраполяції виявлених тенденцій засновується на припущенні про інертність економічної ситуації. Точність і правильність обраної моделі прогнозу будуть безпосередньо залежати від якості підбору даних. Розробляючи прогноз фінансових результатів за будь–якою моделлю, варто пам’ятати про наявність факторів, які свідомо або несвідомо не враховані в неї, але значно впливатимуть на фінансовий стан підприємства в майбутньому [2].

Однак в сучасних економічних умовах існує низка факторів, що перешкоджають нормальному застосуванню прогнозування фінансового стану підприємства в Україні, серед яких:

− нестабільність фіскальної політики держави;

− нестабільність загальноекономічної ситуації в Україні та світі; − відсутність зрозумілості при визначенні потреби підприємства у власних та залучених ресурсах; − неясність стратегічних цілей у підприємств;

− низький рівень розвитку інформаційних технологій на підприємствах;

− застарілі методи оперативного планування;

− недостатність досвіду самостійної постановки цілей та завдань, планування дій і залучення ресурсів в умовах ринкових відносин;

− недоліки існуючої системи управлінського обліку;

− нестача кваліфікованих кадрів, які мають досвід розроблення прогнозів за сучасними методами.

Отже, прогнозування фінансових результатів підприємства є основою для подальшого розвитку, а в сучасних умовах нестабільності економічної ситуації в Україні дозволяє уникнути значних втрат та підвищити її конкурентоспроможність. Ретельний

прогноз фінансових результатів діяльності підприємства та всебічна оцінка отриманих даних є важливою інформаційною основою для керівництва підприємства щодо формування і впровадження подальшої стратегії розвитку підприємства, та корегування короткострокових планів за рахунок зміни тактичних завдань і цілей. Точність і достовірність прогнозу залежатимуть від повноти обсягу підбору статистичної інформації щодо результатів діяльності підприємства за минулі періоди та правильності врахування чинників зовнішнього середовища, що впливатимуть на підприємство. Але варто пам'ятати, що прогнозування не дає можливість передбачити усі події, що відбуватимуться в навколишньому середовищі підприємства в майбутньому зі стовідсотковою точністю та не дає гарантії відсутності певного ступеня ризику. Таким чином, для кожного підприємства дуже важливо мати резерви та план виходу з кризового становища навіть при дуже сприятливих результатах прогнозу.

Список використаних джерел

1. Бобирь, О.І. Прогнозування фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] / О.І. Бобирь, М.Р. Бовсуновський. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/23_SND_2008/Economics/27132.doc.htm (дата звернення : 16.05.2016). – Назва з екрана.

2. Лазарєва, А. С. Особливості аналізу фінансових результатів на підприємстві [Текст] / А.С. Лазарєва // Управління розвитком. – 2013. – № 4(144). – С. 175–178.

3. Ліснича, Т. В. Удосконалення методики аналізу фінансових результатів [Текст] / Т. В. Ліснича // Управління розвитком. – 2013. – № 4(144). – С. 122–124.

4. Цмоць, О.І. Прогнозування фінансового стану підприємства за допомогою штучних нейронних мереж [Текст] / О.І. Цмоць // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.9. – С. 347–352.

Галак Костянтин
аспірант
Науковий керівник: д.е.н., професор Сопко В.В.
Київський Національний торговельно–економічний університету
м. Київ

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО–ОРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На міжнародному рівні порівняно не давно почали глобально говорити про відповідальність суб'єктів господарювання перед суспільством. Відповідальні, свідомі керівники приділяють цьому увагу ще із заснуванням суб'єкта господарювання, а відтак крім основної діяльності здійснюють соціально–орієнтовану діяльність.

На думку автора не можливо розглядати економіко–правову сутність будь–якого об'єкту дослідження не знаючи причину виникнення, історію розвитку. Здійснюючи соціально–орієнтовану діяльність будь–який суб'єкт здійснює витрати і при можливості

отримує доходи від такої діяльності, тому бухгалтерський облік не може триматись осторонь від цієї проблематики.

Теоретичне підґрунтя концепції соціальної відповідальності бізнесу було закладене у XVIII ст., коли відбувалися індустріальні революції та формувалося сучасне уявлення про підприємництво [1, с. 36]. Власники підприємств брали на себе відповідальність за своїх працівників, керуючись при цьому власними релігійними чи етичними переконаннями. На початку XX ст. у США зароджується доктрина капіталістичної благодійності, згідно якої прибуткові організації повинні жертвувати частиною своїх коштів на користь суспільства, будувати свої відносини з державою та суспільством за новими правилами і розвивати програми в галузі екології і захисту праці.

Вперше про соціальну відповідальність, як явище, заговорили в США, у місті Чикаго [2, с. 44]. У 1905 році там зародився рух Ротарі (Rotary), суть якого полягала в тому, що люди з великими достатками повинні вносити свій вклад в розвиток економіки та суспільства в цілому. Сьогодні в Ротарі входять понад 1,2 млн. лідерів бізнесу та суспільного життя з усього світу, що втілюють проекти з метою подолання бідності, хвороб, голоду, неписьменності, забруднення довкілля, підтримують представників нового покоління [3].

Сучасного розуміння поняття «корпоративна соціальна відповідальність» набуло після виступу Генерального секретаря ООН Кофі Анона на Всесвітньому економічному форумі в Давосі, коли він закликав лідерів найбільших компаній світу приєднатися до Глобального договору, в рамках якого створюються умови для співпраці бізнесу з установами ООН, профспілками, неурядовими організаціями для втілення в життя загальних принципів соціальної рівності та збереження довкілля [4, с. 328–329].

Переклад його виступу українською мовою: «Ми зрештою маємо обрати між всесвітньою торгівлею, до якої спонукає лише прагнення швидкого одержання прибутку, і торгівлею з людським обличчям. Між тим світом, що прирікає чверть людства на злидні, і тим, що залишає кожному хоча б один шанс на розвиток у здоровому суспільстві. Між боротьбою егоїстів, в якій кожен ігнорує долю переможених, і майбутнім, в якому сильніші перебирають на себе всю відповідальність, демонструючи тим самим глобальне бачення та лідерство» [5, с. 149–158, с. 15].

Глобальний договір базується на громадській відповідальності та ініціативі зацікавлених сторін, поставив завдання розвитку принципів соціальної відповідальності бізнесу, забезпечення його участі у вирішенні найгостріших проблем глобалізації. Таким чином, приватний сектор економіки у співпраці з іншими соціальними партнерами, зможе сприяти реалізації формування глобальної економіки.

Перші наукові підходи до розуміння сутності корпоративної соціальної відповідальності зародилися в 50–х роках XX століття. Провідна роль у їх розвитку належала американським вченим, тоді як у Європі ця концепція офіційно знайшла своє відображення у документі Європейської комісії «Зелена книга», що був опублікований у 2001 році. Порівняно не давно і саме тому дослідження цієї теми й досі актуальне.

У цілому соціальна відповідальність бізнесу – це політика, яка свідомо і цілеспрямовано обирається компанією для того, щоб не просто існувати та отримувати прибуток, а добровільно робити свій позитивний внесок у розвиток сучасного

суспільства. При цьому, отримання надприбутків вже не є основною або єдиною метою суб'єктів господарювання.

Визначною стала публікація статті Нобелівського лауреата, видатного економіста М. Фрідмена «Соціальна відповідальність бізнесу», в якій автор зазначав, що єдиним соціальним зобов'язанням бізнесу є примноження прибутку з дотриманням правил конкуренції [1, с. 37–38]. Незважаючи на такий підхід, концепція корпоративної соціальної відповідальності отримала свій подальший розвиток і визнання на міжнародному рівні.

Світовий досвід сформував критерії, відповідність яким дозволяє визначити суб'єкт як соціально відповідальний. [6, с. 334]. До них належать: добросовісна сплата податків; виконання вимог міжнародного, державного, регіонального законодавства; виробництво та реалізація якісної продукції; реалізація корпоративних програм з охорони здоров'я, благодійних і спонсорських проектів; захист екології та ін.

Враховуючи визначення підприємництва відповідно до Господарського кодексу України та з урахуванням концепції соціальної відповідальності бізнесу науковець Жиглей І.В. соціально відповідальну діяльність трактує як самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання як задоволення інтересів всіх груп зацікавлених осіб на взаємовигідних умовах з метою досягнення економічних і соціальних результатів [7, с. 46–48].

Говорячи про соціально–орієнтовану діяльність яка направлена на людей, автор вважає, що її виникнення зумовлене потребою суспільства до соціальних взаємовідносин, розвитком людей як особистостей, усвідомлення людьми відповідальності один перед одним та довкіллям.

Враховуючи концепцію соціальної відповідальності, яку було розглянуто вище, та у зв'язку з тим, що поняття «соціально–орієнтована діяльність» розроблене недостатньо, пропонується наступне його визначення: Соціально–орієнтована діяльність – це свідома, ініціативна, на власний ризик господарська діяльність суб'єктів господарювання пов'язана з виконанням дій (та/або дотриманням принципів) з соціальної відповідальності перед суспільством.

Список використаних джерел

1. Охріменко, О.О. Соціальна відповідальність [Текст] : навч. посіб. / О.О.Охріменко, Т.В.Іванова. – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». – 2015. –180 с.

2. Бержанір, А.Л. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник підвищення ефективності сучасного бізнесу [Текст] / А.Л.Бержанір // Економіка і організація управління. – 2014. – № 1 (17) – 2 (18)

3. Ротарі клуб в Україні / Офіційний Інтернет–сайт / Режим доступу: http://www.rotary.org.ua/znaiomtes–z–rotari/istoriia–rotari.html (дата звернення : 16.05.2016). – Назва з екрана.

4. Халда Н. О. Соціальна відповідальність бізнесу як складова людського розвитку в Україні та світі [Текст] / Н.О.Халда // Наука й економіка. – 2013. – № 4 (32), Т. 2 – С. 328–329.

5. Буко С. Корпоративна соціальна відповідальність як принцип ціннісно зорієнтованого менеджменту [Текст] / С. Буко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 2. – С. 149–158.

6. Сивак О.Б. Соціальна відповідальність в підприємницькій діяльності: вітчизняний та зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / О.Б.Сивак. – Режим доступу: http://eztuir.ztu.edu.ua/3224/1/35.pdf (дата звернення : 16.05.2016). – Назва з екрана.

7. Жиглей, І.В. Облікове забезпечення соціально відповідальної діяльності в умовах антикризового управління [Текст] / І.В.Жиглей. – ВІСНИК ЖДТУ. – 2013. – № 2 (64).

Гапак Наталія
к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород

МОДЕЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ НА ПРИКЛАДІ АКЦІОНЕРНИХ ШВЕЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАКАРПАТТЯ

Багатофакторний регресійний аналіз допомагає знайти вигляд залежності досліджуваного показника від чисельних факторів, що впливають на його зміну, а також кількісно оцінити їх вплив.

Так, наприклад як вихідні дані для дослідження факторів ефективності діяльності підприємств з пошиття одягу Закарпатської області було використано інформацію бухгалтерської звітності даних підприємств за 7 років. На Закарпатті функціонує 5 підприємств з пошиття одягу у формі акціонерних товариств. Для побудови моделі прибутковості було використано дані трьох з них, що становить 60% від усієї вибірки і є цілком достатнім для можливості застосування моделі на всіх аналогічних підприємствах регіону.

Відібрані для моделювання фактори інтерпретовано у лінійну регресію виду

$$Y = A_0+A_1X_1+A_2X_2+A_3X_3+A_4X_4 , \quad (1)$$

де Y– чистий прибуток;

x_1 – продуктивність праці;

x_2 – власні оборотні кошти;

x_3 – тривалість фінансового циклу;

x_4 – операційні витрати на одиницю продукції.

Продуктивність праці характеризує ефективність використання трудових ресурсів підприємства (розрахований коефіцієнт кореляції з чистим прибутком складає 0,8). Власні оборотні кошти, з одного боку, визначають ліквідність, а з іншого – фінансову стійкість фірми. Слід відмітити, що, відповідно до законодавства України про банкрутство, для діагностики неплатоспроможності підприємств застосовується показник загальної ліквідності та різні його інтерпретації. Проте, рівень кореляції чистого прибутку і загальної ліквідності для розглядуваних типів підприємств виявився недостатнім для можливості розгляду даного показника як фактору моделі. Показник швидкої ліквідності показав ще нижче значення коефіцієнту кореляції з чистим прибутком – 0,531. Тому для врахування даного аспекту (здатності підприємства розраховуватися за зобов'язаннями та рівня фінансової стійкості) при моделюванні прибутковості підприємств було обрано

показник власних оборотних коштів, який показав дуже сильну тісноту зв'язку з чистим прибутком (0,935). Тривалість фінансового циклу характеризує ефективність використання оборотних коштів (оскільки враховує тривалість операційного циклу) та кредиторської заборгованості підприємства (тіснота зв'язку з чистим прибутком 0,864). Операційні витрати на одиницю виробленої продукції безпосередньо визначають рівень витрат на 1 грн. продукції. Тому, крім ефективності операційної діяльності, вони опосередковано характеризують і прибутковість продукції. Рівень парної кореляції склав при цьому 0,963.

Розрахунковий коефіцієнт кореляції для даної регресії дорівнює 0,999 (R=0,999). Розрахунковий коефіцієнт F–статистики складає 677,33 (Fроз.=677,33) при критичному значенні F(4;2;0,99)=99,3. Отже, Fроз.>F(4;2;0,99), тому з надійністю 99% можна вважати, що побудована економетрична модель є адекватною експериментальним даним та на її основі можна робити економічні висновки.

Побудована модель набуде вигляду:

$$Y = 35153,36 + 13,46X_1 + 0,22X_2 – 17,35X_3 – 10760,77X_4 \quad (2)$$

Знак «плюс» перед факторною ознакою свідчить про її прямопропорційний вплив на інтегрований показник моделі, знак «мінус» – на обернено пропорційний. Отже, за даними моделі (4) збільшення продуктивності праці та власних оборотних коштів збільшують чистий прибуток, а збільшення тривалості фінансового циклу та операційних витрат на одиницю продукції – навпаки, зменшують його. Розраховані показники t – статистики мають такі значення: ta1=0,47; ta2=6,1; ta3=–4,6; ta4=–12,1.

Для побудованої моделі з вихідними даними із таблиці 2 параметр A4 є статистично значимим з імовірністю 99%, A2 та A3 – з імовірністю 90%.

Аналіз часткових коефіцієнтів еластичності доводить, що за абсолютним приростом найбільший вплив на чистий прибуток (що прийнятий як інтегральний показник прибутковості) акціонерних товариств регіону, які займаються пошиттям одягу, мають операційні витрати на одиницю виробленої продукції, зі зменшенням частки яких на 1% чистий прибуток збільшиться на 70,76%. Такий високий рівень впливу пояснюється тим, що часто операційна діяльність даних підприємств є збитковою, а подекуди – операційні витрати навіть перевищують чистий дохід від реалізації продукції. Значний ступінь впливу на результуючий показник і власних оборотних коштів – 12,81% при 1%–ній зміні відповідної факторної ознаки. Найменше значення впливу на результативну ознаку з розглянутих факторів має тривалість фінансового циклу. Його зміна на 1% приводить до зміни чистого прибутку на 0,94%.

Моделювання прибутковості акціонерних швейних підприємств регіону на основі багатофакторних лінійних регресій підтвердило гіпотези про:

а) негативний вплив тривалості фінансового циклу й операційних витрат на одиницю виробленої продукції та позитивний вплив рівня продуктивності праці і наявності власних оборотних коштів на чистий прибуток швейних підприємств акціонерної форми;

б) значно сильніший вплив на прибутковість акціонерних швейних підприємств регіону рівня операційних витрат на одиницю продукції та власних оборотних коштів порівняно з тривалістю фінансового циклу і продуктивністю праці.

Гахович Наталія
к.е.н., старший науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАНУ»
м. Київ

УКРАЇНСЬКІ МАШИНОБУДІВНИКИ РОБЛЯТЬ СТАВКУ НА ЕКСПОРТ АВТОКОМПОНЕНТІВ

Ще три роки тому Україна перебувала на першому місці по експорту вантажних вагонів і в четвірці лідерів з експорту дизельних локомотивів в світі. Тенденції в експорті продукції машинобудування України різко помінялися за останні два роки на тлі торгових воєн з Росією, на заміну яким прийшов повноцінний військово–політичний конфлікт.

Ще в 2013 році в країни СНД Україна поставляла 65,6% всього експорту продукції машинобудування. Це було в три рази більше, ніж країни Європи (20,4%). Але у зв'язку з негативними подіями з Росією на частку країн СНД за 2015 р. довелося всього 38,5% українського експорту машинобудування, а в Європу вирушило 42,1%. Загальний обсяг експорту в машинобудуванні з 2013 року скоротився більш ніж удвічі і за підсумками 2015 р. склав 4782 млн дол. США.

У рейтингу країн–імпортерів української продукції машинобудування лідером залишається Росія, але її питома вага тільки за останній рік впав на 15%, а сам обсяг експорту – на 57% до 1403 млн дол. США.

Стабільно серед провідних імпортерів також числяться Угорщина, Німеччина і Польща, куди Україна відвантажує електричні автокомпоненти. Також в числі ТОП–10 наших торгових партнерів залишається Казахстан, куди експортується електричне, нафтогазове і металургійне обладнання, а в минулому також – вагони і автомобілі.

Індія і Китай імпортують, крім традиційних машинобудівних товарів, авіадвигуни. За останній рік Індія піднялася в рейтингу ключових імпортерів на чотири позиції саме за рахунок цієї категорії, що пов'язано з другим етапом ремоторизації українського військово–транспортного літака Ан–32, яка тепер проходить на індійській виробничому майданчику.

У 2015 р. на перше місце серед української продукції машинобудування, яка відправляється на експорт, замість вагонів вийшли автокомпоненти. За 2015 р. Україна експортувала проводи ізольовані, кабелі та інші ізольовані електричні провідники на 1037 млн дол. США (22% від загального експорту машинобудування). Ця продукція переважно поставлялася в Велику Британію, Німеччину, Польщу, Угорщину та Чехію.

Останнім часом галузь автокомпонентів на експорт активно розвивається в Україні. Існує 10 підприємств, які випускають комплектуючі для відомих у всьому світі автомобільних брендів, таких як: Audi, BMW, Daimler, Skoda, Volkswagen. Виробництвом електропроводки для автомобільної галузі в Україні займаються такі підприємства, як:

– ВО «Карпати» – проводка для Porsche, Mercedes, Volkswagen, Skoda;

– «Точприлад» – акустика, яку випускають в Мукачеві, встановлюється на такі автомобілі, як Land Rover, BMW та інші преміальні бренди;

– «Тайко Електронікс Юкрейн Лімітед» в Україні налагодила виробництво конвекторів і проводки для таких марок автомобілів, як BMW, Opel, Mercedes, Skoda, Fiat;

– «Костал Україна» – дочірня компанія німецької KOSTAL, займається дизайном і виробництвом електротехнічних перемикачів;

– «Кромберг енд Шуберт Україна», в основному випускають кабельні бортові мережі для таких автомобілів, як Volkswagen, BMW, Audi і Mercedes.

– «SEWS України» – одне дочірнє підприємство Sumitomo, а точніше її підрозділу SE Wiring systems (SEWS). Виробничі потужності були запущені на базі заводу «Кварц» в Чернівцях та випускає кабелі не для Volkswagen, а для Nissan;

– «Бадер Україна» – дочірнє підприємство німецької Bader. Компанія є одним з провідних світових виробників преміум шкіри для автомобільної промисловості. Сьогодні «Бадер Україна» в основному займається пошиттям шкіряних чохлів для преміальних автомобілів групи Volkswagen, таких, наприклад, як Audi;

– «ВЕТ Аутомотив Україна» – сучасний завод, який виробляє електронні системи підігріву сидінь для престижних марок легкових автомобілів відомих світових брендів. Також підприємство випускає сенсорні датчики та автомобільні кабелі;

– «Бош Україна», єдине підприємство, яке постачає саме запчастини для світового автопрому. Щоправда, за заводі займаються не виробництвом нових, а відновленням старих стартері, тим не менш, це не робить продукцію заводу менш значущою.

Зараз відкриваються ще нові заводи. Зокрема, у Львівській області відкрився завод Fujikura, який до кінця 2016 р. має набрати обертів до 40 млн. Євро на рік, а в 2017 р. довести обсяг виробництва до 70 млн. Євро. Також планується, що в Житомирі відкриє виробництво компанія Kromberg & Schubert, у якій вже працює підприємство в Луцьку.

Динаміка експорту автокомпонентів українського виробництва буде залежати від темпів додаткових інвестицій в цей сектор, що в свою чергу залежить від інвестиційної привабливості України в цілому.

Крім того, на обсяг виробництва впливає попит на автомобілі в Європі, куди поставляється сьогодні левова частка автокомпонентів. У 2015 р. світовий ринок автомобілів виріс на 2,2%, при цьому Європа показала набагато більше зростання – 9,3%, а з 2016 р. очікується, що світове зростання може більш ніж подвоїтися – до 4,8%.

На другому місці в експорті продукції машинобудування України займають реактивні авіадвигуни. За 2015 р. їх експортували на 670,9 млн дол. США. Основні одержувачі цієї продукції знаходяться в Росії, Індії, Китаї, Ірані та В'єтнамі. Основний постачальник – запорізьке ПАТ «Мотор Січ», найбільший виробник авіадвигунів в СНД. В найближчому майбутньому можуть з'явитися нові торгові партнери в цьому сегменті машинобудування,

такі як Польща і Австрія, які планують випуск літаків з українськими двигунами, а також Саудівська Аравія, яка зацікавлена в українських транспортних літаках Ан–178 і Ан–132, і на першому етапі співробітництва може активно імпортувати різні авіакомпоненти. В цілому авіабудування є одним з перспективних напрямків для експорту продукції машинобудування в майбутньому.

З великим відривом третю позицію в експорті займають насоси для рідин. В 2015 р. вітчизні машинобудівники експортували на суму 132,5 млн дол. США і поставлялася в основному в Росію, Китай і Казахстан. Основні постачальники цього виду продукції знаходяться в Сумах: це «Насосенергомаш» з російськими акціонерами і Сумське МНВО. З цієї підгрупи в основному поставляються агрегати для нафтогазової галузі, тому можна очікувати зниження поставок цього виду продукції з огляду на кризи, що розростається на сировинних ринках світу, який тягне за собою зниження капітальних інвестицій в оновлення устаткування.

У 2013 р. поставки запчастин для локомотивів принесли Україні близько 500 млн дол. США, що склало 5% загального експорту в машинобудуванні. Сьогоднішні об'єми в чотири рази скромніше, за підсумками 2015 р. поставки склали близько 118 млн дол. США. Основна причина скорочення – зниження поставок в Росію майже у вісім разів за два роки через військово–політичний конфлікт і імпортозаміщення в машинобудуванні Росії. На тлі падіння поставок до Росії все більшу роль в якості імпортера українських частин для локомотивів грає Болгарія, де поставки практично не змінилися з 2013 р. Проте, великого прориву в цьому секторі поки чекати не варто, так як залізничні перевезення в Європі займають всього 12%, не рахуючи транспортування трубопроводами, в той час як цей показник в Росії в сім разів вище. Повноцінно замістити російський ринок як в сфері вагонобудування, так і в поставках деталей для локомотивів в доступному для огляду майбутньому не представляється можливим.

Геєнко Михайло
к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет
м. Суми

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ІПОТЕЧНИХ ВІДНОСИН В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Процеси інтеграції України у Європейське співтовариство зумовлюють необхідність формування інноваційної моделі розвитку сільського господарства, в якій роль головного джерела довготривалого економічного зростання відіграють наукові надбання та їх технологічне застосування. Основна проблема формування інноваційного механізму, адекватного світовим вимогам, полягає у створенні фінансово–економічного комплексу умов, які сприяють відродженню і підвищенню рівня конкурентоспроможності продукції сільськогосподарського виробництва в Україні.

Перехід аграрного сектора економіки до моделі інвестиційного розвитку потребує відповідних змін у земельних відносинах в напрямі здійснення перетворень у структурі земельної власності. Роздержавлення та приватизація земельних ресурсів сільськогосподарського призначення створили широкий спектр власників земельних ділянок різних форм власності. Істотне подрібнення, не ефективне використання сільськогосподарських угідь об'єктивно зумовлює необхідність формування механізмів подальшого розвитку земельних відносин з урахуванням інвестиційно–інноваційної складової.

Перед тим як перейти до розгляду земельної іпотеки як однієї з складових фінансово–інноваційного розвитку аграрної сфери, хотілося зупинитися на питаннях глобалізації, а точніше на одній із теорій побудови технологічної піраміди сучасного глобалізованого світу, запропонованою Делягіним М.Г. [1].

На вершині технологічної піраміди сучасного глобалізованого світу знаходяться творці нових технологічних принципів, які повністю контролюють і самостійно формують ринки і напрямки реалізації свого продукту. Його ефективність настільки висока, що він – продукт, як правило, практично не розповсюджується на відкриті ринки, здійснюючи купівлю–продаж переважно всередині відповідних транснаціональних корпорацій. Таким чином, ринки нових технологічних принципів носять не просто керований, але по суті внутрішній для крупних суб'єктів світової економіки характер і контролюються ними не стільки комерційно, скільки найбільш жорстко – організаційно.

Другий «поверх» технологічної піраміди утворює реалізація нових принципів, тобто їх втілення в «ноу–хау» – виробничі технології, що безпосередньо можуть бути реалізовані. Третій, четвертий і останній, п'ятий рівні технологічної піраміди утворюють виробники товарів, що використовують в тій або іншій формі розроблені на другому рівні «ноу–хау». Принципово важливо розуміти, що рівні технологічної піраміди не тільки не ізольовані один від одного, але, навпаки, найтіснішим чином взаємозв'язані. Кожен нижчий рівень у прямому розумінні слова слугує фундаментом для подальшого, забезпечуючи його сировиною і напівфабрикатами (у всіх сенсах цього слова, включаючи інтелектуальну сировину – ідеї, молодих фахівців і просто здатних студентів), одержуючи від них технології виробництва і управління або просто устаткування [2].

Ми не будемо дискутувати про те, на якому рівні технологічної піраміди знаходиться Україна взагалі та аграрний сектор зокрема, проте зауважимо, що спекулятивний фінансовий капітал можна порівняти з тими фінансовими ресурсами, які в більшості випадків сьогодні панують в сільському господарстві України завдяки короткостроковим орендним відносинам. Зазначені ресурси спрямовані не на сталий розвиток аграрного сектора економіки країни, а на отримання якомога більшого відсотка на вкладений капітал. Тому для подолання зазначених явищ необхідно застосовувати нові технології і механізми, в тому числі і інноваційні за рахунок розвитку земельного іпотечного кредитування.

З нашої точки зору інноваційний механізм розвитку іпотечних відносин в аграрній сфері повинен передбачати поетапний викуп органами державної влади земельних паїв у тих власників, які не бажають чи не в змозі самостійно їх використовувати на основі іпотеки зі зворотнім ануїтетом, здійснення концентрації та передачі у користування на

тендерній основі шляхом встановлення емфітевзису ефективним вітчизняним господарям.

Іпотека зі зворотним ануїтетом (reverse–annuity mortgage, RAM) – це зворотна рентна іпотека, або зворотний іпотечний інструмент. В класичному розумінні при іпотеці зі зворотним ануїтетом позичальник отримує позику, яку повертає наступною передачею прав на нерухомість у визначений договором термін [2].

Адаптуючи зазначений вище фінансовий інструмент до наших умов, пропонуємо наступний механізм кредитування при іпотеці зі зворотним ануїтетом. Між покупцем (органом державної влади), продавцем (власником земельного паю чи спадкоємцем), кредитором (банківською установою чи державним або недержавним пенсійним фондом у разі необхідності) укладається договір, в якому містяться наступні умови:

Право власності на земельний пай переходить до покупця.

Кредитор відкриває особовий рахунок для продавця і зобов'язується перераховувати щомісячно або щоквартально на протязі зазначеного в договорі періоду суму грошових коштів, яку в деяких випадках умовно можна назвати – додаткове пенсійне забезпечення.

Покупець укладає з кредитором договір, відповідно до якого кредитор бере зобов'язання перераховувати на особовий рахунок продавця зазначену в договорі суму, а покупець компенсувати відповідну суму разом з певним відсотком.

За нашими підрахунками, якщо держава буде викуповувати 10% земельних паїв щорічно, при чому половина з них на умові іпотеки зі зворотнім ануїтетом, то на ці цілі необхідно щорічно спрямовувати від 9 до 15 млрд.грн., що є цілком реальним.

Не зважаючи на те, що запропонований фінансовий механізм інноваційного розвитку іпотечних відносин в аграрній сфері, який базується на послідовному використанні таких фінансових інструментів як іпотечна позика зі зворотним ануїтетом, передача прав користування земельними ділянками на тендерній основі шляхом встановлення емфітевзису та, потенційно, застава речових прав на нерухоме майно, має дискусійний характер, потребує відповідного законодавчого, методичного та інституційного забезпечення, він може вирішити питання інвестиційно–інноваційного розвитку земельних відносин та підвищення ефективності використання земельного фонду України в аграрній сфері.

Список використаних джерел

1. Делягин, М. Г. Мировой кризис : общая теория глобализации [Текст]. – М. : ИНФРА–М, 2003. – 768с.

2. Чупіс А.В. Земельна іпотека [Текст] / А.В. Чупіс, М.М. Геєнко. – Суми : Видавництво «Довкілля», 2007. – 315 с.

Гоблик Володимир
д.е.н., доцент, перший проректор
Мукачівський державний університет
м. Мукачево

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ, ПРИМНОЖЕННЯ, РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Туристично–рекреаційний потенціал Закарпатської області є достатньо важливим з огляду на перспективу вдосконалення інвестиційного клімату в усіх чотирьох транскордонних регіонах, сформованих за участю регіону на кордоні між Україною та ЄС. Крім того, його ефективне використання дозволяє сподіватися на реалізацію успішних транскордонних інвестиційних проектів багатостороннього характеру: розробку та взаємовигідну експлуатації туристичних маршрутів, лікувально–оздоровчих і логістичних мереж, відпочинкових турів у гірській частині Карпат тощо [1].

Найбільшим багатством Закарпатської області, яке формує основу її природно–ресурсного потенціалу, зокрема у контексті розвитку туризму та залучення в цю сферу господарського комплексу області інвесторів, є ліси, що займають понад 50% території Закарпаття. В Українських Карпатах збережені найбільші в Європі ділянки пралісів, а Карпатський біосферний заповідник належить до найбільших та найцікавіших об'єктів природно–заповідного фонду України.

Проблеми з лісовими ресурсами Закарпаття полягають у вирубуванні лісів на крутих схилах, що приводить до ерозій, зсувів, катастрофічних повеней, просторово нераціональній вирубці, перевищенні обсягів вирубування над обсягами заліснення. У процесі транспортування деревини нищяться ландшафти, водні об'єкти, завдається шкода біорізноманіттю. Нищення лісових комплексів псує лісово–гірські ландшафти та зменшує туристичну привабливість регіону. Зменшення кількості лісів зменшує обсяги ловлення двооксиду вуглецю, і, відповідно, збільшена концентрація парникових газів спричиняє кліматичні зміни.

Місцеве сільське населення в більшості випадків не бере участі в плануванні, управлінні та легальному використанні лісових (та нелісових) ресурсів, не отримує вигоду, фінансових доходів від сусідства з лісовими та заповідними лісовими територіями. Часто самі жителі беруть участь у незаконних вирубках лісів, тим самим сприяють виникненню побічних екологічних проблем (повені). Позитивний приклад залучення населення до дворівневого планування використання лісових ресурсів є в області (села Нижній Бистрий та Богдан) [2]. Метод громадського лісогосподарювання полягає в залученні місцевого (сільського) населення до розробки стратегічного плану розвитку громади на основі природних ресурсів та операційного плану розвитку лісового господарства. Пілотні проекти по впровадженню методу громадського лісогосподарювання були виконані в рамках проекту FORZA та отримали підтримку населення та влади [3].

Досягнення сталого багатофункціонального ведення лісового господарства, в тому числі шляхом впровадження наближеного до природи лісівництва є нагальною

потребою, оскільки ведення лісового господарства в основному зосереджується на вирощуванні лісу для виробництва деревини без зважання на багатофункціональність лісу. При сталому багатофункціональному веденні лісового господарства, окрім суто лісовирощування, чільне місце займає туристична, рекреаційна галузі та галузі, що пов'язані з використанням грибів, ягід, лікарської сировини, мисливським господарством. Господарювання за принципами наближеного до природи лісівництва вже багато років застосовується у країнах Європи і відрізняється від сучасного українського лісогосподарювання комплексним підходом до використання лісу через багатофункціональне ведення лісового господарства, яке включає в себе екологічні, економічні та соціальні потреби місцевого населення та держави в цілому [4].

Потребують зміни не тільки підходи до лісового господарства, а також й методи його ведення. Екологічно безпечним та необхідним є поступове впровадження рубок переформування та використання сучасної природозберігаючої техніки лісівниками. Це дозволить зберігати екологічні властивості лісу, біорізноманіття та досягати економічного й соціального ефекту.

Вирішенню соціальних проблем області сприятиме запровадження глибокої обробки деревини, залучення місцевого населення до такої діяльності, формування лісового кластера та кластерного менеджменту. Знову ж таки дані підходи не є новими для області, і декілька пілотних проектів уже було реалізовано в області. Рекомендаціями для Карпатського регіону в рамках упровадження кластерної системи управління є необхідність посилення ролі лісового кластера в напрямку деревообробки, дерев'яне домобудування, лісовий туризм та обробка недеревної лісової продукції [5].

Нажаль, існуюча програма розвитку лісового господарства в області має на меті досягнення сталого лісового господарства, проте спрямована в першу чергу на досягнення економічних результатів та безперебійну роботу лісгоспів та деревообробних підприємств і не визначає основні цілі регіональної політики в галузі деревообробки, до яких відносять впровадження сучасних технологій розробки лісосік та заготівлі деревини, якісне лісовідновлення та збереження лісів, поглиблення переробки деревини, створення нових виробництв та технічне переоснащення існуючих, створення кластерів. В подальшому в програмних документах в галузі лісового господарства необхідно передбачати досягнення балансу інтересів власників лісів, суб'єктів господарювання і місцевого населення, розвиток виробничої бази для збільшення обсягів недеревного використання лісів (грибів, ягід, лікарської сировини), поглиблення деревообробки, перевищення обсягів заліснення над вирубуванням, упровадження природозберігаючих технологій при заготівлі та вивезенні деревини.

Отже, для сталого розвитку лісового господарства сільських територій, ефективного використання лісів у туристичній галузі слід упроваджувати методи громадського лісогосподарювання, впровадження наближеного до природи лісівництва, розвиток лісового туризму, збільшення обсягів заліснення та заповідання лісових територій.

Список використаних джерел

1. Гоблик, В. В. Спільні транскордонні регіони України та ЄС: зовнішньоекономічний аспект [Текст] : монографія / Володимир Васильович Гоблик НАН України // Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2012. – 305 с.

2. http://www.forza.org.ua/fa/files/community_forestry_ukr.pdf
3. http://www.forza.org.ua/index.php?mid=81&lch=ukr.
4. http://www.forza.org.ua/index.php?mid=79&lch=ukr.
5. http://www.forza.org.ua/fa/files/korotkyiklaster.pdf.

Гончар Віталій
к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет
м. Суми

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 868 [1] було створено «новий» суб'єкт державного фінансового контролю – Державну аудиторську службу України (Держаудитслужбу) шляхом перетворення Державної фінансової інспекції (Держфінінспекції). Діяльність Держаудитслужби регулюється Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, актами Кабінету Міністрів України, зокрема Положенням про Державну аудиторську службу України, затвердженим постановою Кабміну від 3 лютого 2016 року № 43 [2] та іншими законодавчими актами.

Метою нашого дослідження є порівняльний аналіз змісту Положення про Державну аудиторську службу України [2] (далі – Положення) та Положення про Державну фінансову інспекцію України [3] в контексті зміни пріоритетності форм здійснення державного фінансового контролю з фіскальної (ревізія) на превентивну (аудит).

Необхідно зазначити, що в самій постанові про утворення Держаудитслужби [1] немає обґрунтування необхідності здійснення такої реорганізації. Але реформування Державної фінансової інспекції передбачене і Концепцією розвитку державного внутрішнього фінансового контролю (далі – Концепція) [4] і Стратегією розвитку системи управління державними фінансами (далі – Стратегія) [5]. Тому справедливим є очікування, що в новому Положенні повинні бути зроблені зовсім інші акценти стосовно діяльності органу фінансового контролю, який досліджується. В той же час в тексті документу відсутні кардинальні нововведення, що відповідали б логіці здійснюваних реформ.

В цілому зміст пунктів Положення, які регулювали завдання, функції та права Держфінінспекції, а тепер – Держаудитслужби, майже не змінився. Найсуттєвішими змінами можна вважати розширення з трьох до п'яти форм (напрямів) здійснення державного фінансового контролю Держаудитслужбою. Такими формами мають бути:

- державний фінансовий аудит;
- перевірка державних закупівель;

– інспектування (ревізія);
– моніторинг закупівель;
– контроль за станом внутрішнього аудиту.

З наведеного переліку додатковими позиціями є «моніторинг закупівель» та «контроль за станом внутрішнього аудиту». Однак таке розширення форм діяльності Державної аудиторської служби не узгоджується із Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» (далі – Закон) [6], в статтях 2–5 якого, йдеться про здійснення органом державного фінансового контролю тільки: державного фінансового аудиту, перевірки держзакупівель та інспектування. Крім того, ми вважаємо некоректним застосований термінологічний апарат. Під «моніторингом закупівель» напевно мається на увазі моніторинг державних закупівель, втім, оскільки, в Положенні не надається тлумачення такої форми здійснення контролю, потребує роз'яснення чим «моніторинг закупівель» відрізняться від «перевірки державних закупівель». Те ж саме можна зазначити і про «контроль за станом внутрішнього аудиту». Визначення такої форми здійснення держфінконтролю відсутнє як в Положенні, так і в Законі.

Новим, що з'явилось в Положенні і пов'язане з проведенням державного фінансового аудиту є лише норми про те, що Держаудитслужба:

– здійснює контроль не тільки за цільовим, але і за ефективним використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, а також за станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності (пп. 4, п.4 Положення);

– проводить оцінку: управління бюджетними коштами, досягнення їх економії, стану фінансової і господарської діяльності, ефективності і результативності в діяльності підконтрольних установ; достовірності фінансової звітності підконтрольних установ (пп. 5, 6, п.4 Положення);

– має право безоплатно отримувати відомості, необхідні для проведення аналізу фінансово–господарської діяльності підконтрольних установ (пп. 2, п. 6 Положення).

З огляду на зазначене, складається враження, що перетворення Держфінінспекції в Держаудитслужбу більшою мірою схоже на чергову «зміну вивісок», ніж на реформування за європейськими стандартами. Тим більше, що здійснена реорганізація не зовсім відповідає термінам та формату проведення, передбаченим розділом V Концепції [4] та розділом VIII Плану заходів щодо реалізації Стратегії [5].

Для виправлення ситуації, що склалася, і покращення засад нормативного регулювання діяльності Державної аудиторської служби України, на нашу думку, необхідно:

– внести зміни до Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», щодо розширення переліку і трактування сутності форм (напрямів) здійснення фінансового контролю Держаудитслужбою;

– внести відповідні зміни та доповнення до Положення про Державну аудиторську службу України, максимально деталізувавши функціональні обов'язки органів

Держаудитслужби у відповідності до поставлених завдань та в розрізі форм (напрямів) здійснення фінансового контролю;

– відмінити дію Положення про Державну фінансову інспекцію України, яке на даний момент ще залишається чинним.

Список використаних джерел

1. Про утворення Державної аудиторської служби України: постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 868 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/868–2015–п (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

2. Положення про Державну аудиторську службу України: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 № 43 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/43–2016–п (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

3. Положення про Державну фінансову інспекцію України: затв. Указом Президента України від 23.04.2011 № 409/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/499/2011 (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

4. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року: схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.05.2005 № 158. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/158–2005–р (дата звернення : 21.05.2016).

5. Стратегія розвитку системи управління державними фінансами: схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 774–р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/774–2013–р (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

6. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 № 2939–XII в ред. Закону України від 16.10.2012 № 5463–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939–12 (дата звернення : 16.05.2016). – Назва з екрана.

Горіна Ганна
к.е.н., доцент
ДонНУЕТ імені Михайла Туган–Барановського
м. Кривий Ріг

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ПРОСТОРОВА ПОЛЯРИЗАЦІЯ»

Посилення поляризації світового економічного простору, диспропорція та асиметрія соціально–економічного розвитку, диференціація та нерівномірність територіально–галузевої структури країн та регіонів світу викликає об'єктивну необхідність дослідження теоретичних та методологічних основ цього процесу.

Значущість та актуалізація процесу просторової поляризації світового економічного простору, його домінування та багатоаспектні прояви порушуються в численних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, Паршин Ю.І. зауважує, що дослідження особливостей регіонального розвитку «…зумовлює необхідність виявлення найбільш суттєвих проблем з визначення регіональних диспропорцій і просторової диференціації, нерівномірності економічного і соціального розвитку…» [1, с. 29].

Кутаев Ш.К., Жантудуева Х.М. стверджують, що «…у сучасних умовах економічного розвитку домінуючою тенденцією стає посилення міжрегіональних диспропорцій в соціально–економічному розвитку територіальних утворень» [2]. Гур'янова Л.С., Прокопович С.В. підкреслюють, що «…зростання рівня нерівномірності розвитку регіонів внаслідок різного потенціалу адаптації територій до змінних умов функціонування призвело до формування дисбалансу між темпами економічного зростання територій–донорів і територій–реципієнтів» [3, с. 62]. Ртищєв А.В. наполягає на необхідності «…забезпечення збалансованого розвитку регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності, а також скорочення соціально–економічних диспропорцій» [4, с. 3] в умовах глобалізації, систематичних криз світової економіки, зростання залежності національної економіки від несприятливих явищ.

Поняття просторової поляризації досить об'ємно і має в сучасній науці різні тлумачення та перебуває на стику регіональної економіки, економічної географії та соціології, інституціональної економіки, макроекономіки та демографії. Разом з тим, у більшості трактувань розкривається її економічна сутність, яка відображає нерівномірність соціально–економічного розвитку територій (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «просторова поляризація»

Автор	Назва підходу	Авторське визначення поняття
Паршин Ю.І. [1, с. 32]	Ресурсний	Просторова економічна поляризація – це нерівномірність економічного розвитку, що виникла внаслідок процесу нерівномірного перерозподілу економічних ресурсів, доходів і витрат, яка виражається на різних рівнях соціально–економічного й екологічного розвитку
Экова В.А. [5]		Поляризованість економічного простору – означає стан, що відбиває певну сукупність розподілу ресурсів природно–господарської і соціально–економічної системи, для даної території в певний момент часу
Головачева О.А. [6, с. 38]		Просторова економічна поляризація – це виникла внаслідок процесу перерозподілу економічних ресурсів, доходів і витрат нерівномірність соціально–економічного розвитку території, що виражається в різних рівнях соціально–економічного розвитку її регіонів
Багманова Г.Р. [7, с.18]		
Шкромада В.І. [8, с. 6]	Факторний	Просторова поляризація – сукупність характеристик рівнів розвитку регіонів, які формуються дією базових чинників, а також їх динамічних тенденцій під дією актуальних чинників, що обумовлюють структурні зміни по виробничо–економічним, фінансово–економічним і соціально–економічним напрямкам.
Кетова Н.П., Овчинников В.Н. [9, с. 205]		Просторова економічна поляризація – це універсальний феномен регіональної економіки, що представляє собою сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, що призводять до надмірної територіальної нерівномірності в ресурсної забезпеченості, способах і результатах економічної активності
Соболєв О.В. [10, с. 7]	Ресурсно–факторний	Просторова поляризація – виникла в результаті нерівномірного розподілу економічних ресурсів і впливу певних факторів, висока просторова неоднорідність, яка виражається в різному рівні соціально–економічного розвитку досліджуваних територій

Продовження табл. 1

Панфілов В.С. [11, с. 42]		Поляризація економічного простору означає стійкі в просторі і часі суттєві диспропорції всередині і між регіональними системами (або по відношенню до середньої величини), які проявляються в різних рівнях соціально–економічного розвитку територіальних утворень

Таким чином, теоретичне узагальнення тлумачень та трактувань поняття «просторова поляризація» дає змогу відокремити три підходи до його визначення, а саме ресурсний, факторний та ресурсно–факторний. Назва зазначених підходів відбиває передумови просторової диспропорцій, диференціації та нерівномірності розвитку територій.

Список використаних джерел

1. Паршин, Ю.І. Оцінка нерівномірності економічного розвитку за індикаторами поляризації та асиметрії [Текст] / Ю. І. Паршин // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 24. – С. 28–33.

2. Кутаев, Ш.К. Направления снижения межрегиональных диспропорций социально–экономического развития [Електронний ресурс] / Ш.К. Кутаев, Х.М Жантудуева // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 1–1. — Режим доступу: http://cyberleninka.ru/article/n/napravleniya–snizheniya–mezhregionalnyh–disproportsiy–sotsialno–ekonomicheskogo–razvitiya (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

3. Гурьянова, Л. С., Прокопович С. В. Модели оценки влияния межрегионального взаимодействия на процессы конвергенции развития территорий // Бизнес Информ. – 2013. – №1. – С. 62–67.

4. Ртищев, А. В. Эффективные инструменты сглаживания пространственной поляризации регионов [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (региональная экономика)» / Ртищев Андрей Вячеславович – Уфа, 2013. – 24 с.

5. Экова, В.А. Идентификация объектов пространственного менеджмента в регионе / В.А. Экова // Материалы международной научно–практической конференции «Современные направления теоретических и прикладных исследований ‘2013». – Выпуск 1. – Одесса : КУПРИЕНКО. – 2013. – [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.sworld.com.ua/index.php/uk/economy–113/where–to–stay–productive–forces–and–regional–economy–113/16975–113–0762 (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

6. Головачева, О.А. Инструменты сглаживания пространственной поляризации регионов [Текст] / О.А.Головачева // Современные наукоемкие технологии: региональное приложение. – 2012. – № 2 (30). – С. 34–38.

7. Багманова, Г. Р. Формирование эффективного институционального контура межбюджетных отношений в современной российской экономике [Текст] : автореф. дис. на соискание наук. степни канд. эк. наук : спец. 08.00.01 «Экономическая теория» / Багманова Гульнара Рафаэлевна – Казань, 2015. – 150 с.

8. Шкромада, В. И. Совершенствование налоговых инструментов сглаживания социально–экономической поляризации регионов [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (региональная экономика)» / Шкромада Валентина Ивановна – Белгород, 2013. – 24 с.

9. Кетова, Н.П. Региональная экономика [Текст] : универсальный учебный экономический словарь / Н.П.Кетова, В.Н.Овчинников. — Ростов н/Д. : Феникс, 2006. – С. 247.

10. Соболев, А. В. Условия и факторы поляризованного развития муниципальных районов и городских округов северо–западного экономического района [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. геогр. наук : спец. 25.00.24 «Экономическая, социальная, политическая и рекреационная география» / Соболев Алексей Викторович – Санкт–Петербург, 2015. – 20 с.

11. Панфилов, В.С. Типология региональных образований экономического пространства [Текст] / В.С. Панфилов // ВЭПС. – 2010. – №2. – С. 42–45.

Горкавий Олександр
студент
Науковий керівник: к.е.н., старший викладач Лаптєва В. В.
Київський національний торговельно–економічний університет
м. Київ

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ЕКОНОМІКИ НА МІКРО–, МЕЗО– ТА МАКРОРІВНЯХ

В умовах розвитку ринкової економіки в Україні постає досить нове для нашої країни питання сприятливих рамкових умов діяльності ведення бізнесу.

Вони формуються в умовах розвитку конкуренції на різних рівнях взаємодії економічних суб'єктів. Розмістимо їх на зображеному нижче рисун–ку 1 відповідно до спектру їх впливу на взаємодію суб'єктів економічних відносин.

Згідно з класифікацією Михайла Гельвановського рівні їх взаємодії можна умовно поділити на три окремих рівня [1]:

1. Макрорівень – це рівень, що охоплює всю національну економіку.
2. Мезорівень – що включає в себе окремі галузі або корпоративні об'єднання підприємств.
3. Мікрорівень – на цьому рівні розглядається конкурентоспроможність окремого підприємства, виробництва чи виду продукції.

Рис. 1. **Вертикальна структура поняття «конкурентоздатність»** [1]

Важливо чітко розібратися в межах діяльності суб'єктів різних рівнів конкурентної взаємодії.

На макрорівні суб'єктами конкурентної боротьби виступають товари – конкретні види продукції або послуг. На цьому рівні формується, умовно назвемо цю категорію, мікроконкурентоздатність, в широкому розумінні – це сукупність факторів, які забезпечують перевагу товарів чи послуг, що виготовляється фірмою перед конкурентами при їх обміні на гроші чи їх еквівалент на внутрішньому і зовнішньому ринках. До критеріїв конкурентоспроможності на цьому рівні відносять рівень корупції на підприємстві, якість працівників, що приймає участь у виробництві, устрій підприємста та ін. [2].

На мезорівні до суб'єктів конкурентної боротьби в першу чергу варто віднести не одну фірму, а їх множину, корпоративні об'єднання, галузеві і міжгалузеві комплекси, які формують мезоконкурентоздатність, що розуміється як сукупність умов і факторів, що забезпечують підприємствам в галузі стійкий рівень обсягів виробництва і збуту конкурентоздатних товарів на внутрішньому і зовнішньому ринках. Тут до критеріїв оцінки розвитку конкурентоздатності варто віднести: норми та обмеження в галузі чи на конкретному релевантному ринку збуту продукції, співвідношення «економічної сили» між економічними суб'єктами, структура та обсяг ВВП, ефективність механізму узгодження економічних інтересів фірм та органів влади на місцевому рівні.

На макрорівні суб'єктами конкурентної боротьби виступають національні господарства окремих країн. Це рівень макроконкурентоздатності, яка визначається як сукупність факторів, що здійснюють вплив на розвиток сукупного виробництва та забезпечують довгострокові конкурентні переваги в світовій економіці у порівнянні з іншими країнами. Критеріями розвитку рівня конкурентоспроможності на макрорівні виступають: індекс корупції в країні,

Ці три категорії, вибудовуючи ієрархію формування конкурентних переваг, в сукупності формують вертикальну структуру поняття конкурентоздатність, як економічної категорії.

На кожному з цих рівнів вирішуються окремі завдання притаманні кожному з трьох категорій, тому при аналізі розвитку конкурентоздатності важливо зрозуміти головні цілі, які переслідують суб'єкти конкурентної боротьби, які втілюють в собі набір унікальних конкурентних переваг. З цього логічно слідує той факт, що цілі фірм і країн відрізняються між собою, отже і конкурентоздатність буде суттєво відрізнятися у цих суб'єктів, наприклад, за масштабами та часовими рамками.

Спільним для всіх трьох рівнів можна назвати обов'язкову наявність конкурентної стратегії, відсутність якої фактично означає відсутність ефективної конкурентної боротьби [3].

Вона складається із трьох основних елементів:

1. Оцінка позицій об'єкта конкурентної боротьби, яким виступає товар, фірма чи країна, в залежності від рівня конкурентної взаємодії.

2. Прогностична оцінка умов конкурентного середовища.

3. Безпосередня розробка стратегії поведінки, виражена певним послідовним планом дій за різних обставин.

4. Головним завданням тут є виділення наявних конкурентних переваг та слабких сторін у порівнянні з конкурентами.

Список використаних джерел

1. Гельвановский, М. И. Конкурентоспособность национальной экономики и глобализация: что нас ждет в XXI веке?
2. Азоев, Г. Л. Конкурентные преимущества фирмы [Текст] / Г. Л. Азоев, А. П. Челенков. – М. : Новости. – 2000. – 255 с.
3. Лупак Р.Л. Економічне обґрунтування стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства [Текст] / Р.Л. Лупак // Бізнес Інформ. – 2013. – № 4. – С. 320–325.

Грищенко Алина
доцент
Якубова Ирина
к.э.н.
Полесский государственный университет
г. Пинск, Республика Беларусь

ЗАТРАТЫ НА КАЧЕСТВО — ОБЪЕКТ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

На современном этапе развития современная экономика показывает, что предприятия, сталкивающиеся с постоянно возрастающими требованиями к качеству продукции и услуг, могут соответствовать ожиданиям потребителей лишь в том случае, если их руководство проводит жесткую финансовую политику, нацеленную на достижение определенных финансовых результатов. Для этого необходимо проводить учет, анализ и оценку затрат на качество, которые очень тесно связаны с совершенствованием деятельности и целями предприятия.

Теоретическая база концепции затрат на качество сформировалась еще в 50–е гг. XX в. Начало этому процессу положили отчеты о проведении подобных оценок в некоторых ведущих корпорациях США. Данные, полученные исследовательским отделом «General Systems», показывают, что общие затраты гораздо ниже, а уровень качества выше в компаниях, систематически оценивающих свои затраты на качество и управляющих ими. В Республике Беларусь также проводились исследования, связанные с измерением затрат на качество.

Затраты на качество – это такие затраты, которые связаны с обеспечением уровня качества продукции, достижением его в процессе производства, призванные удовлетворять потребности клиентов, партнеров и всего общества в целом.

Отправной точкой в определении фактических затрат на качество является их научно–обоснованная классификация. Существуют различные классификации затрат на качество. Самую известную классификацию предложил А. Фейгунбаум. Его подход подразделяется на четыре категории:

1. Затраты на предупреждение возникновения дефектов (предупредительные затраты).
2. Затраты на оценку качества продукции (оценочные затраты).

3. Затраты из–за отказа от продукции.
4. Затраты на качество вытекают и суммы всех этих затрат.

Классификация затрат Ф. Кросби очень схожа с классификацией, которую предложил А. Фейгунбаум. По его мнению затраты на качество можно разделить на две категории:

1. Затраты на соответствие, т.е. затраты, которые нужно понести для производства качественной продукции с первого раза.

2. Затраты на несоответствие, т.е. затраты, которые вынуждены понести из–за производства качественной продукции не с первого раза.

Ф.Кросби утверждал: «Качество не требует денег!»; «Всегда дешевле сделать правильно с первого раза, чем потом переделывать»[2].

Дж. Джуран предложил свою классификацию:

1. Полезные затраты (расходы на предшествующую продукцию);
2. Убытки (Затраты на проведение оценки и расходы, связанные с браком).

В данной классификации есть значительный недостаток. Он заключается в том, что, стремясь произвести продукцию без дефектов, производитель будет зациклен именно на производстве качественной продукции, упустив из виду вновь возникшие требования покупателя. Производитель будет думать, что он достиг высшего уровня качества, а, значит, удовлетворил потребности покупателя, но это не так. Его бизнес будет в опасности, из–за того, что потребитель не будет покупать его продукцию, хоть она и высшего качества.

Проанализировав данный недостаток, Э. Демиг предложил иной подход. Он заключался в том, чтобы не тратить время на измерение затрат на качество, а сделать упор на программе действий для улучшения всей работы предприятия и минимизировать неэффективные затраты. Данный подход оказался очень результативным и он положен в основу международных стандартов (МС) ИСО 9000.

Обобщив различные мнения по проблеме разработки классификации затрат на качество, существующие признаки группировки представлены в таблице 1.

Таблица 1

Признаки классификации и группы затрат на качество

Признаки классификации	Группа затрат
По целевому назначению	на улучшение качества; на обеспечение качества; на управление качества; на создание системы менеджмента качества
По экономическому характеру затрат	текущие и единовременные
По виду затрат	производительные и непроизводительные
По методу определения	прямые и косвенные
По возможности учета	поддающиеся прямому учету; неподдающиеся прямому учету; экономически нецелесообразно учитывать
По стадиям жизненного цикла продукции	на качество при разработке продукции; на качество при изготовлении продукции; на качество при использовании продукции
По отношению к производственному процессу	на качество в основном производстве; на качество во вспомогательном производстве; на качество при обслуживании производства

Продолжение табл. 1

По возможности оценки	планируемые; фактические
По характеру структурирования	по предприятию; по производству; по видам продукции
По объектам формирования и учета	на продукцию; на процессы; на услуги
По субъектам экономических отношений	у поставщиков сырья; в организации изготовителя; у потребителя товара

Таким образом, современное содержание понятия «затраты на качество» включает в себя: затраты на оценку качества; затраты на обеспечение качества; затраты на улучшение качества; затраты на управление качеством. Классификация затрат на качество является целевой, в ее основе должен лежать признак центров ответственности (места их возникновения).

Все затраты на качество укрупненно можно разделить на три группы: затраты на улучшение качества, обеспечение качества и потери от несоответствия. Необходимость их разграничения в учете на группы обусловливается их различной экономической природой, различным значением для оценки результатов деятельности предприятий.

Классифицируя затраты можно осуществлять более тщательный учет и анализ затрат на качество на предприятия. Учитывая затраты на качество производитель обеспечивает себе высокую конкурентоспособность среди других предприятий.

На сегодняшний день, покупать в первую очередь смотрит на качество продукции, а производитель, в свою очередь, обязан удовлетворять потребности своих клиентов в качественном производстве товаров работ и услуг. Поэтому, учет затрат на качество продукции является неотъемлемой частью производства. Качество – это ключ, которым открывают двери выхода из кризиса.

Список использованных источников

1. Герасимов, Б.И. Управление качеством [Текст] : учебное пособие / Б.И. Герасимов, Н.В. Злобина, С.П. Спиридонов. – 2–е изд., стер. – М. : КНОРУС, 2007.

2. Кросби, Ф. Б. Качество и я. Жизнь бизнесмена в Америке [Текст] / Ф.Б.Кросби. – М.: РИА «Стандарты и качество», 2003, 264 с.

3. Салимова, Т.А. Управление качеством [Текст] : учебник / Т.А. Салимова. – М. : ОМЕГА–Л, 2007.

4. Фейгенбаум, А. Контроль качества продукции [Текст] / А. Фейгенбаум; пер. с англ. – М. : Экономика, 1986. – 476 с.

Гузенко Тетяна
к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет
м. Суми

ПЕРЕДУМОВИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВИХОДУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА WSE

Проблема залучення фінансових ресурсів для агарних підприємства завжди була актуальною. Проте сучасні реалії та досвід розвинених країн суттєво розширюють можливості залучення капіталу, зокрема мова йде про мобілізацію фінансових ресурсів на фінансових ринках. Сьогодні міжнародні фондові ринки не достатньо широко використовуються українськими компаніями для залучення додаткових інвестицій, але враховуючи зацікавленість з боку інвесторів, зокрема польських, аграрним сектором України тема дослідження є актуальною.

Незважаючи на те, що близько 20% ВВП за 2015 р. припадає на аграрний сектор, сьогодення агропромислових підприємств не таке райдужне. Пошук додаткових джерел фінансування, залучення інвесторів, скасування спецрежиму ПДВ – це не повний перелік проблемних питань, які вирішуються сільськогосподарськими підприємствами. І якщо з Податковим кодексом сперечатись важко, то пошук інвесторів та залучення додаткових фінансових ресурсів – це саме те питання, якому можна приділити значно більше уваги.

Специфіка підприємств аграрної галузі роблять неефективним використання виключно власних фінансових ресурсів, тому в структурі джерел формування активів підприємств частіше за все зустрічаються залучені кошти кредиторської заборгованості та довго– і короткострокові кредитні ресурси банків.

Проте на сьогодні доцільно розглядати ще одну групу – «фінансові ресурси мобілізовані на фінансових ринках», куди відносяться надходження коштів від емісії цінних паперів.

Залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій є особливо привабливим для сільськогосподарських підприємств, на жаль, самі сільськогосподарські підприємства як об'єкти інвестування не на стільки привабливі. Аналізуючи аграрний сектор України, Інститут стратегічних досліджень виявив низку бар'єрів, що перешкоджають повноцінному залученню інвестицій у сільському господарстві, серед них: нестабільна, не прогнозована та непрозора державна політика; недостатнє фінансування сільського господарства; відсутність ефективної та доступної інфраструктури аграрних ринків та системи маркетингу; неефективна державна політика щодо підтримання експортерів; вразливість поточної моделі функціонування бізнесу великих агрохолдингів, зокрема залежність від зміни зовнішньої кон'юнктури, необхідність обслуговування боргів (зовнішні запозичення) та відсутність права власності на землю [1]. Враховуючи значну девальвацію гривні, ще одним фактором зниження прямих інвестицій є курсова різниця.

Перелічені фактори та складна політична та економічна ситуація 2014–2015рр. призвела до скорочення прямих іноземних інвестицій у сільське господарство.

Протягом останніх років відбувається формування великих агрохолдингів, що можуть протистояти коливанням економіки за рахунок консолідації земель

сільськогосподарського призначення та активів, можливості використання новітніх технологій у виробництві та управління підприємством, доступу до ринків капіталів та можливості реалізовувати власну продукцію не лише на внутрішньому ринку, а й на зовнішньому.

Саме такі підприємства можуть скористатись можливістю залучити додаткові фінансові ресурси через механізм емісії цінних паперів, зокрема акцій та облігацій. Доцільно зазначити, що випуск облігацій можуть собі «дозволити» великі компанії, які мають певну репутацію на ринку, що стосується «молодих» підприємств, то для них традиційне облігаційне залучення фактично неможливе.

Українські аграрні підприємства, обираючи для себе IPO, переважно орієнтуються на умови, що пропонують Варшавська та Віденська фондові біржі. Найвигіднішим є продаж цінних паперів на Лондонській фондовій біржі LSE, проте розміщення на ній є найдорожчим. Більш лояльними є умови на альтернативній торговій площадці Лондонської біржі AIM.

На Варшавській фондовій біржі українські аграрії в рамках IPO, можуть залучити від декількох десятків до декількох сотень мільйонів злотих, що підтверджується досвідом українських компаній, вже працюючих на польському ринку.

Для розміщення цінних паперів на основній площадці Main List WSE українському аграрному підприємству слід дотримуватись певних вимог. Варшавська фондова біржа не висуває вимог щодо строку функціонування компанії, в першу чергу вимоги стосуються вартості бізнесу. Таким чином перелік основних вимог виглядатиме так:

– мінімальна капіталізація підприємства має бути не менше 15 млн.євро;

– акції компанії, які пропонуються до розміщення, характеризуються необмеженою оборотоздатністю;

– компанія, яка планує IPO не можу знаходитись в процесі ліквідації або банкрутства;

– необхідно мати підготовлений проспект емісії англійською мовою та коротке резюме польською. Також проспект повинен бути узгоджений органом, що здійснює регулювання ринку капіталу, в Польщі – це Комісія з фінансового нагляду;

– звітність підприємства за МСФО за останні 3 роки, підтверджені незалежним аудитором.

Замислитись про можливість IPO підприємству доцільно завчасно. Так, варто заздалегідь сформувати позитивну кредитну історію (останні 3–4 роки), здійснити перехід на міжнародні стандарти обліку (останні 2–3 роки). За рік до запланованого розміщення доцільно провести оцінку альтернативних джерел фінансування, що відповідають стратегічним цілям підприємства; визначення параметрів, обсягів розміщення, ціни акцій, структури інвесторів, вибір торговельної площадки тощо.

В залежності від поточної структури та стану бізнесу підготовка до IPO може зайняти від 7–8 місяців до 1–2 років.

Загалом після розміщення цінних паперів для підприємства «все тільки починається». Мається на увазі, що підприємство має на постійній та регулярній основі проводити спілкування з інвесторами, доповнювати новою та актуальною інформацією корпоративний сайт, проводити виступи, конференції, «круглі» столи топ–менеджерами

підприємства, організовувати зустрічі керівництва з великими інвесторами та організувати прес–супровід діяльності компанії [2].

Список використаних джерел

1. Єрмолаєв, А. Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування [Текст] / А. Єрмолаєв, І. Кліменко, В. Ємець, С. Таран. – К. : Інститут стратегічних досліджень «Нова Україна», 2015 – 28 с.
2. Манаєнко, І.М. IPO як форма інвестиційного забезпечення підприємств: світовий аспект [Текст] / І.М. Манаєва // Глобальні та національні проблеми економіки. – МНУ ім. В.О. Сухомлінського. – 2015. – Вип. № 6 – С. 382–387.

Гуменюк Олена
к.е.н., доцент
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль

ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Для уникнення або зменшення негативного впливу ринкового середовища й отримання максимальних можливостей підприємству доцільно застосувати такий інструмент управління, як стратегічний аналіз. Стратегічний аналіз зародився в кінці 60–х років XX ст. і спочатку застосовувався для оцінки і планування напрямків діяльності диверсифікованих компаній. Одним з засновників стратегічного аналізу є І. Ансофф, який запропонував методику вибору портфельних стратегій. Пізніше інструментарій стратегічного аналізу був доповнений методами коротко– і довгострокового прогнозування, аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища підприємств, вибору стратегій їх розвитку.

Сучасні вчені по–різному трактують визначення стратегічного аналізу. З.І. Галушка та І.Ф. Комарницький вважають, що стратегічний аналіз проводиться з метою визначення стратегії розвитку підприємства та ґрунтується на дослідженні внутрішнього та зовнішнього середовища [1, с. 98]. Т.В. Головко стверджує, що стратегічний аналіз є початковим етапом розробки стратегії діяльності підприємства, яка ґрунтується на дослідженні та оцінюванні внутрішнього та зовнішнього середовища, в якому знаходиться підприємство [2, с. 8–10]. М.І. Ковальчук зазначає, що стратегічний аналіз – це сукупність способів вивчення досягнутого рівня й стану господарської діяльності, а також її варіантів на основі даних обліку, звітності, нормативних даних з метою визначення ефективніших варіантів стратегії ведення господарства [3, с. 17]. На думку І.В. Зенкіної, «стратегічний аналіз – це системне дослідження і оцінка чинників зовнішнього бізнес–середовища, економічного потенціалу та стратегії розвитку підприємства з метою визначення його поточної ринкової позиції, виявлення перспективних шляхів розвитку і обґрунтування оперативно–тактичних управлінських

рішень по досягненню стратегічних цілей компанії в умовах високої невизначеності і динаміки ринкового середовища» [4, с. 240]. Окремі автори зводять стратегічний аналіз до оцінки розвитку підприємства з урахуванням стратегії його функціонування. Інші вважають, що стратегічний аналіз – це дослідження потенціалу підприємства (його внутрішніх можливостей) і чинників зовнішнього середовища, важливих для розробки стратегії розвитку. Треті пропонують розглядати стратегічний аналіз як самостійну наукову дисципліну, що має предметом дослідження стратегічні альтернативи, спираються на діалектико–матеріалістичний підхід у пізнанні дійсності і з практичної точки зору забезпечують підтримку стратегічного менеджменту на всіх етапах управлінського циклу.

Як зазначає Р.Ф. Бруханський, при побудові системи стратегічного управління підприємств слід використовувати інтегрований підхід, який дозволить поєднати облікову стратегічно орієнтовану інформаційну систему та систему стратегічного аналізу. Стратегічний аналіз має «заповнити» ті прогалини в інформаційному забезпеченні стратегічного управління, що залишатиме за собою система бухгалтерського обліку, якій має належати пріоритетна роль. Для побудови стратегічно орієнтованої системи обліку слід внести зміни до структури предмета та елементів методології традиційної облікової системи з врахуванням впливу цих змін загалом на процес її функціонування як елемента системи управління підприємством [5, с. 47–48].

Під час проведення стратегічного аналізу визначають:

– місію компанії;

– стратегічні цілі;

– проведення зовнішнього аудиту;

– стратегічний потенціал (сильні і слабкі сторони підприємства);

– стратегічний клімат зовнішнього середовища (можливості і загрози);

– стратегічну позицію підприємства;

– тактичні кроки для вирішення цілей підприємства;

– конкурентну перевагу. Розробка моделі стратегічного аналізу базується на таких елементах: навколишнє середовище, цінності та принципи підприємства, бачення і стратегічний горизонт розвитку, власники, ринок збуту, ресурси, конкуренти, керівництво (менеджмент) і підприємство. При цьому особливе значення мають взаємозв'язки між цими елементами, оскільки вони використовуються для аналізу. Перевірка стратегії передбачає визначення:

– цінностей, що покладені в основу бізнесу;

– типу реалізованого бачення і місії підприємства;

– критеріїв стратегічного і оперативного планування;

– характеристики середовища, що лежать в основі стратегії;

– існуючих і нових стратегічних сфер діяльності підприємства;

– доцільності пропозиції існуючих і нових видів продукції;

– вимог, що лежать в основі розробки нових видів продукції;

– існуючих і нових груп клієнтів, які потребують обслуговування;

– критеріїв, що використовуються для аналізу нових ринків;

– чинників, пріоритетних для клієнтів (ціни, якість, сервіс);

– чинників, що становлять конкурентну перевагу;

– очікувань власників.

Отже, стратегічний аналіз дає можливість вибрати напрямок подальшого розвитку підприємства. Без певної стратегії у підприємства не буде обґрунтованого плану його подальшої діяльності і наміченої програми досягнення бажаного ефекту. Стратегічний аналіз – початковий етап вибору стратегії подальшого функціонування підприємства, що базується на вивченні й оцінці внутрішнього і зовнішнього середовищ підприємства.

Список використаних джерел

1. Галушка, З.І. Стратегічний менеджмент [Текст] / З.І. Галушка, І.Ф. Комарницький. – Чернівці, 2006. – 247 с.

2. Головко, Т.В. Стратегічний аналіз [Текст] / Т.В. Головко, С.В. Сагова ; За ред. М.В. Кужельного. – К. : КНЕУ, 2002. – 198 с.

3. Ковальчук, М.І. Стратегічний аналіз у сільському господарстві / М.І. Ковальчук. – К. : КНЕУ, 2003. – 259 с.

4. Зенкина, И.В. Основные атрибуты реализации системного подхода в стратегическом анализе хозяйствующего субъекта [Текст] : И.В. Зенкина // Вестник Ростовского государственного экономического университета (РИНХ). – 2009. – № 29. – С. 239–245.

5. Бруханський, Р.Ф. Облік і аналіз у системі стратегічного менеджменту аграрного підприємництва [Текст] : монографія / Р.Ф. Бруханський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 384 с.

6. Пуцентейло, П.Р. Особливості функціонування аналітичного забезпечення підприємств [Текст] / П.Р. Пуцентейло // Інноваційна економіка. – 2015. – № 1 (56). – С. 194–198.

7. Пуцентейло, П.Р. Аналітичне забезпечення діяльності підприємства / П.Р. Пуцентейло // Сталий розвиток економіки. – 2015 – № 1 (26). – С. 168–174.

8. Сава, А.П. Концептуальні основи визначення збалансованого економічного розвитку [Текст] / А.П. Сава // Часопис економічних реформ. – 2014. – № 4. – С. 16–19.

Демченко Іван
к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет
м. Мелітополь

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Серед актуальних викликів сучасних умов господарювання залишається необхідність забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання та реалізації їх фінансового потенціалу. Особливого значення набувають інструменти й методи нейтралізації загроз зовнішньоекономічної діяльності та несприятливих національних факторів факторів. Водночас, вдало виконані оптимізаційні заходи дозволяють сподіватися на стрімке пожвавлення попиту, зростання доступності кредитного забезпечення, а також підвищення ефективності господарювання.

Фінансова безпека забезпечує протидію численним фінансовим ризикам та є похідною від дії численних загроз. Натомість, безпечному стану господарювання відповідає можливість досягнення стратегічних цілей власників та/або менеджменту суб'єктів, а також можливість нейтралізації несприятливих факторів дії. Разом з тим, така категорія не є константою, а виступає активною запорукою ефективної діяльності суб'єктів. Інакше кажучи, менеджмент чи керівництво за згодою з власниками бізнесу самостійно забезпечує відповідну фінансову безпеку у відповідності з специфікою бізнесу, організаційно–правовою формою власності, а також конкретними видами економічної діяльності.

Ознаками фінансової безпеки суб'єктів господарювання виступають:

– достатній для виконання планованих показників господарської діяльності обсяг фінансових ресурсів;

– оптимізовані для конкретного суб'єкта показники фінансового стану;

– відповідність діяльності прогнозованим показникам або навіть їх перевищення;

– прибуткова діяльність з перспективою нарощування чистого фінансового результату;

– стабільність та плановість;

– перспективи зміцнення фінансового потенціалу.

Відмітимо, що за сучасних умов суб'єкти відчувають складнощі з забезпеченням фінансової безпеки. Так, близько 40% суб'єктів господарювання серед всіх видів діяльності формували від'ємний фінансовий результат. Доречі, загальний фінансовий результат серед суб'єктів в Україні був також від'ємним та становив близько – 1,4 млрд. грн.

За умов збитковості та нестабільності фінансової та банківської системи країни, з якої було виведено близько 60 неплатоспроможних банків в 2014–2015 рр., доступ до кредитних ресурсів стає надскладним. Крім того, валютні коливання, інфляційні процеси та втрата купівельної спроможності населення робить прогнозування діяльності ускладненим.

Під фінансовим потенціалом підприємства варто розуміти сукупність можливостей підприємства, які визначаються наявністю і організацією використання фінансових ресурсів та організаційних механізмів, спрямованих на забезпечення економічного розвитку підприємства на перспективу [2]. Такий підхід дозволяє уникнути однобічності при формуванні ознак та сутності категорії. Однак у розвиток думки можна припустити, що потенціал також відображує нереалізовані можливості. Бажані показники можуть бути отримані виключно за сприятливих обставин та виконання попередньо виконаних прогнозів. Потенціал представляє собою можливості та результати, що не завжди проявляються на практиці. Більш того, фінансові ризики суттєво впивають на здатність суб'єкта виконати затверджені плани.

Якщо бути послідовними, створення фінансової безпеки можливо виключно тоді, коли суб'єкт володіє фінансовим потенціалом. Саме за допомогою фінансової безпеки як системи забезпечення нейтралізації загроз та раціонального використання наявних ресурсів будь–якого з типів можлива реалізація фінансового потенціалу на практиці.

Фінансова безпека виступає рушійною силою, інструментом для досягнення власниками підприємства основної мети господарювання.

З іншого боку, сформована фінансова безпека допомагає подальшому зміцненню фінансового потенціалу суб'єкта господарювання. Відбувається своєрідне оновлення гнучкості конкретного суб'єкта та покращення механізмів його адаптації до мінливих умов господарювання.

Послідовні зусилля щодо реалізації конкурентних переваг конкретного суб'єкта забезпечить його стійке функціонування на засадах фінансової безпеки, а як наслідок – збільшення фінансового потенціалу.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України [Текст] : офіц. текст : за станом на 01.05.2016 р. / Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436–IV. Доступно з мережі Інтернет : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15 (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

2. Левченко Н.М. Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до діагностики [Текст] / Н.М. Левченко // Інвестиції: практика та досвід № 2/2012. – С. 114 – 117.

Довгань Олександр
студент
Київський національний торговельно–економічний університет
м. Київ
Довгань Ірина
асистент
Подільський державний аграрно–технічний університет
м. Кам'янець–Подільський

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Розглянуто питання впровадження сучасних програмних продуктів для автоматизації бухгалтерського обліку та управління, для підвищення ефективності діяльності підприємства.

На сучасному етапі розвитку економіки відбувається бурхливий розвиток інформаційних автоматизованих комп'ютерних систем, перед підприємствами, які прагнуть ефективно організовувати свою діяльність, постає завдання використання сучасних комп'ютерних технологій. Застосування сучасних комп'ютерних технологій необхідно для здійснення управління, обліку, аналізу та контролю є необхідною передумовою ефективної діяльності та розвитку сучасного підприємства, особливо в процесі виходу підприємств з кризового становища [1].

Дослідженню питань автоматизації обліку на українських підприємствах присвятили свої праці такі науковці як В. Шквира, О. Височана, В. Муравський, А. Олійник

Ф.Ф. Бутинець, Е. К. Гільде, С. В. Іваненко, А. Г. Загородній, В. І. Ісаков, Ю.А. Кузьмінський, Т. А. Писаревська та інші.

З метою удосконалення управління підприємством використовуються нові методи й технічні засоби побудови різних інформаційних систем, які відповідають сучасному стану науково–технічного прогресу.

Запровадження комп'ютерної системи бухгалтерського обліку сприяє прискоренню процесу систематизації та обробки облікової інформації, а також поліпшує організацію роботи на підприємстві в цілому. Впровадження автоматизованих облікових систем на підприємстві обумовлює формування комплексу переваг в обліково–аналітичному процесі, до яких можна віднести: зменшення кількості бухгалтерських помилок, підвищення оперативності бухгалтерського обліку, забезпечення контролю інформації, заповненням форм внутрішньої бухгалтерської звітності, зменшення затрат часу на підготовку інформації, вдосконалення процесу організації обліку [2].

Сьогодні ринок програмних продуктів пропонує досить широкий асортимент програм по автоматизації обліку, найпоширенішими з яких і найбільш адаптованими до української системи ведення обліку є пакети 1С: «Підприємство», «Парус – Підприємство» та «Бест Звіт Плюс», «Проект Х–DOOR», «M.E.Doc IS». Програму вибирають залежно від виду діяльності, галузі, розміру і структури бізнесу завдання управління і обліку на підприємстві.

Серед них широке застосування на ринку набула програма «1С:Підприємство 8» розроблена фірмою 1С, яка надає широкі можливості ведення автоматизованого обліку і управління для сучасних підприємств, організацій і установ, будь–якого виду діяльності і форми власності з різним рівнем складності обліку. Нове покоління систем автоматизації управління та обліку дозволяє організувати ефективний бухгалтерський і податковий облік, кадровий облік, розрахунок заробітної плати, управління персоналом підприємства, торговий, складський і управлінський облік, облік виробництва.

На ринку програмних продуктів з'явилася оновлена платформа «1С:Підприємство 8.3», яка містить такі нововведення: розвиток «хмарних» технологій і технологій роботи через Інтернет; оптимізована робота з базами даних Microsoft SQL Server, PostgreSQL, IBM DB2, Oracle Database; клієнтські програми для Linux; мобільна платформа 1С: Підприємство 8; поліпшення інтерфейсу, введення і відображення даних; поліпшення роботи веб–клієнта; розвиток складних аналітичних звітів; реалізована вивантаження конфігурації в набір файлів і завантаження з нього; механізм зовнішніх джерел даних; нові можливості роботи зі складними аналітичними звітами [3].

Отже, впровадження програмних продуктів на підприємстві значно підвищує роботу бухгалтера, дозволяє опрацьовувати різні облікові дані з різноманітних напрямків, узагальнюючи їх відповідно до потреб обліку. За таких умов кількість помилок при обробці облікової інформації вдається мінімізувати, а оновлена програма 1С: Підприємство 8.3 містить цінні нововведення, які відкриває широкі можливості для автоматизації управління та обліку підприємств.

Список використаних джерел

1. Левицька, С.О. Автоматизація бухгалтерського обліку як визначальний фактор ефективності облікової системи вітчизняних підприємств [Текст] / С.О.Левицька, А.В. Романюк // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2010. – №2(50). – С. 156–163.
2. Козел, Т. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: оцінка, перспективи, проблеми впровадження [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://naub.oa.edu.ua/2010/informatsijni–systemy–buhhalterskoho–oblikuotsinka–perspektyvy–problemy–vprovadzhennya
3. О выпуске финальной версии 8.3 платформы «1С:Предприятие» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.1c.ru/news/info.jsp?id=16733

Забчук Володимир
викладач
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ: МЕТОДИ, МОДЕЛІ, ЕТАПИ

Сучасні вчені по–різному трактують визначення стратегічного аналізу. Так, Е.А. Щекотихина трактує стратегічний аналіз як «системний і комплексний процес дослідження різних сфер функціонування суб'єктів господарювання з метою оцінки їх соціально–економічної ефективності і вироблення належних релевантних стратегічних рішень, що підвищують конкурентоспроможність підприємства» [1, с. 9]. Е.В. Меркулова під стратегічним аналізом розуміє «збір, оцінку та інтерпретацію даних про стан і внутрішні можливості підприємства, а також про показники і тенденції зовнішнього середовища» [2, с. 114]. С.В. Романова вважає, що «стратегічний аналіз передбачає оцінку гіпотетичних і реальних ситуацій при управлінні різноманітними економічними процесами в умовах впливу чинників зовнішнього оточення на базі використання інструментів аналітичного інжинірингу та методів багатофакторного і багатоваріантного аналізу, що дозволяють змоделювати і оцінити різні варіанти майбутнього розвитку з урахуванням, як впливу зовнішньої середовища, так і можливості гнучкого реагування» [3, с. 229]. В цілому, цілі стратегічного аналізу мають забезпечуватись за рахунок наступних чинників: високого професіоналізму і мистецтва управлінців; тісного зв'язку організації з зовнішнім середовищем; включення всіх працівників до реалізації стратегічних цілей і завдань підприємства. Стратегічний аналіз – це комплексне дослідження позитивних і негативних факторів, які можуть вплинути на економічний стан підприємства у перспективі, а також шляхів досягнення стратегічних цілей підприємства [4, с. 17]. На думку О.І. Ковтун, для забезпечення повного і правильного стратегічного бачення підприємницької організації, а відтак повноти, якості та ефективності стратегічного аналізу її внутрішнього середовища, набула поширення категорія "стратегічний потенціал підприємства" – система взаємопов'язаних елементів, що

виконують різні функції у забезпеченні випуску продукції, конкурентної переваги на ринку і в галузі та досягненні інших стратегічних цілей підприємства; сукупність ресурсів і мобілізаційних можливостей, що визначають очікувані характеристики розвитку підприємства за тих чи інших змін навколишнього середовища [5, с. 90]. З'ясування стратегії підприємства розпочинається з розгляду таких питань:

– оцінки вихідної стратегічної ситуації;

– визначення цільової стратегічної ситуації в майбутньому;

– визначення позицій, що складають базову стратегічну орієнтацію, спрямовану на реалізацію майбутньої політики для досягнення цілей;

– реалізація стратегії шляхом використання моделей стратегічного аналізу.

Стратегічний аналіз є складовою стратегічного управління і має здійснюватися на кожному його етапі.

Серед моделей стратегічного аналізу широке практичне застосування отримали: матриця «BCG» (Boston Consulting Group); матриця «GE / McKinsey» (General Electric / McKinsey); модель «McKinsey / 7S»; матриця «Shell / DPM» (Shell / Direct Policy Matrix); матриця «Hofer / Schendel»; матриця «ADL / LC» (Arthur D. Little / Life Cycle); матриця зростання A.T. Kearney; модель ABCD; модель SPACE; модель трьох ціннісних критеріїв М. Трейсі і Ф. Вірсема; метод аналізу LOTS; GAP – аналіз; STEP – аналіз; SWOT–аналіз.

Стратегічний аналіз потенціалу підприємства повинен включати наступні етапи Етап 1. Постановка цілей і завдань стратегічного аналізу потенціалу. Здійснюється виявлення й обґрунтування формулювання визначення основних цілей і завдань стратегічного аналізу.

Етап 2. Розробка плану проведення стратегічного аналізу потенціалу. Передбачає складання плану дій, спрямованих на реалізацію стратегічного аналізу потенціалу, встановлюються терміни його проведення.

Етап 3. Визначення концептуальних напрямків дослідження, котре полягає у виділенні напрямків, що вимагають детального вивчення і мають істотне значення у формуванні потенціалу підприємства.

Етап 4. Збір інформації та її опрацювання. Результати роботи багато в чому залежать від достовірності, обсягу, якості, своєчасності отриманої інформації. Для того, щоб охопити всі поставлені завдання, інформаційну базу необхідно формувати як на підставі економічних даних, так і технічних, технологічних тощо.

Етап 5. Формування методичного інструментарію дослідження потенціалу підприємства, що передбачає розробку збалансованої системи критеріїв.

Етап 6. Проведення аналітичних розрахунків та їх оцінка згідно встановлених критеріїв ефективності використання.

Етап 7. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища і його вплив на потенціал підприємства. Здійснюється діагностика зовнішнього середовища, який дозволяє вивчити кон'юнктуру ринку, інфляційні процеси, провести моніторинг показників підприємств–конкурентів, маркетингові дослідження.

Етап 8. Виявлення можливостей підвищення потенціалу підприємства і їх імплементація у виробничо–господарську діяльність.

Етап 9. Узагальнення результатів аналізу та розробка заходів щодо підвищення ефективності використання потенціалу та його зростання в перспективі. Здійснюється узагальнення результатів, отриманих у ході аналізу як зовнішнього середовища, так і поточного стану потенціалу підприємства.

Етап 10. Прогноз потенціалу підприємства. Відбувається прогнозування стану потенціалу з урахуванням реалізації можливостей зростання і мінімізації ризиків зниження.

Етап 11. Коригування стратегії розвитку підприємства з урахуванням розроблених заходів. Етап передбачає на основі отриманих результатів стратегічного аналізу розробку і прийняття обґрунтованого управлінського рішення, що коректує стратегію розвитку підприємства.

Етап 12. Контроль за виконанням розроблених заходів і реалізацією стратегії. На цьому етапі здійснюється контроль за реалізацією управлінського рішення. На даному етапі необхідно оцінити виконання показників плану, здійснювати моніторинг конкурентного середовища, аналізувати вплив інфляційних процесів на стан потенціалу підприємства, після чого виявляти відхилення від наміченого напрямку розвитку. При виявленні відхилення фактичних показників від показників прогнозного потенціалу необхідно з'ясувати їх причини і в разі потреби провести коригування управлінського рішення. Також слід проаналізувати досягнуті результати діяльності підприємства. Оцінити ефективність прийнятих управлінських рішень, відсоток виконання перспективного плану, рівень реалізації стратегії. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища дасть можливість власнику підприємства визначити сферу його функціонування, види послуг (продукції), що користуються попитом у клієнта, тобто визначити початкове стратегічне завдання. Стратегічний аналіз виступає інструментом реалізації завдання, який дає можливість власнику підприємства вибрати стратегію подальшого розвитку для досягнення передбачуваних цілей.

Список використаних джерел

1. Щекотихина, Е.А. Стратегический анализ конкурентов организации [Текст] / Е.А. Щекотихина // Интернет–журнал «Науковедение». – 2012. – №4. – Режим доступу: http://naukovedenie.ru/PDF/100ergsu412.pdf.

2. Меркулова Е.В. Инструменты стратегического управления предприятием / Е.В. Меркулова // Современные проблемы науки и образования. – 2006. – № 4. – С. 114–116.

3. Романова, С.В. Стандартизация системы показателей стратегического анализа / С.В. Романова // Проблемы современной экономики. – 2012. – № 7. – С. 228–233.

4. Гордієнко П.Л. Стратегічний аналіз [Текст] : навчальний посібник / П.Л. Гордієнко, Л.Г. Дідковська, Н.В. Яшкіна. – К.: Алерта, 2008. – 478 с.

5. Ковтун О.І. Стратегія підприємства [Текст] : навч. посібник / О.І. Ковтун. – Львів : Новий світ – 2000, 2007. – 324 с.

6. Бруханський Р.Ф. Облік і аналіз у системі стратегічного менеджменту аграрного підприємництва [Текст] : монографія / Р.Ф. Бруханський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 384 с.

7. Гуменюк О.О. Функціонування аналітичного забезпечення діяльності підприємства / О.О. Гуменюк // Сталий розвиток економіки. – 2015 – № 3 (28). – С. 212–216.

8. Пуцентейло, П.Р. Особливості функціонування аналітичного забезпечення підприємств / П.Р. Пуцентейло // Інноваційна економіка. – 2015. – № 1 (56). – С. 194–198.

9. Пуцентейло, П.Р. Аналітичне забезпечення діяльності підприємства [Текст] / П.Р. Пуцентейло // Сталий розвиток економіки. – 2015 – № 1 (26). – С. 168–174.

Заверуха Тетяна
студентка
Науковий керівник: к.е.н., доцент Новодворська В.В.
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця

ФОНДОВИЙ РИНОК В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Розвиток цивілізованого інвестиційного процесу в економіці України та подальше проведення ринкових реформ перш за все неможливо без створення ефективно працюючого фондового ринку, який у свою чергу має забезпечувати реалізацію національних інтересів України та сприяти зміцненню її економічної незалежності. Це підтверджує і досвід розвинутих країн, де високі стандарти життя громадян досягаються завдяки налагодженню їхніми урядами конкурентоспроможних механізмів залучення інтелектуального, інформаційного та фінансового ресурсів для створення значної частки доданої вартості товарів і послуг.

Вагомий внесок у дослідження проблем становлення та розвитку фондового ринку в Україні присвячено багато праць вітчизняних науковців. Дослідження теоретико–методологічних засад та різних аспектів теорії і практики стосовно даної проблематики було висвітлено в численних працях таких вчених, як Н. Бєдіна, В. Огородник, А. Калач, О. Квасова та ін.

Варто зазначити, що сучасний стан розвитку розвитку фондового ринку України є досить важливим питанням, оскільки ефективно функціонуючий фондовий ринок міг би стати фундаментом для забезпечення економічної стабільності та проведення структурних реформ в Україні, що є досить актуально у такий складний час для України. Тому нами був здійснений детальний аналіз щодо розвитку фондового ринку в Україні, зокрема протягом січня–лютого 2016 року.

Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку у січні–лютому 2016 року становив 14,85 млрд.грн., що на 1,02 млрд. грн. більше у порівнянні з відповідним періодом за 2015 рік (13,83 млрд. грн.) [4].

Протягом січня–лютого 2016 року Комісією зареєстровано 16 випусків акцій на суму 10,63 млрд.грн. (табл. 1). Порівняно з аналогічним періодом 2015 року обсяг зареєстрованих випусків акцій збільшився на 375,69 млн.грн.

Таблиця 1

Обсяг випущених акцій зареєстрованих центральним апаратом Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (**січень–лютий** 2016 **року**)

Період	Обсяг випуску акцій, млн. грн.	Кількість випусків, шт.
Січень	9 946,80	8
Лютий	686,85	8
Усього	10 633,64	16

Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом періоду зафіксовано з:

– державними облігаціями України – 19,55 млрд. грн. (66,34% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі у січні–лютому поточного року) [4];

– депозитними сертифікатами Національного банку України – 8,47 млрд. грн. (28,74% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі у січні–лютому поточного року) (табл. 2) [4].

Таблиця 2

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі протягом січня–лютого 2016 **року**, **млн**. **грн**.

Пе–ріод	Акції	Облігації підпри–ємств	Держа–вні обліга–ції України	Облі–гації місце–вої позики	Інвести–ційні сертифі–кати	Депозитні сертифікати НБУ	Опціонні серти–фікати	Дерива–тиви	Усього
Січень	117,80	442,07	6 583,24	0,00	83,70	6 758,66	14,74	81,64	14 081,84
Лютий	150,14	252,12	12 961,94	0,00	123,65	1 715,47	50,33	131,67	15 385,34
Усього	267,94	694,20	19 545,19	0,00	207,35	8 474,13	65,07	213,31	29 467,18

На основі проведеного аналізу сучасного стану функціонування фондового ринку України серед нагальних проблем його розвитку вважаємо виділити наступні:

1) надмірна кількість фондових бірж (окремі біржі здійснюють операції нерегулярно і в незначних обсягах);

2) висока фрагментарність біржової та депозитарної структури, відсутність досконалого механізму взаємодії бірж з депозитарною системою та єдиних стандартів проведення розрахунків і клірингу [2];

3) фондовий ринок не приносить прибутку торговцям, що нівелює їх зацікавленість та знижує ліквідність ринку;

4) обмежена кількість ліквідних та інвестиційно–привабливих фінансових інструментів, відсутність ліквідних цінних паперів публічних акціонерних компаній [2];

5) низький рівень гарантії повернення інвестицій для іноземних інвесторів через недосконаліть валютного регулювання;

6) недостовірність інформації щодо загального обсягу торгів на біржовому ринку (зокрема, стосовно позалістингових цінних паперів), що не сприяє прозорості й відкритості ринку, а отже знижує довіру до вітчизняних цінних паперів [2].

За результатами проведеного дослідження досить актуально запропонувати напрямки щодо виведення з кризового стану українського фондового ринку:

1. Створення умов для прозорого і достовірного бухгалтерського обліку [1].

2. Створення умов для раціональної дивідендної політики.

3. Спрямованість державного регулювання на взаємодію з міжнародними організаціями та співробітництво з обміну інформацією.

4. Кардинальне оновлення принципів роботи фондової біржі, завдяки яким вітчизняні підприємці змогли б привертати новий капітал [1].

5. Приваблення на ринок заощаджень населення завдяки зрівнянню оподаткування доходів від банківських вкладів та доходів від операцій з цінними паперами [1].

Таким чином доцільно зауважити, що проблеми розвитку фондового ринку України, переважна їх більшість, мають організаційних характер. Однією з найбільших проблем розвитку фондового ринку є недосконаліть законодавства у сфері регулювання діяльності на ринку цінних паперів, через що спостерігаються численні порушення прав інвесторів.

Отже, створення ефективного правового механізму захисту прав інвесторів в контексті судової реформи є невід'ємною умовою подальшого розвитку фондового ринку.

Список використаних джерел

1. Забучинська, Т. В. Проблеми та шляхи підвищення ефективності державного регулювання фондового ринку України [Електронний ресурс] / Забучинська Т. В.– Режим доступу: http://ndi–fp.asta.edu.ua.

2. Краснова, І. В. Фондовий ринок в Україні: стан та перспективи розвитку [Текст] / І. В Краснова // Проблеми економіки. – 2014.– № 1. – С. 129–134.

3. Малишенко, К.А. Сучасний стан ринку цінних паперів: проблеми та перспективи [Текст] / К.А.Малишенко // Ефективна економіка. – 2014. – №7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/ op=1&z=3175.

4. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nssmc.gov.ua.

5. Яцюк, Г. В. Модернізація торгівельної інфраструктури ринку цінних паперів [Текст] / Г. В. Яцюк // Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез Всеукр. наук.– практ. конф. – К. : Криниця, 2013 – с. 170 – 172.

Замлинська Ольга
к.е.н., доцент
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса
Замлинський Віктор
к.е.н., доцент
Одеський торговельно–економічний інститут КНТЕУ
м. Одеса

ПРІОРИТЕТИ ТА ЗАГРОЗИ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Сучасний економічний розвиток потребує постійного вдосконалення засобів підвищення попиту, шляхів розширення бізнесу, попередження можливих ризиків, знаходження потенційних партнерів та матеріальних ресурсів. Глобальні комп'ютерні мережі породжують таке явище як електронна комерція.

Електронна комерція дозволяє вести глобальний бізнес з просування товарів та послуг від виробника до споживача за допомогою Інтернет простору. Ці нововведення вимагають пристосування маркетингової діяльності, фінансової, бухгалтерської та податкової системи до сучасних умов економічного розвитку, створення загального позитивного впливу не тільки на безпосередніх партнерів, а і на суспільство у цілому.

Електронна комерція несе у собі величезний потенціал для зниження ціни товару. Вона дозволяє змінити відносини з клієнтами, працівниками, фінансовими установами, постачальниками і підрядниками об'єднавши фінансову документацію, плани виробництва і поставок, облік, аналіз і звітність, маркетингову стратегію. Інтернет являє собою глобальну платформу з входження усіх зацікавлених складових, якій притаманні необмеженість, зменшення операційних витрат та посередників.

Протягом останнього десятиріччя великі, середні та малі компанії різними темпами але безумовно і безальтернативно переходять до електронного онлайн бізнес–простору, де створюються привабливі умови розміщення інформації необмеженої кількості та деколи сумнівної якості різноманітної спільноти покупців, продавців та інвесторів. Як і завжди, електронні підприємства в гонитві за надприбутками йдуть значно попереду, а формування правових підстав та документальне відображення діяльності, оподаткування бізнес–процесів, соціальна та екологічна складова, захист персональної інформації та безпечність проведення он–лайн платежів суттєво відстають.

Маркетинг в електронній комерції націлений за здійснення колосальних матеріальних витрат виключно на пошук цільового клієнта, послуги, товару, бізнес–партнера, інвестицій, інноваційної технології, сировини, ринку. Поза межами цих процесів залишаються технологічні нововведення системи документообігу, оподаткування і звітності, легального працевлаштування, деколи навіть моральних цінностей, що робить неможливим приведення мінімальних соціальних стандартів у відповідність до світових критеріїв. Великі зусилля докладаються в сфері прискорення інтернету, створення смартфонів, планшетів та інших засобів комунікації в світовому віртуальному просторі.

Але відсутній механізм моментального знаходження необхідного продукту з набором необхідних параметрів, за ціною, якістю, часу поставки... Електронний маркетинг тільки розвивається в цьому напрямку, відсутні програмні продукти, які здійснюють цілодобовий пошук заданих параметрів ... Інтернет займається пошуком ділових партнерів, співробітників, клієнтів, забезпечує постійні комунікації, фінансовий аналіз, бухгалтерський облік, оподаткування в системі он–лайн. Головним досягненням інтернету в сучасній економіці ми вважаємо швидкість, яка може вимірюватися хвилинами. Це і знаходження клієнтів, інвестицій, інноваційних проектів, формування команди. Ті бар'єри ведення бізнесу, які ми спостерігали і за якими навчалися в університетах останнім часом були знівельовані. Пошта, кур'єри, телеграф, телефон, відрядження, контракти, пошук сировини, виробництво, реалізація, все значно змінилося і прискорилося водночас. Переваги виробника нового унікального продукту можуть вимірюватися днями, збір інвестицій на проект може становити тиждень, добові електронні продажі співставні з річним бюджетом країни, що ще 50 років тому вважалося б науковою фантастикою. Практично щороку в Інтернеті з'являються нові способи просування продукту і пов'язані з ними цільові ринки. Досвід їх використання усе ще переходить від кількості до якості, тому основне завдання інтернет–маркетингу полягає не тільки в узагальненні, класифікації та аналізі величезної кількості фактичного матеріалу, пов'язаного не тільки з формуванням інститутів електронної комерції, але і у обов’язковому впровадженні соціальної відповідальності у стратегію розвитку компанії. Саме на збалансованості економічних, соціальних і екологічних критеріїв повинен бути зосереджений ключовий напрямок розвитку інтернет–маркетингу.

Електронна комерція в продовольчій сфері, на даний момент, є однією з найбільш перспективних в Україні. Постачальник натуральних, органічно чистих та безпечних продуктів харчування буде користуватися постійно зростаючим попитом і швидко підвищить рейтинг електронній торгівлі. Електронна комерція сприяє збільшенню робочих міст у сільській місцевості, поширенню інформації про низку конкурентних переваг з виробництва та споживання органічної продукції, привабливості проживання у екологічно чистій місцевості, що забезпечить проведення ринкових угод та скорочення чисельності депресивних територій. В Україні ніша електронної комерції в продовольчій сфері недостатньо заповнена, що свідчить про інноваційну цінність подібних проектів. Паралельно з поширенням мережі Інтернет та її комерційним використанням виникає цілий ряд питань і проблем, вирішення яких є необхідним для нормального функціонування підприємств в електронній просторі. Проблеми фінансової системи, правові, соціальні, культурні аспекти вимагають одночасного рішення з відповідною програмою та фінансуванням.

В умовах кризових явищ розвиток електронної комерції забезпечить додаткові переваги конкурентоспроможності продукції на світовому ринку. Проте розвиток електронної комерції неможливий без інтеграції у комерційну діяльність виключно правових аспектів співіснування та соціальної відповідальності, що забезпечить подальшу активізацію економіки, співставну з підвищенням купівельної спроможності населення та збільшення користувачів мережі Інтернет.

Калініченко Олександр
к.е.н, доцент
Полтавська державна аграрна академія
м. Полтава

КЛАСИФІКАЦІЯ РІВНІВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

Енергетична ефективність виробництва продукції рослинництва залежить від оптимального поєднання різних чинників виробництва (біокліматичних, технічних, технологічних, організаційно–економічних) у часі й просторі. Це зумовлено тим, що природні й матеріальні ресурси тісно взаємозв'язані та взаємозалежні між собою. Вказана обставина, в свою чергу, потребує проведення поглибленого теоретичного аналізу категоріально–понятійного апарату щодо оцінки рівня енергетичної ефективності виробництва продукції рослинництва.

В окремих публікаціях [1–6] порушується питання щодо оцінки енергетичної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Автори по–різному визначають поняття "енергетична ефективність" та мають різні точки зору на показники, що характеризують енергетичну ефективність виробництва сільськогосподарської продукції. Це потребує подальшого теоретичного та практичного опрацювання енергетичної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції.

Основним завданням енергетичної оцінки є визначення енергетичних витрат у технологіях виробництва продукції рослинництва з метою більш повного та ефективного використання природних ресурсів.

Виробництво продукції рослинництва – це процес споживання енергії, а також її відтворення.

Енергія – це узагальнена міра руху матерії. Вона є не об'єктом чи явищем, а лише його характеристикою. Енергія не тільки зберігається, але й перетворюється. Поняття "енергія" пов'язує усі явища природи. Первинним джерелом енергії всього живого є Сонце. Енергію можна виробляти, передавати, споживати, а також вимірювати її кількість.

Рослинництво є галуззю сільськогосподарського виробництва, в якій відбувається процес перетворення поновлюваної енергії (сонячна радіація, енергопотенціал ґрунту, температура повітря і ґрунту), непоновлюваної енергії (енергетичні ресурси – бензин, дизельне паливо, електроенергія; енергія, уречевлена в мінеральних та органічних добривах, пестицидах; енергія, уречевлена в насінні; енергія, уречевлена в техніці та обладнанні; енергія, уречевлена в будівлях та спорудах) та енергії живої праці на потенційну енергію органічної речовини (білки, жири, вуглеводи).

У сільськогосподарському виробництві категорія енергетичної ефективності відображає співвідношення між обсягом виробництва сільськогосподарської продукції, що відповідає чинним стандартам якості, та величиною сукупних витрат енергії за умови дотримання вимог охорони навколишнього середовища.

Енергетична ефективність в рослинництві досягається шляхом оптимізації сукупних витрат енергії у розрахунку на одиницю продукції рослинництва без погіршення якості за найменшого негативного впливу на навколишнє середовище.

Рівні енергетичної ефективності виробництва продукції рослинництва дозволяють оцінити раціональне використання природного і ресурсного потенціалу галузі рослинництва аграрного підприємства, району, області.

При цьому слід розрізняти наступні рівні енергетичної ефективності виробництва продукції рослинництва:

1) неефективний – накопичення сукупної енергії в продукції рослинництва у кількості, що не перевищує рівень сукупних енергетичних витрат на виробництво;

2) низький – накопичення сукупної енергії в продукції рослинництва у кількості, що дорівнює або незначною мірою перевищує рівень сукупних енергетичних витрат на виробництво;

3) середній – накопичення сукупної енергії в продукції рослинництва у кількості, що перевищує рівень сукупних енергетичних витрат на виробництво;

4) високий – накопичення сукупної енергії в продукції рослинництва у кількості, що значно перевищує рівень сукупних енергетичних витрат на виробництво (рис. 1).

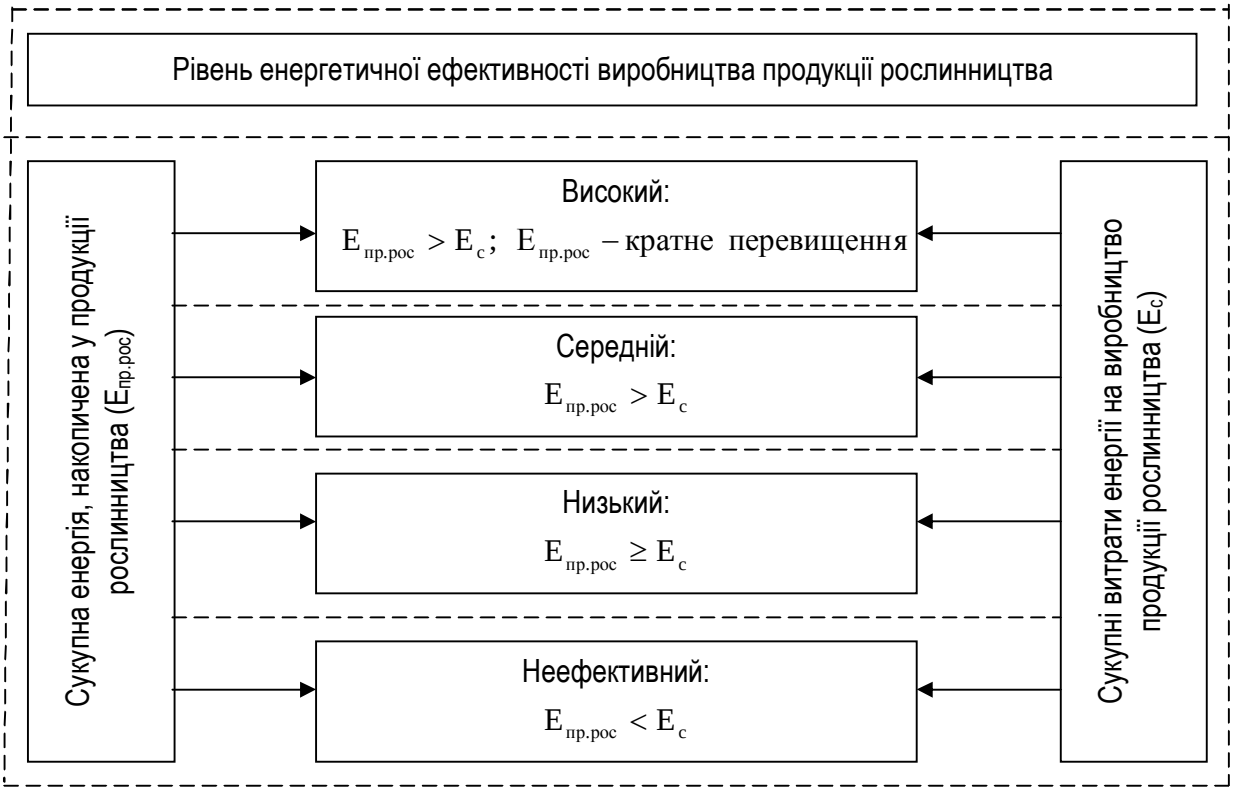

Рис. 1. **Класифікація рівнів енергетичної ефективності виробництва продукції рослинництва**

Джерело: авторська розробка

Для оцінки рівня енергетичної ефективності виробництва продукції рослинництва пропонується використовувати систему показників, які характеризують об'єкт,

технологічний процес та кінцеву сільськогосподарську продукцію: прямі енергетичні витрати; непрямі енергетичні витрати; сукупні енергетичні витрати; сукупна енергія, накопичена в продукції рослинництва; енергетичний прибуток виробництва продукції рослинництва; енергетична рентабельність продукції рослинництва; коефіцієнт енергетичної ефективності виробництва продукції рослинництва; енергомісткість виробництва продукції рослинництва; енерговіддача виробництва продукції рослинництва.

Таким чином, оцінка енергетичних витрат і результатів виробництва продукції рослинництва дозволяє порівняти та оцінити різні технології виробництва, обрати оптимальний варіант раціонального використання природних і матеріальних ресурсів, максимального виробництва продукції на основі дотримання принципів ресурсозбереження.

Список використаних джерел

1. Біоенергетична оцінка сільськогосподарського виробництва (науково–методичне забезпечення) / [Ю. О. Тараріко, О. Ю. Несмашна, О. М. Бердніков, Л. Д. Глущенко, Г. І. Личук та інші]. – К. : Аграрна наука, 2005. – 200 с.

2. Гришко, В. В. Енергозбереження в сільському господарстві (економіка, організація, управління) [Текст] / В. В. Гришко, В. І. Перебийніс, В. М. Рабштина. – Полтава : ВАТ "Видавництво "Полтава", 1996. – 280 с.

3. Медведовський, О. К. Енергетичний аналіз інтенсивних технологій в сільськогосподарському виробництві / О. К. Медведовський, П. І. Іваненко. – К. : Урожай, 1988. – 208 с.

4. Пастухов, В. І. Енергетична оцінка механізованих технологій рослинництва. Методи і результати / В. І. Пастухов. – Харків : Ранок–НТ, 2003. – 100 с.

5. Стельмащук, А. М. Економічний механізм прискорення інтенсифікації виробництва в АПК [Текст] / А. М. Стельмащук. – К. : Урожай. – 1990. – 160 с.

6. Буга, В. К. Энергоемкость сельскохозяйственной продукции [Текст] : [монография] / В. К. Буга, Г. Ф. Добыш, А. А. Мицкевич. – Минск : Ураджай, 1992. – 128 с.

Качмар Оксана
к.е.н., доцент
ВП НУБІП України «Бережанський агротехнічний інститут
м. Бережани

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Міжнародний економічний досвід показує, що успіх підприємства залежить не лише від його матеріальних та фінансових ресурсів, але й від людського капіталу, який є визначальною умовою економічного зростання, головною рушійною силою підвищення конкурентоспроможності підприємства. Успішний розвиток підприємства залежить від ефективного управління економічними ресурсами на основі даних, сформованих в системі бухгалтерського обліку.

Наукова проблема, що потребує теоретичного обґрунтування та практичного вирішення полягає у необхідності зміни підходів до організації бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємствах у зв'язку з переглядом місії аграрного сектору економіки, як базової складової національної економіки у глобальному світі, що посилює партнерську відповідальність держави, бізнесу, професійного бухгалтера за обліково–інформаційне забезпечення конкурентоспроможного та сталого розвитку аграрного сектору економіки України.

У процесі розвитку ринкових відносин та в умовах динамічного конкурентного середовища якісні характеристики персоналу підприємств є одним з основних чинників, що визначають економічний стан, стійке становище на ринку та конкурентоспроможність господарюючих суб'єктів. Тому проблема бухгалтерського обліку формування людського капіталу аграрних підприємств має знайти відповідне відображення в обліковій політиці підприємств, адже рівень освіти та професійної підготовки персоналу як носія людського капіталу в поєднанні з матеріальним капіталом виступає чинником підвищення продуктивності, конкурентоспроможності та сталого розвитку аграрних підприємств, а тому вимагає розробки новітньої концепції розвитку й нагромадження людського капіталу на основі здійснення довгострокових інвестицій.

Дослідження процесу бухгалтерського обліку формування людського капіталу аграрних підприємств є надзвичайно актуальним, оскільки внаслідок затяжного періоду трансформування економіки аграрні підприємства зазнали значних змін і сьогодні успішно функціонують лише ті, які зуміли зберегти позиції на ринку за рахунок інтелектуальних здібностей своїх працівників, особливо управлінського персоналу. Упродовж цього періоду в аграрних підприємствах значно зменшилась кількість працівників через скорочення трудомістких галузей виробництва, посилення непривабливості сільськогосподарської праці, що призвело до значних втрат людського капіталу загалом.

Сучасне аграрне виробництво й аграрні підприємства потребують належної організації обліку людського капіталу, що забезпечить формування інформації щодо накопичення та продуктивного використання людського капіталу. Проява в теорії

економічної думки поняття людського капіталу обумовлює необхідність створення ефективного інформаційного забезпечення, що стало передумовою створення концепції обліку людських ресурсів (людського капіталу, персоналу) [1].

Бухгалтерський облік у сучасних умовах розглядає тільки ресурси, які є власністю підприємства. У зв'язку з тим, що персонал, як особливий вид ресурсу, не може бути ні майном, ні є об'єктом власності, представники традиційного обліку не розглядають його як об'єкт обліку – актив (ресурси, контрольований підприємством у результаті минулих подій, використання якого, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому [2]).

Але витрати на персонал аграрних підприємств ведуться систематично. Майбутня економічна вигода людських ресурсів як активу суб'єкта господарювання, є потенціалом, який сприятиме надходженню (прямо або непрямо) грошових коштів і їх еквівалентів шляхом особливого ресурсу – персоналу при для виробництва продукції (надання послуг, здійснення робіт відповідної якості), що здатні задовольнити бажання чи потреби споживачів. Оскільки ці товари, послуги, роботи можуть задовольнити бажання або потреби, споживачі готові платити за них, а отже, сприяти надходженню грошових коштів до суб'єкта господарювання. Також людські ресурси спроможності зменшувати відтік грошових коштів, наприклад, коли альтернативний виробничий процес зменшує витрати на виробництво [2].

Майбутні економічні вигоди, втілені в активі, можуть надходити до суб'єкта господарювання різними шляхами. Наприклад, актив можна використовувати окремо або разом з іншими активами у виробництві товарів чи наданні послуг, призначених для реалізації суб'єктом господарювання; обміняти на інші активи; використати для погашення заборгованості; розподілити між власниками суб'єкта господарювання [2]. Безперечно, персонал як специфічний актив аграрних підприємства не підлягає факторингу або обміну.

Останнім часом в Україні підвищена увага приділяється проблемі більш повного обліку активів підприємств, які приймають безпосередню участь у формуванні підприємницького успіху. Визначальним фактором успіху компаній є управління людським капіталом, що забезпечує ефективне використання досвіду і знань працівників підприємства, допомагає їм повністю реалізувати свій потенціал [3]).

Ігнорування людського капіталу означає для більшості аграрних підприємств неможливість його вартісного вимірювання, а відповідно, неможливість відображення в обліку і забезпечення відповідних потреб управління. Тому виникає необхідність внесення змін в існуючу систему бухгалтерського обліку, зокрема, виділення окремого рахунка (рахунків) для відображення результатів розумової, творчої, інтелектуальної діяльності людини, оскільки саме вона є визначальним чинником формування вартості підприємства.

Список використаних джерел

1. Починок, Н. В. Людські ресурси в обліковій теорії та практиці [Текст] / Н. В. Починок // Економічний аналіз. [Електронний ресурс]. – 2010. – Випуск 6. – С. 141–144. – Режим доступу : http://econa.at.ua/Vypusk_6/pochynok.pdf.

2. Концептуальна основа фінансової звітності / [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://docviewer.yandex.ua/?url=yaserp%3A%2F%2Fbuhgalter911.com%2FRes%2FMSFZ%2Fkoncept_MSFZ.pdf&c=55a75f8879e4.

3. Давидюк, Т. В. Розвиток бухгалтерського обліку людського капіталу : теорія і методологія : монографія / Т. В. Давидюк. – Житомир : ЖДТУ, 2011. – 508 с.

4. Гільорме, Т.В. Витрати на персонал підприємства: обліковий аспект [Текст] / Т.В. Гільорме, Ю.В. Степаненко // Херсонський державний університет: Економічні науки. – 2015. – Випуск 11. Частина 2. – С. 68–71.

Квасницька Раїса
к.е.н, доцент, професор кафедри
Скрипник Анна
студентка
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТНОЮ ПОЗИЦІЮ БАНКУ

Сучасний стан економіки загалом та банківського сектору зокрема є нажаль незадовільним. Інфляція, зростання курсу валют, зменшення купівельної спроможності населення, скорочення персоналу, політична нестабільність та зменшення довіри до банківського сектору – все це негативно впливає на здатність банку втриматись на плаву під час кризи, так як кількість нових якісних клієнтів досить мала, частка проблемних кредитів в портфелях банків зростає а привабливість банківських послуг для населення постійно падає. Тому, сьогодення вимагає розробки та практичної реалізації заходів щодо підвищення конкурентних переваг окремих банків, які здатні позитивно виокремити їх на фоні конкурентів, тобто формування відповідної конкурентної позиції.

Розглядаючи суть самого поняття «конкурентна позиція», відмітимо, що на даний період часу єдиного, уніфікованого його трактування немає, про що свідчать дані табл. 1. Так, з наведених визначень видно, що дане поняття є широко використаним науковцями в різних напрямах досліджень: макро– та мікрорівень. Стосовно конкурентної позиції саме банківських установ найбільш грунтовним, на наш погляд, є визначення дане О. Тридідом та В. Вовк. І саме з цієї позиції узагальнено можна зазначити, що конкурентна позиція банку – це місце, яке займає банк на ринку банківських послуг, що обумовлене основними параметрами його конкурентних переваг та недоліків, які, й формують його конкурентоспроможність.

Оцінка конкурентної позиції банку може проводитись тими ж методами які застосовують для всіх підприємств загалом, звичайно з урахуванням специфіки галузі. Такими методами можуть бути SWOT–аналіз, PEST–аналіз, профіль середовища, метод зважування кожного фактора, модель п'яти сил конкуренції (за М. Портером) та інші [5]. Також застосовують аналіз конкурентних позицій за допомогою побудови матриць –

таких як матриця BCG («зростання — частка ринку»), матриця Shell/DPM («Direct Policy Matrix»), матриця GE/ McKinsey. При цьому кожен сектор (господарський підрозділ) графічно позиціонується на полях дво– або тривимірної аналітичної матриці [6].

Таблиця 1

Сутність поняття конкурентна позиція в економіці

Автор	Сутність поняття
Азоєв Г. [1]	становище суб'єкта господарювання на ринку; величина ринкової частки того або іншого суб'єкта
Бондаренко А. [2]	конкурентні відносини, результат конкурентної боротьби й основа для існування того чи іншого суб'єкта господарювання в конкурентному середовищі
Тридід О., Вовк В. [3]	економічна категорія, що призначена для оцінки результатів і стратегічного планування діяльності банку, вказує на місце та рейтинг банку на ринках збуту відповідно до результатів його діяльності, на його переваги й недоліки порівняно з іншими банками і небанківськими інститутами, які оперують на цих самих ринках
Портер М. [4]	визначається діями які направлені на забезпечення країні конкурентоспроможного положення на світовому ринку шляхом розробки відповідного комплексу певних чинників для отримання позицій на ринковій ніші
Нікітіна О., Петренко А. [9]	сукупність споживчої та виробничої конкурентоспроможності суб'єктів глобальної економіки, що уможливлює виокремлення складових елементів сукупного попиту та пропозиції, в яких поряд з інституціональною, зовнішньоекономічною, транснаціональною складовими розвиваються й превалюють технологічні, еколого– економічні та соціокультурні елементи.

Конкурентна позиція, яка базується на перевагах, що є в банку, та забезпечується за рахунок характеристик, які в даний момент часу дають можливість діяти ефективніше ніж конкуренти, отримувати вищі прибутки, залучати більше клієнтів і т.д . Так, на думку К. Вовка під конкурентними перевагами банку слід розуміти якісні та кількісні характеристики, які характеризують ефективність використання конкурентного потенціалу та здатні забезпечити виняткову позицію банківської установи на ринку банківських послуг або його окремих сегментах порівняно з конкурентами. Сукупність конкурентних переваг дозволяє забезпечити домінуючу конкурентну позицію банку на ринку або окремих його сегментах у довгостроковій перспективі, у той же час, конкурентна перевага є наслідком більш вигідної ринкової позиції (володіння більшою часткою ринку) у певному його сегменті [7].

Загалом відмітимо, що управління конкурентоспроможністю банку є досить складним процесом, який уособлює в собі сукупність прийомів цілеспрямованого впливу, дій керівників щодо формування потужного потенціалу банківської установи та спрямування його на забезпечення можливостей банку стати одним із найбільш впливових суб'єктів на фінансовому ринку. Так, до основних конкурентних переваг банку відносять: кредитний портфель, клієнтську базу, імідж банку, професійність менеджменту, готовність власників та керівництва рятувати банк, фінансова стійкість. Проте, підтримуючи думку О. Розкошної та Д. Бондаркової, вважаємо, що варто також додати ще деякі суттєві позитивні характеристики банківських установ, що також визначатимуть рівень їх конкурентоспроможності, а саме: наявність унікальних

банківських продуктів, високий рівень кваліфікації банківського персоналу, чітка стратегії розвитку установи, велика кількість філій та представництв [8].

Управління конкурентною позицією банку представляє собою послідовний процес, який, на нашу думку, повинен включати п'ять етапів. На першому етапі необхідно здійснити загальну оцінку ринку, на якому банк здійснює свою діяльність, оцінку найближчих конкурентів та їх конкурентних переваг. На другому етапі, за результатами першого етапу, визначаються основні сильні та слабкі сторони банку, тобто переваги та недоліки у його діяльності. Третій етап передбачає пошук та відбір оптимальних методів посилення конкурентної позиції за рахунок оптимізації діяльності банку, роботи з виявленими недоліками, впровадженням інновацій в власну діяльність. Четвертий етап – це етап впровадження планів в життя, їх реалізації в практичній діяльності банку. На п'ятому етапі передбачається контроль за виконанням планів та корегування діяльності разом зі зміною ринкової ситуації або в випадку неефективності запланованого.

Отже, управління власною конкурентною позицією є важливим критерієм стабілності банку в кризових умовах. Конкурентна позиція банку та управління нею має враховуватись при плануванні діяльності, адже таке управління враховує і корегує всі напрямки діяльності. Сильна конкурентна позиція є фактором успіху банківських установ, та дозволяє покращити резільтати власної діяльності.

Список використаних джерел

1. Азоев, Г. Л. Конкурентные преимущества фирмы [Текст] / Г. Л. Азоев, А. П. Челенков – М. : Типография Новости, 2006. – 256 с.

2. Бондаренко, Л. А. Побудова системи ризик–менеджменту в комерційному банку [Текст] / Л.А. Бондаренко // Фінанси України. – 2003. – № 9. – С. 85–93.

3. Тридід, О. Аналіз конкурентної позиції банків у сучасних умовах ведення банківського бізнесу / О.Тридід, В.Вовк // Банківська справа. – 2009.– №4. – С.26–28.

4. Портер, М. Конкуренция [Текст] / М. Портер. – М. : Вильямс, 2005 – 608 с.

5. Кулінічев, П. Оцінка факторів впливу на конкурентну позицію підприємства [Електронний ресурс] / П. Кулінічев. – Режим доступу: http://irbis–nbuv.gov.ua/ (дата звернення : 21.05.2016).

6. Миколенко, І. Формування стратегії зміцнення конкурентної позиції підприємства [Електронний ресурс] / Миколенко І. – Режим доступу: http://conference.spkneu. org/ (дата звернення : 21.05.2016).

7. Вовк, К. Аналітичний інструментарій оцінки конкурентних переваг банку [Електронний ресурс]/К. Вовк. – Режим доступу: http:www.repository.hneu.edu.ua (дата звернення : 21.05.2016).

8. Розкошна, О. Оцінка конкурентоспроможної позиції банків методом конкурентних переваг [Текст] / О. Розкошна, Д. Бондаркова // Всеукраїнський науково–виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2013. – №2. – С. 341–345.

9. Нікітіна, О. Проблема визначення економічної категорії «конкурентна позиція» для проведення комплексної оцінки конкурентоспроможності національної економіки [Текст] / О. Нікітіна, А. Петренко // Економічний вісник НГУ. – 2012. – № 2. – С.20–23.

Клименко Людмила
к.с.–г.н., доцент
Клименко Владислав
студент
Національний університет водного господарства
та природокористування
м. Рівне

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Перехід підприємств на засади сталого розвитку потребує підвищення їхньої конкурентоспроможності.

Вивченню проблем регіональної конкурентоспроможності присвячені роботи як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. В роботах В. Безуглої, І. Брикової, З. Герасимчук, А. Селезнева, Л. Ушвицького та інших, висвітлювались питання теорії конкурентоспроможності, з'ясування сутності характеристики та підходів до аналізу конкурентоспроможності регіонів [1–4].

Проте, залишаються недостатньо вивченими питання, пов'язані з розробкою методологічних підходів до аналізу конкурентоспроможності підприємств та використання його результатів для обґрунтування і вибору напрямів підвищення їхньої еколого–економічної конкурентоспроможності.

Для вивчення цих питань нами проведений, насамперед, аналіз визначень конкурентоспроможності регіонів з метою виокремлення їх характеристик, які підходять для підприємств. Їх можна звести до наступних: наявність конкурентних переваг, еколого–економічна безпека, вирішення екологічних проблем та добробуту працівників, наявність конкуренції між підприємствами.

Отже, під поняттям конкурентоспроможності підприємства слід розуміти його здатність конкурувати на внутрішніх та зовнішніх ринках, втілювати конкурентні переваги, забезпечувати еколого–економічну безпеку, добробут працівників з метою забезпечення його сталого розвитку.

Слід зазначити, що кращих результатів досягають лише ті підприємства, які у повній мірі використовують інновації, економічні та екологічні переваги, раціонально використовують природні ресурси.

Оцінювати результати роботи підприємств можна за рахунок отриманих ефектів,а саме: економічного, екологічного, соціального.

Так, покращуючи екологічний стан на підприємстві шляхом впровадження екологічно безпечних технологій, ми зможемо отримати економічний ефект (зменшити витрати на природоохоронні заходи), екологічний ефект (забезпечити екологічну безпеку), соціальний ефект (створити сприятливі умови праці).

Важливу роль у формуванні конкурентних переваг підприємств відіграють природні ресурси. За умов забезпечення на підприємстві раціонального їх використання,

отримаємо екологічний ефект. Замінивши застарілу технологію та обладнання, перейшовши на безвідходне виробництво, зможемо економити природні ресурси.

Соціальний ефект від використання природних ресурсів полягає у виробництві екологічно безпечної продукції, яка матиме попит як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках.

Одночасно, не слід забувати, що підприємства галузей економіки суттєво відрізняються не лише за впливом на довкілля, але й за розмірами та проблемами, які існують в економічній та соціальній сферах.

Враховуючи вищесказане, слід віднаходити шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств з урахуванням їхньої специфіки функціонування, ознак, які виділяють його з поміж інших підприємств, відшуковувати ті особливості, які посприяють забезпеченню їх сталого розвитку.

Окрім цього, слід обов'язково враховувати рівень розвитку підприємства, стан екологічної безпеки, а також ступінь застосування креативного підходу в стратегічному управлінні підприємством.

Потрібно також визнати, що підприємства мають свої конкурентні переваги, завдяки яким вони формують власний рівень конкурентоспроможності. Завдання полягає в тому, щоб ці конкурентні переваги вчасно виявити і створити умови для їх нарощення та реалізації. В той же час, не слід забувати, що підприємства однієї галузі знаходяться у конкурентному середовищі, відповідно ведуть між собою суперництво. Перемогти у суперництві, на наш погляд, можна за допомогою розробки та застосування в практиці ефективних стратегій.

Враховуючи суттєві відмінності у діяльності підприємств, найдоцільнішою стратегією їх розвитку слід вважати «Стратегію переходу на засади сталого розвитку». Зміст її полягає в тому, що вона передбачає покращення економічних показників підприємства, підвищення добробуту працівників та умов їх праці, запровадження інновацій для виробництва екологічно безпечної продукції та зменшення накопичення відходів, скидання стоків та викидів в атмосферу.

Список використаних джерел

1. Безугла, В.О. Аналіз конкурентоспроможності регіонів України [Текст] / В.О.Безугла / Регіональна економіка. – 2004. – №4. – С. 64–68.

2. Герасимчук, З.В. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика [Текст] : монографія / Герасимчук З.В., Ковальська Л.Л. – Луцьк: Надстир'я, 2008.– 248 с.

3. Селезнев, А.З. Конкурентные позиции и инфраструктура рынка России [Текст] / А.З. Селезнев, Центр. экон.–мат. ин–т РАН. – М. : Юностъ, 1999. – 382с.

4. Ушвицкий, Л.И. Конкурентоспособность региона как новая реалия: сущность, методы оценки, современное состояние [Текст] / Л. И Ушвицкий, В. Н. Парахина // Сборник научных трудов Сев. Кав. ГТУ. – Серия «Экономика». №1 – Ставрополь, 2005. – С.44–48.

Ковачевич Милена
к.э.н., ассистент
Университет национального и мирового хозяйства
г. София, Болгария

ПРЯМЫЕ ИНОСТРАННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ И ВАЛОВОЙ ВНУТРЕННИЙ ПРОДУКТ БОЛГАРИИ: ПРИЧИННОСТЬ ПО ГРЭНДЖЕРУ

Прямые иностранные инвестиции являются одними из наиболее важных факторов, не только для отдельных экономических агентов, но и для изменение почти всех макроэкономических показателях, главный из которых является валовой внутренный продукт (ВВП). Приток капиталов в стране стимулирует рост экономики, но отток капиталов ограничивает рост экономики. Поэтому важно изучить связаны ли прямые иностранные инвестиции (ПИИ) и ВВП в долгосрочным плане и если связаны, то в каком направлении – прямые иностранные инвестиции влияют на ВВП или ВВП влияет на ПИИ. В этом заключается и суть теста Грэнджера на причинность. В анализе использованы квартальные данные с I квартала 2004 по IV квартала 2014 гг. для ПИИ и ВВП с официальной статистики, опубликованной на сайтах Национального Статистического Института Болгарии и Болгарского Народного Банка [1, 2].

Перед построением и оценкой моделей и чтобы осуществить теста Грэнджера на причинность, необходимо определить являются ли данные ПИИ и ВВП стационарными или они нестационарны. Поэтому временные ряды проверены двумя тестами на единичные корни – расширенный тест Dickey–Fuller и тест Phillips–Perron и результаты показывают, что временные ряды ПИИ и ВВП являются нестационарными, однако их первые разности уже стационарны, т.е. данные являются интегрированными порядка 1 (I(1)). Данные являются интегрированными того же самого порядка, что означает что анализ коинтеграции может быть осуществлен. Для этого используется программное обеспечение Eviews 5 и тест Йохансена. Брой лагов в модели выбран с помощью информационного критерия Акайке. Результаты анализа коинтеграции показывают наличие больше одного коинтеграционного уравнения (вектора), так как Trace–статистика и Eigenvalue–статистика, подтверждают наличие долговременной связи времевых рядах ПИИ и ВВП, что означает и наличие коинтеграции между данными. В долгосрочным плане ПИИ и ВВП Болгарии связаны и ето может быть основой для анализа причинности по Грэнджеру. Присутствие коинтеграции означает, что, вероятно, существует также значительное взаимное влияние между переменными, по крайней мере в одном направлении. Так как данные и ПИИ, и ВВП Болгарии являются нестационарными, а для анализа причинности по Грэнджеру необходимы стационарные данные, то чтобы применить тест и получить корректные результаты, использована техника Toda–Yamamoto [3]. Результаты анализа причинности по Грэнджеру показаны в таблице 1.

Таблица 1

Результаты теста Грэнджера на причинность

Нулевая гипотеза	Chi–статистика	Вероятность
ПИИ не влияют на ВВП.	0.3122	0.8555*
ВВП не влияет на ПИИ.	20.9674	0.0000**

** Если вероятность меньше 0.05, то нулевая гипотеза не подтверждается и ПИИ влияют на ВВП.*

*** Если вероятность меньше 0.05, то нулевая гипотеза не подтверждается и ВВП влияет на ПИИ.*

Результаты анализа причинности по Грэнджеру показывают влияние между переменными, по крайней мере в одном направлении. Так как вероятность на подтверждение нулевой гипотезы о ПИИ выше риска ошибки (0.05), то тест Грэнджера на причинность показывает, что ПИИ не влияют на ВВП в Болгарии. Однако тест показывает что ВВП оказывает влияние на ПИИ, так как вероятность подтверждение этой нулевой гипотезы (0.00) меньше риска ошибки (0.05). Тоесть если ВВП вырос, то вероятно прибыль инвесторов тоже увеличится, что и приводит к увеличения (приток) капиталов, что может быть проверено дополнительными тестами.

Список использованных источников

1. Веб–страница Национального Статистического Института. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nsi.bg/gdp. – Название с экрана.

2. Веб–страница Болгарского Народного Банка. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://bnb.bg/Statistics/fdi – Название с экрана.

3. Веб–страница техники Toda–Yamamoto. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://davegiles.blogspot.bg/2011/04/testing–for–granger–causality.html – Название с экрана.

Колтунік Артем
студент
Науковий керівник:, д. е. н., доцент Гуржій Н.М.
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя

ОБҐРУНТУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ЕФЕКТУ МЕТЕЛИКА» В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Концепція «Ефекту метелика» стала важливою у фінансовому світі, оскільки глобалізація продовжує посилюватися, а ринки капіталу об'єднуватися. Волатильність в одній маленькій області міжнародних ринків може швидко зростати і перетікати на інші ринки, тому і помилка в одному кутку міжнародних ринків може мати глобальні наслідки. Вдосконалення технологій і поширення Інтернету підвищили ступінь впливу міжнародних ринків стосовно один одного. Це призвело до збільшення випадків крайньої волатильності ринків.

«Ефект метелика» став добре відомий в поп–культурі, і ця концепція має явну приналежність до фінансів. Вона і теорія хаосу можуть частково обґрунтувати непередбачуваність ринків капіталу.

Вираз «Ефект метелика» було вперше введено під час наукової конференції в 1972 р. Науковець Едвард Лоренц робив доповідь про свою роботу, яка стосувалася моделей прогнозування погоди. Цей вислів передбачає, що змахи крилець метелика в Японії можуть створити маленьку зміну в атмосфері, яка в підсумку може привести до торнадо в Техасі [1].

Лоренц вивчав в Массачусетському технологічному інституті, як незначні відмінності в початкових значеннях ведуть до великих відмінностей в кінцевих значеннях моделі погоди. У 1961 році він ввів в модель погоди початкову умову як 0,506, замість точного числа 0,506127, що в результаті дало зовсім іншу і несподівану модель погоди. У 1963 році він написав дослідження на тему цієї концепції «Детерміністичний неперіодичний потік». Концепція ефекту метелика показує – як важко спрогнозувати динамічні системи, такі як погода і фінансові ринки. Вивчення ефекту метелика призвело до просування в теорії хаосу.

Ринки капіталу проходять через чергування періодів спокою і активності. Однак вони не завжди хаотичні, а зміна між спокоєм і активністю часто несподівана і непередбачувана. Деякі науковці вважають, що ці концепції теорії хаосу можуть бути використані для розуміння функціонування фінансових ринків.

Фінансова бульбашка – торгівля у великих обсягах за цінами, які значно розходяться зі справжньою ціною на товар. Іншими словами: торгівля продуктами або активами за завищеними цінами [2].

Ринки схильні до вирощування «бульбашок», які, в результаті, спускаються і спричиняють тяжкі наслідки. Фінансові «бульбашки» часто зростають через позитивний зворотній зв'язок. Коли інвестори заробляють гроші під час підйому на фінансових ринках, – інші спостерігачі думають, що вони прийняли розумне рішення. Результатом являються більша кількість покупок і зростання курсу акцій. Ланцюг з позитивним зворотнім зв’язком виводить курси акцій за межі будь–якого логічного або виправданого рівня. Ланцюг, врешті–решт, закінчується, і останні інвестори залишаються в найгіршому становищі.

Та ж концепція може пояснити волатильні «ведмежі» ринки. Вони можуть несподівано змінитися через зовнішні фактори, які змушують інвесторів звертати увагу тільки на погані новини. Початкові продажі ведуть до ще більших продажів, оскільки учасники ринку ліквідують свої позиції. Ланцюг негативного зворотного зв'язку має тенденцію до швидкого прискорення, який часто завершується наповненням ринку недооціненими акціями [3].

Відомий вчений Бенуа Мандельброт застосував свою роботу про фрактали в природі – до фінансових ринків. Він виявив, що приклади хаосу в природі, такі як форма берегових ліній або хмар, часто мають високу ступінь впорядкованості. Ці фрактальні форми можуть пояснити також і хаотичні системи, включаючи фінансові ринки. Мандельброт зауважив, що ціни активів можуть несподівано зрости – без очевидної на це причини.

Багато учасників ринку схильні не звертати уваги на екстремальні події, які займають менше 5% часу. Мандельброт стверджував, що ці «викиди» важливі і грають істотну роль в рухах фінансового ринку. Традиційна теорія портфеля має тенденцію недооцінювати, наскільки часто трапляються ці події високої волатильності. Незважаючи на те, що його фрактали не можуть передбачити руху цін, він стверджує, що вони можуть створити більш реалістичну картину ринкових ризиків [4].

Хоча технологія збільшила вплив ефекту метелика на світовий ринок, існує довга історія фінансових «бульбашок», яка стосується минулого «бульбашки» на ринку тюльпанів в Голландії в 17–му столітті. Тюльпани слугували символом статусу серед еліти суспільства. Ними торгували на біржах у великих і малих голландських містах. Люди продавали своє майно, щоб почати спекулювати на тюльпанах. Однак ціни почали падати, і пішли панічні продажі.

Існують і більш свіжі приклади «бульбашок». У жовтні 1987 року, в день, відомий як «чорний понеділок», промисловий індекс Доу–Джонса (DJIA) втратив близько 22% за один торговий день – це найбільше падіння в процентному відношенні, яке коли–небудь траплялося на ринку. Цьому падінню не було очевидної причини, хоча тижнем раніше, було кілька днів, коли DJIA уже зазнавав великих падінь, а також були міжнародні проблеми в Перській затоці. Згадуючи про це зараз, можна сказати, що частково в цій проблемі можна звинувачувати панічні продажі, а також, можливо, програмний трейдинг.

У 2015 році китайський фондовий ринок зіткнувся зі значною волатильністю, обрушившись більш ніж на 8% за один день. Подібно «чорному понеділку», тут не було жодної події або причини для падіння. Ця волатильність швидко поширилася на інші ринки, і індекси S & P500 і Nikkei втратили близько 4%.

Влада Китаю почала девальвацію китайської валюти. Однак головною причиною був, ймовірно, високий рівень маржі (суми, яка є забезпеченням біржової угоди), яку застосовували китайські роздрібні інвестори. Коли ціни почали падати, брокери почали вимагати від інвесторів підтримки маржі (тобто вимоги про додаткове забезпечення). Для виконання цих вимог інвестори були змушені швидко закривати свої позиції, що призвело до ланцюга негативного зворотного зв'язку з продажів. Протягом попередніх років уряд Китаю заохочував людей вкладати гроші в ринок.

Тому можна сказати, що з часом ринки будуть все більш взаємопов'язаними між собою в міру продовження вдосконалення технології, а ефект метелика буде залишатися рушійною силою на глобальних ринках.

Список використаних джерел

1. Smith, Vernon L.; Suchanek, Gerry L.; Williams, Arlington W. (1988). Bubbles, Crashes, and Endogenous Expectations in Experimental Spot Asset Markets. Econometrica 56. с. 1119–1151.

2. Матеріал з вікіпедії – економічна бульбашка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Економічна_бульбашка.

3. Хайек Ф. Индивидуализм и экономический порядок / Ф. Хайек. — М. : Изограф, 2000. — 256 с.

4. Гальчинський А. С. та ін. Основи економічних знань [Текст] : навч. посіб. / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. — 2–ге вид., перероб. і допов. — К. : Вища шк., 2003. — 543 с.

Комірна Дана
студентка
Київський національний торгово–економічний університет
м. Київ

ПОГЛЯДИ ВІТЧИЗНЯНИХ ВЧЕНИХ НА ЕКОНОМІЧНУ СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ПРИБУТОК»

У ринкових умовах одним із найважливіших показників, що характеризує ефективність усіх видів діяльності підприємства є прибуток.

Прибуток є найважливішою фінансовою категорією, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості.

Величина прибутку підприємства впливає на формування фінансових ресурсів підприємства, збільшення ринкової вартості підприємства, ефективність виробничої діяльності підприємства та економічний розвиток держави.

Прибуток підприємства можна назвати «синтетичним показником», оскільки він характеризує загальний ефект від господарсько–фінансової діяльності підприємства, обсяг якого формується під впливом зміни виручки від реалізації та собівартості виробництва продукції, ефективності використання ресурсів.

Серед великої кількості економічних теорій, теорію прибутку економісти характеризують як одну з найбільш складних. Тому проблема її обґрунтування належить до найважливіших проблем економіки та господарської практики.

Американський економіст Ф. Найт зазначає, що жоден економічний термін або поняття не використовується в такій величезній кількості значень, як «прибуток» [1, с.359].

На протязі декількох століть економістами досліджувалась сутність поняття «прибуток» та висловлювались різні інтерпретації цієї категорії.

Думки всіх авторів збігаються в тому, що прибуток є різницею, відхиленням, залишком. Дослідники одноголосно визначають прибуток як «дещо» вміщене у виручці від реалізації. Відмінність трактуваннях відслідковується при встановленні елементів цього «дещо».

Аналіз підходів вітчизняних науковців до трактування економічної сутності зазначеної дефініції дає змогу стверджувати про відсутність єдиного підходу: сучасники здебільшого розвивають теорії прибутку економістів XIX– початку XX ст., пристосовуючи їх до нових умов.

Бланк І.О. у своїх працях для визначення прибутку намагався об'єднати теорію ризику Ф.Найта, погляди А. Маршалла та концепцію продуктивності капіталу. За ним, «прибуток являє собою у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності», який є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності» [2, с.752].

Заслуговує на увагу думка Г. С. Савицької, яка розглядає прибуток як частину чистого доходу, створеного в процесі виробництва та реалізованого у сфері обігу, який безпосередньо одержують підприємства [3, с.668].

А. Т. Турило та О. А. Зінченко вважають прибуток основним джерелом інтенсивного та інноваційного розвитку підприємства, реконструкції виробництва, модернізації його матеріально–технічної бази, підвищення соціальних стандартів тощо [4, с.109].

Г. М. Тарасюк та Л. І. Шваб визначають прибуток як частину виручки, що залишається після відшкодування витрат на виробничу та комерційну діяльність підприємства [5, с.432].

Доволі своєрідно розуміють прибуток В. Г. Федоренко, О. М. Діденко, М. М. Руженський та О. Ф. Уткін. Прибуток, на їхню думку, є системою економічних відносин між підприємцями (роботодавцями–власниками засобів виробництва) і найманими працівниками у сфері виробництва, розподілу та привласнення створеної додаткової вартості, яка відособлюється у вигляді надлишку над витратами власного капіталу [6, с.487].

Заслуговує на увагу думка Н. Ю. Іванової, яка трактує прибуток як основний показник успішної діяльності підприємства. І підприємство, і держава зацікавлені у зростанні маси прибутку. Підприємство зацікавлене тому, що саме чистий прибуток є складовою грошового потоку, який повертається на підприємство. Саме за рахунок чистого прибутку може здійснюватися розширення виробництва і додаткове стимулювання працівників. Держава, зазначає Н. Ю. Іванова, зацікавлена тому, що зростають надходження до бюджету [7, с. 266].

Як економічний показник, що являє собою різницю між ціною реалізації та собівартістю продукції (товарів, послуг), між обсягом отриманої виручки та сумою витрат на виробництво і реалізацію продукції розглядає прибуток А. А. Мазаракі [8, с.800]. Він зазначає, що прибуток характеризує кінцевий результат діяльності підприємства. Його одержання є обов'язковою умовою розширення відтворення на підприємстві, забезпечення його самофінансування і зміцнення конкурентоспроможності на ринку.

Вцілому, повністю погодитись можна лише із тлумаченням певних аспектів досліджуваного поняття. А саме, що прибуток – це:

– перетворена форма додаткової вартості, яка сформована в процесі суспільного відтворення для задоволення різних інтересів підприємства та його власника;

– мірило фінансового здоров'я підприємства, яке характеризує рентабельність вкладення коштів у активи конкретного підприємства;

– різниця між ціною товару та витратами на його виробництво;

– фінансова категорія, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства;

– фінансове джерело, яке забезпечує розвиток підприємства на засадах самофінансування.

Список використаних джерел

1. Найт, Ф. Риск, неопределенность и прибыль [Текст] / Ф.Найт ; пер. с англ. М.Я. Каждана; Центр эволюц. экономики. – М.: Дело, 2003. – 359 с.

2. Бланк, И.А. Управление прибылью [Текст] / Игорь Александрович Бланк. – [2–е изд.]. – К.: Ника–Центр, Эльга, 2002. – 752 с.

3. Савицька, Г. В. Аналіз економічної діяльності підприємств [Текст] : навч. посіб. / Г. В. Савицька. – 3–тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 668 с.

4. Турило, А. М. Теоретико–методологічні підходи до визначення прибутку підприємства як фінансової категорії / А. М. Турило, О. А. Зінченко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 3. – С.109.

5. Тарасюк, Г. М. Планування діяльності підприємства [Текст] : навч. посіб. / Г. М. Тарасюк, Л.І. Шваб. – К. : Каравела, 2003. – 432 с.

6. Федоренко, В. Г. Політична економія [Текст] : підруч. / В. Г. Федоренко, О. М. Діденко, М.М. Руженський, О. Ф. Уткін ; за наук. ред. д. е. н., проф. В. Г. Федоренка. – К. : Алерта, 2008. – 487 с.

7. Іванова, Н. Ю. Економічна теорія управління фірмою [Текст] : навч. посіб. / Н. Ю. Іванова. – К. : ЦНЛ, 2010. – 266 с.

8. Мазаракі, А. А. Економіка торговельного підприємства [Текст] : підруч. / А. А. Мазаракі, Л.О. Лігоненко, Н. М. Ушакова ; за ред. Н. М. Ушакової. – К. : Хрещатик, 1999. – 800 с.

Конюхова Катерина
студентка
Науковий керівник: к.е.н., доцент Харченко Т.М.
Сумський національний аграрний університет
м. Суми

АГРОТУРИЗМ – СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ

В останні десятиріччя у світі все більшого визнання і прихильності набуває концепція багатофункціонального розвитку сільської місцевості та диверсифікації виробничої діяльності і послуг в агробізнесі. Її сутність полягає у необхідності забезпечення належних умов для розвитку села та сільського способу життя у декількох напрямах. При цьому особлива увага звертається на невиробничу діяльність, оскільки виключно аграрне виробництво не може забезпечити гармонійного довкілля та матеріальних благ сільським мешканцям. Важливим напрямом реалізації такої стратегії є розвиток сільського та аграрного туризму. Крім того, він забезпечує підвищення рівня зайнятості сільських жителів, зростання трудового потенціалу села, розбудову благоустрою сільських населених пунктів.

Актуальність проблеми розвитку агротуризму викликає значний інтерес до неї з боку зарубіжних і вітчизняних дослідників. Проблемі розвитку туризму як виду відпочинку та можливого напряму бізнесової діяльності присвячено праці таких учених, як: В. Герасименко, Л. Гринів, О. Гулич, М. Долішній, Л.Дудник, Ю. Зінько, В.Кардаш, А. Клімашевський, В. Кравців, Р. Крамченко, В. Липчук, О. Любімцева, Ю. Губені, В. Данильчук, Г. Черевко.

Сьогоднішній міський турист віддає перевагу активному відпочинку в місцях з екологічно чистим навколишнім середовищем, а також шукає можливостей культурного

збагачення, самоосвіти. Для задоволення таких потреб Україна має надзвичайно великі туристично–рекреаційні можливості. Майже п'ятнадцять відсотків території це курорти, зони відпочинку, гірські та приморські ландшафти, придніпровські зелені зони, де прекрасне здорове повітря, чисті ріки, гори, місцевості, де збережені національні традиції, фольклор, музеї, церкви та інші прекрасні архітектурні пам'ятки. Історично склалося, що більше 500 населених пунктів, які мають унікальну історико–культурну спадщину. Охороняється державою біля 30 національних і регіональних парків та садиб відомих діячів української культури. Визначними є лікувальні ресурси – більш ніж 400 джерел мінеральних вод та понад 100 родовищ цілющих грязей, велика кількість яких є унікальними не тільки для України, але й для Європи [1, с. 210].

В Україні сільський зелений туризм, екотуризм та аграрний туризм є одним із пріоритетних напрямів забезпечення комплексного розвитку сільських територій, диверсифікації аграрного виробництва. У своєму функціонуванні він орієнтується насамперед на регіони України, де існують відповідні рекреаційні ресурси та соціально–економічна потреба у цьому виді господарювання. Але на сьогодні, на жаль, цей напрям економіки сільськогосподарських підприємств, аграрної сфери, сільської місцевості розвинутий недостатньо.

Доцільно, дещо розтлумачити вищезазначені поняття. Агротуризм – це частина більш загального поняття сільський туризм, де сільське домогосподарство (агрооселя) виступає як база для туриста. Агротуризм має дещо спільне з екотуризмом, а саме відповідає критеріям екологічності. Проте агротуризм має іншу мету – він пропонує перебування в аграрному підприємстві (фермерському господарстві) й агрооселі і вивчення сільського способу життєдіяльності, або просто відпочинок у мальовничій місцевості, тоді як екотуризм зосереджений на активному вивченні природи і, найчастіше, активних подорожах.

Також варто акцентувати увагу на тому, що основними ризиками, які перешкоджають розвитку туристичних послуг особистих господарств, є те, що у Європі та світі немає образу України як цікавого для агротуризму краю; висока залежність туристичної сфери від погодних умов [2, с. 122]; більшість агроосель працюють без оформлення; недооцінка місцевою владою та населенням значення пам'яток історії та культури як туристичного ресурсу; недостатня кількість відпрацьованих туристичних маршрутів з презентабельними та культурними об'єктами; відсутність організаційних, психологічних і та інших навичок туристичного бізнесу у сільського населення; неузгодженість цін на агротуристичні послуги однакової якості; брак у брендах туристичних установ, якісних орієнтирів, категоризації як бази порівняння та ін.; відсутність початкового капіталу та пільгового механізму кредитування для потенційних підприємців у сфері аграрного туризму; високі податки і відсутність податкових пільг.

Таким чином, агротуризм активізує розвиток місцевої інфраструктури; сприяє збуту надлишків сільськогосподарської продукції, збільшуючи додаткові прибутки селян і відрахування в місцеві бюджети; активізує місцевий ринок праці, підвищує зайнятість, затримує молодь на селі, зменшуючи потребу в закордонному заробітчанстві; слугує охороні туристичних ресурсів, насамперед збереженню етнокультурної самобутності українців і усіх громад етнічних меншин нашої держави; створює можливості для

повноцінного змістовного відпочинку незаможної верстви людей; а також позитивно впливає на підвищення культурного рівня й екологічної свідомості мешканців села [3].

Список використаних джерел

1. Горьовий, В.П. Тимчук С.В. Менеджмент фермерських господарств [текст] : навч. посіб. / За ред. В.П.Горьового – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 366 с.
2. Петенко, І.В. Туризм як чинник розвитку депресивних регіонів України / І.В. Петенко, А.В. Петенко / Вісник ДІТБ, 2013. – №17. – С. 120–123.
3. Пінчук, Т.А. Основні форми та напрями надання послуг сільського туризму [Текст] / Т. А. Пінчук // Перспективи становлення конкурентоспроможної регіональної економіки. Матеріали VI Пленуму Спілки економістів України та міжнар. наук.–практ. конф. – К., 2007. – С. 288–291.

Королева Наталья
к.э.н.
Левченко Александр
к.э.н., доцент
Белгородский государственный технологический университет им. В.Г. Шухова
г. Белгород, Россия

ПРОБЛЕМЫ ТРУДОВОЙ ИНТЕГРАЦИИ БЛИЖНЕВОСТОЧНЫХ БЕЖЕНЦЕВ В СТРАНАХ ЕВРОПЫ

Современный миграционный кризис, охвативший Европу, не имеет прецедентов в истории со времен Второй Мировой Войны. В 2015 году в страны ЕС прибыло более 1,5 млн., в I кв. 2016 года – 150 тыс. беженцев [1]. Большая часть из них – граждане государств Ближнего Востока, прежде всего, Ирака и Сирии. В отличие от размещения внутренне перемещенных лиц, которые остались на конфликтных территориях, круг проблем, связанных с принятием беженцев в Европе, значительно шире. Наряду с необходимостью предоставления социальных пособий, жилья, продовольствия и медицинских услуг, арабские переселенцы нуждаются в основательной языковой и профессиональной подготовке или переподготовке для повышения шансов трудоустройства в высокоразвитых европейских странах. Образование 75% сирийских беженцев ограничивается школьным уровнем или неоконченным средним образованием. Знание европейских языков находится на еще более низком уровне, тогда как оно является одним из ключевых факторов трудоустройства (шансы найти работу у беженцев, владеющих немецким языком, на 9 (при условии высокого уровня владения – 15) процентных пунктов выше, чем у мигрантов без знания языка) [2].

Правительства европейских стран финансируют программы языковой подготовки с учетом потребностей переселенцев. В Швеции и Дании мигранты имеют возможность совмещать языковые курсы с работой на условиях неполной занятости в рамках

программ «step–in job» («вступительная работа») и «staircase model» (лестничная, или переходная модель) соответственно. В Норвегии разработаны трехуровневые языковые курсы для беженцев в зависимости от их уровня образования, опыта работы, профессионализма и лингвистической подготовки. Однако, изучение языка и, тем более, совмещение его с частичной занятостью, требует большой силы воли и способностей. Согласно информации газеты Die Welt, 70% беженцев прерывают профессиональные программы вследствие неспособности обучаться на немецком языке.

Следовательно, можно ожидать, что интеграция вынужденных мигрантов в европейское общество будет связана с большими временными и финансовыми затратами и значительными социально–экономическими и культурно–этическими трудностями как для местного населения и самих беженцев, так и для правительств принимающих стран. Например. Министерство финансов Германии приняло решение выделить 93,6 млн. евро из государственного бюджета на нужды переселенцев в течение следующих 5 лет, в том числе 25,7 млн. евро – на выплату пособий по безработице и финансовую помощь для аренды жилья, 5,7 и 4,6 млн. евро – на программы языковой и профессиональной подготовки соответственно [3]. Бюджет также включает средства на реализацию мероприятий по борьбе с причинами, по которым коренное население было вынуждено покинуть родину. Если принять во внимание объем финансирования прямых и непрямых социальных трансфертов, фактическую и прогнозируемую численность беженцев (1,1 млн. прибыло, 2015 году, 600 тыс. ожидается в 2016, 400 тыс. – в 2017 и 300 тыс. в каждом из трех последующих лет), то государственная помощь составит 6 евро 24 цента на человека в год. Такое низкое значение показателя, на наш взгляд, можно объяснить, во–первых, тем, что в Германии основная нагрузка по оказанию помощи беженцам возложена на бюджеты местных муниципалитетов, а, во–вторых, предположением, на котором основывались расчеты Министерства: 55% эмигрантов смогут трудоустроиться в течение пяти лет. Однако, по данным аудиторской компании Ernst&Young, каждый третий немецкий муниципалитет не имеет возможности финансировать даже собственные потребности и находится на грани банкротства [4]. Следовательно, можно ожидать усиления налогового бремени для местного населения и обострения социальной напряженности в стране.

Описанная ситуация является не исключением, а, скорее, правилом для большей части европейских государств, принимающих мощные потоки беженцев: Венгрия, Швеция, Франция, Австрия, Италия и др. Процесс трудовой интеграции переселенцев требует длительного времени. В Дании, Швеции и Великобритании 50% прибывших находят работу после 5–6 лет пребывания, а добиться 70–ти процентной занятости удается только по истечении 15 лет [5]. При этом сроки трудовой интеграции беженцев длительнее, а доходы – ниже, чем у других категорий мигрантов.

Препятствием для быстрого трудоустройства является не только недостаточная языковая и профессиональная подготовки, но и высокие административные барьеры. Согласно Директиве ЕС 2013/33, страны Евросоюза должны обеспечить доступ к рынку труда переселенцам не позднее, чем по истечении 9 месяцев после их регистрации в качестве лиц, ищущих международную защиту. В настоящее время период ожидания разрешения на работу с момента подачи заявления о предоставлении убежища

составляет от 3–х месяцев до года (в Германии, Австрии, Швейцарии, Финляндии – 3, Бельгии – 4, Италии, Нидерландах, Польше, Испании – 6, во Франции, Венгрии, Люксембурге, Словении – 9, в Великобритании и Чехии – 12 месяцев). Запрет работать в секторе самозанятости (в Швеции и Великобритании) и ограничения, допускающие трудоустройство в тех секторах, в которых внешняя рабочая сила не создает риски для собственных граждан (в Австрии беженцы имеют право заниматься только сезонными работами по сбору урожая, определенными видами самозанятости и помогать неприбыльным организациям), существенно ограничивают возможность интеграции переселенцев на рынке труда.

Таким образом, успех трудовой интеграции ближневосточных беженцев в странах Европы будет зависеть не только от личных качеств вынужденных переселенцев, но и от сокращения периода ожидания доступа к официальному трудоустройству, снижения административных барьеров и конъюнктуры рынка труда в конкретных городах и странах.

Список использованных источников

1. Communicable Disease Threats Report [Электронный ресурс] / European Center for Disease Prevention and Control – [17–23 April 2016]. URL: http://ecdc.europa.eu/en/publications/Publications/Communicable–disease–threats–report–23–apr–2016.pdf (Дата обращения: 17.05.2016).

2. Мохамед Аль Хассан. Трудовая миграция как ключевой фактор формирования и трансформации рынка труда стран Персидского Залива / Мохамед Аль Хассан // Вестник БГТУ им. В.Г. Шухова. – 2013. – №3. – С. 226–228.

3. Report: Germany to spend 94 billion euros on refugees in next five years [Электронный ресурс] / Deutsche Welle. – [14.05.2016]. URL: http://www.dw.com/en/report–germany–to–spend–94–billion–euros–on–refugees–in–next–five–years/a–19258420 (дата обращения: 17.05.2016).

4. Cities for citizens Ambitious and sustainable [Электронный ресурс] / Ernst & Young, P. 21. URL: https://www.eiseverywhere.com/file_uploads/59a2362e97b9c277d2287d554b2d5bd2_EY_–_Cities_for_Citizens.pdf (дата обращения: 17.05.2016).

5. Largest–ever European survey of immigrants gives big picture on long–term integration [Электронный ресурс] / European Commission. Home Affairs. – [22.02.2016]. URL: https://ec.europa.eu/migrant–integration/news/europe–largest–ever–european–survey–of–immigrants–gives–big–picture–on–long–term–integration (дата обращения: 17.05.2016).

Маказан Єлизавета
студентка
Науковий керівник: д. е. н., Гуржій Н.М.
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя

ДЕРЖАВНИЙ МАРКЕТИНГ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Інноваційна політика відіграє центральну роль практично у всіх розвинених країнах, і в тих країнах, де сприяння інновацій є одним з основних елементів планів і стратегій розвитку, а також ключовим фактором при вирішенні гострих соціальних проблем, таких як забруднення навколишнього середовища, проблеми у сфері охорони здоров'я, бідності і безробіття і так далі. Ретельно скоординована політика в галузі інновацій, заснована на чітких цілях та відповідної інституційної інфраструктури, служить незаперечним засобом досягнення успіху.

Наразі в Україні існують певні проблемні питання,наприклад, такі як перехід до інноваційної економіки. Адже це забезпечить вітчизняні підприємства можливістю створення власних технологій та продуктів на території України, не залучуючи іноземні інтелектуальні надбання. Підвищення конкурентоспроможності економіки країни можливо завдяки використанню технологічної модернізації промисловості, яка забезпечується шляхом розробок українських вчених, а також, звичайно, запозичення та обмін досвідом із іноземними підприємствами.

Вдосконалення методів підприємницької діяльності – це взаємозв'язок підприємництва з науковою діяльністю і роботою наукових установ, що є складним завданням, яке є нагальним для України [2]. У той час як значні ресурси часто спрямовуються на залучення іноземних багатонаціональних корпорацій та інвестицій, розробники інноваційної політики в країні повинні розглянути способи максимально ефективного використання позитивних вторинних ефектів в національній економіці.

Тому на сучасному етапі інноваційного розвитку України велика кількість вчених стверджує, що зростання можливе за допомогою регулюючої функції держави. Одним з дієвих інструментів підтримки державою інноваційної діяльності пропонується використовувати маркетинг. Маркетинг, як механізм державного регулювання дає можливість створити нову систему методів державного регулювання інноваційного розвитку, які зможуть сформувати сприятливе інноваційне середовище.

Аналіз думок фахівців щодо використання підходів маркетингу в державному управлінні дозволяє виділити три підходи в розумінні даного питання:

– державний маркетинг як концепція держави, яка є сервісною організацією і орієнтована на споживача;

– маркетинг держави, як ринковий підхід до сучасної адміністративної модернізації держави [4];

– державний маркетинг розглядається як реалізація підходів маркетингу до регулювання відносин між державою і населенням, державою і бізнесом на сучасному

науково–практичному рівні, тобто з використанням маркетингових досліджень і технологій та ін. [5].

Поняття «маркетинг» і «ринковий механізм» між собою нерозривно пов'язані. Ринок розглядається, зазвичай, як механізм, який об'єднує попит і пропозицію з метою забезпечення купівлі та продажу товарів у даний час та в певному місці [1]. Все це є сутністю маркетингу, тому в процесі застосування маркетингових технологій аналізуються і використовуються всі елементи ринкового механізму.

Конкурентоспроможність країни все більше визначається не тільки можливостями оновлювати асортимент продукції і послуг, але і умінням створювати для себе нові ринки. Тому мета інноваційної політики у контексті державного маркетингу – це вивчення й правильне використання факторів інноваційного розвитку, як чинників економічного зростання, які в свою чергу є частиною маркетингу і ринкового механізму. Фактори інноваційного розвитку не мають чітких меж – одні й ті ж умови та причини можуть характеризувати і попит, і пропозицію, і конкуренцію, і цінову політику (табл. 1).

На нашу думку, державний маркетинг — це використання технологій маркетингу у формуванні або вплив на певні сектори, сегменти і ніші економіки і державної діяльності, при цьому маркетинг використовується державою в якості механізму державного регулювання. Використання державного маркетингу, як одного із механізмів державного регулювання дозволило б державі не тільки вкладати кошти в інноваційну діяльність, надавати підтримку інноваційним підприємствам, але і отримувати прибуток від комерціалізації інновацій.

Таблиця 1

Фактори інноваційного розвитку [3]

Чинники інноваційного розвитку			
Чинники пропозиції	Чинники попиту	Чинники конкуренції	Чинники ціни
Кількість і якість трудових і природних ресурсів. Обсяг основного капіталу і виробництва. Технології і виробництво. Рівень розвитку підприємницьких здібностей в суспільстві. Ціна інновацій. Ціна ресурсів. Податки, кредити і субсидії. Цілі держави та підприємств. Очікування виробників. Кількість виробників.	Податковий тиск, податкові пільги. Ефективність кредитно–банківської системи. Зростання споживчих, інвестиційних та державних витрат. Розширення експортних поставок. Економічна і політична ситуація в країні. Правове забезпечення. Екологічна ситуації в країні. Ефективна діяльність інноваційних підприємств.	Конкуренти – суперництво на інноваційному ринку. Потенційні учасники ринку – загроза мінливості. Інновації–субститути – загроза інновацій – замінників. Покупці – купівельна спроможність. Постачальники – продуктивність розробників і постачальників інновацій.	Новизна, індивідуальність і цінність інновацій. Економічна і політична ситуація в країні. Рівень доходів покупців інноваційної продукції. Стратегія ціноутворення та просування інновацій. Витрати на виробництво і реалізацію інноваційної продукції. Державне регулювання цін. Інноваційний ризик.

Держава сьогодні не може на пряму брати на себе основні фінансові зобов'язання щодо розвитку інновацій і впливати на інноваційну діяльність країни, тому воно має створити такі умови, при яких, з одного боку, держава може бути активним учасником в інноваційному секторі нарівні з іншими, а з іншого боку – використовувати непрямі методи державного регулювання для створення сприятливої ситуації на ринку інноваційних технологій. В даному випадку, ми вважаємо, що державний маркетинг повинен в першу чергу виконувати наступні функції:

– формування структури і рівнів сегментації інноваційного ринку за рахунок визначення пріоритетних інноваційних напрямів;

– пошук та залучення учасників інноваційного процесу, формування мотивації та прагнення у гравців інноваційного ринку займатися розробкою і впровадженням інновації та отримувати прибуток від комерціалізації і трансферу інноваційних технологій;

– вплив на ринковий механізм, як на механізм примусу, який змушує гравців інноваційного ринку, що переслідують свою мету (прибуток), функціонувати в кінцевому рахунку на користь українського суспільства і держави.

Таким чином досягається соціальний ефект державного маркетингу, що полягає в соціальній спрямованості діяльності держави в процесі регулювання відносин на інноваційному ринку і надання їм соціально–економічної орієнтації.

На нашу думку, сьогодні, питання використання державного маркетингу в інноваційній діяльності підприємств України є особливо важливим. Державний маркетинг міг би підвищити обґрунтованість прийняття рішень у галузях управлінської, економічної, науково–виробничої, фінансової та правової діяльності в інноваційному секторі. Державний маркетинг дозволив би знайти засіб пом'якшення та усунення кризи в інноваційній сфері, забезпечуючи відповідність попиту та пропозиції.

Отже, маркетинг у сфері державного управління дозволив би:

– сформувати повноцінний інноваційний ринок зі всіма сегментами, нішами та учасниками, на основі якого можна було будувати НІС;

– регулювати розвиток ринкового механізму в інноваційній діяльності;

– регулювати маркетингові взаємовідносини між учасниками інноваційного ринку;

– покращити конкурентоспроможність українських підприємств через вплив на всі фактори інноваційного розвитку.

Список використаних джерел

1. Акімов Д. Основні типи соціального маркетингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cspr–cademygf.org/scientific_articles/marketing/article5/

2. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія / Л.Л. Антонюк, А. М. Поручик, В. С. Савчук. – К: КНЕУ, 2003. – 394 с.

3. Базилевич В. Д. Макроекономіка. Навчальний посібник. / В. Д. Базилевич, Л. А. Баластрик. – К: Атіка, 2002. – 368 с.

4. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. 11–е изд. / Ф. Котлер. – СПб.: Пітер, 2005. – 800 с.

5. Котлер Ф. Маркетинг для державних та суспільних організацій / Ф. Котлер, Н. Чи. – СПб.: Пітер, 2008 – 417 с.

6. Окландер М. А. Макромаркетинг: маркетинг в секторі загального державного управління // Маркетинг в Україні. – 2013. – №6. – С. 31–37.

Максимчук Леся
старший викладач
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ

АНАЛІЗ РИЗИКІВ, НЕБЕЗПЕК ТА ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ АПК УКРАЇНИ

Особлива значимість економічної безпеки суб'єктів АПК України серед усіх інших видів безпеки обумовлюється рядом факторів [3, с. 7] :

– по–перше, різноманітність інтересів суб'єктів ринку, їх прагнення до збільшення прибутків загострює конкурентну боротьбу, яка завжди знаходилася у площині економічної безпеки;

– по–друге, обмеженість фінансових ресурсів та джерел їх формування вимагає від суб'єктів господарювання застосування економічних інструментів забезпечення конкурентоздатності на основі якісного використання ресурсної бази;

– по–третє, нестабільна економічна та політична ситуація в державі обумовлює готовність суб'єктів господарювання поєднання у своїй діяльності принципів раціональності і доцільності ризику.

Зважаючи на досить поширене застосування понять «ризик», «небезпека», «загроза», існує необхідність правильного розуміння даних понять по відношенню до економічної безпеки підприємств агропромислового комплексу.

Ризик – імовірність наступу негативного результату (упущення вигоди, неотримання прибутку, матеріальних чи фінансових втрат тощо) [1, с. 20]. Агропромислове виробництво є одним із найбільш ризикованих видів підприємницької діяльності. Наприклад, природо–кліматична залежність, аграрні реформи та становлення ринкових взаємовідносин, зміна форм власності та форм господарювання значно збільшують ступінь невизначеності і, відповідно, є факторами ризику для аграрного бізнесу.

Небезпека – така діяльність, що здатна спричинити дестабілізацію системоутворюючих елементів, які самі по собі загрожують функціонуванню та розвитку об'єкта безпеки, як об'єктивно наявна, але не фатальна можливість завдання шкоди, майнового, морального чи фізичного збитку [1, с. 22]. Для агропромислового комплексу України важливе значення мають зокрема фактори природного і техногенного характеру, небезпека нестачі водних ресурсів, необхідних, зокрема, для зрошування сільськогосподарських земель, посилюється дефіцитом засобів на фінансування капітальних вкладень в облаштування систем для забезпечення сільськогосподарських земель водними ресурсами. Небезпека продовольчого дефіциту посилюється із скороченням випуску продукції сільського господарства.

Термін «загроза» можна інтерпретувати як небезпеку на стадіях переходу з можливості настання у дійсність [1, с. 23].

В умовах нестабільної економіки зовнішніми загрозами економічної безпеки агропромислових підприємств України можна вважати [4]:

– неефективна бюджетна та податкова політика, значний податковий тиск;

– залежність від сировинних ресурсів, паливно–мастильних матеріалів, висока вартість енергоносіїв,

– ріст процентних ставок за кредитами, значні труднощі в залученні підприємствами АПК позикових засобів і у використанні лізингових схем;

– втручання у діяльність агропромислових підприємств державних установ та інших організацій;

– застарілі виробничі технології, неувага з боку державних органів влади до технологічного розвитку АПК країни;

– недосконаліть фінансової, інноваційної та науково–технічної політики підтримки конкурентоспроможності сільгосппродукції;

– незадовільний стан матеріально–технічної частини підприємств (моральний, фізичний і функціональний знос технічних засобів і устаткування); недофінансування, недостатній рівень міжнародної інвестиційної активності в інноваційній діяльності галузі;

– витіснення штучними конкурентними ціновими перевагами зарубіжної продукції (за рахунок різних заходів державної підтримки) вітчизняної агропродукції з внутрішнього ринку;

– недобросовісна конкуренція у галузі;

– реформування відносин власності, відсутність ефективного власника приватизованого майна;

– загрозливий стан довкілля, забруднення навколишнього середовища, нераціональне використання відходів агропромислової виробничої діяльності;

– невирішені соціальні проблеми населення, плинність кадрів, відтік кадрів за кордон;

– динаміка зростання цін на продукти харчування, зниження купівельної спроможності населення;

– зростання криміналізації економіки, установлення контролю кримінальних структур над багатьма галузями економіки, в тому числі і АПК, рейдерська політика;

– зміни кліматичних умов на планеті, глобальне потепління, стихійні лиха тощо.

До основних загроз внутрішнього середовища агропромислових підприємств можна віднести наступні фактори [2]:

– зниження прибутковості, ділової активності, фінансової стійкості, платоспроможності агропромислових підприємств;

– невиконання або несвоєчасне виконання підприємством чинного податкового законодавства;

– невідповідність вимогам чинного трудового права внутрішнього розпорядку і посадових інструкцій на підприємстві;

– порушення технологій виробництва, недостатньо високий рівень технологічного потенціалу, прогресивності техгологій задіяних у агровиробництві;

– зниження фондовіддачі основних засобів, фондоозброєнності праці;

– низький рівень технологічного та технічного оснащення інформаційно–комунікаційних мереж;

– недостатній кваліфікаційний рівень працівників, відсутність системи навчання персоналу;

– неефективна система мотивації;

– відсутність єдиної корпоративної політики, нездоровий клімат в організації, внутрішні конфлікти тощо;

– упровадження небезпечних з точки зору екологічного впливу шкідливих технологій та речовин;

– шкідливі викиди відходів виробничого процесу в довкілля;

– недотримання екологічних параметрів агропромислової продукції;

– загрози життю, здоров'ю, матеріальному благополуччю керівників та співробітників підприємства;

– недостатня фізична безпека працівників, охорона майна, приміщень, комунікацій, фізичних осіб, низький рівень інженерно–технічного захисту тощо.

У зв'язку з наявністю численних ризиків, небезпек та загроз економічної безпеки підприємств агропромислового комплексу України виникає необхідність побудови ефективної системи управління економічною безпекою підприємств, що визначає перспективи подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Алькека, В.Г. Економічна безпека інноваційного підприємства [Текст] / В.Г. Алькема, Н.М. Літвін, О.С. Кириченко. – К. : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2015. – 320 с.

2. Вигівська Ю.І. Теоретико–метологічні засади інноваційної модернізації національної економіки [Текст] / Ю.І. Вигівська. – Університет економіки та права «КРОК», 2010.– 88 с.

3. Зубок М.І. Економічна безпека суб'єктів підприємництва [Текст] / М.І. Зубок , В.С. Рубцов, С.М. Яременко, В.Г. Гусаров. – К.: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2012. – 226 с.

4. Класифікація складових безпеки підприємства на основі аналізу загроз [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://business–inform.net/export_pdf/business–inform–2011–8_0–pages–96_99.pdf.

Мальцевич Наталья
к.э.н., доцент
Белорусский государственный экономический университет
г. Минск; Республика Беларусь
Мальцевич Валерий
к.э.н., доцент
Институт бизнеса и менеджмента технологий БГУ
г. Минск; Республика Беларусь

КОБРЕНДИНГОВАЯ ПРОГРАММА: ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Последние годы на белорусском рынке активно набирают популярность кобрендинговые карточные продукты, которые, с одной стороны, представляют собой обычную банковскую платежную карту, с другой – дисконтную карточку, которая обеспечивает держателю получение скидок и других бонусов в тех или иных предприятиях торговли и сервиса.

Кобрендинг – совместная программа, осуществляемая эмитентом банковских карт, платежной системой и небанковской коммерческой структурой. Он подразумевает существование определенных финансовых взаимоотношений между участниками. На карточке, выпускаемой в рамках проекта, размещаются логотипы банка–эмитента, платежной системы и организации, участвующей в проекте и предоставляющей дополнительный спектр услуг. В большинстве случаев, создавая кобрендинговый продукт, и банк, и его партнеры нацелены на обмен информацией и расширение своей клиентской базы.

В банковской сфере Беларуси кобрендинг появился в начале 2011г. Первым банком в сегменте кобрендинговых карт был ОАО МТБанк, который запустил свою карту «Одна на все» вместе с сетью салонов «Связной». Пластик такого типа сочетал в себе, как правило, сберегательную, кредитную и бонусную составляющую. Спустя 2 года практически каждый второй банк Беларуси мог похвастаться наличием хотя бы одной кобрендинговой карты, а у упомянутого ОАО МТБанка счет шел на десятки.

На данный момент, кобрендинговые карты предлагают следующие белорусские банки:

1. ОАО «Белгазпромбанк» совместно с сетью АЗС «Газпромнефть» создали карту Visa Bonus «Разам з намі».
2. ОАО «Белинвестбанк» совместно с Мобильным оператором «life:)» выпустили карту «life:) Бонус» на базе БЕЛКАРТ–ПРЕМИУМ–Maestro.
3. ОАО «БПС–Сбербанк» совместно с «Белавиа» выпускают карту Visa «Белавиа».
4. ОАО «Технобанк» совместно с международной системой расчётов WebMoney Tranfer создали карту Visa Electron WebMoney.
5. ОАО «МТБанк» совместно с лабораторией «Синэво» выпускают карту Visa МТБанк–Синэво.

Таким образом, кобрэндинг – это совместное функционирование и продвижение двух торговых марок одного или разных производителей для увеличения прибыли или популяризации. Например, пластиковая карта какого–либо банка, производящего процессинг кредитных карт, позволяющая накапливать бонусы при покупке авиабилетов, а при достижении определённого количества очков – дающая право оформления премиальных авиабилетов.

Однако, несмотря на явную выгоду данного предложения, существуют определенные причины, которые сдерживают развитие кобрендинга, к которым можно отнести:

– обязательный выпуск карт, оснащенных чипом, для всех банков. Чиповая технология далеко не дешёвая, значит, стоимость и обслуживание карт с чипом будет ощутимо бить по карману, но преимуществом этой карты является безопасность от мошенничества, так как такую технологию сложно взломать;

– партнерство одного банка и одного бренда. Выходит так, что получить карту не сложно, но скидка этой карты будет доступна только для одной организации. Достаточно неудобно носить с собой по 15 карточек, пытаясь сэкономить или получить бонусы в торговых точках, которыми вы пользуетесь наиболее часто;

– низкая конкурентоспособность и невысокая квалификация менеджмента;

– практически отсутствуют крупные ритейловые сети, а те же, кто есть, не всегда хотят сотрудничать.

Для того, чтобы проект осуществить, нужно провести тщательную работу на рынке определенного бренда: изучить этот рынок, придумать идею проекта, найти надёжного партнера–единомышленника, разработать общую стратегию, результатом этой работы станет успешный и эффективный продукт. Но это только стадия исследования, то, что будет на практике, может оказаться совершенно другим. Не всегда ожидания совпадают с реальными результатами. Запустить этот проект нелегко, а вот удержать его на данном рынке еще тяжелее. Тут уже нужны другие меры по поддержанию проекта: поиск новых партнеров, новые исследования, рекламные кампании для существующих и потенциальных клиентов.

Однако, с определенной долей уверенности можно сказать, что пластиковая карта, которая поддерживает какую–либо программу поощрения клиентов, является более выгодным платежным средством, чем карты, не имеющие никаких бонусов. Любая кобрэндовая программа, позволяющая накопить баллы для получения подарка от кофейной кружки вплоть до автомобиля, сильно влияет на действия клиента участника программы. Это очень мощный стимулятор к более частому использованию своей карты и трате большего количества денег на покупки посредством электронного платежа или интернет–платежа.

Список використаних джерел

1. Специальные предложения для держателей карточек MasterCard и Maestro / Белагропромбанк [Электронный ресурс]. – 2015 – Режим доступа: http://www.belapb.by/rus/natural/promoactions/ – Дата доступа: 12.03.2015

2. Банки отказываются от кобрендинговых карт в целях экономии на чипе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://viberi.by/news/2015/07/17/. – Дата доступа: 01.03.2016.

3. Кобрендинг как один из видов программ лояльности [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.skarbnik.by/articles/ – Дата доступа : 04.03.2016.

Mandych Olexandra
Ph.D., Associate Professor
Naumenko Inna
Ph.D., Assistant
Petro Vasilenko Kharkiv National Technical University of Agriculture
Kharkiv

DEVELOPMENT STRATEGY COMPETITIVE DOMESTIC AGRICULTURAL ENTERPRISES

Historical experience of the development of civilization shows that market relations promote the advance of a robust economic system designed to improve efficiency and capable of self–regulation [2, p.161].

World practice shows that the marketing in the conditions of the development of a market economy is one of the defining elements of any entity involved in commercial activities. Agrarian marketing has specific features of its own; it differs greatly from similar systems in other branches, and is characterized first of all and particularly by the specificity of agricultural production and the specific properties of agrarian products as a whole [3].

It should be noted that today marketing activities are not sufficiently made use of by agrarian companies.

Therefore, task number one is to identify the peculiarities of the management of marketing activities in which agrarian companies are involved. One more important problem deals with the identification of a development strategy that would allow us to find the most advantageous approach to the management of marketing activities both from industrial and commercial standpoints.

Contemporary economic literature describes different marketing approaches to the management of marketing activities; however, a properly well–reasoned choice of one of these approaches applicable to the conditions of the agrarian production in Ukraine has not been made so far.

Therefore, the purpose of this research is to make a thorough analysis of available marketing approaches to the management of marketing activities and to choose the optimal marketing approach applicable to agrarian market conditions.

Foreign and domestic economic literature sources share very often different and rather interesting opinions on marketing approaches to the management of the activities of different entities in the market. However, when analyzing the Ukrainian agrarian market it is rather

important to focus attention particularly on the works of local economists that give consideration to marketing approaches from different points of view.

One of the main approaches to the management of activities is the marketing approach that is actually the philosophy of the contemporary management of companies aimed at the assessment of supply and demand for specific goods, the procurement of appropriate resources for the production to meet public demand and state–of–the– art product delivery to the consumer to earn the maximum profit [3, p.311]. Economic books place emphasis on three different approaches to the management of marketing activities of the companies, in particular the planning–based approach, the network approach and the approach targeted at the action.

The planning–based approach is considered to be the most popular. It includes two basic stages, in particular doing marketing research and formulating marketing plans that can be fulfilled sequentially or in parallel using formalized and complicated methods or different analytical tools [1, p.107]. The common goal of the planning–based approach is to find a balance between the internal environment and the external environment of the company; the latter is very often unfavorable to it. If the intra–company environment is stable, then such marketing planning is not necessary. On the other hand, if the environment is extremely unfavorable, marketing planning is impossible. Therefore, using this approach marketing planning can be possible provided the following conditions are met and provided it is based on such assumptions:

– marketing research is done according to the rules that regulate the quality of the research done;

– formal marketing planning puts the success of the company in direct dependence on the planning, however the existence of this relationship is rather doubtful, because the statement that the assertion that the planning will result in success is not obvious;

– it is more complicated to do planning work for small–size companies or small and average businesses, because these are more oriented at action rather than at planning, their employees are less responsible and pay little attention to marketing problems (and in many cases they fail to admit the need for marketing in the practical activity of agrarian companies);

– with time, marketing plans and the strategies that were formulated previously become formalized.

According to the network approach, the market represents an aggregate of specific independent entities that establish long–term relations with consumers during their interaction [2, p.163]. Common features of the network approach and the planning–based approach are that these are based on specific assumptions, in particular the establishment and the development of long–term relations; the short–term relations in the form of individual transactions in the market are not the matter at issue. Long–term relations between the commodity producers, resellers and consumers are based on mutual trust, which allows for the reduction of transaction costs and it also allows us to lay down the foundation for the joint use of resources. When the network approach is used, the marketing strategy and the activity management are not considered to be the result of planning; these result from the interaction that occurs due to long–term relations.

As to the approach targeted at the action, planning here plays an insignificant role. In this case the company is supposed to have a high capacity for action that should be provided by strategic management with the following features:

– regular monitoring of the internal environment and the external environment;

– developing the individual scenarios of the events for the nearest future;

– creating efficient financial and managerial potentials;

– regular formulation of the efficient situation–related strategy;

– providing opportunities for the realization of the quick–response and the ability to act [4].

As regards the peculiarities of marketing strategies and the management of marketing activities at agrarian companies, it should be noted that at different levels of market operators different approaches to the organization of their marketing activities prevail on the given market.

From our point of view, the network approach works at the level of the producing operators of agrarian products as the primary participants of market relations, which is conditioned by a considerable discreteness of their number. At the level of reselling operators that specialize in commercial and purchasing activities, the main approach to the management of their marketing activities is considered to be the planning–based approach. Trading companies prefer to vary between the approach stressing action and the planning–based approach.

The approaches to the management of marketing activities are different, but these are interrelated with each other. It should also be noted that the system of the management of marketing activities for agrarian companies includes three subsystems. The first subsystem provides functional support for the management of marketing activities, and serves as a link between two other subsystems that provide the marketing research of the market environment and the marketing activities of the company.

References

1. Horkavyy V.K. Using statistical methods in marketing research / V.K. Horkavyy, O.V. Ivaschenko // Economy AIC. – 2008. – № 7 (165). – P. 105–111.

2. Ivashchenko O.V. The economic essence of the category of «market» / O.V. Ivaschenko // Bulletin KhAI. The series «Economics and Natural Resources.» Issue 5 – H: KhAI, 2007. – P. 161–165.

3. F. Kotler Principles of Marketing: [per.s Eng.] / F. Kotler. – M.: «Business Book», «IMA–Cros. Plus «, 1995. – 702 p.

4. McConnell K.R. Economics: Principles, Problems and Policies / K.R. McConnell, S.L. Bru // Trans. from English. – K .: Hagar Demos, 1993. – 785 p.

Матіщак Юлія
аспірантка
Науковий керівник: к.е.н., доц. Семенова В.Г.
Одеський національний економічний університет
м. Одеса

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНІ

Молокопереробний сектор відіграє важливу роль в економіці держави та забезпеченні населення продуктами харчування першої необхідності. В Україні молокопереробна галузь має високий потенціал, який, на нашу думку, недостатньо використовується. В умовах зменшення обсягів якісної сировини, зниження рівня споживання, низької купівельної спроможності населення молокопереробні підприємства змушені працювати на межі рентабельності, виробляючи низькоприбуткову продукцію.

Розробка ефективних стратегій розвитку молокопереробних підприємств ускладнюється обмеженістю власних фінансових ресурсів, невизначеністю законодавства та інших факторів, а також відсутністю відкритої інформації про тенденції ринку молочної продукції. Тому забезпечення подальшого ефективного розвитку та підвищення результативності діяльності молокопереробних підприємств залишається актуальним питанням на сучасному етапі [1].

У відповідності із даними Державного комітету статистики, в Україні виробництво молока за період незалежності скоротилось більш ніж у 2,2 рази і у 2014 р. становило лише 11132,8 тис. т, у 1990 р. цей показник становив 24508,3 тис. т. Одна із причин цього криється у зменшенні кількості великої рогатої худоби. За підсумками даних вибіркового обстеження діяльності домогосподарств сільської місцевості, що проводилося Державною службою статистики в 2014 р., корів утримували майже в кожному третьому селянському господарстві. При цьому з усієї кількості домогосподарств, у 18,7 % з них мали в середньому 1 корову, у 5,4 % — 2, в 1,3 % — 3 і лише в 0,4 % — 4 та більше корів, тоді як у 74,2 % їх взагалі не утримували [2].

Друга проблема, що перешкоджає ефективному розвитку молочного сектору – це низька продуктивність корів. Адже порівнюючи середньорічний удій молока в Україні з продуктивністю корів у розвинених країнах, можна побачити, що вітчизняна молочна промисловість значно відстає у розвитку.

Український ринок молока можна охарактеризувати як висококонкурентний ринок, про що свідчать дані рис.1. Найбільшими гравцями за долею ринку за період січень–червень 2015 року виступають група компаній «Терра Фуд», ПАТ «Вінницький завод «Рошен», група компаній «Молочний альянс» та компанія «Данон Україна».

Проте, слід відмітити, що протягом останніх років виробництво молокопродукції зменшується і споживчий ринок все більше наповнюється імпортною продукцією, що змушує вітчизняних виробників шукати нові шляхи посилення своїх конкурентних позицій.

Так, у 2014 році у порівнянні із 2007 роком імпорт молочної продукції збільшився майже у двічі, експорт скоротився на 7,6%.

Рис. 1. **Доля основних виробників молочної продукції за січень–червень** 2015 **р**. **за даними національного агропорталу** Latifundist.com **з аналітиками** AR–group [3]

У зв'язку з цим вітчизняним молокопереробним підприємствам необхідно створювати умови для постійного розвитку для того, щоб витримати конкуренцію з імпортними виробниками та шукати шляхи виходу на європейський ринок.

Збільшення поголів'я високопродуктивної рогатої худоби, удосконалення стандартів якості сировини, розробка інноваційних продуктів, значна підтримка з боку держави – всі ці питання відносяться до найбільш важливих пунктів програм стратегічного розвитку молокопереробних компаній. З метою підвищення якості молока та зменшення його собівартості використовувати інтенсивні методи заготівлі кормів. Для підвищення якості сировини впроваджувати передові методу забору молока, його первинної обробки та транспортування до пункту прийому. Реалізація цих дій дасть змогу ефективно розвиватись вітчизняним молокопереробним підприємствам та зміцнить їх конкурентні позиції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках.

Список використаних джерел

1. Харченко, С. В. Передумови та економічні аспекти розвитку молокопереробних підприємств України [текст] / Харченко С. В. // Ефективна економіка. – № 5 (2011). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=573

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

3. Національний агропортал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://latifundist.com/rating/top–20–pererabotchikov–molochnoj–produktsii

Мацьків Володимир
пошукувач
Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника
м. Івано–Франківськ

ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Структура фінансового механізму досить складна. У неї входять елементи і відповідні різноманітні фінансові відносини. Саме множинність фінансових взаємозв'язків зумовлює застосування великої кількості видів, форм і методів їх організації (елементів фінансового механізму). Фінансово–кредитний механізм – найбільш істотна ланка економічного механізму, мета якого – вивести з кризи аграрний сектор економіки. Один з основних недоліків, за період реформування – деградація всіх видів ресурсів, так чи інакше використовуються в сільському господарстві. І це не тільки погіршення стану сільськогосподарських угідь, зниження рівня родючості в результаті нераціонального використання земельних ресурсів, але і хронічна неплатоспроможність аграрних формувань, і як наслідок – дефіцит основного і оборотного капіталу.

Кожна сфера і кожне окрема ланка фінансового механізму є складовою частиною єдиного цілого. Разом з тим сфери і ланки функціонують відносно самостійно. Ця обставина викликає необхідність постійного узгодження складових фінансового механізму. Внутрішня ув'язка його складових (структурних і функціональних) ланок є важливою умовою його дієвості. Одним з найважливіших питань формування та розвитку системи земельно–іпотечного кредитування є формування фінансових ресурсів. Під фінансовими ресурсами розуміють всі грошові джерела коштів, що акумулюються підприємством [1, с. 155], тобто фінансові ресурси підприємств – це грошові кошти і надходження, що знаходяться в розпорядженні господарюючих суб'єктів і призначені для забезпечення їх господарської діяльності та виконання зобов'язань перед фінансово–кредитною системою [2, с. 14].

Інші вчені розуміють під фінансовими ресурсами всі джерела грошових коштів, що акумулюються підприємством для формування необхідних йому активів з метою здійснення всіх видів діяльності, як за рахунок власних доходів, накопичень і капіталу, так і за рахунок різного виду надходжень [3, с. 420].

Отже, під фінансовими ресурсами слід розуміти сукупність грошових коштів, акумульованих з різних джерел, котрі знаходяться в розпорядженні підприємства. Це можуть бути власні і прирівняні до них кошти (амортизаційні відрахування, прибуток, стійкі пасиви). При нестачі власних коштів підприємство може вишукувати ресурси на фінансовому ринку (кредити банків, лізинг, кредиторська заборгованість). Фінансові ресурси можуть залучатися в порядку перерозподілу фінансових потоків (бюджетні асигнування, страхові відшкодування за настали ризикам) [4, с. 155].

Поняття фінансові ресурси взаємопов'язане з такою фінансовою категорією, як «фінансування». Фінансування – це сукупність форм, видів, методів і засобів покриття витрат підприємства. Фінансувати – означає збирати кошти для забезпечення всіх видів

діяльності підприємства. На рівні підприємства фінансування починається з об'єднання всіх коштів і рахунків, що знаходяться в його розпорядженні, наданих його власниками. У загальному вигляді джерела фінансування можуть бути розподілені по двох великих групах: самофінансування, яке зумовлене фінансовими можливостями самого підприємства, і зовнішнє, здійснюване на основі повернення і неповернення фінансових коштів, отриманих підприємством від сторонніх осіб і установ.

У загальному вигляді фінансові ресурси підприємства, що спрямовуються на оновлення матеріально–технічної бази, – це власні джерела, головним з яких виступає прибуток. Тому для забезпечення відносної фінансової самостійності в питанні оновлення зношених фондів повинні виконуватися наступні аспекти:

– якою б не була ринкова ціна на сільськогосподарську продукцію, вона повинна бути реалізована за тією ціною, яка не тільки покриє поточні витрати, а й забезпечить прибуток, котрий буде достатнім для реінвестування;

– податкове навантаження не повинне бути обтяжливим і не «поглине» всю решту прибуток.

Отже, під фінансовим забезпеченням ми пропонуємо розуміти елемент системи фінансового управління, спрямований на перетворення фінансових ресурсів у капітал у грошовій формі за допомогою залучення грошових коштів та їх використання на певні цілі діяльності, основою якого є такий фінансовий метод як фінансування, а регулятором функціонування – елементи фінансового механізму; а під фінансовим забезпеченням матеріально–технічної бази – елемент системи фінансового менеджменту, спрямований на перетворення фінансових ресурсів у капітал у грошовій формі через залучення грошових коштів та їх використання з метою формування і зміцнення матеріально–технічної бази.

Список використаних джерел

1. Теория финансов [Текст] : учеб. пособие / Под ред. Н.Е. Заяц, М.К. Фисенко. – Изд. 2–е, стереотип. – Мн.: БГЭУ, 2006. – 541 с.

2. Финансы предприятий: Учеб. пособие / Н.Е. Заяц, Т.И. Василевская. – Мн.: Выш. шк., 2005. – 324 с.

3. Финансы [Текст] : учеб. / Под ред. М.В. Романовского и др. – М.: Перспектива; Юрайт, 2012. – 520 с.

4. Словарь современной экономической теории Макмиллана. – М.: ИНФРА–М, 1997. – 607 с.

Микитюк Олексій
аспірант
Науковий керівник: д.е.н, професор Грушко В.І.
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ

ВПЛИВ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ НА ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Розвиток конкурентоспроможності підприємництва в Україні є необхідною умовою ринкової трансформації економіки, ефективної реструктуризації суб'єктів господарювання, створення надійного фундаменту демократичного суспільства.

Світовий досвід трансформаційних перетворення, глобалізації в економіці наочно продемонстрував, що в умовах європейської інтеграції в системі господарювання України, активно застосовується упровадження та залучення додаткових фінансових ресурсів для поліпшення інвестиційної діяльності їх учасників. З огляду на це актуальним засобом залучення інвестиційних ресурсів може в стати лізинг.

Ефективне функціонування суб'єктів господарювання при здійсненні лізингових операцій, в умовах динамічного ринкового середовища потребує надійної системи економічної безпеки.

Нерозуміння місця економічної безпеки для багатьох суб'єктів господарювання, як зазначає проф. О. В. Ареф'єва, призвело до того, що наявні ресурси та резерви не використовувались повною мірою [1, с. 49]. Це може спричинити обмеження інформації, якою керується топ–менеджент, про фінансовий та господарський стан суб'єкта господарювання, про його конкурентоспроможність на ринку та перспективи успішного розвитку. За цієї ж причини часто рішення щодо технологічної та фінансової адаптації суб'єкта господарювання до нового ринкового середовища виявляються випадковими і необґрунтованими.

Без системи управління економічною безпекою суб'єкта господарювання не можна оцінити перспективи його зростання, розробити тактику і стратегію його розвитку. Економічну безпеку суб'єктів господарювання доцільно розглядати з двох позицій [1, с. 50].

По–перше, з позиції власної безпеки щодо збереження цілісності суб'єкта господарювання як системи. Це потребує визначення оптимальної структури органів управління, чіткого розподілу їх функцій на всіх рівнях, застосування найбільш доцільних методів управління.

По–друге, суб'єкт господарювання повинен враховувати, що він може створювати небезпеку іншим суб'єктам: державі, фірмам, особам. Інакше кажучи, суб'єкт господарювання повинен турбуватися не тільки про безпеку для себе, а й для інших.

Отже, управляти економічною безпекою суб'єктів господарювання при здійсненні лізингових операцій – це, передусім, усувати або пом'якшувати організаційні, соціальні, правові, технічні та інші суперечності, які виникають у ході діяльності. Управляти

економічною безпекою – це означає формувати такий загальний стан підприємства, який дозволяє здійснювати власну політику господарювання і функціонування [4, с. 337].

Для створення надійної системи безпеки суб'єктів господарювання при здійсненні лізингових операцій необхідно об'єктивно оцінити вплив навколишнього середовища на його господарську діяльність. Від результатів цієї роботи залежить ефективність гарантування безпеки бізнесу. Навколишнє мікро– і макросередовище може бути сприятливим або створювати небезпеку, загрозу для суб'єктів господарювання [3].

Однією з основних причин низької інноваційної активності українських підприємств виступає погіршення їх матеріально–технологічного стану та нестача фінансових ресурсів для забезпечення інноваційної діяльності. Усе це нерозривно пов'язано з небезпечним падінням обсягів реальних вкладень інвестиційних ресурсів у інноваційні проекти. Основним джерелом фінансування інновацій у промисловості виступають власні кошти промислових підприємств. Разом з тим дослідження інноваційної діяльності вітчизняних підприємств у період економічної кризи показало, що фактично всі підприємства відчувають вагому нестачу власних коштів – основного джерела інноваційного розвитку – для забезпечення навіть поточної господарської діяльності, а загальний рівень інноваційної активності має тенденцію до стрімкого зниження. Крім того, використання лише внутрішніх джерел, навіть в умовах стабільності економіки, знижує ефективність власних коштів підприємств. Виходячи з цього, лізинг повинен стати особливо важливим елементом в інвестиційному механізмі інноваційного розвитку вітчизняних підприємств. Цим підтверджується обґрунтована необхідність лізингу як актуальної форми інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, яка дозволяє вирішувати існуючі проблеми у промисловому комплексі, що пов'язані з недосконалістю складу промисловості, низьким рівнем інноваційної активності, зношеністю основних виробничих фондів та консервативним технологічним укладом [2, с. 110].

При цьому варто говорити не тільки про активне використання лізингової технології на сучасному етапі розвитку економічних відносин, а передусім про глибоке науково–методичне забезпечення економічної безпеки лізингових відносин в інвестиційно–інноваційному механізмі.

З огляду на найбільш суттєві проблем, що стримують розвиток лізингу в Україні, основними напрямами у сфері розвитку фінансового лізингу, на мою думку, повинні стати:

– удосконалення цивільного та фінансового законодавства щодо лізингу, інтеграція національного лізингового законодавства у міжнародне;

– розвиток інфраструктури лізингу та активізація її використання учасниками ринку;

– створення умов для запровадження механізму рефінансування портфелів лізингових угод;

– організація підготовки в навчальних закладах спеціалістів з питань лізингу;

– розширення можливостей використання бюджетними установами галузей соціальної інфраструктури (медицина, комунальне господарство, освіта та наука) інвестиційного механізму лізингу для оновлення основних засобів [5];

– створення умов для зростання фінансової стійкості лізингодавців, збільшення їх капіталізації, впровадження лізинговими компаніями сучасних систем управління ризиками.

Державна політика щодо ринку лізингових послуг має бути спрямована на те, щоб фінансовий лізинг став важливим інструментом технічного переоснащення підприємств, розвитку сільського господарства, житлово–комунального господарства, а також малого та середнього бізнесу.

Зарубіжний і вітчизняний досвід свідчать про те, що забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання при здійсненні лізингових операцій – процес, який вимагає:

– постійного прогнозування можливих загроз;

– обґрунтовування і реалізації найраціональніших форм, методів, способів і шляхів створення, вдосконалення і розвитку системи економічної безпеки;

– безперервного контролю і управління нею;

– належного рівня підготовки співробітників організації по дотриманню ними всіх встановлених правил, направлених на забезпечення безпеки.

Найбільший ефект досягається тоді, коли всі засоби, методи і заходи, які використовуються, об'єднуються в єдиний цілісний механізм – систему економічної безпеки суб'єктів господарювання, яка в змозі захистити свої структурні підрозділи, співробітників, зберегти і ефективно використовувати фінансові, матеріальні і інформаційні ресурси.

Список використаних джерел

1. Ареф`єва, О.В. Наукові основи формування економічної безпеки підприємств [Текст] / О.В. Ареф`єва // Недержавна система безпеки підприємства як суб'єкт національної безпеки України. – К.: Вид–во Європ. ін–ту, 2001. – 480 с.

2. Економіка підприємства [Текст] : підручник / [Посилкіна О.В., Сагайдак Р.В., Козирєва О.В., Латін П.Д.]; за ред. О.В. Посилкіної. – Х.: Вид–во НФаУ: Золоті сторінки, 2006. – 488 с.

3. Економічна безпека підприємств [Текст] : підручник / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко та ін. – К.: Алерта, 2011. – 704 с.

4. Кириченко, О.А. Управління фінансово–економічною безпекою [Текст] / О.А. Кириченко, С.М. Лаптєв, П.Я. Пригунов, О.І. Захаров, В.Г. Алькема; [за ред., к. юр. н., д. іст. н., проф. В.С. Сідака] // Навчальний посібник – К.: Дорадо–Друк, 2010. – 480 с.

5. Минаев, Г. А. Безопасность организации [Текст] : учеб. пособие / Минаев Г. А. – М. : Логос, 2008. – 368 с.

Мікуліна Марина
к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет
м. Суми

ФІНАНСОВІ ІНТЕРЕСИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ФОРМУВАНЬ

Стан фінансової безпеки сільськогосподарських формувань в першу чергу визначається пріоритетними фінансовими інтересами, які потребують захисту. Характеристика фінансових інтересів сільськогосподарських формувань може бути представлена наступним чином.

1. Фінансові інтереси сільськогосподарських формувань являють собою складову частину їх економічних інтересів, що проявляються в сфері їх фінансових відносин. Предметна сутність фінансових інтересів безпосередньо пов'язана з економічною сферою їх прояву. Відповідно фінансові інтереси є однією з форм економічних інтересів сільськогосподарських формувань. В системі економічних інтересів вони є домінуючими, так як їх реалізація забезпечує успішне функціонування формувань та реалізацію інших економічних інтересів. Як частка економічних інтересів формувань фінансові інтереси взаємодіють з іншими направлення його економічної діяльності, так як ні один з видів економічних інтересів не бути реалізований окремо від інших.

2. Фінансові інтереси є формою прояву об'єктивних потреб сільськогосподарських формувань в сфері їх фінансової діяльності. Сутністю даних інтересів є об'єктивні потреби сільськогосподарських формувань, що потребують задоволення в процесі їх фінансової діяльності. Об'єктивність таких потреб полягає в тому, що вони базуються на дії об'єктивних економічних законів, що проявляються на мікрорівні, тобто на рівні окремих господарюючих суб'єктів. В той же час інтеграцію і відображення цих об'єктивних потреб завжди здійснюють конкретні суб'єкти господарювання. Це дозволяє стверджувати, що фінансові інтереси формувань, відображаючи об'єктивні потреби, носять об'єктивний характер, в той же час як процес формування цих інтересів носить суб'єктивний характер.

3. Фінансові інтереси сільськогосподарських формувань формуються суб'єктами, що здійснюють фінансовий контроль над ними. Фінансовий контроль над сільськогосподарськими формуваннями відображає форму економічної влади окремого суб'єкта (або їх групи) та забезпечує йому переважне право розпорядження його кінцевими доходами (чистим прибутком). Такими суб'єктами як правило виступають власники формувань, що контролюють преважного частку власного капіталу(власники контрольного пакету акцій), керівники формувань або особи, яким надано відповідні повноваження.

4. Фінансові інтереси сільськогосподарських формувань відображають його потреби, збалансовані з іншими суб'єктами його зовнішніх та внутрішніх фінансових відносин. Система фінансових інтересів, сформована першочергово суб'єктами, які здійснюють фінансовий контроль над формуваннями, може вступати в протиріччя з різноманітними зовнішніми (покупці, постачальники, кредитори, конкуренти і т.п.) і

внутрішніми (менеджменти, інший персонал) учасниками його фінансових інтересів. Якщо такі протиріччя не будуть усунені заздалегідь, вони можуть створити значні перешкоди подальшій реалізації фінансових інтересів. Збалансування фінансових інтересів потребує відповідної взаємодії сільськогосподарських формувань з іншими суб'єктами його фінансових відносин, які здійснюються в формі співпраці або протистояння. Для сільськогосподарських формувань найбільш переважною формою збалансування його фінансових інтересів виступає співпраця, що дозволяє знизити витрати невиробничого характеру фінансових ресурсів в процесі подальшої їх реалізації. Як свідчить досвід, в процесі співпраці сторони можуть збалансувати прямо протилежні фінансові інтереси та досягнути відповідного консенсусу. Збалансування фінансових інтересів сільськогосподарських формувань з інтересами інших суб'єктів його зовнішній і внутрішніх фінансових відносин є одним з найважливіших попередніх умов забезпечення його фінансової безпеки.

5. Фінансові інтереси сільськогосподарських формувань відображають потреби, задоволення яких забезпечує реалізацію основних цілей їх фінансової діяльності. Фінансові, як і інші форми інтересів, чітко пов'язані з цілями їх фінансового розвитку. Ці інтереси визначають напрямки розвитку господарської діяльності та мотиви поведінки учасників господарського процесу. В процесі забезпечення фінансової безпеки сільськогосподарських формувань система їх фінансових інтересів і фінансових цілей розвитку виступають як єдиний взаємопов'язаний комплекс. Тому задоволення фінансових інтересів сільськогосподарських формувань виступає як ефективна форма реалізації цілей їх фінансової діяльності.

6. Фінансові інтереси сільськогосподарських формувань є змінними і підлягають уточненню на кожному етапі їх розвитку. Пріоритет окремих фінансових інтересів, їх тимчасові кількісні і якісні параметри можуть уточнюватися при значній зміні факторів зовнішнього і внутрішнього фінансового середовища функціонування сільськогосподарських формувань, переході до нової стадії його життєвого циклу, зміні власників тощо. На різних етапах функціонування сільськогосподарських формувань вони можуть бути підлеглі його визначальній стратегії, що спрямована на беззбитковість функціонування, стабілізацію діяльності та подальший розвиток.

З урахування розглянутих вище сутнісних характеристик поняття фінансових інтересів формувань сільського господарства може бути сформульовано наступним чином: фінансові інтереси сільськогосподарських формувань являють собою форму прояву їх об'єктивних потреб у сфері фінансової діяльності, що формулюються суб'єктами, які здійснюють контроль над ними і збалансовані з іншими суб'єктами внутрішній і зовнішніх фінансових відносин, задоволення яких забезпечує реалізацію основних цілей фінансової діяльності на кожному з етапів його фінансового розвитку.

Мойсеєнко Ігор
аспірант
Науковий керівник: д. е. н., професор Башнянин Г.І.
Львівський торгово–економічний університет
м. Львів

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ НА ОСНОВІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Стратегія – це програмний документ, в якому декларуються особливості розвитку регіону та напрями реалізації. Важливе значення у цьому документі відводиться основній парадигмі та системі зворотних зв'язків. Саме в парадигмі визначається оцінка поточної ситуації, окреслюються межі системи та пріоритетні цілі. У процесі діяльності змінам можуть підлягати як уся стратегія так і визначені межі системи, а також оцінка та характеристика поточної ситуації. Розуміння цих системних характеристик стратегії дозволяє стимулювати процеси її реалізації та розвитку регіональної економіки.

До управлінської стратегії можна віднести такі загальні характеристики: застосування історичного методу реалізації та формування стратегії на основі діагностики стану соціально–економічного розвитку; основи регіонального розвитку визначаються за теоретико–методологічними аспектами об'єднаними в парадигму; системність при розміщенні продуктивних сил та збереженні природного середовища; строге обмеження стратегії часовими межами; поєднання централізованих та децентралізованих методів у процесах впровадження та формування стратегії; визначення якісних критеріїв характеристик, з одночасними прогнозами кількісних параметрів [1, 2].

Якість соціально–економічного середовища та екологічний простір – це ті фактори, які мають безпосередній вплив на створення умов та ріст добробуту населення та є основою стратегії регіонального економічного розвитку.

Сучасна стратегія повинна включаючи: сучасну економічну інфраструктуру (високотехнологічний та швидкісний зв'язок, якісні дороги та житло, екологічний та економний транспорт, високі стандарти та культура сфери обслуговування); фінансову інфраструктуру (ринкові інститути); створення умов для розширення формування та розширення можливостей нагромадження знань, що підвищує інноваційну складову розвитку регіону; впровадження інновацій з метою покращення продуктивної соціальної взаємодії шляхом збільшення соціальних інвестицій зумовлених сприятливим соціальним середовищем.

При розробці тактичного інструментарію розв'язку поточних регіональних проблем в Україні сучасна регіональна політика має передбачати: 1) визначення та вирішення пріоритетних та першочергових основних проблем; 2) систематизація кількісних характеристик використання потенціалу подолання проблем інтенсифікації розвитку; 3) використання сучасного аналітичного інструментарію моделювання для аналізу стану і прогнозування стратегій та напрямів розвитку регіону на основі кількісно–якісних параметрів та їх динаміки; 4) урахування результатів розрахунків, що формуватимуть

характеристики ефективного використання ресурсів та їх потенціалу для реалізації стратегії; 5) визначення джерел фінансування, відповідальності та мотивування на основі соціального партнерства та узгодження інтересів.

Визначення, взаємне узгодження, ранжування, уточнення та постановка цілей, а також способи їх досягнення – це основні етапи підготовки процесів впровадження стратегії регіонального економічного розвитку, які провадяться під впливом відповідного політичного підходу та стилю управляння. Моніторинг стану виконання та корегування пріоритетів для досягнення цілей соціального розвитку на основі соціальної відповідальності стимулює зростання динаміки регіонального розвитку.

Аналіз стратегічних документів показав, що в умовах економічних трансформацій, провадження національної регіональної політики не повною мірою відповідає вимогам необхідних методів та основ необхідних для ефективного розвитку [2]. Однак, стратегія розвитку практично повністю відсутня, зокрема, не спостерігається ущільнення просторового каркасу досліджуваної території. Натомість яскраво вираженими є характеристики планової економіки. Екстенсивно–інерційні процеси зумовлені централізованим перерозподілом коштів та постановкою планових показників розвитку, що продовжують свою присутність в стратегічних документах в сприяють уповільненню розвитку економіці.

Так, теорія Ф. Перру передбачає виділення прогресивної галузевої структури економіки, де провідні позиції відводяться домінуючим – пропульсивним галузям. Концепції дифузії інновацій запропоновані Йозефом Шумпетертом склали основу теорії «поляризованого економічного простору» [1, 3]. В умовах суспільних трансформацій необхідно дотримуватись ефективного використання всіх форм капіталу та потенціалу ресурсів. При цьому, зміна структури сукупного капіталу відбуватиметься послідовно – від домінування фізичної, до домінування інтелектуальної складової, знань та соціального капіталу. Стратегічні документи розвитку та їх парадигми повинні відображати основні положення згаданих теорій розвитку в умовах техноглобалізму.

В Україні реалізація концепції росту можлива за умови глибокого та системного корегування регіональної політики як в частині розробки стратегічних документів, так і в частині їх реалізації з врахуванням особливостей сучасної адміністративної реформи.

Основні етапи формування стратегії регіонального розвитку повинні містити наступні ознаки: визначення стратегічної мети побудови соціальної економіки повинно формуватися за умови досягнення суспільного консенсусу, що стосується напрямків безпеки та концепцій сталого розвитку; комплексна ідентифікація пропульсивних галузей, проведення повного структурного економічного аналізу, формування стійкої економічної та фінансової політики реалізації сталого розвитку; аналіз стану функціонування кластерів, оцінка ефективності кластерів; проектування плану заходів реалізації стратегії соціальної відповідальності, регіональних програм збалансованого розвитку.

На початковому етапі провідне найважливіше значення відіграє формування функціональних та соціальних компетенцій державних та місцевих органів управління щодо їх соціальної відповідальності, побудова мережевих інститутів реалізації стратегій, ключовим в яких буде адміністрація регіону. На основі вибору пропульсивних галузей рекомендується створення координаційної громадської ради як органу соціального

партнерства для приймання рішення, а спеціальної консалтингової групи – як робочого інструменту, який використовується при підготовці рішень для проведення збору, обробки, систематизації та аналізу інформації. Важливе значення відводиться створенню інфраструктурної інноваційної системи управління розвитком.

Список використаних джерел

1. Гранберг, А.Г. Основы региональной экономики [Текст] / А.Г. Гранберг. – М. : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – 450 с.

2. Регіони України: проблеми соціально–економічного розвитку / З.С. Варналій, А.І. Мокій, О.Ф. Новікова. – Національний інститут стратегічних досліджень. – К.: Знання України. – 2005. – 498.

3. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс. – 1982. – 455 с.

Niyazbayeva Aliya
PhD Student
Research supervisor: PhD in Economics, Professor, Maydirova A.B.
Academy of Public Service under the President of the Republic of Kazakhstan
Astana, Kazakhstan

THE UNDERSTANDING OF TOURISM CLUSTER CONCEPT

There was a time when obvious cooperation with companies in the same field often raised suspicions of collusion. Today the situation is certainly a different one. Even though competitive rivalry still exists, joint efforts are increasingly becoming the norm. Companies tend to cluster, forming critical masses in one place, to take advantage of synergies such as increased productivity, a higher pace of innovation and in essence the possibility of becoming more competitive [1].

Many researchers, tourism specialists, regional economists, practitioners and policy makers have sought a strategic way to maximize the positive effects of tourism development while minimizing the negative. This issue is most significant in emerging nations and less developed areas. Most tourism related cluster studies have addressed the applicability of Porter's diamond model to tourism [2]. Case studies have focused mainly on investigating the potential of tourism destination competitiveness based on the four sources.

The concept of cluster is adapted to the specific characteristics of tourism activity, whose product is linked to its local base and to the joint action of an agglomerate of enterprises involved in the region's tourism product. Porter defined agglomeration as: a geographical assembly concentrating inter–related enterprises, correlated institutions in a determined area linked to common and complementary elements [3].

The tourism cluster concept adapted by Montfort from the Porter Agglomeration Concept: A complex group of different elements, including services carried out by tourism companies or business (lodging, restoration, travel agencies, aquatic and theme parks, etc.); richness

provided by tourist holiday experiences; multidimensional gathering of interrelated companies and industries; communication and transportation infrastructures; complementary activities (commercial allotment, holiday traditions, etc.); supporting services (formation and information, etc.); and natural resources and institutional policies.

While Montfort highlights a cluster as characteristics and components, Beni highlights the cohesion between agents and cooperation by creating company nets when defining cluster thus: Tourism cluster is a group of highlighted tourism attractions within a limited geographic space provided with high quality equipment and services, social and political cohesion, linkage between productive chain and associative culture, and excellent management in company nets that bring about comparative and competitive strategic advantages [4].

Costa adds that to the cluster's development in the tourism field should be included, the accommodation services, restaurant and beverages services that represents the static elements of the sector, transport services for passengers, the agencies travel services and tour operators, and rent–a–car services, which are called as mobility elements [5]. The author adds that leisure and cultural services and recreational services represents the sector's dynamic elements which are one of the major responsible for the moderate increase of permanence and for the increase of spending by visitors, since they are as the 'animation' subsectors of the sector.

According to Ferreira tourism cluster includes, in addition to the activities considered in the tourism sector, namely accommodation, catering, entertainment and various attractions, operators and travel agencies, guides, crafts, car rentals and touristic transport, other services and related and support activities, like organizations and support services, transport infrastructure, education and training, consultancy and other business services. It is needed the participation of other actors than just suppliers to develop a tourism cluster [6]. The government should encourage and fund programs to attract private investment, invest in infrastructure, as well as promote the region tourism since a tourism cluster can overcome crises.

While different schools of thought stress different factors that determine the growth and working of clusters, the concept of clusters generally comprises of three important dimensions [7]:

• First and widely undisputed, clusters are seen as geographical concentrations of specialized firms, advanced skills and competences in the labor forces, and supporting institutions which increase knowledge flows and spill–overs as a result of their proximity. This bundling of different strengths of is often referred to as a promising strategy to remain globally competitive. Due to co–location, firms can benefit from general and technology–related agglomeration effects in form of economies of scale and scope that improve their efficiency. Regions compete with each other worldwide in providing the best framework conditions in order to facilitate business growth and to attract investment and a talented workforce.

• Secondly, clusters serve a functional purpose to provide arrange of specialized and customized services to a specific group of firms, such as the provision of advanced and specialized infrastructure, specific business support services or training and coaching of staff. Cluster organizations help to channel, facilitate or provide access to facilities and services, which may include specialized research and test centers, consultancy, training, and so on. In

this sense, clusters area form of self–organization that offers competitive advantages. Clusters facilitate both intense competition and close cooperation. Geographical proximity is believed to facilitate the flows of tacit knowledge and the unplanned interactions that are critical parts of the innovation process. This flow relies upon the willingness of firms to inform others about their knowledge, which depends upon the trust established between actors. This in turn can be facilitated through continuous face–to–face contacts, to which efficient cluster organizations contribute by encouraging networking and cooperation.

• Clusters are, thirdly, characterized by a certain dynamic social and organizational element, the so–called "institutional fix" or social glue that holds the different interlinked innovation actors – such as universities, businesses and public authorities – together and facilitates intense interaction and cooperation amongst them. Over time, clusters tend to develop a set of idiosyncratic norms, institutions, personal networks, and trust. Dynamic and effective interaction and cooperation in the knowledge triangle of education, research and innovation are crucial for realizing competitive advantages in times of increasing complexity of new technologies, products and services as well as of changing requirements for skills and competences.

References

1. Nordin, S. Tourism Clustering & Innovation: Paths to Economic Growth & Development. European Tourism Research Institute, MID–Sweden University, Ostersund, pp. 1–90, 2003.

2. Namhyun, Kim, Bruce E. Wicks. Rethinking Tourism Cluster Development Models for Global Competitiveness. International CHRIE Conference–Refereed Track. Published by Scholar Works @UMass Amherst, pp. 1–10, 2010.

3. Porter, M. E. On Competition (1st edition). Harvard Business School Press, 1998.

4. Sieglinde Kindl da Cunha, & Joao Carlos da Cunha (2005). Tourism Cluster Competitiveness and Sustainability: Proposal for a Systemic Model to Measure the Impact of Tourism on Local Development. Brazilian administration review, pp.1–16.

5. Joao Ferreira & Cristina Estevao. (2009). Regional Competitiveness of Tourism Cluster: A Conceptual Model Proposal. Munich Personal RePEc Archive, pp. 1–20.

6. Brown, K. & R. Geddes (2007). "Resorts, Culture and Music: The Cape Breton Tourism Cluster", *Tourism Economics, Vol.13, Nº1,* 129–141.

7. Commission Staff Working Document SEC (2008). 2637. The concept of clusters and cluster policies and their role for competitiveness and innovation: main statistical results and lessons learned. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Ногачевський Олександр
аспірант
Науковий керівник:д.е.н., професор Чикуркова А.Д.
Подільський державний аграрно–технічний університет
м. Кам'янець–Подільський

ВПЛИВ ФРАНЧАЙЗИНГУ НА ДИНАМІКУ РОЗВИТКУ ЗБУТОВИХ МОДЕЛЕЙ АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

На сьогодні розвиток сімейних фермерських господарств є найбільш поширеним та найбільш впливовим напрямом розвитку аграрної сфери не тільки в Україні, але і у світі. У найбільш розвинутих країнах, цей сектор охоплює до 95% виробництва деяких видів сільськогосподарської продукції та супроводжується значними капіталовкладеннями у розвиток інфраструктури, яка б сприяла швидкому та якісному забезпеченню населення сільськогосподарської продукцією за принципом «з поля до столу». Найбільша динаміка розвитку фермерських господарств сімейного типу спостерігається в країнах з «перехідною економікою», якою на сьогодні є Україна, та має стабільний ріст у розвинутих країнах. Прогнозується, що у глобальному вимірі фермерські господарства сімейного типу і надалі будуть відігравати ключову роль у формуванні аграрного сектору та розширенні сфер діяльності даної галузі. І це в два рази швидше, ніж очікувалося зростання для світової економіки в цілому протягом наступного десятиліття [11].

На сьогодні вже сформувалися певні світові тенденції стандартів розвитку інфраструктури збутових та обслуговуючих моделей та визначились світові лідери даного сектору економіки. Клієнтські купівельні звички змінилися надзвичайно за останнє десятиліття завдяки широкому розповсюдженню Інтернету та розвитку системної роздрібної торгівлі. Ринок електронної комерції в найближче десятиліття буде зростати вдвічі та стане все більш глобальнішим, а за межами Центральної Європи та Північної Америки буде зростати вдвічі швидше ніж в загальному по ринку [8], що теж суттєво впливає на формування споживчих властивостей населення. Впровадження наших практичних рекомендацій, допоможе сформувати ключові напрями прикладення зусиль в галузі сільського господарства, розвитку збутових моделей готової продукції та надання послуг фермерським господарствам.

На основі даних, які розповсюдили науковці Центру досліджень соціальних комунікацій [9], на сьогодні сімейні фермерські господарства (ОСГ – особисті селянські господарства) відіграють значну роль у виробництві сільськогосподарської продукції України. Наприклад, вже у 2013 році ними було вироблено:

- понад 90% усієї картоплі;
- 86% овочів;
- 80% молока;
- більш як 75% яловичини та 60% свинини;

Проте у тому вигляді, в якому ці господарства розвиваються (натуральне виробництво) – немає перспектив у майбутньому, тому що ОСГ не є повноправними учасниками ринку. Основними недоліками їх організації є такі: значна частка важкої

ручної праці; невеликі земельні наділи; ведення на засадах фізичної особи без юридичного статусу, що зумовлює проблеми з податком на додану вартість, податком на доходи фізичних осіб. Не маючи статусу сільськогосподарського виробника, дані учасники ринку мають більше податкове навантаження та відсутність соціального захисту. Але ключової проблемою таких ОСГ є те, що у них немає можливостей вийти на системні ринки збуту, так як вони не можуть укладати повноцінних договорів. Відповідно модель збуту даної продукції ускладняється, дорожчає і продукція стає не конкурентоздатна.

В Україні станом на 2013–2014 рр. нараховується близько 4,5 млн фермерських господарств, які позиціонують себе як ОСГ. Звичайно, така кількість підприємств вимагає дотримання певних «правил гри» на ринку, а саме:

- єдине законодавче поле для організації своєї діяльності;
- рівні податкові умови;
- розвинута інфраструктура зберігання, переробки, логістики та збуту продукції;
- наявність системи страхування;
- використання специфічних банківських продуктів та фінансових інструментів.

На нашу думку, трансформація ОСГ не може носити «насильницький» обов'язковий характер. Вона мусить бути добровільною через стимулюючі інструменти державної підтримки та розвиток збутової ринкової інфраструктури.

Аналітичне дослідження, яке проводила CBIE (Канадське бюро міжнародної освіти) [11] по вивченню досвіду Канади та країн ЄС у сфері розвитку сільськогосподарських кооперативів показало, що на сьогодні в Україні відсутня чітка стратегія розвитку сільськогосподарської інфраструктури, обслуговуючих кооперативів, як складової загального ланцюжка моделі побудови фермерських господарств. А на рівні місцевих територіальних громад відсутнє розуміння суті моделей побудови мереж збуту та обслуговування сільськогосподарських фермерських господарств як на засадах франчайзингу, так і на основі кооперації, що це є головним інструментом досягнення економічного добробуту сільгоспвиробників та сільських територій в цілому [11].

Не зважаючи на колапси в законодавстві про сільськогосподарську кооперацію в Україні та відсутність термін «франчайзинг», сьогодні ринок підприємництва оперує терміном «комерційна концесія». Основний нормативно–правовий акт – Цивільний Кодекс України (Глава 76 – комерційна концесія) [12]. Як показують дослідження Федерації розвитку франчайзингу в Україні, на березень 2016 року в Україні успішно розвивається 406 франчайзингових проектів і 56% з них є українського походження [13]. Одними з найбільших є франчайзингові мережі, які розвивають інфраструктуру експрес доставки (ТМ Нова Пошта – більш як 1000 франчайзингових точок з надання послуг) та роздрібний збут сільськогосподарської продукції (ТМ Гаврилівські курчата – більш як 1300 точок продажу, ТМ Наша Ряба – більш як 2000 точок продажу). Основною особливістю розвитку мережевих об'єднань на засадах франчайзингу в Україні є те, що вони розвиваються на базі крупних виробників, а не фермерських і ОСГ. Але є й роздрібні збутові мережі, які розвиваються на засадах франчайзингу і мають у своєму об'єднанні малі та середні фермерські господарства, як постачальники товарів (ТМ »Родинна ковбаска», ТМ «Із села»).

Список використаних джерел

1. Меллінже Ж. LaFranchise (GilbertMellinger, LaFranchise: Lastratégie – L'opérationnel Broché – 2010).
2. Стэнворт, Дж. Франчайзинг в маломбизнесе. (РуководствоБарклайз Банка по малому бизнесу) / Дж. Стэнворт, Б. Смит ; пер. с англ. ; под ред. Л. Н. Павловой. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 200 с.
3. Рыкова, И. В. Франчайзинг: новыетехнологии, методология, договоры. – М.: Современнаяэкономика и право, 2000. – 224 с.
4. Спинелли, С. Франчайзинг – путь к багатству / С. Спинелли, Р. Розенберг. –М. т: «Вільямс», 2006. – 384 с.
5. Дельтей, Ж. Франчайзинг. – СПб: Нева, 2006. – 344 с.
6. Мюррей Я. Франчайзинг: типыфраншизы, гдедостатьфинансы; какдобитьсяуспеха.– СПб.: Питер, 2004. – 144 с.
7. Федерація розвитку франчайзингу України. Програма розвитку франчайзингу в Україні. [Електронний ресурс]. – http://www.fdf.org.ua/
8. «Звіт: Ріст франчайзингу в США 2016 р.». [Електронний ресурс] Міжнародної асоціації франчайзингу. IFA, «USfranchisessettogrowin 2016: Report», http://www.franchise.org/
9. Компанія TriarhInternational. Розвиток франчайзингових систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://triarh.ru/archi ves/1387.
10. Цивільний Кодекс України. Глава 76 «Комерційна концесія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.civilniy.org.ua/book5th/g76/default.htm (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.
11. Кодекс Етики Франчайзингу. Федерація розвитку франчайзингу України [Електронний ресурс]. Режим доступу http://fdf.org.ua/about–franchise/kodeks–etiki–franchajzingu
12. Програма підтримки МСБ у США [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.buyUSA.com.
13. Збірник Законів Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://eur–lex.europa.eu/legal–content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31988R4087

Обухов Евгений
д. эконом. н., к.т.н., профессор, академик МАНЭБ
г. Одесса

ВНЕШНИЙ ВОДООБМЕН НА КИЕВСКОМ ВОДОХРАНИЛИЩЕ

Оценка состояния водных ресурсов водохранилищ и происходящих в них процессов требуют постоянного мониторинга, обобщения результатов и их анализа.

За последние десятилетия эксплуатации водохранилищ в результате хозяйственной деятельности значительно ухудшились в них интенсивность водообмена, содержание растворенных веществ, качество воды, повысилась интенсивность цветения воды при накоплении в них химических или биологических веществ.

В данной работе приведены результаты исследования по методике [1] интенсивности внешнего водообмена на крупном, работающем в каскаде, Киевском водохранилище на основе реальных водобалансовых показателей за многоводный 1970 и маловодный 1972 годы эксплуатации, горизонтальной и вертикальной составляющих водообмена, а также его хозяйственного использования (1968–2012 г.г.).

Киевское водохранилище – первая ступень в составе Днепровского каскада, на которой осуществляется ограниченное сезонное регулирование стока. Площадь водосбора– 239000 км^2. Среднемноголетний сток – 33,1 км^3.

Полная и полезная емкость его, соответственно, 3,73 и 1,17 км^3. Площадь водохранилища при отметке нормального подпертого уровня – 922 км2, при уровне мертвого объема – 675 км^2. Длина водохранилища 110 км, максимальная ширина – 12 км, средняя ширина – 8,4 км, максимальная глубина – 14,5 м, средняя – 4,0 м. Площадь мелководий водохранилища 312 км^2. Максимальный статический напор – 11,8 м, минимальный – 5,6 м, расчетный – 7,7 м. Расчетный расход водосбросной плотины – 8200 м^3/с. Расчетный максимальный сбросной расход через сооружения (р=3%) – 11800 м^3/с.

В табл. 1 приведены сравнительные характеристики коэффициентов интенсивности внешнего водообмена Кв с постепенным учетом всех составляющих водного баланса водохранилищ: $Кв_1$ – учитывает только основной приток и сток через гидроузел; $Кв_2$ – учитывает еще и боковую приточность; $Кв_3$ – учитывает еще осадки и испарение с водохранилища; $Кв_4$ – учитывает сумму приходных и расходных составляющих водного баланса; а на рис.1 показатели внешнего водообмена Ту.

Для Киевского водохранилища максимальные коэффициенты интенсивности внешнего водообмена в многоводном (1970) году наблюдаются в апреле – $Кв_1$ = 4,911, $Кв_2$ = 5,219, $Кв_3$= 5,229, $Кв_4$ = 5,243; минимальные в сентябре – $Кв_1$= 0,431, $Кв_2$ = 0,448, $Кв_3$ = $Кв_4$ = 0,461. Соответствующие показатели внешнего водообмена в апреле равны Ту = 0,20; 0,19; 0,19; 0,19 лет, а в сентябре – Ту = 2,32; 2,23; 2,17; 2,17 лет.

Влияние бокового притока в 1970 году наибольшее (20,51%) в марте, а наименьшее (2,78%) – в январе. Осадки и испарение оказывали максимальное влияние (более 12%) на интенсивность внешнего водообмена в июне, минимальное (около 1%) – в январе. Влияние суммарных составляющих водного баланса $Кв_4$ на внешний водообмен (за исключением января и февраля) мало отличаются от влияния $Кв_3$.

Для маловодного (1972) года эксплуатации Киевского водохранилища соответствующие максимальные коэффициенты интенсивности внешнего водообмена наблюдаются также в апреле и равны: $Кв_1$= 1,356; $Кв_2$= 1,394; $Кв_3$= 1,403; $Кв_4$= 1,410; минимальные также в сентябре: $Кв_1$= 0,335; $Кв_2$= 0,344; $Кв_3$ = $Кв_4$= 0,364. Соответствующие показатели внешнего водообмена в апреле равны Ту= 0,74; 0,72; 0,71; 0,71 лет, а в сентябре Ту= 2,98; 2,91; 2,75; 2,75 лет. Чем меньше Ту, тем более интенсивный водообмен в водоеме.

Влияние бокового притока в 1972 году наибольшее (9,82%) также в марте, а наименьшее ((1,94%) – в мае. Осадки и испарение оказывали максимальное влияние (около 8%) на интенсивность внешнего водообмена в августе, минимальное (нулевое) в декабре и январе. Влияние суммарных составляющих водного баланса $Кв_4$ на внешний водообмен (за исключением января–марта) практически не отличается от $Кв_3$.

Сопоставляя показатели интенсивности внешнего водообмена на Киевском водохранилище в многоводном и маловодном годах его эксплуатации отметим идентичный характер кривых Ту=f(t) с некоторым превышением временных значений 1972 года.

Таблица 1

Показатели внешнего водообмена Киевского водохранилища

Ме–сяц	Кв1	Ту1 лет	Кв2	Ту2 лет	Кв2> Кв1 %	Кв3	Ту3 лет	Кв3> Кв1 %	Кв4	Кв4> Кв1 %	Ту4 лет
Многоводный 1970 **год**											
I	0,629	1,59	0,647	1,55	2,78	0,654	1,53	3,82	0,656	4,11	1,52
II	0,557	1,80	0573	1,75	2,79	0,581	1,72	4,13	0,589	5,43	1,70
III	0,876	1,14	1,102	0,91	20,51	1,108	0,90	23,20	1,108	23,20	0,90
IV	4,911	0,20	5,219	0,19	5,90	5,229	0,19	6,09	5,243	6,33	0,19
V	2,608	0,38	2,827	0,35	7,73	2,848	0,35	8,41	2,848	8,41	0,35
VI	1,080	0,93	1,219	0,82	11,40	1,240	0,81	12,90	1,240	12,90	0,81
VII	0,626	1,60	0,658	1,52	4,86	0,685	1,46	8,61	0,685	8,61	1,46
VIII	0,506	1,98	0,538	1,86	5,95	0,560	1,79	9,64	0,560	9,64	1,78
IX	0,431	2,32	0,448	2,23	3,90	0,461	2,17	6,51	0,461	6,51	2,17
X	0,534	1,87	0,555	1,80	3,71	0,570	1,75	6,31	0,570	6,31	1,75
XI	0,921	1,08	0,968	1,03	4,85	0,972	1,03	5,25	0,972	5,25	1,03
XII	0,980	1,02	1,039	0,96	5,68	1,046	0,96	6,31	1,048	6,49	0,95
Маловодный 1972 **год**											
I	0,613	1,63	0,636	1,57	3,62	0,638	1,57	3,62	0,642	4,52	1,56
II	0,483	2,07	0,496	2,02	2,62	0,497	2,01	2,91	0,507	4,73	1,97
III	0,505	1,98	0,560	1,79	9,82	0561	1,78	9,98	0,568	11,09	1,76
IV	1,356	0,74	1,394	0,72	2,72	1,403	0,71	3,35	1,410	3,83	0,71
V	0,962	1,04	0,981	1,02	1,94	1,000	1,00	3,80	1,000	3,80	1,00
VI	0,447	2,24	0,457	2,19	2,19	0,482	2,07	7,26	0,482	7,26	2,07
VII	0,394	2,54	0,413	2,42	4,60	0,437	2,29	9,83	0,437	9,83	2,29
VIII	0,345	2,90	0,357	2,80	3,36	0,385	2,60	11,20	0,385	11,20	2,60
IX	0,335	2,98	0,344	2,91	2,62	0,364	2,75	7,97	0,364	7,97	2,75
X	0,400	2,50	0,415	2,41	3,61	0,425	2,35	5,88	0,425	5,88	2,35
XI	0,424	2,34	0,441	2,27	3,85	0,448	2,23	5,36	0,448	5,36	2,23
XII	0.636	1.57	0.651	1.54	2.30	0.651	1.54	2.30	0.651	2.30	1.54

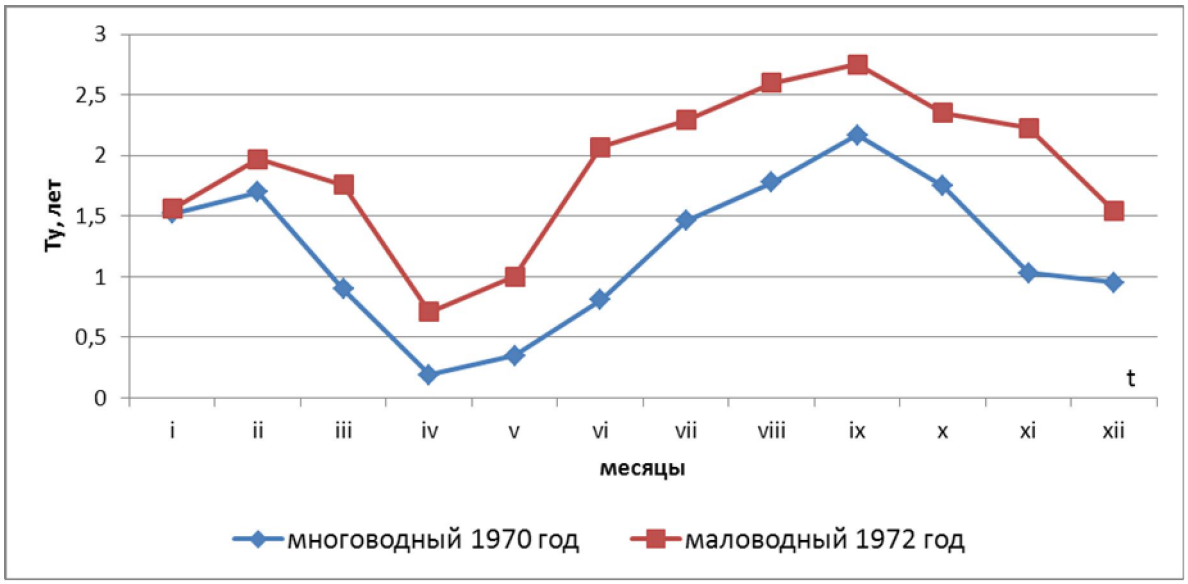

Рис.1. График Ту=(t) показателей внешнего водообмена на Киевском водохранилище

Показатели внешнего водообмена в единицах времени в годовом аспекте для Киевского водохранилища равны в многоводном году – 0,062 лет, а в маловодном – 0,136 лет.

Для сравнения аналогичный показатель для многоводного года на Кременчугском водохранилище равен 0,13 лет, на Каховском – 0,21 лет, а для маловодного года – на Кременчугском – 0,29 лет, на Каховском – 0,59 лет.

Проведенные исследования должны помочь при разработке режимов эксплуатации водохранилищ каскада в условиях изменения климата.

Список использованных источников

1. Обухов, Е.В. Внешний водообмен украинских водохранилищ [Текст] / Научно – технический бюллетень серии «Экология, экономика, безопасность». – Вып.1(37).– Одесса: УО МАНЭБ.– «Пассаж», 2016.– 48 с.

ОдинецьТетяна
студентка
Науковий керівник: д.е.н., Гуржій Н.М.
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ЯК МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Однією із умов асоціації України з ЄС є дотримання Україною міжнародних стандартів виготовлення продукції. Міжнародною вимогою сучасного ринку є її відповідність багатьом факторам, таким як якість, безпека при виробництві, екологічність та багато інших. Більшість кількість підприємств України функціонують без дотримання міжнародних стандартів ринку, наприклад, ISO 9000, 22000, які були введені як основа вітчизняних стандартів. Така діяльність знижує конкурентоспроможність та рентабельність підприємства не лише на міжнародному, але й на вітчизняному ринку. Змінивши підхід до управління виробництва продукції, це призведе до зміни факторів (економічних, екологічних, ін.), що впливають на господарювання.

Проблему управління якістю та виготовленню продукції, висвітлило досить багато вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Лучишина К.Л., Мартиненко В.О., Мельник Л.Г., Михайлова Л.І, та інші. Проте, це питання є досить актуальним та не має поки що єдиного вирішення, тому потребує додаткових досліджень [1].

У сучасних ринкових умовах стандартизація є необхідною умовою управління якості та конкурентоспроможності продукції.

Стандартизація – це встановлення та запровадження стандартів (встановлення єдиних обов'язкових вимог щодо типу, розміру, якості, норм й інших особливостей продукції та послуг) з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері [2].

Мета та основні завдання стандартизації залежать від рівня розвитку країни та вирішують питання, щодо співробітництва на міжнародному ринку. Головна ціль стандартизації полягає у підвищенні якості продукції, її конкурентоспроможності, захисті прав споживачів, розвитоку науково–технічного прогресу, недопущенні природніх та технічних катастроф та співробітництво з іншими країнами.

Поліпшення якості та підвищення конкурентоспроможності товарів (процесів, робіт, послуг) можливе тільки на основі стандартизації. Вона допомогає більш швидко і ефективно вирішити проблеми спеціалізації, транспортування, визначити потрібні технологічні умови виробництва продукції і переробки сировини, здійснити контроль за якістю продукції та дотримання всіх необхідних стандартів [3].

Оптимізувавши систему управління стандартизацією ми не лише зробимо якийсь окремий продукт чи компанію якісною та конкурентоспроможною, а й підвищимо значимість країни на міжнародному ринку та й створимо благополуччя споживачів.

Список використаних джерел

1. Лучишина, К.Л. Основи формування інтегрованої системи управління якістю аграрних підприємств [Текст] / К.Л. Лучишина // Агросвіт. – 2010 р. – № 21. – С. 56 – 60.

2. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про внесення змін до деяких Законів України" (щодо стандартизації та обов'язкової сертифікації) [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.chamber.ua/maillist/adv_com_update/docs/Explanatory_Note_1363.pdf.

3. Шальман, Т. Виробники, які дбають про свою репутацію, проходитимуть добровільну сертифікацію [Текст] / Т. Шальман // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 47. – С. 5.

Ожелевська Тетяна
к.е.н., доцент
Бебкевич Катерина
студентка
Київський національний торговельно–економічний університет
м. Київ

АГРОХОЛДИНГИ В УКРАЇНІ

Прорахунки у проведенні аграрної реформи, відсутність необхідних інституціональних й правових умов для ефективного ведення малого та середнього агробізнесу, продовження мораторію на продаж сільськогосподарської землі та низький рівень орендної плати за її використання створюють в АПК України сприятливі умови лише для розвитку великого агробізнесу, зокрема агрохолдингів – замкнутих вертикально інтегрованих структур, які мають закритий цикл від вирощування сільськогосподарської продукції як сировини, до її переробки та кінцевої реалізації. Агрохолдингам властиві поглиблена спеціалізація діяльності її складових організаційної структури та здійснення сільгоспвиробництва на розосереджених по сільських територіях й орендованих землях. Основу ж агрохолдингів становлять поглинуті або підконтрольні сільськогосподарські підприємства. Материнська компанія агрохолдингів спеціалізується на фінансово–інвестиційній діяльності, головними підприємствами – трейдери у країнах ведення діяльності займаються маркетингово–торговельною діяльністю, філії спеціалізуються на переробці та зберіганні сільгосппродукції. [1, с.5–6]. Саме за діяльністю агрохолдингів Україну знають у ділових колах світу.

Виникнення й розвиток агрохолдингів в Україні є процесом об'єктивним і має під собою певне підґрунтя та передумови. До техніко–економічних переваг агрохолдингів належать: сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій; високий рівень продуктивності праці, використання кваліфікованих фахівців; економія капітальних і експлуатаційних витрат за рахунок ефекту масштабу; формування великих товарних партій однорідної продукції, виведення їх на віддалені, в тому числі, зарубіжні ринки, оминаючи місцеві монопольні посередницькі структури; більші можливості для раціональної організації виробництва та налагодження ефективного менеджменту;

використання технічних та технологічних новацій; зберігання та реалізація продукції в кращі строки й вищої якості; зміцнення позиції на ринку; цінова стабільність; можливість кращого кредитного сервісу. Результатами діяльності агрохолдингів є посилення конкуренції на ринку оренди землі і збільшення розміру орендної плати; залучення інвестицій; посилення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва. Результати економічної діяльності агрохолдингів свідчать про об'єктивні можливості для здійснення ними господарської діяльності на засадах самоокупності, самофінансування та розширеного відтворення капіталу. Наразі, коли державний бюджет України обмежений у фінансових можливостях підтримки сільського господарства, агрохолдинги стають основою розвитку сільського господарства. Це є ознакою подальшої експансії агрохолдингів у аграрному секторі економіки України.

Поряд з позитивними економічними результатами діяльності агрохолдинги мають вкрай негативні соціально–економічні та екологічні наслідки:

1) Гонитва за надприбутками призводить до вузької спеціалізації виробництва на певних високорентабельних видах сільськогосподарської продукції (зернових та олійних культурах), що призводить до біологічної виснаженості та дегуміфікації ґрунтів, значного зниження їх родючості через недотримання вимог сівозміни, погіршення структури посівних площ, неефективного використання природних сінокосів і пасовищ, зумовлює появу шкідників і хвороб сільськогосподарських культур, чим загрожує екологічній безпеці країни.

2) Спрямовуючи свою діяльність лише на економічний результат агрохолдинги намагаються займатися виробництвом лише продукції рослинництва. В результаті такого підходу кардинально змінилася структура посівів основних сільськогосподарських культур в Україні. А зменшення обсягів виробництва кормів у сільськогосподарських підприємствах спричинило зниження поголів'я худоби.

3) Застосування працезберігаючих технологій вивільнює працівників, підвищуючи рівень безробіття серед сільського населення. При цьому підвищення самозайнятості сільського населення в особистих господарствах не мають перспективи, оскільки їх продукція не може конкурувати з продукцією великомасштабного виробництва агрохолдингів. Безвихідна ситуація, у якій опинилися жителі сільської місцевості, змушує їх шукати роботу за межами сіл.

4) Через розвиток агрохолдингів зменшуються надходження до місцевих бюджетів, оскільки головні компанії агрохолдингів зареєстровані в містах і вони не платять податків до місцевих бюджетів, що знекровлює можливості розвитку сільських територій.

5) Агрохолдинги вирощують переважно високодохідні культури (соняшник, зернові, цукрові буряки), займаючи переважно більше 20%, а подекуди і 50% ринку, що призводить до монополізації аграрного ринку і спекулювання цінами на внутрішньому ринку. Агрохолдинги сприяють розвитку монополізації, перерозподілу власності та зниженню життєвого простору для діяльності інших організаційно–правових форм господарювання на землі.

6) Вузька спеціалізація на певних видах продукції витісняє з виробництва малорентабельні та високоризикові види продукції, що підвищує залежність української економіки від імпортної продукції, яку не вигідно агрохолдингам вирощувати на

українських землях. Вони перетворюють сільське господарство України у сировинний придаток високорозвинутих країн. Маючи унікальний агрокліматичний потенціал і володіючи 1/3 усіх чорноземів планети, Україна характеризується високим рівнем імпортозалежності у формуванні продовольчого ринку через вузьку спеціалізацію агрохолдингів, що негативно впливає й на продовольчу безпеку країни.

Отже, подальший розвиток АПК України через експансію агрохолдингів може призвести до повного знищення сільських територій у соціальному, економічному та екологічному аспектах. Тому постає нагальна необхідність створення ефективної моделі землекористування, яка б враховувала не тільки короткостроковий, але й довгостроковий економічний ефект, а також соціальні та екологічні наслідки для сільських громад і їх територій.

Слід зазначити, що в таких країнах, як Данія, Німеччина, Іспанія, Франція, Швейцарія діють закони, що обмежують надмірний рівень концентрації земель сільськогосподарського призначення в одного землевласника або землекористувача. Це свідчить про те, що суттєве розширення площ землекористування в низці розвинених європейських країн або юридично неможливе, або економічно невигідне [2, с.17].

Отже, розвиток та підтримка малого і середнього підприємництва в аграрній сфері України має стати пріоритетним завданням аграрної реформи і головну роль у його розв'язанні має відіграти створення мотиваційних економіко–правових та інституціональних механізмів ефективного розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, яка, як доводить світовий досвід, є єдиною альтернативою протидії експансії агрохолдингів.

Список використаних джерел

1. Лупенко, Ю.О. Агрохолдинги в Україні та посилення соціальної спрямованості їх діяльності [Текст] / Ю.О. Лупенко, М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2013. – №7. – С. 5–21.

2. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація [Текст]: наук. доп. / [О.М.Бородіна, В.М.Геєць, А.О.Гуторов та ін.]; за ред. В.М.Гейця, О.М.Бородіної, І.В.Прокопи; НАН України, Ін–т екон. та прогнозув. – К., 2012. – 56 с.

Олексієнко Антоніна
старший викладач
Кіровоградський інститут ПВНЗ «Університет сучасних знань»
м. Кіровоград

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Земельно–ресурсний потенціал України – один із найпотужніших у Європі. Спеціалісти ФАО розглядають нашу країну як одну з тих, що забезпечуватиме продовольством населення світу в майбутньому. Відповідно, збереження та підвищення якісних характеристик земельних угідь має стати першочерговим завданням держави та суспільства в цілому. Бухгалтерський облік виступає невід'ємною складовою розвитку ефективного використання земельних угідь.

Питання організації обліку земель сільськогосподарського призначення суб'єктами аграрного землекористування та формування системи звітності і контролю щодо їх раціонального та ефективного використання на сьогоднішній день стоять дуже гостро у зв'язку з відсутністю єдиного механізму методологічного забезпечення.

Нині можна відмітити гостру потребу в інформації про стан і використання земельних ділянок в Україні. Сьогодні в сільському господарстві склалась ситуація, що земельні ділянки знаходяться у власності фізичних осіб у формі паїв, а використовують землю на правах оренди сільськогосподарські підприємства. Фізичні особи не ведуть бухгалтерський облік, а підприємства не мають підстав для включення цих ділянок до складу активів. На практиці облік орендованих земельних ділянок або взагалі не ведеться, або ведеться у дуже спрощеному вигляді, не розкриваючи всієї інформації про земельні ділянки та землекористування.

Архіважливо в системі бухгалтерського обліку відображати всю необхідну інформацію, що стосується наявності, стану та ефективності використання власних та орендованих земельних ресурсів.

Аналітичний облік земельних ділянок на сільськогосподарських підприємствах має бути організований за кожною земельною ділянкою в розрізі власних земельних ділянок, у постійному користуванні та орендованих. При організації аналітичного обліку мають бути вирішені питання відображення в обліку кількісних та якісних характеристик земельних ресурсів.

Не менш важливим аспектом виступає оцінка земельних ділянок. У зв'язку з нерозвиненістю земельного ринку в Україні проблемним є визначення справедливої вартості земельних ділянок сільськогосподарського призначення та права їх оренди.

Форми первинної документації, затверджені Наказом Міністерства аграрної політики України № 701 [1], що використовуються аграрними підприємствами для обліку руху земельних ділянок потребують доопрацювання в частині розширення аналітичної інформації про земельні ділянки (в тому числі необхідної для потреб оподаткування) та інформаційного забезпечення щодо якісних характеристик земельних ділянок.

Також доцільним є доповнити для аграрних формувань фінансову та статистичну звітність даними про земельні ресурси сільськогосподарського призначення та показниками ефективності їх використання.

Бухгалтерський облік земельних ділянок регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07. 1999 № 996–XIV і П(С)БО 7 «Основні засоби», затвердженим наказом МФУ від 27.04.2000р. № 92. Ряд учених висувають пропозиції про введення в дію окремого стандарту, який би враховував специфічні особливості землі, у тому числі сільськогосподарського призначення, як об'єкта обліку. В 2015 році колективом авторів ННЦ «Інститут аграрної економіки» випущено колективну монографію «Галузеві стандарти обліку та фінансової звітності» [2], присвячену науково–методологічним аспектам розробки та запровадження галузевих стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності в аграрному секторі економіки України з пропозиціями щодо формування специфічної галузевої методології обліку земель сільськогосподарського призначення.

Одним з дієвих заходів контролю за ефективним використанням земельних угідь в частині моніторингу родючості ґрунтів має стати агрохімічна паспортизація земель, яка є обов'язковою згідно норм Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19.06.2003 № 963–IV та має проводитись відповідно до Порядку ведення агрохімічного паспорта поля, земельної ділянки №536 затв. наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 11.10.2011 №536.

Впровадження методологічного забезпечення обліку земельних ділянок з врахуванням вимог сьогодення буде сприяти можливості проведення аналітичних робіт, за результатами яких стане можливим обґрунтування найефективнішої трансформації земельних угідь відповідно до природних умов та визначення перспективної стратегії розвитку підприємства. Підвищення ефективності використання земель можна досягти послідовним виконанням заходів, направлених на підвищення родючості ґрунту та покращення екологічного стану земель, зростання позитивних результатів господарювання, поліпшення існуючих технологій землеробства.

Земельний кодекс України закріплює систему економічних стимулів, застосування яких має підвищити зацікавленість власників землі й землекористувачів в оптимальному використанні своїх земель, у запобіганні негативному впливу господарської діяльності на кількісний та якісний стан сільськогосподарських, лісогосподарських та інших угідь, у поліпшенні екологічного стану земельних ділянок.

Стимулювання раціонального використання та охорони земель включає надання податкових і кредитних пільг громадянам та юридичним особам, які здійснюють за власні кошти заходи, передбачені загальнодержавними та регіональними програмами використання і охорони земель; виділення коштів державного або місцевого бюджету громадянам та юридичним особам для відновлення попереднього стану земель, порушених не з їх вини; звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану згідно з державними та регіональними програмами; компенсацію з бюджетних коштів зниження доходу власників землі та землекористувачів внаслідок тимчасової консервації деградованих та малопродуктивних земель, що стали такими не з їх вини.

Ці методи хоч і визначені законодавчо, але порядок їх застосування поки що не встановлено, тому на практиці механізм економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель не задіяно. Суб'єкти аграрного землекористування повинні економічно стимулюватись за конкретні, зрозумілі їм і суспільству заходи, що проводяться за їх кошти й піддаються простому визначенню та прямо або опосередковано будуть забезпечувати стійкість агроландшафтів.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження спеціалізованих форм первинних документів з обліку основних засобів та інших необоротних активів сільськогосподарських підприємств і методичних рекомендацій щодо їх застосування» від 27.09.07р. № 701

2. Жук, В.М. Галузеві стандарти обліку та фінансової звітності [Текст]: Колективна монографія / [В.М. Жук, Ю.С. Бездушна, Б.В. Мельничук та ін.]; За ред. В.М. Жука. – К.: Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 2015. – 370 с.

Олексійко Валентин
аспірант
Науковий керівник: д.е.н., професор Рудик В.К.
Подільський державний аграрно–технічний університет
м. Кам'янець–Подільський

ЗАВДАННЯ І ЦІЛІ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ А ШЛЯХИ ЇХ ДОСЯГНЕННЯ

Сьогодні пенсійне забезпечення в Україні знаходиться у скрутному становищі. Солідарна система не виконує своїх функцій. На це впливають такі чинники: демографічні; економічні; політичні та психологічні.

Головне завдання пенсійної системи країни — створити умови для забезпечення людей достойним доходом у старості відповідно до особистого внеску кожного. При цьому система не має бути тягарем для розвитку держави, тобто не повинна створювати надмірний тиск на державні фінанси, громадян, які працюють і бізнес. На жаль, в Україні це завдання виконується не в повній мірі. Існує ряд проблем, які перешкоджають нормальному функціонуванню пенсійного забезпечення.

Саме для поліпшення існуючої ситуації було вирішено реформувати пенсійну систему України. До основних завдань та цілей пенсійної реформи належать: підвищення рівня життя пенсіонерів; забезпечення фінансової стабільності пенсійної системи; заохочення громадян до заощадження коштів на старість.

Пенсійна реформа в Україні зорієнтована на наступні цілі: поступовий перерозподіл ставки єдиного соціального внеску від роботодавця до працівника та стимулювання пізнішого виходу на пенсію (шляхом підвищення нормативної тривалості стажу з 20/25 років до 30/35 років, збільшення мінімальної тривалості страхового стажу для отримання

пенсії за віком (з 5 до 15 років). Ці заходи стабілізують солідарну систему і покращать пенсійне забезпечення в Україні в цілому.

Метою даної роботи є аналіз основних проблем функціонування солідарної системи та дослідження переваг у накопичувальному та недержавному пенсійному забезпеченні.

Система пенсійного забезпечення, за якої молодше покоління утримує старше, має назву солідарної пенсійної системи. У СРСР вона працювала досить непогано: народжуваність у країнах була високою, кількість тих, хто працював, суттєво переважала число пенсіонерів. Але сьогодні в Україні ми маємо критичну ситуацію. Нація старіє, Пенсійний Фонд має борги перед державним бюджетом, трирівнева пенсійна система існує лише формально. Населення користується тільки солідарним пенсійним забезпеченням, що створює непосильний тягар для цієї системи, яка вже не в змозі виконувати свої функції. Для того, щоб вирішити більшість проблем необхідне функціонування накопичувального та недержавного пенсійного страхування [2].

Рівні системи пенсійного забезпечення:

– Рівень 1 – солідарна система.
– Рівень 2 – загальнообов'язкова накопичувальна система.
– Рівень 3 – добровільна недержавна система пенсійних заощаджень.

Отже, використання накопичувальної системи та поєднання її з системою недержавних пенсійних фондів надасть змогу в деякій мірі вирішити існуючі проблеми, а саме: забезпечити стовідсоткову виплату пенсій із солідарної системи, зменшити диспропорції у розмірах пенсій призначених у різні роки, знизити податкове навантаження та ліквідувати борги Пенсійного Фонду.

Для подолання проблем з впровадженням і функціонуванням II та III рівня пенсійної системи необхідно звернутись до закордонного досвіду [3; 4].

Пенсійне забезпечення у державах: США: солідарна система – 45 %, накопичувальна система – 13 %; НПФ – 42 %; Нідерланди: солідарна система – 50 %, накопичувальна система – 40 %, НПФ – 10 %; Україна: солідарна система – 99,97 %, НПФ – 0,03.

Як бачимо, Україна єдина держава, яка використовує солідарну систему на 99, 97%. І саме це викликало необхідність реформування пенсійної системи та пошуку інших джерел для фінансування пенсійних виплат. США – це держава, яка на 42 % використовує недержавну систему пенсійного забезпечення. Система ефективно працює і користується попитом. Як зазначалось раніше, українці мають психологічний та інформаційний бар'єр перед недержавними пенсійними фондами та іншими недержавними інститутами і тому для нас більш оптимальним та зрозумілим є накопичувальне пенсійне страхування.

Найбільш позитивною рисою у накопичувальній системі є те що ці страхові внески по досягненню пенсійного віку можна отримувати в оптимальному варіанті для кожного. Тобто, можливо перераховувати кошти застрахованій особі щомісячно, щоквартально, або одразу одержати всю суму накопичувальних коштів. Також в разі смерті застрахованої особи страхові внески можуть забрати нащадки. Корінь нашої проблеми полягає в тому, що солідарна система України складає 99,97 % тому її потрібно якнайшвидше розвантажити.

Впровадження накопичувальної системи в Україні дасть змогу урізноманітнити джерела доходів майбутніх пенсіонерів і забезпечити більш високий рівень пенсій [1]. Для механізму функціонування накопичувальної системи, виходячи з досвіду інших країн, доцільно створювати Накопичувальні Фонди та прописати процедуру акумулювання коштів між Пенсійним та Накопичувальними Фондами, але все це потребує часу, а "реанімація" солідарної системи потрібно вже зараз.

Ще однією з можливостей є система недержавного пенсійного забезпечення, але для її функціонування в Україні існує багато перепон. По–перше, населення не схильне довіряти свої кошти недержавним установам, по–друге, люди, котрі в радянські часи мали заощадження і не отримали своїх вкладень вже мають психологічний бар'єр і не захочуть ризикувати.

Будь–яка реформа має позитивні та негативі моменти. Якщо розпочати з негативних сторін маємо: накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування не має чітко розробленого механізму впровадження її в "життя"; сьогодні існує значна перешкода на шляху здійснення реформи — інформаційний бар'єр, який не дає змоги ознайомитись з перевагами окремих рівнів Пенсійної системи та необхідністю і складовими пенсійної реформи.

Але все ж таки позитивних рис набагато більше. До них можемо віднести: трирівнева пенсійна система підвищить рівень життя пенсіонерів і забезпечить стабільність пенсійної системи; перехід від солідарної до накопичувальної пенсійної системи скоротить заборгованість Пенсійного Фонду перед державним бюджетом; ефективно працююча система недержавного пенсійного забезпечення є одночасно і істотним джерелом підтримки соціальних стандартів в Україні, і засобом накопичення внутрішніх інвестиційних ресурсів, дуже необхідних для прискореного розвитку національної економіки; одним із інструментів стабілізації солідарної системи пенсійного страхування в Україні виступає механізм підвищення пенсійного віку, запровадження якого потрібно проводити разом з широкомасштабною роз'яснювальною роботою серед населення щодо перспектив здійснення цього кроку.

Список використаних джерел

1. Бахмач, А. Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні [Текст] / А. Бахмач // Вісник Пенсійного фонду України. – 2012. – № 3. – С. 12–13.

2. Сальникова, Т. Недержавна пенсія: головне — надійність [Текст] / Т. Сальникова // Вісник Пенсійного фонду України. – 2012. – № 6. – С. 20–21.

3. Білоусов, В. Огляд зарубіжного досвіду в сфері реформування системи пенсійного забезпечення. Перспективи для України [Текст] // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 3. – С. 39–45.

4. Папієв, М. Міжнародний досвід реформування пенсійного забезпечення [Текст] / М. Папієв // Україна: аспекти праці. – 2010. – №1. – С. 3–11.

Паньків Ольга
здобувач
Науковий керівник: д.е.н., професор Охріменко І.В.
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ

БІРЖОВА ТОРГІВЛЯ ЯК ФОРМА ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Біржова діяльність виступає складним механізмом чутливо реагує на всі соціально–економічні, політичні та соціопсихологічні процеси, що відбуваються в країні та є провідною ланкою ринкової економіки. Вона є індикатором ціноутворення в суспільстві. Рівень ділової активності на біржі свідчить як про економічну стабільність країни, так і про наявність фінансової та економічної кризи у світі. [1, с. 158]. Біржова торгівля виникла внаслідок удосконалення взаємин між виробництвом й торгівлею і бере свій початок від назви організації, що здійснює цю торгівлю – біржі. Виникла біржова торгівля зі звичайного локального (місцевого) ринку й ярмарку, у результаті чого увібрала в себе риси як ринкової, так й базарної торгівлі. Тому для характеристики біржової торгівлі важливо розуміти існуючі відмінності в організації торгівлі на біржі, ринку і базарі.

Біржову торгівлю досліджують багато вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема на думку В. В. Раровської, яка характеризує ринкову торгівлю: основою ринку є публічне проведення торгів й відсутність обмежень для товарів, які є об'єктом купівлі–продажу; зазвичай торгівля ведеться невеликими партіями й, після операцій купівлі–продажу товар відразу ж передається з рук в руки, що виключає необхідність оформлення спеціальних документів, які підтверджують зміну власника; покупець товару, як правило, є його споживачем; локальні ринки обслуговують в основному невеликі території; ціна на товар встановлюється на основі попиту й пропозиції; на ринку торгівля проводиться регулярно (кожного дня); товар обов'язково присутній при проведенні торгів [2, с. 31].

Особливість ярмарку провляється у тому, що торгівля специфічними товарами за зразками, описом, каталогами (причому товар, як правило, відсутній); ярмарок зазвичай проводяться один раз на рік; ведення торгівлі у формі публічного торгу; особливості ямарку є у тому, що вони обслуговують великі території й є стимулом розвитку міжнародного торгового обороту; необхідність спеціальної документації, у зв’язку з продажем товару великими партіями з відстрочкою передачі його покупцю, яка засвідчує передачу права власності на товар (договори, контракти), особливі норми й правила проведення торгів й органи, які регулюють й вирішують суперечки. В цьому випадку ціна на товар встановлюється в результаті попиту й пропозиції, покупцем на ярмарку замість кінцевого споживача виступає перекупщик (посередник). [2, с. 32].

Дослідженням біржі нової форми торгівлі на думку вченого М. І. Туган–Барановський у праці «Політична економія: Курс популярний» на біржі на відміну від ярмарку торговельні обороти провадяться без наявності товару. «На біржі здійснюється обертання документів, а не самих товарів, наявність яких говорить, що власник документу може дістати зазначений товар і в зазначеній кількості товарів. Внаслідок цього можуть досягати величезних розмірів … біржові обороти» [3, с. 112]. Кожна

одиниця товару дає уяву про якість усієї парті, проте список біржових товарів обмежується такими продуктами виробництва, які можуть бути поділені на сорти чи види. За реальними цінами на біржі виявляються реальні обсяги купівлі–продажу товарів і фондових цінностей. Все це дає можливість ознайомитись із станом суспільнаго попиту і пропозиції на практиці.

Біржова торгівля організовується торгівцями для полегшення самого процесу торгівлі, для вироблення її більш ефективного механізму, а надалі для захисту (хеджування) інтересів як продавців, так і покупців від не благо сприятливих коливань цін. Саме тому О. Штиллих вказує на велике значення біржі раніше всього в тому, що вона надзвичайно полегшує торгівлю. Мінімум витрат досягається при максимум ефекту. Тут попит та пропозиція великих областей прагнуть зрівноважити один одного з найменшою витратою праці й витрат [4, с. 33]. Як наслідок, біржова торгівля на відміну від будь–яких інших форм торгівлі здобуває певні відмінні риси, що відображають її специфіку.

Узагальнюючи різні точки зору, висловлені в науковій літературі, до таких рис біржової торгівлі можна віднести:

– концентрація в місцях економічної активності, у потужних виробничих і фінансових світових центрах, столицях, портах;

– проводиться великими партіями товарів або значними за обсягами фінансовими інструментами;

– реалізуються реальні активи з негайною поставкою або поставкою в майбутньому;

– проводиться регулярно, концентруючи попит та пропозицію в часі й просторі;

– характеризується гласністю, прозорістю діяльності, доступністю інформації для широкого кола учасників ринків;

– має організаційну, економічну й правову основу;

– застосовуються стандарти по кількісних й якісних параметрах біржових товарів;

– ведеться біржовими посередниками, брокерами й дилерами, сама біржа угод не укладає;

– організатором торгівлі є біржа, що приймає власні правила біржової торгівлі й стежить за їхнім дотриманням;

– активно використовує методи електронного трейдинга;

– характеризується вільним ціноутворенням, тобто ціни формуються у відповідності до попиту й пропозиції, в умовах конкуренції й змінюються з обліком кон'юнктури ринку;

– припускає відсутність прямого державного впливу на процес біржових торгів;

– здійснюється при наявності відповідних вимог до умов поставки проданих товарів [5, с. 363].

З урахуванням вище викладеного слід уточнити кілька важливих моментів. Біржова торгівля із самого свого зародження – це організована торгівля, що проводиться через організаційно оформлений регулярний ринок, на якому здійснюється оптова торгівля товарами за стандартами і зразками. Це пояснюється наявністю трьох її характеристик: наявність затверджених правил торгівлі, розрахунків і поставки активів; існування товарної біржі як організації, що організовує й регулює укладання біржових угод;

регулювання біржової торгівлі, як з боку держави, так і саморегулювання з боку біржі з одночасним залученням елементів регулювання й планування оптової торгівлі.

На підставі вищевикладеного можна зробити наступний висновок: біржова торгівля – організоване біржею укладання біржових угод у певний час і у певному місці, які ведуть до зміни права власності на біржові цінності, з обов'язковою наявністю в організатора торгівлі (біржі) торгівельного залу й правил торгівлі для осіб, які мають виключне право на укладання цих угод.

Список використаних джерел

1. Бєлявцев, М.І. Інфраструктура товарного ринку: навч. посіб. / М.І. Бєлявцев, Л.В. Шестопалова – К. : Центр навч. л–ри, 2005. – 410 с.

2. Біржова діяльність [Текст] : навч. пос. /За ред. В.В. Раровської /.– К.: Центр учбової літератури, 2009. – 144 с.

3. Туган–Барановський, М. І. Політична економія : Курс популярний / Передмова Л. П. Горкіної / Відп. ред. Т. І. Дерев'янкін. – К.: Наук. думка, 1994. – 264 с.

4. Биржа и ее деятельность [Текст] / Штиллих О.; Пер.: М.К. Бикерман ; пер. с нем. – С.–Пб.: Брокгауз–Ефрон, 1912. – 378 с.

5. Дегтярева, О.И. Биржевое дело [Текст] / Дегтярева О.И. : Учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2001. – 680 с.

Перович Леся
к.т.н, доцент
Боднарук Ірина
стажист–викладач
Івано–Франківський національний університет нафти і газу
м. Івано–Франківськ

РОЗРОБЛЕННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО–ПРАВОВИХ АКТІВ У СФЕРІ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

В системі екологічної безпеки на протязі існування суверенної незалежної України охорона та раціональне використання, відтворенням земельних ресурсів на основі нормативно–правових актів завжди була важливим елементом національної безпеки, що є завданням державного значення.

Необхідною та важливою передумовою забезпечення екологічної безпеки є планомірне впровадження науково–обґрунтованого та вдосконаленого законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Адже на теперішній час земельні відносини, що склалися в Україні недостатньо реалізовують одне з головних завдань земельної реформи – раціональне використання, відтворення та охорону земель. Тому особливо важливим завданням на сьогодні є належне законодавче забезпечення та

вдосконалення нормативно–правових актів з забезпечення охорони земель, поки не виникла проблема деградації ґрунтового покриву всієї території нашої держави. [1].

Основними нормативно–правовими актами, що на сьогодні регулюють відносини у сфері раціонального використання, відтворення та охорони земель, є Земельний Кодекс України, Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища» [2], «Про охорону земель» [3], «Про державний земельний кадастр» [4], «Про державний контроль за використанням і охороною земель» [5], «Про землеустрій» [6], «Про оцінку земель» [7], [«Про державну експертизу землевпорядної документації» [8] та інші, які були прийняті більше десяти років тому, що призвели до виникнення нових практичних проблем, що потребують невідкладного вирішення. Це зумовлено, насамперед тим, що інтенсивність деградації земель, стан яких впливає не тільки на ефективність раціонального використання, відтворення і охорони земельних ресурсів, а й на екологічну безпеку в цілому і на рівень економічної незалежності, з кожним роком тільки зростає.

Забезпечення раціонального використання та охорони земель – основне завдання земельної реформи України. Проаналізувавши стан нормативно–правових актів, щодо створення належних умов для раціонального використання земель, відтворення родючості ґрунтів і запровадження екологічно збалансованого землекористування довший час не приділялося належної уваги. А найважливішим та істотним недоліком законодавства про охорону земель є відсутність єдиної державної політики у сфері правового регулювання земельних відносин та запізніле прийняття основних нормативно–правових актів з питань охорони земель, а також реалізації заходів щодо реформування земельних відносин в Україні. Адже, ані Земельний Кодекс України, ані Закон України «Про охорону земель», на жаль, не забезпечують на сьогодні вичерпного правового регулювання законодавчого забезпечення охорони земель, у зв'язку з цим існує потреба у розробці та прийнятті пропозицій щодо вдосконалення нормативно–правових актів у сфері раціонального використання, відтворення та охорони земель.

На сьогодні прийнято значну кількість нормативно–правових актів спрямованих на регулювання земельних відносин, раціональне використання і охорону земель, однак незважаючи на це, їх положення недостатньо чітко сформульовані або взагалі не виконуються. Більше того, окремі статті законів слід докорінно змінити або взагалі вилучити, зважаючи на те, що земельна реформа в Україні проводилась дуже давно.

Отож, пропоную впровадити негайно такі пропозиції щодо вдосконалення нормативно–правових актів у сфері раціонального використання, відтворення та охорони земель, які покликані враховувати стан земель на підставі даних моніторингу на теперішній час, що будуть сприяти більш ефективному проведенні земельної реформи та сталому екологічно збалансованому землекористуванню.

Першочерговою пропозицією має стати вдосконалення системи державного управління у сфері використання і охорони земель та земельного законодавства, що зумовлена необхідністю вдосконалення законодавчого поля держави в галузі екологічної безпеки землекористування відповідно до стратегічних завдань земельної реформи в Україні.

Наступною пропозицією є позбавлення зайвих нашарувань і суперечностей між нормативно–правовими актами з питань використання та охорони земель, а також їх належної систематизації, що призведе до здійснення єдиної Загальнодержавної програми раціонального використання, відтворення та охорони земель, адже недостатня узгодженість законодавчого забезпечення охорони земель здійснюється за допомогою великої кількості нормативно–правових актів різної юридичної сили, що негативно відображається на ефективності правового регулювання земельних відносин.

Між тим, усунення неузгодженості між нормативно–правовими актами земельного, екологічного та інших галузей законодавства, які можуть повноцінно забезпечити виконання заходів з охорони земель, можливі лише за умови виявлення та глибокого аналізу існуючих проблем і суперечностей, а також вдосконалення нормативно–правових актів у сфері раціонального використання, відтворення та охорони земель.

Список використаних джерел

1. Багай, Н.О. Законодавство України про охорону земель : проблеми розвитку [Електронний ресурс] / Н.О. Багай. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/ (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

2. Закон України Про охорону навколишнього природного середовища №1264–12 від 25.06.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264–12/page (дата звернення : 20.05.2016). – Назва з екрана.

3. Закон України «Про охорону земель» № 962–IV від 19.06.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/962–15 Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» № 963–IV від 19.06.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/963–15 (дата звернення : 20.05.2016). – Назва з екрана.

4. Закон України «Про державний земельний кадастр» №3613–6 від 07.07.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3613–17 (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

5. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» № 963–IV від 19.06.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/963–15 (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

6. Закон України «Про землеустрій» №858–15 від 22.05.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/858–15 (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

7. Закон України «Про оцінку земель» від №1378–IV 11.12.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1378–15 (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

8. Про державну експертизу землевпорядної документації : Закон України № 1808–IV від 17.06.2004 р. // ВВР України. – 2004. – №38. – 471.

Пивовар Марина
студентка
Науковий керівник: асистент Смагло О.В.
Вінницький торговельно–економічний інститут КНТЕУ
м. Вінниця

РОЗВИТОК РИНКУ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОГЛИБЛЕННЯ СПІВПРАЦІ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Необхідною умовою динамічного розвитку національної економіки, її ринкового реформування та здійснення якісних перетворень в економічній, соціальній та політичній сферах є забезпечення надходження капіталу та створення сприятливого режиму інвестування. Рівень інвестиційної активності в економіці та діяльності її суб'єктів значною мірою визначають темпи економічного зростання, конкурентоспроможність підприємств, ступінь розвитку країни в цілому.

Незважаючи на значне зростання капіталовкладень в економіку країни, їхній обсяг не забезпечує реальних потреб розвитку через обмеженість внутрішніх джерел таких ресурсів. Тому актуальною залишається проблема залучення прямих іноземних інвестицій. За цих обставин процес формування ринку іноземних інвестицій в Україні є надзвичайно важливим.

На сьогоднішній день ЄС – це найбільший іноземний інвестор України, що інвестує більше ніж США та Росія разом. Стосовно інвестиційного співробітництва слід зазначити, що Україна прагне стати територією європейських інвестицій. Тому створення сприятливого ринку іноземних інвестицій є одним з першочергових завдань. Ринок іноземних інвестицій являє собою сферу обміну інвестиційного капіталу та інвестиційних товарів між економічними суб'єктами різних країн [1].

Згідно з визначенням вітчизняних науковців, інвестиційний ринок — це сукупність економічних та правових відносин, що складаються між інвесторами та/або учасниками інвестиційної діяльності щодо інвестиційних активів (корпоративних прав, фінансових інструментів, основних засобів, нематеріальних активів). Інвестиційний ринок також можна визначити як мережу інвестиційних інститутів, які реалізують контрактні відносини при операціях з інвестиційними активами через надання інвестиційних послуг [2].

Без інвестицій неможливе створення капіталу, забезпечення конкурентоздатності товаровиробників на зовнішніх і внутрішніх ринках. Світовий досвід показує, що залучення іноземного капіталу у вигляді прямих інвестицій має низку суттєвих переваг для приймаючої країни порівняно з іншими формами економічного співробітництва. Прямі іноземні інвестиції – це дещо більше ніж просто фінансування економіки, хоча саме воно є конче необхідним для України. Прямі іноземні інвестиції є способом підвищення продуктивності й технологічного рівня вітчизняних підприємств [3].

Слід відзначити, що частка країн ЄС є домінуючою у загальному обсязі іноземних інвестицій і становить 78,9% загального обсягу акціонерного капіталу. Це фактично робить ЄС найбільшим донором економіки України. Протягом останніх років

спостерігається чітка тенденція до щорічного збільшення обсягу іноземних інвестицій з країн ЄС.

Значні обсяги прямих інвестицій з країн ЄС зосереджено на підприємствах промисловості (23,8%). Серед галузей переробної промисловості суттєві обсяги інвестицій внесено в металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів. Також інвестиційно привабливими є підприємства фінансової діяльності (19,6%) та організації, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям (9,3%) [4; 5].

Можна відзначити формування визначених тенденцій, що якісно характеризують розвиток ринку іноземних інвестицій в умовах євроінтеграції:

• орієнтація спільних підприємств на виробництво товарів, якими світові ринки практично насичені, і на сферу послуг;

• реалізація спільних інвестиційних проектів, як правило, на двосторонній основі;

• обмеженість західних партнерів відносно великих інвестицій зумовлено відсутністю надійних гарантій відносно їхнього захисту;

• активність малих іноземних фірм, орієнтованих на швидке обертання невеликого капіталу або на вигоду від разових операцій;

• нерівномірність розподілу за галузями та регіонами України, зосередженість їх у промислових центрах України;

• велика частка майнових внесків іноземних інвесторів у загальних обсягах інвестицій, слабке використання механізмів фінансового ринку для інвестування [6].

Вигідне географічне розташування, високий освітній рівень населення, гарна науково–технічна база та низький рівень оплати праці, роблять Україну ідеальною базою для підприємств, що орієнтуються на західно– та центральноєвропейські ринки збуту та створюють сприятливий інвестиційний клімат. Однак іноземний капітал поки що не поспішає в Україну. Наразі країна має достатньо невисокі кредитні рейтинги, і цей факт зупиняє багатьох європейських інвесторів від вкладення коштів в економіку України.

Ефективне використання інвестиційних можливостей ЄС відповідно до визначеної стратегії розвитку економіки України є запорукою досягнення сталого економічного зростання й соціального добробуту, забезпечуючи високі щорічні темпи зростання ВВП в Україні. Високі темпи зростання ВВП мають супроводжуватися глибокими якісними перетвореннями, реалізацією завдань сталого розвитку, що визначається світовим співтовариством, як стратегія існування у XXI столітті. Немає сумніву, що Україні необхідно якомога швидше активізувати процес інтеграції до ЄС, але це може статися за умови реалізації широкомасштабних політичних, економічних та соціальних реформ [7].

Таким чином, розвиток ринку іноземних інвестицій відіграє важливу роль у становленні та розвитку економіки України та поглибленні співпраці з ЄС. Україна – приваблива для інвестицій та активно залучає іноземний капітал. ЄС є основним донор економіки країни. Але структура іноземних інвестицій України не є досконалою, а розвиток ринку іноземних інвестицій України гальмується низкою проблем, які потребують нагального вирішення. Тому підвищення привабливості української економіки для іноземних інвесторів стає актуальним питанням.

Список використаних джерел

1. Международный финансовый рынок [Текст] : учеб. пособие / под ред. В.А. Слепова, Е.А. Звоновой. – М. : Магистр, 2009. – 543 с.
2. Копійка В.В. Європейський Союз: історія і засади функціонування [Текст] : навч. посіб. / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко; за ред. акад. НАН України, Надзв. і Повнов. Посла України Л.В. Губерського. – К. : Знання, 2012. – 760 с.
3. Заярна Н.М., М.М. Чиковська. Стан та проблеми іноземного інвестування в Україні [Текст] / Н.М. Заярна, М.М. Чиковська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 20. – С.162–164.
4. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua
5. Інфляційний звіт [Електронний ресурс] / Національний банк України. – 2016. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua
6. Паливода, К. Проблеми формування та використання інвестицій в сучасній економіці України [Текст] / К. Паливода // Банківська справа. – 2007. – №4. –С.73–81.
7. Ліщинська, Л. Б. Формування ефективної інвестиційної політики України [Електронний ресурс] / Л.Б. Ліщинська, Л.Ю.Сіденко. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2010/Economics/74647.doc.htm

Пуцентейло Петро
д.е.н., професор
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО, ТЕХНОЛОГІЧНОГО ТА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Сьогодні все більш актуальним є стратегічний аналіз потенціалу підприємства, спрямований на дослідження і встановлення впливу чинників зовнішнього середовища підприємства на досягнення поставлених економічних результатів і визначення потенційних можливостей суб'єкта господарювання в процесі досягнення власних цілей. Ефективність його проведення багато в чому зумовлюється методикою і послідовністю відповідних аналітичних процедур.

За допомогою стратегічного аналізу готується комплексний стратегічний план розвитку підприємства, здійснюється науково обґрунтована, всебічна і своєчасна підтримка прийняття стратегічних управлінських рішень [1]. О.В. Олійник стверджує, що на початку XX ст. у вітчизняних публікаціях з'являється поняття "стратегічний аналіз", виокремлення якого обґрунтовується необхідністю аналітичного забезпечення системи стратегічного управління, мінімізації негативного впливу зовнішнього середовища на діяльність окремого суб'єкта господарювання. Особливості цільового спрямування, широта інформаційної бази, використання принципово інших способів та прийомів поряд з традиційними, необхідність залучення (поєднання) різноманітних аналітичних методик

та видів економічного аналізу робить закономірним виділення стратегічного аналізу як окремого напряму [2, с. 311–312].

Поява стратегічного аналізу обумовлена зростанням ролі стратегії у розвитку бізнесу. Оскільки стратегія тісно пов'язана із зовнішніми умовами, в яких підприємство здійснює свою господарську діяльність, то стратегічний аналіз перш за все покликаний дослідити зовнішні умови як чинники, що впливають на стратегічні цілі підприємства, що не концентрують особливу увагу на певних традиційних завданнях економічного аналізу. Для побудови системи стратегічного управління підприємствами у ролі основного джерела інформації для такої системи пропонується використовувати стратегічний аналіз. Так, Л.О. Мармуль вважає, що нині для сільськогосподарських підприємств найважливішим етапом процесу стратегічного управління є стратегічний аналіз, що дозволяє зібрати, оцінити й систематизувати інформацію, необхідну для прийняття стратегічних рішень [3, с. 152]. Отже, стратегічний аналіз – це процес дослідження виробничо–господарської діяльності підприємства і умов її здійснення в довгостроковій перспективі, засіб перетворення даних, отриманих в результаті аналізу середовища, в базу даних для прийняття стратегічних рішень. Його метою є оцінка найбільш значущих впливів на поточний і майбутній стан підприємства. Стратегічний аналіз спрямований на визначення стану господарської діяльності підприємства в конкретний період часу. У ході виконання стратегічного аналізу визначається оцінка реалістичності стратегічних цілей.

Як зазначає Р.Ф. Бруханський, при побудові системи стратегічного управління підприємств слід використовувати інтегрований підхід, який дозволить поєднати облікову стратегічно орієнтовану інформаційну систему та систему стратегічного аналізу. Стратегічний аналіз має «заповнити» ті прогалини в інформаційному забезпеченні стратегічного управління, що залишатиме за собою система бухгалтерського обліку, якій має належати пріоритетна роль. Для побудови стратегічно орієнтованої системи обліку слід внести зміни до структури предмета та елементів методології традиційної облікової системи з врахуванням впливу цих змін загалом на процес її функціонування як елемента системи управління підприємством [4, с. 47–48].

Основними складовими частинами стратегічного аналізу є: функціонально–вартісний аналіз; аналіз стратегічного позиціонування; аналіз чинників, що визначають витрати. Перераховані складові, як правило, реалізуються підприємством у чітко визначеній сукупності і ґрунтуються на структурі ланцюжка утворення споживчої вартості. Стратегічний аналіз – це загальне дослідження всіх позитивних і негативних чинників суб'єкта господарювання, які в майбутньому зможуть вплинути на його економічне становище.

Серед моделей стратегічного аналізу широке практичне застосування отримали:

– матриця «BCG» (Boston Consulting Group);
– матриця «GE / McKinsey» (General Electric / McKinsey);
– модель «McKinsey / 7S»;
– матриця «Shell / DPM» (Shell / Direct Policy Matrix);
– матриця «Hofer / Schendel»;
– матриця «ADL / LC» (Arthur D. Little / Life Cycle);
– матриця зростання A.T. Kearney;

– модель ABCD.
– модель SPACE;
– модель трьох ціннісних критеріїв М. Трейсі і Ф. Вірсема;
– метод аналізу LOTS;
– GAP – аналіз;
– STEP – аналіз;
– SWOT–аналіз.

Стратегічний аналіз покликаний перетворити всю наявну економічну інформацію та інформацію неекономічного характеру в прийнятну для прийняття стратегічного рішення. Ефективність і обґрунтованість стратегічних рішень, прийнятих підприємством, багато в чому залежить від якості інформації, яка є базою для прийняття управлінських рішень. Оптимальну інформаційну базу можливо отримати з результатів проведеного стратегічного аналізу діяльності. Стратегічний аналіз як ключовий аналітичний елемент стратегічного управління, дає змогу частково знизити невизначеність при прийнятті стратегічних рішень і обґрунтувати вибір стратегій підприємства, адекватних ринковим умовам, що безпосередньо пов'язано з конкурентоспроможністю фірми. Обробка отриманих даних, узагальнення фактів з їх подальшою систематизацією та висновками, на основі яких буде здійснено пошук резервів, – це основні завдання стратегічного аналізу, який в перспективі забезпечить обґрунтованість прийнятих управлінських рішень, підвищить їх ефективність. Це і дасть можливість оцінити внутрішні і зовнішні чинники у навколишньому оточенні. Завдяки стратегічному аналізу підприємство розробляє стратегічний план.

Розробка стратегічного плану передбачає послідовні етапи дослідження й аналіз зовнішнього і внутрішнього оточення, подальше сценарне прогнозування можливих ситуацій. Одним з переваг стратегічного планування є поглиблене дослідження середовища підприємства, в якому воно здійснює свою діяльність. Метод стратегічного аналізу дає змогу вивчити поведінку і становище на ринку фірм конкурентів, досліджувати та виявити потреби і переваги клієнтів, діагностувати реальний стан компанії, оцінюючи ситуацію, і передбачає можливі зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, які безпосередньо здійснюють вплив на стратегічний розвиток підприємства і дозволяють зміцнити подальше становище на конкурентному ринку.

Стратегічний аналіз в сучасних умовах є ефективним інструментом конкурентної боротьби. Використовуючи низку методів, можна грамотно визначити пріоритети підприємства, здійснити аналіз кон'юнктури ринку, зміцнити позиції його на ринку. Метод стратегічного аналізу дає змогу підприємству певний час перебувати в безпечному становищі нестабільного ринку. Ця методика дослідження припускає наявність ефективного, недорогого і доступного способу оцінки стану діяльності підприємства в управлінській системі. Стратегічний аналіз це управлінська діяльність, пов'язана з постановкою і реалізацією довгострокових цілей, підтримкою ефективних взаємовідносин підприємства з його оточенням при відповідності поставлених цілей внутрішнім можливостям.

Стратегічний аналіз – це спосіб вивчення й адаптації інформаційних потоків, отриманих в ході аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування

підприємства, до реалізації стратегічних цілей підприємства. Ефект від стратегічного управління підприємством не буде досягнутий без якісного стратегічного аналізу. Підтвердженням даного факту є те, що управлінська стратегія потребує інформації про стратегічне становище підприємства на ринку і специфіці реалізації обраної стратегії.

Список використаних джерел

1. Трухан, О.Л. Стратегічний аналіз у системі управління підприємствами [Електронний ресурс] / О.Л. Трухан // Вісник ЖДТУ (Економічні науки). – 2009. – № 1 (47) – Режим доступу: https://ztu.edu.ua/ua/science/publishing/visnik/econom/1_47/27.pdf

2. Олійник, О.В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін [Текст] : монографія / О.В. Олійник. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 653 с.

3. Мармуль, Л. О. Роль стратегічного аналізу в управлінні виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств [Текст] / Л.О. Мармуль // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – Вип. 2, т. 1. – С. 152–156.

4 Бруханський, Р.Ф. Облік і аналіз у системі стратегічного менеджменту аграрного підприємництва [Текст] : монографія / Р.Ф. Бруханський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 384 с.

5. Зоріна, О.А. Аналітичний погляд щодо сутності стратегічного аналізу в діяльності акціонерних товариств [Текст] / О.А. Зоріна // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 5, Т. 2. – С. 309–313.

6. Гуменюк, О.О. Функціонування аналітичного забезпечення діяльності підприємства [Текст] / О.О. Гуменюк // Сталий розвиток економіки. – 2015 – № 3 (28). – С. 212–216.

7. Сава А.П. Концептуальні основи визначення збалансованого економічного розвитку [Текст] / А.П. Сава // Часопис економічних реформ. – 2014. – № 4. – С. 16–19.

Радченко Оксана
к.е.н., провідний науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
м. Київ

РОЛЬ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ В УМОВАХ ВІДМІНИ ДІЇ СПЕЦРЕЖИМІВ У СІЛЬСКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Запровадження податкових пільг з кінця минулого століття сприяло виведенню сільського господарства із затяжної кризи. Але Україна, будучи членом СОТ, залежить від міжнародних правил. Зокрема, у податковому законодавстві України була умова, що аграрний сектор перейде на загальні правила оподаткування з 2018 року. Проте, у Меморандумі про співпрацю з Україною, укладеним з МВФ у 2015 р., за яким очікувалось отримання чергового траншу 1,7 млрд дол., поставлено інші вимоги – що Україна повинна виконувати взяті на себе зобов'язання, щодо переведення аграріїв на загальну систему оподаткування з 1 січня 2016 року, тобто, з цього часу абсолютно всі українські аграрії мають бути позбавлені пільгових ставок ПДВ, та платити податок повністю.

На 2016 рік вдалося досягти компромісного рішення, і до 1 січня 2017 року зберігається спеціальний податковий режим для сільськогосподарських

товаровиробників. Розподіл податкового зобов'язання з ПДВ між бюджетом та спеціальним рахунком прив'язується до виду діяльності сільськогосподарського товаровиробника (раніше відшкодування ПДВ перераховувались платнику) і має відмінності за операціями із зерновими і технічними культурами, з продукцією тваринництва, за іншими операціями, різниця між якими у відсотках розподілу ПДВ між державою та платниками податків.

Вигоди від податкових пільг є переважаючими у структурі підтримки. Спричинено це тим, що можливості бюджету досить обмежені, особливо у останні роки, а податкові пільги отримували усі без винятку виробники, хто мав право на такі пільги. Якщо загалом по галузі у 2008 р. на пільги припадало 27%, то надалі вони стабільно зростали та досягли 73%. Відповідно, зменшуються загальні виробничі субсидії, оскільки їх обсяг скорочувався щорічно, зокрема субсидування виробництва з 48% у 2008 р. знизилось до 7% у 2014 р. А безпосередньо для сільськогосподарських підприємств, за даними статистичної звітності [3], у 2014 році підтримка за рахунок ПДВ склала 98% у структурі підтримки (табл. 1).

Таблиця 1

Підтримка сільськогосподарських підприємств України*

Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Всього державна підтримка, млн грн	5749,3	3278,1	4608,1	4327,9	6974,1	7478,0	9177,3
Частка непрямої підтримки, %	39,7	64,3	71,4	83,1	89,4	94,9	97,7

** – за даними форми 50 с.г.*

Джерело: [3].

У той же час, у бюджеті 2016 року на сільське господарство (видатки на апарат МАПіП) передбачено 660 млн грн, що складає 75% рівня 2015 року та менше 20% середнього значення за 2010– 2014 рр. Фактично пряма підтримка галузі залежить від можливостей бюджету, тому у даний час і в найближчій перспективі повністю згортається. У переліку програм державної підтримки АПК по МАПіП на підтримку галузі відноситься лише 3, але і вони не діють.

Приведені статистичні дані ОЕСР щодо державної підтримки в Україні [8] свідчать, що значення прямої бюджетної підтримки втрачає свої позиції з 2008 року, натомість зростає роль податкових пільг (непрямої державної підтримки). Оскільки методика ОЕСР базується на рівні цін, то очевидно, що у довгостроковому періоді рівень підтримки виробників значно коливається, через їх кон'юнктурну природу. Експерти ОЕСР вважають, що для України подальші реформи мають бути спрямовані на послаблення або припинення підтримки виробництва певної продукції. Кошти, що вивільняються, мають бути спрямовані на активну підтримку фермерських господарств та інвестовані в освіту, інфраструктуру й інновації в галузі. Уряд має бути наполегливішим у пріоритетності фінансування охорони довкілля та сталого використання природних ресурсів.

Позиція МВФ у цьому питанні досить оригінальна: «скасування податкових пільг для аграріїв не призведе до втрати їхньої конкурентоспроможності на світовому ринку, оскільки є країни, в яких сільське господарство не субсидується взагалі або субсидується незначно. Наприклад, Чилі, Нова Зеландія, є достатньо країн, де субсидії менші» [4].

Є також дослідження О. Нів'євського, який засобами статистичного аналізу та агрегованими показниками реалізує висновок, що державна підтримка не впливає на ефективність діяльності галузі. Досліджуючи показник Загальна продуктивність факторів виробництва (англ. Total Factor Productivity, TFP), автор прийшов до висновку, що «я не знаходжу емпіричних доказів того, що запровадження податкових пільг у 1999 році вплинуло на зростання продуктивності сільськогосподарського сектору в Україні» [1]. З позицією автора можна погодитися, за проведеними дослідженнями Л. Тулуша та відділу податково–бюджетної політики [6] за традиційними для вітчизняної економіки показниками у період 2010–2012 рр., прямої залежності теж не спостерігається. Але треба зважити, що обсяг підтримки має накопичувальний ефект та проявляється за ряд подальших років. Зокрема, вкладення коштів у основні засоби, за рахунок бюджетних програм, а такі діяли у 2002–2008 рр., має ефект чи на весь період їх експлуатації. За різними оцінками, питома вага непрямої підтримки у ціні сільгосппродукції досягала 5–17%.

Документом, що визначає план розвитку аграрної галузі на даний час виступає Єдина комплексна Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 роки і План дій розвитку сільського господарства та сільських територій, затверджених під час 15–го засідання Нацради реформ (9 листопада 2015 року). У зв'язку з цим Мінагрополітики позиціонує свою головну задачу як «забезпечити підтримкою в першу чергу середній і малий бізнес, який має чітке бачення і плани розвитку. Потрібно підтримувати тих, у кого в обробці до 500 га. Саме вони не можуть сьогодні користуватися банківськими кредитами відповідно до обмежень, які є в комерційних банках» [5].

Цю ж стратегію позиціонує і уряд: «серед пріоритетів роботи уряду – введення адресної підтримки невеликих фермерських господарств (до 500 гектарів)», про що заявив прем'єр–міністр України під час презентації проекту плану пріоритетних кроків уряду на 2016 рік, зазначивши, що необхідно «ввести адресну чітку підтримку невеликих фермерських господарств до 500 гектарів землі на вироблення власної конкурентної, чистої, якісної сільгосппродукції» [2].

В свою чергу, Кабінет міністрів України затвердив програму компенсації кредитних ставок для малих сільськогосподарських підприємств. Передбачається, що з Державного бюджету на ці цілі буде виділено 300 млн гривень, про що було прийнято рішення на засіданні уряду. Зокрема, умови цього заходу наступні: «учасник програми матиме можливість отримати компенсацію до половини процентної ставки по взятому кредиту, який може бути оформлений в будь–якому банку – завдяки дерегуляції, банки будуть вибиратися на місцевому рівні». Таким чином, малі та середні фермерські господарства можуть бути профінансовані на 8 млрд гривень [7].

Окрім того, Верховна Рада остаточно прийняла законопроект №1599, що передбачає можливість реєстрації особистих селянських господарств, які бажають

продавати свою продукцію, як сімейних фермерських господарств з набуттям статусу юридичної особи або фізичної особи–підприємця, а це залучить велику кількість таких підприємств до отримання державної підтримки.

В загальному підсумку, на підтримку галузі за рахунок бюджетного фінансування держава може виділити у поточному році максимум 8,5 млрд грн. Цих ресурсів замало, якщо зважити, що за рахунок спецрежимів галузь володіла значно більшими обсягами фінансових ресурсів, – у 2015 році розмір пільг за рахунок ФСП склав 4,0 млрд грн, і за рахунок ПДВ – 28 млрд. грн. [5].

Проте у цьому процесі є певна закономірність, на яку зважає М. Соколов, а саме, що «Україна не тільки дотувала фермерів за допомогою податкових пільг – спецрежим ПДВ і ФСП, а й одночасно забирала у них гроші, наприклад, штучно занижуючи ціни на сільгосппродукцію, а … штучним зниженням доходів аграріїв не займається жодна розвинена країна світу» [1]. Тобто, за умови відміни спецрежимів у держави залишається прихований потенціал підтримки ефективності аграрної галузі у вигляді цінової політики. До речі, у всі важкі часи для економіки, саме за рахунок сільського господарства вирішувалися всі інші проблеми. Є думка, що саме введення у економіку колгоспів поняття «фінансового доходу», на відміну від «натурального доходу» з кінця 60–х років і спричинило кризу планової системи економіки.

Висновки. Головне завдання у формуванні нової політики бюджетної підтримки сільського господарства – знайти реальну межу, яку частину створеної вартості можна вилучати з галузі без втрати нею здатності до самовідтворення. Для цього за державою має залишатися контроль на право власності на землю, формування норми прибутку на капітал у галузі і також має бути збережена мережа державних підприємств, які зможуть гарантувати і утримувати баланс продовольчої безпеки за основними продуктами. Крім того, держава має убезпечити галузь від руйнівної діяльності агрохолдингів, які у погоні за надприбутиками по хижацькому відносяться до земельних, природних, людських та соціальних ресурсів галузі.

Для поліпшення бюджетної підтримки аграрного сектору необхідно комплексне вирішення проблем галузі, що передбачає забезпечення стабільного прибуткового розвитку сільського господарства, формування рівних умов діяльності для різних груп товаровиробників і розвиток сільських територій, як неодмінної умови державної підтримки.

Список використаних джерел

1. Битва експертів: аргументи за та проти податкових пільг для аграріїв [Електронний ресурс] : – Режим доступу: http://agravery.com/uk/posts/show/bitva–ekspertiv–argumenti–za–ta–proti–podatkovih–pilg–dla–agrariiv (дата звернення: 17.05.2016). – Назва з екрану.

2. Гройсман пообещал адресную поддержку небольшим фермерским хозяйствам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.finance.ua/ru/news/–/376205/grojsman–poobeshhal–adresnuyu–podderzhku–nebolshim–fermerskim–hozyajstvam (дата звернення: 23.05.2016). – Назва з екрану.

3. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: //www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 17.05.2016). – Назва з екрану.

4. МВФ наполягає на скасуванні податкових пільг для українського АПК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/mvf–napolyagaye–na–skasuvanni–podatkovih–pilg–dlya–ukrayinskogo–apk–176201_.html (дата звернення: 23.05.2016). – Назва з екрану.

5. Офіційний сайт міністерства аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс] : – Режим доступу: http://minagro.gov.ua/ (дата звернення: 23.05.2016). – Назва з екрану.

6. Тулуш, Л.Д. Стратегічні напрями бюджетного регулювання розвитку агропромислового виробництва в Україні [Текст] / Л. Д. Тулуш, О. Д. Радченко // Економіка АПК. – 2012. – № 10. – С. 81–90.

7. Украинские мелкие фермеры получат доступ к 8 млрд гривен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.finance.ua/ru/news/–/373259/ukrainskie–melkie–fermery–poluchat–dostup–k–8–mlrd–griven (дата звернення: 23.05.2016). – Назва з екрану.

8. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.oecd.org/tad/agricultural–policies/monitoring–evaluation–2015–highlights–july–2015.pdf. (дата звернення: 27.04.2016). – Назва з екрану.

Романюк Ірина
к.е.н, асистент
Харківський національний технічний
університет сільського господарства ім. П. Василенка
м. Харків

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО–ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

Важливою умовою розвитку сільського зеленого туризму є наявність належної соціальної інфраструктури не тільки в регіонах розміщення туристичних агроосель, але й сільських територій загалом. Це пов'язано з розміщенням сільських туристичних атракцій, особливостями сільського способу життя загалом [1, с. 129]. У методології досліджень інфраструктурного забезпечення розвитку сільської туристичної діяльності ми вважаємо необхідним акцентувати увагу, перш за все, на оцінці ролі і значення функціонування інфраструктури для зростання економічного ефекту господарювання підприємств сільського зеленого туризму, економічній сутності категорії інфраструктурного забезпечення, характері впливу екзогенних та ендогенних факторів на його формування.

Підкреслюючи значимість розвитку інфраструктурного забезпечення для ефективного господарювання у галузі, необхідно відмітити, що здебільшого тут слід мати на увазі саме соціально–виробничу інфраструктуру села, як територіально відокремлену структурно–функціональну систему [2, с. 254]. Її складниками в широкому розумінні є освітні, оздоровчі, культурно–мистецькі, спортивні заклади, об'єкти побуту та комунального господарства, заклади громадського харчування і торгівлі, зв'язку, фінансово–кредитні установи, транспортно–шляхове господарство.

Переважно, вплив інфраструктури більш об'єктивно та не статично можна здійснити перш за все на рівні окремих об'єктів, тобто на рівні формування й функціонування певного сільського туристичного підприємства як основної одиниці суб'єктно–диференційованого інфраструктурного забезпечення. Інфраструктурне забезпечення є,

так би мовити, конкретним варіантним об'єднанням необхідних для туристичних підприємств функцій, реалізація яких повинна забезпечити необхідні умови для його ефективного господарювання відповідно до зазначених факторів впливу.

При цьому варіантність об'єднання підкреслює не статичність формування інфраструктурного забезпечення та необхідність пошуку його найбільш оптимального складу та функціонально–просторої архітектури. За виконання цих функцій відповідальні різні інститути та об'єкти інфраструктури відповідно до їх розмежування за функціональним критерієм [3, с. 168]. Таким чином, під інфраструктурним забезпеченням слід розуміти конкретне варіантне об'єднання об'єктів інфраструктури різного функціонального призначення, які з урахуванням екзогенних та ендогенних факторів впливу покликані створювати умови для ефективної економічної діяльності й розвитку у галузі сільського зеленого туризму – подорожей, туристичних маршрутів, пізнавальної діяльності, інших туристичних атракцій.

Висока значимість інфраструктурного забезпечення розвитку підприємств сільського зеленого туризму реалізовується в їх економічному ефекті переважно за двома напрямами: перший напрям – фінансові інвестиції (державні або приватні асигнування) у підтримку та розвиток інфраструктури. Здебільшого, відповідний емпіричний вплив інфраструктури на соціально–економічний результат діяльності окремих підприємств оцінюється за допомогою модифікованих за різними математичними принципами виробничих функцій.

Другий напрям пов'язаний з аспектами формування трансакційних витрат – необхідно виокремити в діяльності туристичних підприємств трансакційні витрати на здійснення інфраструктурного забезпечення. При реалізації ринкового механізму господарювання відбувається зниження трансакційних витрат у сфері обслуговування, які проявляються у розширенні ринків збуту, прискоренні обігу капіталу та покращенні якості вхідних ресурсів [4, с. 59]. Загалом, це сприятиме покращенню якості туристичних послуг та удосконаленню їх інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Александрова, А.Ю. Международный туризм [Текст]: учебник для высш. учеб. заведений / А.Ю. Александрова. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 470 с.

2. Ігнатенко, М.М. Проблеми та перспективи розвитку сільського туризму в Україні [Текст] / М.М. Ігнатенко // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. – Серія «Економічні науки». – Т. 12, № 1 (43). – Львів, 2010. – С. 252–255.

3. Дядечко, Л.П. Економіка туристичного бізнесу [Текст] / Л.П. Дядечко. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 224 с.

4. Панченко, Т.Ф. Туристичне середовище: архітектура, природа, інфраструктура [Текст]: монографія / Т.Ф. Панченко. – К.: Логос, 2009. – 176 с.

Романюк Ірина
к.е.н., науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»
м. Київ

СТИМУЛЮВАННЯ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ПРОДУКЦІЇ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ РЕЖИМУ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС

В рамках Угоди про асоціацію між ЄС та Україною європейська сторона отримала фактично симетричний доступ товарів ЄС на український ринок починаючи з січня 2016 р. [1]. При цьому для українських харчопереробних підприємств виникає ризик втрати частини внутрішнього ринку через низьку конкурентоспроможність своєї продукції порівняно з аналогічною європейського походження. За прогнозними експертними оцінками імпорт європейських товарів в Україну зростатиме поступово, максимальний ефект буде досягнутий приблизно через 7 років, що пов'язано з довшим терміном лібералізації тарифних ставок українських ввізних мит. Найбільший потенціал очікується для морських продуктів, м'ясних продуктів, цукру, рослинних олій та жирів [2].

Слід зазначити, що в умовах імплементації положень Угоди про асоціацію між ЄС та Україною важливим стимулюючим чинником імпортозаміщення для вітчизняних підприємств харчової промисловості є гармонізація законодавства України із законодавством ЄС у сфері безпечності та якості харчових продуктів. Так, Закон України №1602–VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів», який набрав чинності з 20 вересня 2015 р., передбачає поступовий перехід в Україні на модель європейської системи безпечності та якості харчових продуктів, яка побудована на принципі «від лану до столу», а також на процедурах HACCP. Положення даного Закону суттєво зменшують кількість адміністративних процедур, державного контролю та скасовують дозвільні процедури, яких не існує в ЄС. Встановлюються деталізовані вимоги до процедур державного контролю харчових продуктів на ринку України та імпортної продукції відповідно до європейської практики.

Також вагомими чинниками імпортозаміщення в харчовій промисловості України, на нашу думку, є:

1. Модернізація та реконструкція, розширення діючих і будівництво нових виробничих потужностей у відповідності до вимог і нормативів ЄС щодо виробництва безпечної і якісної продукції. Статистичні дані свідчать, що більше 40% основних засобів галузі мають період функціонування 20 і більше років, що негативно відображається на ефективності виробництва підприємств. Такий стан значною мірою обумовлений недостатнім рівнем забезпеченості окремими видами потужностей по переробці сільськогосподарської продукції та високим (40–55%) рівнем їх зносу, незначною глибиною переробки сировини, віддаленістю об'єктів переробної промисловості від джерел постачання сільськогосподарської сировини, відсутністю виробництва переважної частини технологічного обладнання. Так, за експертними оцінками в умовах імплементації положень про ЗВТ з ЄС для модернізації харчопереробних підприємств

України, які б могли конкурувати з європейськими підприємствами за рівнем якості виробленої продукції на рівних умовах, за експертними оцінками потрібно до 10 млрд. дол. США.

2. Ефективне використання ресурсів на підприємствах харчової промисловості, що передбачає забезпечення реалізації енергоефективних заходів на харчових підприємствах (перехід на альтернативні види палива, заміна обладнання на більш енергоефективне), переробку відходів, забезпечення глибинної переробки сировини при випуску продукції тощо.

3. Розвиток галузевої науки та наукове забезпечення харчової промисловості, що є беззаперечною й стратегічно важливою в умовах розв'язання завдань щодо подолання кризових явищ в галузі та досягнення сталого економічного зростання [3, с. 85].

Сприяння інноваційному розвитку харчової промисловості, розвитку високотехнологічних, інноваційних, інвестиційно–привабливих напрямів харчопереробного виробництва, що передбачає інтеграцію традиційних технологій з сучасними біотехнологіями і нанотехнологіями; впровадження новітніх технологій виробництва харчових продуктів не лише комерційно вигідних, а й екологічних і економічно доступних для малозабезпечених верст населення, впровадження інформаційних ІТ–технологій для комп'ютеризованого керування замкненими технологічними циклами, планування та моніторингу використання ресурсів харчової промисловості.

Стимулювання розвитку перспективних секторів харчової промисловості через запровадження спеціальних податкових режимів і забезпечення пільгових умов доступу до виробничої інфраструктури в межах індустріальних парків, регіональних і виробничих кластерів, технологічних платформ тощо, що сприятиме створенню в Україні належних умов для розвитку бізнесу, конкурентними з умовами в інших країнах (система оподаткування, пільгові умови оренди земельних ділянок, звільнення від сплати певних податкових платежів тощо). Світовий досвід свідчить, що це є не тільки ефективним інструментом впливу на розвиток промисловості, але й сприяє соціально–економічному розвитку і підвищенню конкурентоспроможності регіону, активізації інвестиційної діяльності, створенню нових робочих місць, розвитку сучасної виробничої і ринкової інфраструктури тощо.

Врахування світових тенденцій розвитку харчової промисловості і науки. Так головними глобальними трендами розвитку виробництва харчових продуктів є: виробництво екологічно–чистих харчових продуктів; виробництво органічної продукції та їжі швидкого приготування; впровадження новітніх технологій з застосуванням досягнень біотехнології, нанотехнології, заморожування і сушки та інших сучасних технологічних процесів; виробництво харчових продуктів з глибинним процесом переробки, що передбачає мінімальні або нульові відходи.

Отже, в умовах дії вільного режиму торгівлі України з ЄС для підприємств харчової промисловості важливо не тільки знайти свого споживача на європейському ринку, але й зберегти і закріпити свої позиції на внутрішньому продовольчому ринку. При цьому політика імпортозаміщення у харчовій індустрії має бути спрямована на розвиток власних виробничих потужностей, зниження витрат на виробництво продукції,

забезпечення високої її якості та стимулювання виробництва продукції з більшою часткою доданої вартості.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони. – КМУ [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://www.kmu.gov.ua>
2. Вплив створення поглибленої та всеохоплюючої ЗВТ між ЄС та Україною на торгівлю сільськогосподарськими товарами. – APD/PP01/2013 // Німецько–український агрополітичний діалог. – К., 2013. – 35 с.
3. Дейнеко, Л. В. Шляхи та перспективи оновлення потенціалу харчової промисловості України / Л. В. Дейнеко, Е. І. Шелудько // Збірник наукових праць «Економічний вісник університету», ДВНЗ Переяслав–Хмельницький ДПУ ім. Григорія Сковороди. – 2013. – Вип. 21(1). – С. 82–89.

Сава Андрій
к.е.н., с.н.с.
Тернопільська державна сільськогосподарська
дослідна станція ІКСГП НААН
м. Тернопіль

СИСТЕМНІСТЬ СОЦІАЛЬНО–ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Соціально–економічний розвиток сільських територій та підвищення рівня життя сільського населення є важливим державним завданням, від вирішення якого залежить збалансованість стратегічних цілей розвитку національної економіки: забезпечення продовольчої безпеки держави і конкурентоспроможності аграрної галузі, збереження сільських територій, людського капіталу та раціональне використання природних ресурсів.

Однак наслідки проведених аграрних реформ протягом останніх 25 років призвели до глибоких трансформаційних змін в аграрному секторі і негативних наслідків у розвитку сільських терторій. Вони проявилися у значних диспропорціях між становленням ринкових бізнес–структур та функціонуванням соціальної сфери сільських територій.

А тому формування та реалізація подальших цілей аграрної політики держави має полягати, в першу чергу, у ліквідація цих диспропорцій та завершення реформ у напрямі системного соціально–економічного розвитку не тільки виробничої сфери, а й сільських територій загалом.

Виходячи філософського тлумачення поняття “система”, що з грецького (systema) означає складене з частин або з’єднання сукупних взаємозв’язаних елементів у цілісну структуру, соціально–економічний розвиток сільських територій необхідно розглядати в контексті вивчення таких дефініцій як «структура», «зв’язки», «елемент», «відношення», «підсистема» тощо.

Ряд вчених виділяють наступні особливості системи: цілісність, відносна відособленість від навколишнього середовища, наявність зв'язків із середовищем, наявність у середині системи підсистем і елементів, зв'язаних між собою (структурованість), підлеглість всієї організації системи певній меті [2, с. 401].

Та існування самої системи не можна розглядати у певній статиці чи як аморфне явище, бо без внутрішнього руху та впливу зовнішнього середовища вона не буде розвиватися. Тому вважаємо, що систему слід розглядати і через призму її внутрішньої будови, тобто механізму функціонування. На це звертають увагу такі економісти як А.М. Прохоров [4, с.458] та О.В. Заставецька [3, с.19].

Власне механізм сільської території, як системного явища, приводить її в дію та визначає послідовність станів, процесів організаційної, економічної, соціальної структури, а також поєднує ресурси у різних функціональних підсистемах: природо–ресурсній, трудовій, техніко–технологічній, виробничій, соціальній, фінансовій, інформаційній тощо.

Механізм соціально–економічного розвитку загалом окремі вчені пропонують розглядати як сукупність соціально–економічних станів господарської системи, які повинні передбачати розробку системи заходів, сприяти досягненню поставлених соціальних та економічних цілей через комплекс дій: економічних, організаційних, правових, управлінських тощо [1, с.85–86]. Однак у цьому визначенні враховується лише виробнича система, сукупність господарських структур та зв'язків, а не процес розвитку чи сільські території загалом.

Погоджуємося із думкою О.В. Заставецької, яка пропонує розглядає економічний і соціальний розвиток території як комплексне становлення демографічної та економічної сфер на основі найбільш доцільного використання природного, економічного і соціального потенціалів з метою задоволення потреб місцевих громад та забезпечення зовнішньої функцію на основі інтегрованості території у цілісну загальнодержавну систему [3, с. 20–21].

На нашу думку, такий варіант розуміння соціально–економічного розвитку сільських територій є більш доцільним, оскільки підкреслює тісний зв'язок, взаємообумовленість всіх елементів, повну відповідність його структури наявним ресурсам і визначає досягнення найбільшої економічної і соціальної ефективності. Іншими словами це є системний підхід до формування стратегії розвитку держави загалом, яка б передбачала розробку програми розвитку з врахуванням економічної, соціальної та екологічної складової.

Таким чином, виникає необхідність формування розуміння системності соціально–економічного розвитку сільських територій, що розглядається у тісному взаємозв'язку через сукупність методів та прийомів, через призму системно–комплексного бачення діалектичних, економічних законів і закономірностей, історико–національних, демографічних, соціальних, екологічних та інших особливостей, які формують загальносуспільні цінності розвитку сільських територій.

Список використаних джерел

1. Долішній М.І. Регіональна політика та механізм її реалізації [Текст] / М.І.Долішній. – Київ:

Проект “Наукова книга”, 2003. – 503 с.

2. Жюма Д. Философский словарь [Текст] / [пер. с франц.]. – М.: Междун. отнош., 2000. – 544 с.

3. Заставецька О.В. Комплексний економічний і соціальний розвиток території: теоретичні і методичні основи дослідження [Текст] / Заставецька О.В. – Тернопіль, 1997. – 233 с.

4. Росийский энциклопедический словарь: в 2 кн. [Текст] / Кн. – 1 [уклад. А.М.Прохоров]. – М.: 2001. – 1023 с.

Семенишена Наталія
к.е.н., доцент
Подільський державний аграрно–технічний університет
м. Кам’янець–Подільський

ТРАДИЦІЙНІ ТА НОВІТНІ ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ У ТЕОРІЇ ОБЛІКУ

З кінця 90–х в Україні зростає інтерес до інституціональних проблем економіки. Дослідницька програма інституціоналізму, яка на початку і в середині 90–х перебувала на периферії наукових інтересів, стає одним з домінуючих напрямків сучасної економічної теорії.

Проблему поставлено у дослідженнях учених Ф.Ф. Бутинця, В.М. Жука, С.В. Бланка, Г.Г.Кірейцева, Я.В. Соколова, В.І. Ткача, В.Метелиці та ін.

Виходячи з соціальності бухгалтерського обліку як науки, що розвивається під впливом бізнесу, на сьогодні це вже не тільки облік господарської діяльності, а й аналітична доктрина, включаючи всі етапи від планування і прогнозування діяльності та контролю результативності окремих операцій і всієї діяльності, з розрахунком наслідків прийняття управлінських рішень. А розширення інформаційного поля обліку сприяє постійне вдосконалення його технологій, базою яких є облікові теорії.

У процесах інституціалізації бухгалтерського обліку можна виділити традиційні та новітні аспекти. Традиційні інститути є невід'ємною частиною дій індивідів, вони створюються і посилюються соціальних діями. У новій же інституційній теорії інститути розглядаються як інструменти, що свідомо використовуються для вимірювання, та представлені, здебільшого, статичними теоріями. Взаємодоповнюючий характер даних підходів забезпечує становлення цілісної інституційної теорії бухгалтерського обліку.

Стара інституційна традиція в економіці склалася під впливом праць американського економіста Торстейна Веблена (1857–1929), Дж. Коммонса (1862–1945), Уеслі Мітчелла (1874–1948), в останні роки XIX і перші десятиліття XX ст. базові принципи старого (американського інституціоналізму) сформувалися під впливом робіт К. Маркса і німецької історичної школи (це претендує на інтелектуальну самостійність, оскільки використовує зовсім інші методу аналізу господарської реальності) [1].

В даний час дослідження, проведені Е. Дюверне, О. Фавор, К. Менаром, вилилися в русло неоінституційної традиції. Практичний вихід полягає в розробці (на

мікроекономічному рівні) проблем управління якістю продукції та систем управління інноваціями (макрорівень). Проте теорія регуляції має ряд концептуальних недоліків [1].

На сьогодні інститут бухгалтерського обліку являє собою не хаотичний набір елементів, а взаємопов'язану систему. При визначенні терміну вчені використовують найрізноманітніші критерії, в зв'язку з чим відправним методологічним підходом може бути визначення інституції обліку як «безлічі пов'язаних між собою компонентів тієї чи іншої природи, упорядкованих по відносинах, що володіють цілком визначеними властивостями і характеризується єдністю, вираженим в інтегральних властивостях і функціях безлічі» [2].

З огляду на вищевикладене та на підставі проведених досліджень, вважаємо за доцільне розширити сучасне бачення і розуміння інституту бухгалтерського обліку. На нашу думку, система бухгалтерського обліку – це взаємодія сукупності субінститутів інституту бухгалтерського обліку та окремих їх норм, дотримання яких забезпечує достовірність і релевантність облікових записів.

Водночас, варто ще раз зауважити, що в наукових джерелах дослідження сутності і дефініція поняття «бухгалтерський облік» даються більшою мірою з позицій процесно–системного підходу.

Розвиваючи основи інституційної теорії бухгалтерського обліку, В.М.Жук запропонував розглядати бухгалтерський облік як «інститут з соціально–економічного середовища, який забезпечує розуміння і керованість в цьому середовищі»; «Інститут трансформації за допомогою специфічних методів, підходів (формальна складова інституту) і професійних суджень (неформальна складова інституту) фактів господарського життя»; інститут, який в сукупності формують «складові (інститути) його інституційного забезпечення» [2, с. 17, 19].

Серед причин, що які зумовлюють пріоритетність застосування інституційної теорії в облікових наукових дослідженнях, І.А.Юхименко–Назарук називає також здатність виступати базисом для розвитку бухгалтерського обліку, міждисциплінарну природу, здатність ідентифікувати нові зрізи господарської діяльності підприємства [5].

Погоджуючись з трактуванням авторів з питання дефініції поняття бухгалтерського обліку як інституту, відзначимо також, що, з нашого огляду, бухгалтерський облік в сучасних реаліях мінливості інституційного середовища притаманні також всі властивості інституційного ділового дискурсу [3]: як ознаки різних його типів, так і структурні компоненти.

За результатами досліджень, у пропонованій нами інституційній концепції бухгалтерського обліку лежить положення про те, що бухгалтерський облік – це ресурс, який являє собою систему способів позначення, інтерпретацій, оцінок, позиціонування та ідентифікації суспільних суб'єктів, відносин і об'єктів реальності, які закріплюються і легітимізуються соціальними інститутами.

Виходячи з проведених досліджень, вважаємо, що інституційні норми бухгалтерського обліку відображають цінності соціуму в цілому і цінності певної суспільної групи, що в сукупності й утворює інститут.

Цілісність формування концептуальної лінії в рамках розроблюваної теорії та методології бухгалтерського обліку подається як інституційна модель бухгалтерського

обліку, що враховує як з'явилися нові об'єкти, так і нову якість існуючих раніше об'єктів, а також безліч ідей і концепцій, висунутих вченими різних наук в різні часові періоди. На кожному новому етапі економічних перетворень бухгалтерський облік черпає з реальної облікової практики нові завдання, науково узагальнює їх і дає можливість уявити перспективу його розвитку, а інституційна концепція – свого роду відповідь на поставлені питання. Вона буде ефективно вирішувати виникаючі питання за умови, якщо в її розробці будуть враховуватися не лише поширені останнім часом підходи до теорії та методології бухгалтерського обліку та інших наук, а й увесь процес їх історичної динаміки.

На нашу думку, задля аналізу тенденцій та закономірностей становлення і розвитку інституту обліку варто застосовувати синтез методів соціальних, історичних і економічних наук, методи інституційного, структурно–функціонального та типологічного аналізу; міждисциплінарний же характер дослідження зумовлює своєрідність використовуваної методології.

Отже, в аспекті формування нової інституційної економічної теорії інститут обліку є обґрунтованою на теоретичному і практичному рівні сукупністю взаємопов'язаних субінститутів, здатною в умовах різноманітних запитів суспільства здійснювати вплив як на розвиток інституційних одиниць (мікрорівень), так і економіки країни в цілому (макрорівень).

Дефініція бухгалтерського обліку як інституту збагачує і розширює рамки теорії бухгалтерського обліку та його міждисциплінарних зв'язків, передбачає подальшу розвідку в заданому напрямку з проблем розширення функцій бухгалтерського обліку в умовах інституційних змін, розширення повноважень його комунікативної функції, систематизації та класифікації професійних ознак бухгалтерського дискурсу і його подальший розвиток.

Список використаних джерел

1. Воронова, Е.Ю. Бухгалтерский учет как институт современного социального государства [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.viperson.ru/wind.php?ID=643698 (дата звернення 25.04.2016 р.).

2. Жук, В.М. Наукова гіпотеза трактування бухгалтерського обліку як соціально–економічного інституту [Текст] / В.М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 2. – С. 14–22.

3. Семенишена, Н.В. Бухгалтерський облік як інституційний діловий дискурс [Текст] / Н.В.Семенишена // Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін та сталого економічного розвитку : матеріали II Міжнар. наук.–практ. Інтернет–конференції (25 листопада 2015 р., ЛНТУ, м. Луцьк). – Тернопіль : Крок, 2015. – С. 31–35.

4. Сухарев, О.С. Институциональная экономика : теория и политика [Текст] / О.С. Сухарев ; Ин–т экономики РАН. – М. : Наука. 2008. – 863 с.

5. Юхименко–Назарук, І. Причини необхідності побудови інституційної теорії бухгалтерського обліку [Текст] / І. Юхименко–Назарук // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : міжнародний збірник наукових праць. Випуск 2 (м. Кам'янець–Подільський) / відпов. ред. Н.В. Семенишена. – Тернопіль : Крок, 2014. – С. 48–51.

Сидорук Борис
к.е.н., с.н.с., завідувач науково–технологічного відділу
Тернопільська державна сільськогосподарська
дослідна станція ІКСГП НААН
м. Тернопіль

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ

Агросфера створена завдяки діяльності людини і тому її можна вважати як природничою, так і соціальною категорією, якій притаманні особливі фундаментальні закономірності власного внутрішнього розвитку, що є результатом взаємодії різних природних, екологічних і соціально–економічних факторів. Головним протиріччям між агросферою і природним середовищем можна вважати співіснування потреби розширення земельних угідь сільськогосподарського призначення і наслідків глобального порушення стану навколишнього середовища.

Так, видатні вітчизняні вчені С. Подолинський, В. Докучаєв, П. Костичев, О. Ізмаїльський, ще в минулому столітті застерігали, що зростаючий антропогенний тиск на агросферу може спричинити екологічну кризу в суспільстві, що вимагає реалізації заходів у галузі збереження і відтворення природних ресурсів [2].

В умовах сьогодення, у зв'язку з активною індустріалізацією сільськогосподарської галузі і зростаючим негативним впливом на агросферу промислового виробництва, різко зросла інтенсивність обробітку земель, їх розораність, забруднення і деградація, що стало причиною великої кількості негативних екологічних наслідків, пов'язаних із руйнуванням агроекосистем.

Кризові явища в агросфері призвели до того, що у багатьох країнах світу було розроблено систему заходів з охорони земель і екологічного регулювання антропогенного впливу в аграрному виробництві.

Державне регулювання процесів використання ресурсів агросфери є особливо актуальним у зв'язку з тим, що сьогодні на великих площах сільськогосподарських угідь господарюють не власники, а орендарі, які дбають, насамперед не про збереження природних ресурсів, а про максимальний прибуток.

Таким чином, в Україні, як і в багатьох інших країнах, тривають процеси, які спричиняють розбалансування агросфери і руйнацію агроекосистем.

Тому, в основу раціонального сільськогосподарського природокористування має бути покладено системний підхід, який сформувався як узагальнюючий, загальнонауковий метод на базі загальної теорії систем.

Методологія системного підходу базується на використанні знань про системи: їх класифікації, загальні системні властивості, природу та види їх поведінки. Екосистемний підхід розглядається як спосіб досягнення сталого розвитку на основі забезпечення сталого функціонування життєвих екосистем [1].

В контексті раціонального використання ресурсів агросфери з позиції системного підходу доцільним є врахування природи основних елементів і особливостей

функціонування двох підсистем природної і господарської та формування регламентуючих чинників екологічно збалансованої природно–господарської системи агросфери й визначення позитивних заходів та послаблення (ліквідація) негативних природних, економічних і екологічних чинників впливу на її функціонування (рис. 1).

Тому сьогодні особливої актуальності набувають заходи, які спрямовані на збереження агроекосистем і функціонування агросфери на засадах сталого розвитку.

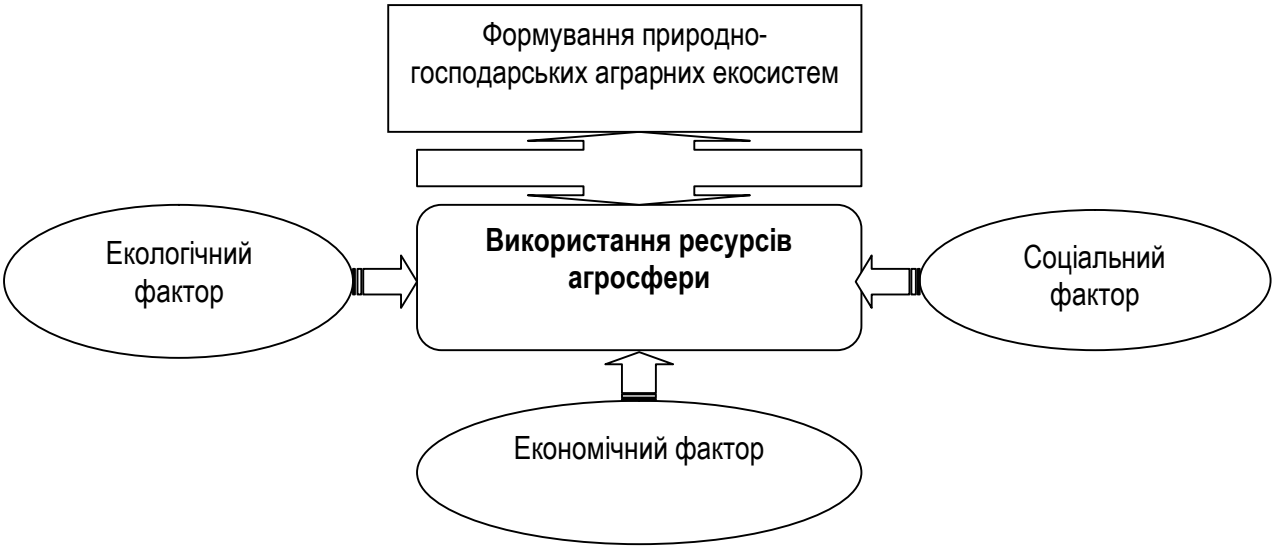

Рис. 1. **Формування природно–господарських аграрних екосистем з позиції системного підходу** *

**Джерело: розробка автора*

В даному випадку, пріоритетним є дотримання наступних принципів природокористування:

- збереження природних ресурсів;
- підвищення екологічної безпеки сільськогосподарської продукції, використання адаптованих систем землеробства;
- забезпечення ефективності використання альтернативних видів енергії;
- інтенсифікації мікробіологічних процесів у ґрунті як важливої ланки кругообігу речовин в агроекосистемах, зокрема біологічної азотфіксації;
- використання новітніх енергозберігаючих природоохоронних технологій тощо.

Успіх у розв'язанні проблем агросфери в значній мірі залежить від усвідомлення суспільством того, що сучасна агросфера – це не тільки одна із галузей економіки, а й частина біосфери з притаманними їй закономірностями розвитку, де антропогенні дії можуть призводити до багатьох негативних екологічних і соціально–економічних наслідків.

Екосистемний підхід в природокористуванні передбачає, що рішення, які приймаються в процесі управління природними ресурсами, потребують розуміння зв'язків між здійсненням антропогенної діяльності на різних землях і екологічними умовами навколишнього природного середовища.

Тому, при побудові соціально–економічних відносин в агросфері основою товарного виробництва мають стати господарства з оптимальним розміром землекористування, які здатні вести раціональне природокористування на засадах сталого розвитку і, при цьому, спрямовувати частину власних прибутків на розв'язання екологічних проблем.

В даному випадку, невеликі особисті селянські господарства і фермери мають виконувати роль своєрідної стабілізуючої ланки, здатної пом'якшити соціальні протиріччя і заповнити ніші, якими не зацікавились великі господарства.

Дана система відносин має формуватися на базі реалізації норм і законів, створених державою і спрямованих на захист агросфери та збалансування природних агроекосистем. При цьому, реалізація екологоорієнтованої стратегії розвитку аграрного виробництва України неможлива без орієнтації на новітні наукові досягнення і розробки.

Список використаних джерел

1. Бриндзя, О.З. Економічні важелі системного підходу до раціонального сільськогосподарського землекористування [Текст] / О. З. Бриндзя // Наука й економіка. – 2014. – №2 (34). – С. 99–105.

2. Морозов, В.В. Геоінформаційні системи в агросфері [Текст] : навч. посібник / В.В. Морозов, К.С. Лисогоров, Н.М. Шапоринська. – Херсон : Вид–во ХДУ, 2007 – 223 с.

Сідун Віталій
студент
Науковий керівник: д. е. н., Гуржій Н.М.
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасне промислове підприємство незалежно від стану економіки, в якій йому доводиться функціонувати, повинно розвиватися. Розвиток підприємства полягає як в нарощуванні його виробничого потенціалу за рахунок розширення діючого виробництва, так і у впровадженні нових технологій, виробничих ділянок і ліній, а також цілих виробництв.

Інноваційна діяльність є незамінною частиною розвитку будь–якого підприємства.

Інноваційна діяльність – представляє собою процес практичного освоєння технічних, соціальних, організаційно–економічних та технологічних нововведень, яка складається з надання різного роду послуг (інформаційних, консалтингових, соціальних, тощо), інноваційних процесів, маркетингових досліджень ринку за допомогою використання інтелектуального та науково–технічного потенціалу [1].

Життєво важливою ознакою розвитку підприємства є створення, впровадження та управління інноваціями. Інновації це втілення в життя інтелектуальних досягнень людини, науково–технічних розробок. Завдяки правильному управлінню інноваційною

діяльністю виробництво постійно удосконалюється та дає можливість покращувати продукцію не залучаючи на постійній основі грошові кошти. Управління інноваціями надає можливості для залучення нових продуктивних сил та дозволяє виробляти товари і послуги з меншими затратами на оплату праці, сировини, тощо.

Інноваційна діяльність на промислових підприємствах повинна бути не поодиноким актом впровадження будь–якого нововведення, а стратегічно орієнтованою системою заходів по розробці, впровадженню, освоєнню та аналізу ефективності інновацій.

На розвиток інноваційних процесів на підприємстві впливають економічні, технологічні, соціальні, правові та інші фактори [2]. Одним з чинників, що характеризують інноваційну активність організацій, є державна підтримка в сфері інноваційної діяльності. Реалізація інноваційної політики держави буде сприяти прогресу технічного, технологічного, організаційного та економічного оновлення галузей промисловості і підвищенню їх ефективності.

Ефективність інноваційної діяльності багато в чому визначається потенціалом високотехнологічного підприємства, не тільки майновим і фінансовим, а й інтелектуальним, який залежить від кваліфікації, досвіду і навичок персоналу. Потенціал, зумовлюючи рівень капіталізації високотехнологічного підприємства, величину виробничих потужностей підприємства, рівень новизни використовуваних технологій, кількість і структуру персоналу, а також рівень його кваліфікації, має відповідні якісні і кількісні характеристики. Однією з них є ринкова вартість високотехнологічного бізнесу. Механізм формування цієї вартості пов'язаний з процесами залучення різних ресурсів, необхідних для створення потенціалу, а також з процесами його використання. Всі ці процеси генерують потоки грошових коштів, які, взаємодіючи між собою, формують ринкову вартість інноваційного бізнесу. Ця вартість найбільш адекватно може бути оцінена, наприклад, за допомогою методу дисконтування грошових потоків [3].

У процесі функціонування високотехнологічного підприємства виникає необхідність розробки заходів, спрямованих на динамічне зростання потенціалу інноваційної діяльності. В сучасних умовах ці заходи лежать не тільки в сфері використання нового устаткування і нових фінансових інструментів, але і в сфері активізації творчої активності персоналу, створення системи управління знаннями і т.д.

Список використаних джерел

1. Коноплицкий, В. Это – бизнес: Толковый словарь экономических терминов. [Електронний ресурс] – Киев: Альтерпрес, 1996. – 448с. – Режим доступу:http://www.bibliotekar.ru/biznes–15–2/133.htm – Назва з домашньої сторінки Інтернет.

2. Яковлев, А.І. Інноваційна діяльність як фактор економічного розвитку малих підприємств. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://economics.opu.ua/files/archive/2014/No2/115–119 – Назва з домашньої сторінки Інтернет.

3. Фатенок–Ткачук, А. О. Деякі аспекти обліку інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / А.О. Фатенок – Ткачук, В.М. Пронь. – Режим доступу:http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2010_29_1/statti/12.html – Назва з домашньої сторінки Інтернет.

Сотник Ірина
д.е.н., професор
Шафорост Юлія
студент
Сумський державний університет
м. Суми

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Україна здійснює зовнішню торгівлю з багатьма країнами світу, проте останнім часом все більшу частку у торгівельному обороті займає торгівля з Європейським Союзом (ЄС). Причиною тому є погіршення політичних і торговельних відносин з Росією, а також підписання 27 червня 2014 року економічної частини Угоди про асоціацію України з ЄС. Розділ IV «Торгівля і питання пов'язані з торгівлею» Угоди визначає »поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі» Україна – ЄС. Зона вільної торгівлі передбачає лібералізацію торгівлі як товарами, так і послугами, лібералізацію руху капіталів та до певної міри – руху робочої сили.

Відмінною рисою зони вільної торгівлі Україна – ЄС є комплексна програма адаптації регуляторних норм у сферах, пов'язаних з торгівлею, до відповідних європейських стандартів. Це дозволить значною мірою усунути нетарифні (технічні) бар'єри у торгівлі між Україною та ЄС і забезпечити розширений доступ до внутрішнього ринку ЄС для українських експортерів та навпаки – європейських експортерів до українського ринку. Таким чином, поглиблена і всеохоплююча зона вільної торгівлі має забезпечити поступову інтеграцію економіки України до внутрішнього ринку ЄС [3].

Наслідком початку дії Угоди про асоціацію стало те, що у 2014–2015 рр. ЄС перетворився на головного торговельного партнера України. Так, у 2015 році експорт вітчизняних товарів і послуг до країн ЄС становив 13017,5 млн дол. або 34,1% від загального обсягу експорту, зменшившись, однак, порівняно з 2014 роком на 23,4%. У свою чергу, обсяг імпорту з країн ЄС склав 15343,8 млн дол. або 40,9% від загального обсягу і зменшився проти 2014 року на 27,2%. Натомість у 2015 році обсяги українського експорту до Російської Федерації (найголовнішого торговельного партнера України до 2014 року) склали 12,7% у структурі експорту, а імпортні поставки товарів з Росії – лише 20,0% серед усіх країн–торгових партнерів [2].

Основу товарної структури сучасного українського експорту становлять недорогоцінні метали та вироби з них – 24,8%, продукти рослинного походження – 20,9%, механічні й електричні машини – 10,3%, жири та олії тваринного або рослинного походження – 8,7%, мінеральні продукти – 8,1%, готові харчові продукти – 6,5% і продукція хімічної та пов’язаних з нею галузей промисловості – 5,6% [2]. Виходячи з цих даних, доцільно підсумувати, що Україна експортує більше сировинних матеріалів, аніж готової продукції, зберігаючи свій статус сировинної держави. Натомість країни ЄС експортують енергетичні матеріали, нафту та продукти її перегонки, котли, машини, апарати і механічні пристрої, електричні машини й устаткування, фармацевтичну

продукцію, наземні транспортні засоби, крім залізничних, готову продукцію з деревини, одяг, взуття тощо, що є набагато прибутковішим, аніж експорт сировинних матеріалів.

Маючи високий експортний потенціал, Україна поки що використовує його недостатньо ефективно порівняно з країнами ЄС. Водночас, держава має низку потенційних переваг для розвитку свого експорту, зокрема:

– за рівнем запасів і видобутку мінерально–сировинних ресурсів входить до групи провідних країн континенту, виробляючи до 5% світової мінеральної сировини та продукції переробки;

– володіє понад 25% найбільш родючих чорноземів світу, має сприятливі кліматичні умови;

– має всі можливості для цілорічного туризму і посідає восьме місце у світі за кількістю туристичних візитів;

– є однією з дев'яти держав світу, які проектують та будують літаки військово–транспортної авіації;

– має відчутні успіхи в експорті зброї і військово–технічних послуг: починаючи з 1997 р., посідає 12–е місце серед світових експортерів [1; 4].

Ефективному використанню зазначених переваг для розвитку зовнішньої торгівлі України перешкоджає сировинна спрямованість її експорту та низька конкурентоспроможність значної частини готових виробів; низькі темпи впровадження інновацій у виробництво вітчизняних товарів і послуг, які користуються попитом на світовому ринку; коливання курсу гривні та у зв’язку з цим не завжди ефективне регулювання зовнішньоекономічної діяльності з боку державних структур; недостатність спеціальних знань, досвіду та координації роботи у сфері експорту у більшості українських підприємців та ін. [1].

З урахуванням зазначених факторів основними напрямами розвитку зовнішньої торгівлі України на сучасному етапі, на нашу думку, мають бути:

– стабілізація економічного та політичного стану в країні і вдосконалення нормативно–законодавчої бази зовнішньоекономічної діяльності з метою подолання сировинної орієнтації вітчизняного експорту;

– створення сприятливого інвестиційного клімату для розвитку конкурентоспроможних виробництв і торговельних процесів;

– потужна державна підтримка експортоорієнтованих підприємств, що виробляють інноваційну високотехнологічну продукцію з наданням їм відповідних економічних пільг;

– розширення інструментарію економічного стимулювання розвитку зовнішньої торгівлі тощо.

Список використаних джерел

1. Алимова, О. О. Експортний потенціал України: проблеми та перспективи реалізації [Електронний ресурс] / О. О. Алимова // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2013. – № 3. – Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=556 (дата звернення 22.05.2016 р.). – Назва з екрана.

2. Зовнішня торгівля України товарами у 2015 році [Електронний ресурс] : експрес–випуск від 15.02.2016 № 45/0/08.2вн–16. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua (дата звернення 22.05.2016 р.). – Назва з екрана.

3. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс] / Урядовий портал, 24.12.2015. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631 (дата звернення 22.05.2016 р.). – Назва з екрана.

4. Український експорт озброєння: особливості структури та розвитку [Електронний ресурс] // Військова панорама. – 25.04.2012. – Режим доступу: http://wartime.org.ua/1848–ukrayinskiy–eksport–ozbroyennya–osoblivost–strukturi–ta–rozvitku.html (дата звернення 22.05.2016 р.). – Назва з екрана.

Стоволос Надія
к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет
м. Суми

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Загострення проблем екологічної безпеки вимагає посиленої уваги до питань екологізації АПК, які сьогодні є надзвичайно актуальними. Їх вирішення потребує конкретизації та розробки законодавчих актів, відповідних державних програм розвитку і підтримки. Необхідно зазначити, що рівень продовольчої безпеки формує конкурентоспроможність аграрного виробництва, який характеризується рівнем забезпеченості внутрішнього попиту країни за рахунок власного виробництва.

У Законі України «Про основні засади державної аграрної політики до 2015 року» [1] зазначено, що державна аграрна політика спрямована на досягнення таких стратегічних цілей:

– гарантування продовольчої безпеки держави;

– перетворення аграрного сектору на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому та зовнішньому ринках сектор економіки держави;

– збереження селянства як носія української ідентичності, культури і духовності нації;

– комплексний розвиток сільських територій та розв'язання соціальних проблем на селі.

В даному Законі до основних пріоритетів державної аграрної політики віднесено:

– забезпечення в сільськогосподарському виробництві за допомогою системи державних організаційно–правових заходів прибутку на авансований капітал, включаючи вартість земельних ресурсів, не нижче середнього рівня по економіці держави;

– створення умов для реалізації та захисту прав селян на землю, формування ринкових земельних відносин, охорони земель;

– посилення соціального захисту сільського населення, встановлення заробітної плати та пенсійного забезпечення працівників сільського господарства не нижче середнього рівня в галузях економіки держави;

– створення рівних умов для функціонування різних організаційно–правових форм господарювання в аграрному секторі, які сприяють гармонізації інтересів власників та найманих працівників;

– розроблення і запровадження державних та регіональних програм комплексного розвитку сільських територій, удосконалення державної підтримки розвитку підприємництва з метою розв'язання проблеми зайнятості сільського населення;

– державна підтримка розвитку конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва на основі кооперації та інтеграції;

– запровадження сучасних механізмів і методів формування прозорого ринку сільськогосподарської продукції, продовольства, капіталу, зокрема виробничих ресурсів та робочої сили;

– державна підтримка суб'єктів аграрного сектору шляхом концентрації державних ресурсів на пріоритетних напрямах розвитку, формування сприятливої цінової, фінансово–кредитної, страхової, податкової та бюджетної політики, забезпечення раціональних внутрішньогалузевих і міжгалузевих економічних відносин;

– створення сприятливих умов для реалізації експортного потенціалу аграрного сектору економіки;

– державна підтримка підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів, виконання наукових досліджень для аграрного сектору;

– створення умов для закріплення у сільській місцевості кваліфікованих спеціалістів сільського господарства, освіти, культури, охорони здоров'я та побутового обслуговування;

– державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників, які використовують меліоровані землі, особливо щодо утримання внутрішньогосподарських меліоративних систем та оплати електроенергії, що витрачається для подачі води для поливу;

– удосконалення системи державного управління, ефективне поєднання загальнодержавної і регіональної політики в аграрному секторі.

Слід зазначити, що при здійсненні запланованих перетворень неможливо не враховувати глобалізаційні і інтеграційні процеси, які мають істотний вплив на соціально–економічний розвиток України. В цьому контексті актуальність дослідження впливу глобалізаційних та інтеграційних процесів на рівень конкурентоспроможності національної економіки в цілому і АПК зокрема не викликає сумніву.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» (від 18.10.2005) // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 1. – Ст. 17.

Сук Петро
д.е.н., професор
Криворот Олег
старший викладач
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
м. Київ

ОБЛІК АМОРТИЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ

Амортизація розраховується за певними методами, які б відображали причинно–наслідковий зв'язок між активом і способом його використання у процесі виробництва. Розподіл витрат при цьому здійснюється відповідно до вибраної бази. Згідно Податкового кодексу України [1] і П(С)БО 7 "Основні засоби" [2] амортизація може розраховуватись за п'ятьма методами: прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискорене зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий. Перші чотири методи передбачають розраховувати амортизацію залежно від строку використання активу, а виробничий – від кількості виробленої продукції.

Амортизація включається у витрати і є частиною собівартості продукції. Характерними особливостями для сільського господарства є сезонність і тривалість вегетаційного росту рослин. Отже, щомісячні суми нарахованої амортизації сільськогосподарської техніки в зимовий період не можуть бути віднесені на конкретні об'єкти калькулювання через їх відсутність. Для врахування зазначених особливостей потрібно використати окремий підхід до нарахування і обліку амортизації сільськогосподарської техніки.

Під час нарахування амортизації потрібно здійснювати два процеси:

1) визначити суму амортизації;

2) віднести амортизацію на відповідний об'єкт витрат.

В сільському господарстві калькулюють собівартість продукції один раз на рік станом на 31 грудня. Тому щомісячні суми амортизації сільськогосподарської техніки можуть залишатися нерозподіленими до кінця року. Адже в січні–березні сільськогосподарські культури ще не посіяні, то невідомо на який об'єкт потрібно списати амортизацію. Вона залишається нерозподіленою. Для її розподілу в кінці року потрібно вибрати базу, якою можуть бути площі посіву, кількість зібраної продукції, її вартість або сума отриманого доходу.

Таким чином, для обліку амортизації сільськогосподарської техніки використовують два методи: прямолінійний – під час визначення суми амортизації і виробничий – під час її розподілу на об'єкти. Отже, в результаті поєднання двох офіційно визнаних методів появляється третій, який пропонуємо назвати "комбінований". Щомісячне нарахування амортизації сільськогосподарської техніки пропонуємо здійснювати прямолінійним методом. Обліковувати її доцільно в складі витрат виробництва, відкривши окремий аналітичний рахунок "Нерозподілена амортизація". Обліковані суми в кінці року розподіляють на об'єкти калькулювання, вибравши базу, яка найбільш пов'язана із

використанням основних засобів. Такою базою може бути: по тракторах – обсяг виконаних робіт; по спеціальних машинах і механізмах (зернові комбайни, бурякозбиральні комбайни тощо) – конкретні культури, для вирощування яких призначені спеціальні машини; по знаряддях загального призначення (плуги, борони, культиватори та інші) – площі посіву, отримана продукція в оцінці за справедливою вартістю, сума доходу від реалізації продукції.

В синтетичному обліку записи на рахунках будуть такі:

1) дебет рахунка 23 “Виробництво” і кредит рахунка 13 “Знос (амортизація) необоротних активів” – щомісяця під час нарахування амортизації;

2) дебет рахунка 23 (в аналітичному обліку конкретні об’єкти витрат) і кредит рахунка 23 (аналітичний рахунок “Нерозподілена амортизація”) – в кінці року під час віднесення амортизації на конкретні об’єкти обліку.

Висновки. Нарахування амортизації сільськогосподарської техніки доцільно проводити в два етапи:

а) щомісячно нараховувати амортизацію прямолінійним методом і обліковувати її в складі витрат на окремому аналітичному рахунку “Нерозподілена амортизація”;

б) в кінці року розподіляти амортизацію на об’єкти обліку, вибравши базу для розподілу – виробничий метод.

Під час нарахування і розподілу амортизації сільськогосподарської техніки поєднуються два методи – прямолінійний і виробничий. В результаті такого поєднання виникає новий метод нарахування амортизації, який ми пропонуємо назвати “комбінований”.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України [Текст] : офіц. текст : за станом на 01.06.2016 р. / Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112. – Доступно з мережі Інтернет : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення : 20.05.2016). – Назва з екрана.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 27 квітня 2000 р. № 92, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18 травня 2000 р. за № 288/4509. – Режим доступу : http://www.rada.gov.ua (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318. – Електронний ресурс. – Режим доступу : www.rada.gov.ua (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

Телетицкая Кристина
студентка
Ганчар Андрей
к.и.н., доцент, заведующий кафедрой
УО «Гродненский государственный аграрный университет»
г. Гродно, Республика Беларусь

МОДЕРНИЗАЦИЯ ФЕРМ

Главные цели реконструкции и модернизации МТФ – увеличение объемов производства молока, улучшение его качества и, как следствие, рост основных экономических показателей деятельности хозяйства — выручки, прибыли и в конечном счете рентабельности. Достичь их смогут те сельхозпредприятия, которые выберут наиболее эффективное решение для реконструкции. Наряду со строительством доильных залов, белорусские хозяйства могут модернизировать производство молокас помощью системы доения и управления привязной фермой DeLavalDelPro™, а также роботов–дояров™ DeLaval VMS [1].

Выбор того или иного решения для реконструкции и модернизации МТФ должен базироваться на разумной оценке возможностей и задач, стоящих перед хозяйством. Задачи у всех примерно одинаковы: сократить трудовые и финансовые затраты, улучшить качество продукции, увеличить объемы ее производства. Под возможностями стоит понимать не только имеющиеся в распоряжении денежные средства и кредиты, но и сложившуюся в хозяйстве технологию, культуру производства, количество трудовых ресурсов.Сегодня в Беларуси строятся сотни доильных залов. Во многих случаях такой выбор оправдан. На селе не хватает рабочих рук, а «параллель» или «елочка» позволяет каждому оператору обслуживать по две сотни коров и более. Доильный зал – это точный учет каждой дойки, лучшее качество молока, возможность на новом уровне вести селекционную и племенную работу. Однако нужно помнить, что «параллель», «елочка» и «карусель» не просто новое доильное оборудование, а новая технология беспривязного содержания, перейти на которую вовсе не так просто, как кажется [1].

DeLavalDelPro™ – это не только система для привязной фермы. DeLavalDelPro™ позволяет управлять МТФ, дойным стадом независимо от типа содержания. Благодаря новейшим технологическим решениям, режим доения коров с оборудованием DeLavalDelPro™ такой же, как у робота–дояра или в доильном зале. Корова не испытывает физиологического стресса от смены оборудования. В результате даже в рамках одной МТФ можно совместить привязное и беспривязное содержание, молокопровод и дольный зал. Так можно увеличить продолжительность продуктивного использования коров. Система доения и управления привязной фермой DeLavalDelPro™ обеспечивает те же возможности учета молока, что и доильные залы. Каждая дойка — контрольная. Точная информация о надоях, скорости молокоотдачи, времени доения помогает вести племенную работу на совершенно новом уровне, улучшать показатели здоровья дойного стада, его воспроизводства.

Роботов–дояров™ DeLaval VMS можно установить на каждой ферме независимо от конструкции. Единственное условие — постоянная положительная температура в помещении, где будет размещаться робот. В любом случае его установка требует меньших затрат, чем строительство большого доильного зала. Сегодня в Беларуси ферму на 120 коров можно модернизировать под роботов примерно за 660 тыс. евро. В эту сумму уже входят оборудование и строительная часть, включающая возведение помещения для установки оборудования [1].

Конечно, роботы–дояры не самый дешевый вариант на рынке. Однако при расчете окупаемости следует учитывать, что в случае перехода на роботов «DeLaval» продуктивное долголетие увеличивается на 1,3 лактации, надои растут в среднем на 5–15 %, улучшается качество молока. В сочетании с грамотным менеджментом на ферме эти показатели приближают сроки возврата инвестиций.Преимущества роботизированного доения — высокая эффективность, сокращение текущих затрат, максимальный комфорт для людей и животных. Разумеется, чем лучше себя чувствует корова, тем больше молока от нее можно получить.

Список используемых источников

1. Модернизация фермы : эффективные альтернативы доильному залу [Электронный ресурс]. – 2011. – Режим доступа: http://agriculture.by/articles/zhivotnovodstvo/modernizacija–fermy–jeffektivnye–alternativy–doilnomu–zalu (дата обращения 28.04.2016 г.). – Название с экрана.

Тимчев Марко
доктор экономики, доцент
Университет национального и мирового хозяйства”
г. София, Республика Болгария

ССП АНАЛИЗА ЭФФЕКТИВНОСТИ “BALANCED SCORECARD ANALYSIS” – ИНТЕГРИРОВАНИЕ АНТИКРИЗИСНОГО АНАЛИЗА ПРЕДПРИЯТИЯ

Сбалансированная система показателей (ССП) „Balanced Scorecard Method of Analysis”(BSc) – средство стратегического управления предприятии.

Ключевая цель системы сбалансированных показателей заключается в реализации стратегии предприятия посредством формирования взаимосвязи между стратегическими решениями менеджмента предприятия и оперативной деятельностью его функциональных подразделений.

Система сбалансированных показателей (BSc) базируется на несколько принципов.

Принцип бизнес метрики, принцип системности, принцип комплексности, принцип субординированности, принцип персонификации ответственности, принцип иновационности и усовершенствования человеческого капитала и бизнес процессов.

Можно откроить несколько етапов формирования сбалансированной системы показателей:

1.Анализ целеполагания.

2.Формирование системы показателей.

3.Структурирование системы показателей.

По нашему мнению в направление „Финансы" ССП анализа эффективности (BSc) можно включить методику антикризисного анализа "Z–Score and ZETA Methods of Analisis"

Кризисы на предприятии выражаются в наступлении ситуации финансовой несостоятельности (банкротства). Модели антикризисного финансового бизнес анализа базируется на финансовых данных и включаеть бизнес метрика расчетными коэффициентами.

К исследованиям поведения коэффициентов, предшествующего краху предприятия относятся работы А.Винакора (A.Winakor) и Р.Смитира (R. Smatter), которые изучили больше чем 180 предприятия, испытывавшие финансовые трудности. Эти ученые пришли к выводу, что соотношение чистого оборотного капитала и суммы активов является одним из наиболее точных и надежных показателей банкротства [5].

П. Фитцпатрик (P.J. Fitzpatrick) анализировал тренды 13 коэффициентов у 20 предприятий, которые потерпели крах в период 1900 – 1929 г. Сравнивая их с индикаторами контрольной группы из 19 успешно действующих предприятий, он сделал вывод, что наилучшими показателями несостоятельности являются коэффициенты соотношения прибыли и чистого собственного капитала и чистого собственного капитала и суммы задолженности[3].

К. Мервин (C.L.Merwin) изучил опыт ≈939 предприятий за период 1926 – 1936 г. Анализировав несколько основных коэффициентов, он обнаружил, что три коэффициента были наиболее приемлемыми для предсказания прекращения деятельности предприятия за 5 лет до наступления банкротства. К ключевым коэффициентам Мервин отнес: коэффициент покрытия, отношение чистого собственного капитала к сумме активов и чистого собственного капитала к сумме задолженности.

В. Хикман (W.B. Xickman) сосредоточил свое внимание на исследовании деятельности предприятий, которые испытывали трудности с выплатой задолженности и банковских кредитов. Он пришел к выводу, что коэффициент покрытия процентных выплат и отношение чистой прибыли к объему продаж оказались весьма полезными для прогнозирования невыполнения условий выпуска облигаций.

В. Бивер (W Beaver) применил более сильную статистическую методику, чем его предшественники, и обнаружил, что финансовые коэффициенты оказались важными для прогнозирования банкротства по меньшей мере за 5 лет до наступившего кризиса. В. Бивер предложил и следующие коэффициенты: коэффициенты структуры капитала, коэффициенты ликвидности. Хуже всего прогнозируют кризисы на предприятии коэффициенты оборачиваемости [2].

Особо выделяется среди моделей прогнозирования кризиса на предприятии многокритериальная модель проф. д–ра Эд. Альтмана (Edward I.Altman), предложенная

им в 1968 г. [1]. Проф.д–р Эд. Альтман предложил использование (multiple–discriminant analysis) для разработки модели прогнозирования кризиса с очень высокой степенью точности. Он исследовал 22 аналитических коэффициента, которые могли бы полезны для прогнозирования кризиса на предприятии. Из этих показателей он отобрал пять наиболее значимых для прогноза:

1.M – отношение собственных оборотных средств к активам (Working Capital / Total Assets); 2.N – отношение нераспределенной прибыли к активам (Retained Earnings / Total Assets); 3.P – отношение прибыли до уплаты налога и процентов к активам (EBIT / Total Assets); 4.F – отношений рыночной стоимости собственного капитала к сумме кредиторской задолженности (Market Value of Equeity / Book Value of Total Debt); 5.L – отношение оборота к активам (Sales / Total Assets).

Из этих показателей Проф.д–р Эд..Альтман построил многофакторное регрессионное уравнение [1]:

$$Z = 1,2M + 1,4N + 3,3P + 0,6F + 0,999L. \quad (1)$$

Критическое значении – Z рассчитывалось Альтманом по данным статистической выборки и составило 2,675. Сопоставление с этой величиной расчетного значения индекса Z для конкретного предприятия позволяет прогнозировать будущее на последующие 2 – 3 года. Если $Z < 2,675$ имеется высокая вероятность наступления кризиса на предприятии; $Z > 2,675$ положение предприятия является устойчивым. Точность прогноза по модели Альтмана является высокой и составляет порядка 95%.

Вместе с тем модель Альтмана имеет существенный недостаток – ее можно применять только для предприятий, котирующих сои акции на фондовых биржах, поскольку только для таких предприятий, возможно, получить рыночную оценку стоимости капитала.

В 1978 г. была разработана модель Г. Спрингейта (Gordon L.V. Springate). Он использовал мультипликативный дискриминантный анализ для выбора четырех из 19 финансовых показателей, наиболее полно характеризующих деятельность успешных предприятий и предприятий–банкротов. К таким показателям Г. Спрингейт отес [4]:

1. X – отношение собственных оборотных средств к активам (Working Capital / Total Assets); 2.Y – отношение прибыли до уплаты налога и процентов к активам (EBIT / Total Assets); 3.Z – отношение прибыли до налогообложения к текущим обязательствам (Profit before Taxes / Current Liabilities); 4.W – отношение оборота к активам (Sales / Total Assets).

Из этих финансовых показателей Г. Спрингейт построил следующую модель:

$$Z = 1,03X + 3,07Y + 0,66Z + 0,4W. \quad (2)$$

Критическое значение Z для данной модели составляет 0,862. Точность данной модели составляет ≈92,5% для 40 предприятий, исследованных Г.Спрингейтом.

Американский экономист Фулмер (Fulmer) в 1984 году предложил модель, полученную при анализе ≈40 финансовых показателей ≈60 предприятий.

$$H = 5{,}528\ P1 + 0{,}212\ P2 + 0{,}073\ P3 + 1{,}270\ P4 - 0{,}120\ P5 + 2{,}335\ P6 + 0{,}575\ P7 + 1{,}083\ P8 + 0{,}894\ P9 - 6{,}075. \quad (3)$$

Основными показателями и модели Фулмера являются:

1. P1 – отношение нераспределенной прибыли к активам (Retained Earnings / Total Assets).

2. P2 – отношение оборота к активам (Sales / Total Assets).

3. P3 – отношение прибыли до налогообложения к собственному капиталу (Profit before Taxes / Equity).

4. P4 – отношение изменение остатка денежных средств к кредиторской задолженности (Cash Flow / Total Debt).

5. P5 – отношение заемных средств к активам (Debt / Total Assets).

6. P6 – отношение текущих обязательств к активам (Current Liabilities / Total Assets); 7.P7 – отношение основных средств к активам (Log Tangible Assets / Total Assets).

8. P8 – отношение собственных оборотных средств к кредиторской задолженности (Working Capital / Debt).

9. P10 – отношение прибыли налогов и процента к уплачиваемым процентам (EBIT / Interest).

Критическим значение H является = 0. Фулмер дефинировал точность для своей модели в 98% при прогнозировании кризиса в течение года и точность в 81% при прогнозировании кризиса за период больше года.

Методологический минимум антикризисного анализа можно интегрировать в направление „Финансы" ССП анализа эффективности предприятия "Balanced Scorecard Method of Analysis" Д.Нортона и Р.Каплана.

Список использованных источников

1. Altman, E. Financial Ratios, Discriminate Analysis and the prediction of Corporate Bankruptcy // Journal of Finance. 1968/ N 22 (September).

2. Beaver, W.I. (1966). Financial Ratios as Predictors of Failure. *Supplement to Journal of Accounting Research,* 71 – 127.

3.Fitzpatrick, P.J. (1923). *Comparison of the Ratios of Successful Industrial Enterprises with Those of Failed Companies.* Washington, DS: The Accountants Publishing Co.

4. Fitzpatrick P.J. (1931). *Symptoms of Industrial Failures. Washington, DS*. Catholic University of America Press.

5. Winakor A., Smitir R. (1935). Changes in Financial Structure of Unsuccessful Firms. Bureau of Business Research. USA: University of Illinois Press.

6. Марко Тимчев, Финансово–стопански анализ, "Нова Звезда", София, 2011.

7. Марко Тимчев, Наталья Логинова , МНПК, София, УНСС, 2010.

8. Р.Каплан, Д.Нортън, Стратегически карти – да превърнем реалните активи в осезаеми резултати, С., Класика–Стил, 2006.

9. Р.Каплан, Д.Нортън, Балансирана система от покадатели за анализ на ефективността, С., С., Класика–Стил, 2008.

10. М.Тимчев и др., Финансово–стопански анализ на предприятието, София, Тракия, 2009.

Тимчишина Лілія
студентка
Науковий керівник: д. е. н., доцент Гуржий Н. Г.
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Одним з імперативів розвитку в сучасному світі є прогресуючий швидкими темпами процес глобалізації, який стосується різних аспектів життя суспільства – ідеології, політики, економіки, демографії, культури, екології, безпеки і т.д. З економічної точки зору прискорення глобалізації виражається в багато разів збільшених за останні десятиліття міждержавних і міжгалузевих (міжсекторальних) потоках товарів (послуг), праці, капіталу та інформації, а також в інтернаціоналізації фінансових і виробничих процесів, включаючи міжнародний поділ окремих організаційних і технологічних функцій (робіт, стадій, операцій).

Положення країн в міжнародному господарстві визначається в першу чергу конкурентоспроможністю їх продукції (робіт, послуг). В силу помітного відставання України від країн–лідерів, завдання істотного підвищення рівня конкурентоспроможності її продукції є одним із першочергових.

Соціально–економічне зростання, збереження і розширення частки участі вітчизняних виробників на внутрішньому і світовому ринках виявляться під загрозою, якщо українська продукція за своїми цінами (тарифами), якості, функціональності та іншим характеристикам, як і раніше буде поступатися зарубіжним товарам (робіт, послуг).

Відносно низька конкурентоспроможність України пояснюється тривалою фінансово–економічною та політичною кризою 1990–х років– країна виявилася відкинутою на багато років назад за масштабами виробництва, конкурентоспроможності продукції, що випускалася, ефективності систем управління. В результаті зараз цілий ряд організацій (підприємств) виготовляє продукцію (виконує роботи, надає послуги), що не здатні успішно змагатися з товарами провідних країн світу.

Розуміння важливості і необхідності підвищення конкурентоспроможності національної економіки відбулося слідом за тим, як суспільство переконалося в посиленні і неминучості конкурентної боротьби на сучасному етапі розвитку ринкових відносин, в серйозних обмеженнях і ризиках стратегії, орієнтованої переважно на можливості експортно–сировинного сектора. Просування готових виробів і послуг на міжнародні ринки викликало необхідність серйозних структурних зрушень і широкої диверсифікації економіки, освоєння фундаментальних інноваційних та науково–технічних факторів конкурентоспроможності. Новий період економічного розвитку України, формування цивілізованого ринку і глобалізація господарських відносин стрімко актуалізували проблему забезпечення високого рівня конкурентоспроможності на різних ієрархічних рівнях економічної системи: підприємства, діловій мережі, кластера, іншого об'єднання, сектора, регіону (локалітети) і країни в цілому.

З огляду на ситуацію, що склалася, з виходом на траєкторію динамічного і якісного зростання, підвищення конкурентоспроможності української економіки і поліпшення добробуту населення [1], можливі виключно на основі зосередження наявних ресурсів на прогресивних напрямках розвитку нового технологічного укладу, забезпечення умов для функціонування продуктивного конкурентного середовища, скасування впливу монопольної і кримінальної складових, вдосконалення державного управління, багаторазового підйому інноваційної та інвестиційної активності, стимулювання трудової, підприємницької та творчої діяльності членів суспільства.

Насьогодні центральною умовою збільшення ефективності української промисловості стає інтенсивна і масштабна участь у системі міжнародного поділу праці. У свою чергу, дана обставина визначає необхідність значного нарощування конкурентоспроможності продукції, головним чином високотехнологічної та наукомісткої.

З огляду на нові тенденції і проблеми якісних перетворень, для нашої країни в даний час є тільки одне рішення: стрімко підвищувати конкурентоспроможність товарів обробної промисловості завдяки поліпшенню їх споживчих властивостей, зниження споживання ресурсів, і таким чином розширити попит на них як на вітчизняному, так і світовому ринках. У зв'язку з цим економічна сутність підвищення і посилення конкурентних позицій виробництва полягає в тому, щоб безперервно удосконалювати корисні властивості продукції, що випускається, знижувати її капіталомісткість і собівартість. Разом з тим, чим більша різниця між верхнім і нижнім межами ціни товару (з умовою збереження високих споживчих якостей), тим більше можливостей для того, щоб успішно маневрувати на ринку і, отже, вище конкурентоспроможність товару і його виробника.

Виняткове місце в сукупності чинників конкурентоспроможності займають науково–технічний рівень і якість продукції як результати активної інноваційної діяльності, яка виступає в ролі стратегічного засобу скорочення витрат виробництва і проникнення на нові ринки збуту. Надзвичайно актуальним для економіки України, значно відсталої від економік провідних країн за рівнем конкурентоспроможності, є радикальне підвищення якості товарів з метою збільшення і зміни структури експорту, зміцнення конкурентних позицій [2].

Сьогодні розвиток національної економіки, що знаходиться під впливом процесу глобалізації, має завдання підвищення конкурентоспроможності не тільки виробленої продукції, а й самих суб'єктів господарювання, регіонів і, в кінцевому рахунку, держави.

Чинниками, що забезпечують підвищення конкурентоспроможності, можна назвати:

– нормативно–правову базу, якість інститутів влади і суспільства;

– інвестиційну привабливість та інвестиційний клімат регіону;

– інноваційну активність господарюючих суб'єктів, включаючи мале і середнє підприємництво;

– питому вагу конкурентоспроможної продукції, виробленої підприємствами регіону, на внутрішньому і міжнародному ринках;

– загальний стан основних фондів та інфраструктури території;

– кадровий потенціал;

– стан навколишнього середовища і дієвість системи природокористування.

Враовуючи цей, далеко не повний, перелік чинників, проблема збільшення темпів зростання конкурентоспроможності економіки вимагає системного вирішення безлічі завдань і, перш за все, пошуку нових підходів і методів їх реалізації.

Світовий досвід свідчить про те, що в сучасних ринкових умовах підвищення конкурентних позицій пов'язано з переводом його економіки на інноваційний шлях розвитку.

В економіці нового типу інноваторство виступає як найважливіший інструмент конкурентної боротьби, формує позитивний імідж і покращує інвестиційну привабливість товаровиробників і регіонів. Лише інноваційно–орієнтовані регіональні підприємства, які засновують своє функціонування на реалізації останніх науково–технологічних досягнень, зможуть створювати якісні товари, що користуватимуться попитом у споживачів.

Список використаних джерел

1. Глазьев, С.Ю., Фетисов Г.Г. Новый курс: стратегия прорыва. Научный доклад. [Электронный ресурс] // Глеб Фетисов – официальный сайт : [сайт]. – Текст. и граф. дан. – 2012]. URL: www.glebfetisov.ru/upload/ stretegia%20proryva.docx (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

2. Голубцов, А.Н. Инновационная политика как инструмент социального и экономического развития [Электронный ресурс] / А.Н.Голубцов, В.С.Батрак // Управление экономическими системами http://uecs.ru/innovacii–investicii/item/1694–2012–11–23 (дата звернення : 21.05.2016). – Назва з екрана.

Трунов Миколай
студент
Науковий керівник: д. е. н., Гуржій Н.М.
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя

ПРОБЛЕМА ГАЛЬМУВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Сьогодні Україна перебуває у глибокій економічній, політичній та соціальній кризі. За всі роки незалежності українська економіка не реформувалася та не модернізувалася і все ще перебуває на індустріальній стадії розвитку. Україна істотно відстала від країн – лідерів високотехнологічної продукції. У структурі доданої вартості все ще переважають продукти з низьким рівнем переробки (сировина і напівфабрикати). У промисловості зберігаються диспропорції, які істотно обмежують перспективи її зростання, формують значні ризики та бар'єри для зміцнення конкурентоспроможності галузей. Наука і новатори відірвані від виробництва інноваційної продукції. Україна практично не готова до економічної конкуренції в глобальних масштабах, особливо в сферах інноваційних товарів і технологій.

В Україні для здійснення повноцінної інноваційної діяльності є достатній науковий потенціал. Створена відповідна законодавча база, спрямована на підтримку розвитку економіки інноваційним шляхом. Законодавство України визначає правові, організаційні та економічні основи регулювання державою інноваційної діяльності, а також встановлює відповідні форми стимулювання інноваційних процесів в державі. Однак, незважаючи на існуючу законодавчу базу, а також потенціалу до наукової діяльності, Україна має недосконале виробництво, пов'язане з інноваційними технологіями та низьку інноваційну складову в продукції.

За офіційними даними Державної служби статистики України, в країні знижується інноваційна активність підприємств промисловості.

Так, виходячи з аналізу підприємств промисловості, які пов'язані з інноваційною діяльністю, їх кількість щороку до 2006 р. зменшувалася: в 1998 р. їх питома вага становила 18,7% від загальної кількості промислових підприємств, а в 2006 р. – тільки 11,2%. Незважаючи на те, що рівень 1998 року на даний час недосяжний, але починаючи з 2007 р. питома вага підприємств, що займалися інноваціями збільшується, 2015 р. – вже 17,3% [1].

Аналіз сфери інтелектуальної власності показує, що сьогодні найбільш актуальною проблемою є відсутність ефективного захисту майнових (економічна складова) прав інтелектуальної власності.

Існування цієї проблеми є однією з дуже серйозних перешкод на шляху інвестування економіки України, яка гальмує інноваційний розвиток країни. Інвестори, перш ніж вкладати фінансові інвестиції в виробництво відповідної продукції, бажають захистити від несанкціонованого використання новітні технології, нову продукцію, свої інтелектуальні досягнення, а також отримати правову охорону і гарантію повернення вкладених коштів і мати впевненість, щодо забезпечення свого економічного зростання в разі передачі у використання своїх інтелектуальних досягнень і виготовлення з їх допомогою товарів з новими властивостями. Відсутність надійних гарантій з боку держави стримує здійснення іноземними інвесторами інвестиційних операцій, так необхідних на даний момент вітчизняному виробництву [2].

В Україні, кількість підприємств, які займалися інноваційною діяльністю змінювалась протягом 15 років від 14,8% (в 2000 р.) до 15,2% (в 2015р.). Загальна сума витрат на підтримку інноваційної діяльності зростала з кожним роком (від 7949,9 млн. грн. в 2009 р. до 13813,7 грн. в 2015р.). Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислового виробництва за 15 попередніх років зменшилася з 4,8% (у 2009 р.) до 2,5%. (у 2014 р). Питома вага обсягу виконаних наукових і науково–технічних робіт у ВВП була скорочена з 0,95% (у 2009 р.) до 0,64% (в 2015 р.). Також зменшилася сама кількість організацій, які виконували наукові розробки та дослідження з 1340 (у 2009 р.) до 978 (в 2015 році).

Проаналізувавши джерела фінансування інноваційної діяльності за 2015 рік (в млн. грн.), маємо у висновку, що більшість інноваційних розробок, продуктів та досліджень виконуються за власні кошти підприємств та майже без підтримки державного бюджету України:

– власні кошти підприємств – 13427,0;

– кошти державного бюджету – 55,1;

– іноземні інвестиції – 58,6;

– інші джерела – 273,0 [3].

За оцінками фахівців Корнельського університету, бізнес–школи INSEAD та Всесвітньої організації інтелектуальної власності WIPO (рейтингу Global Innovation Index.), сильною стороною України визнана освіченість населення. Наприклад, в 2013 р. по легкості вступу до вищих навчальних закладів наша країна отримала 94,6 балів з 100, за видатками на освіту – 80,5 балів, за кількістю дипломованих дослідників і інженерів – 83,8 балів [4].

Згідно зі звітом Global Innovation Index, в 2013 році Україна займала 71 місце серед 142 країн, що беруть участь в рейтингу, а в 2014 р вона виявилася на 63 місці. Україна отримала індекс 36,3 по 100 бальною шкалою.

Рейтинг країн–лідерів очолила Швейцарія, її індекс – 64,8. На другому місці – Великобританія, на третьому Швеція [5].

На підставі проведеного аналізу можна судити про гальмування інноваційної складової економіки України, яка стримується різноманітними бар'єрами:

– дефіцит власних фінансових коштів у підприємств і висока вартість позикових коштів;

– складна і малоефективна система оподаткування;

– відсутність сильних зв'язків між науковими дослідниками, які розробляють інновації, і промисловим сектором, який їх використовує;

– відсутність відповідних бази і структур, необхідних для трансферу технологій, а також систематизованої інформації на дану тему;

– відсутність зацікавленості, як у держави, так і у підприємців у впровадженні інновацій.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/contro/uk/localfiles/display/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html.

2. Кавальчук М. Для успіху інноваційної економіки треба освоїти парне катання / М. Кавальчук // Известия. – 2008.– 26.12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://izvestia.ru/news/344131.

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html.

4. Україну понизили в рейтингу інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vinnitsaok.com.ua/2013/08/09/113553.

5. Украина резко поднялась в мировом рейтинге развития инноваций [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.segodnya.ua/science/ukraina–rezko–podnyalas–v–mirovom–reytinge–razvitiya–innovaciy–538351.html.

Тюлькіна Катерина
к.е.н., доцент
Санніков Євгеній
студент
Одеська державна академія будівництва та архітектури
м. Одеса

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В ЖИТЛОВОМУ СЕКТОРІ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ступінь соціально–економічного розвитку, та, відповідно, рівень життя населення будь–якої країни безпосередньо пов'язані з кількістю енергії, що споживається. Якщо до недавнього минулого головним його фактором було збільшення споживання матеріальних і енергетичних ресурсів, то найактуальнішим питанням сьогодення є підвищення ефективності їх використання. Світовий досвід показав, що висока енергомісткість економіки в поєднанні з дефіцитністю власної енергетичної бази спричиняє численні проблеми низької цінової конкурентоспроможності, додаткового навантаження на державний бюджет, посилення інфляційних процесів.

На кожній із стадій виробництва, перетворення, передавання та споживання енергії мають місце її безповоротні втрати. Рішення питань їхнього зменшення та підвищення ефективності використання енергії на кожній з цих стадій являє собою сутність енергозбереження. Законодавством України дане поняття визначається наступним чином: енергозбереження – це діяльність (організаційна, наукова, практична, інформаційна), спрямована на раціональне використання та економне витрачання первинної та перетвореної енергії і природних енергетичних ресурсів в національному господарстві і яка реалізується з використанням технічних, економічних та правових методів [1]. В свою чергу енергоефективність передбачає економію енергоресурсів за рахунок покращення якості їх споживання.

Нові цілі в розвитку енергетики з поновлюваних джерел знайшли своє відображення в Державній цільовій економічній програмі енергоефективності на 2010–2016 роки [2]. Мета програми – оптимізація структури енергетичного балансу держави, у якому частка енергоносіїв, отриманих з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, становитиме у 2015 році не менш як 10 відсотків, шляхом зменшення частки імпортованих викопних органічних видів енергоресурсів, зокрема природного газу, та заміщення їх альтернативними видами енергоресурсів, у тому числі вторинними, за умови належного фінансування Програми.

Основні напрямки Програми:

– будівництво та реконструкція електричних мереж, будівництво пристанційних вузлів, підстанцій та електричних мереж для приєднання об'єктів, які виробляють електроенергію з відновлюваних джерел енергії;

– впровадження технологій, що передбачають використання теплових насосів, електричного теплоакумуляційного обігріву та гарячого водопостачання на підприємствах комунальної форми власності та бюджетних установах;

– проведення модернізації об'єктів комунального господарства, у тому числі переведення котелень, що обслуговують об’єкти соціальної сфери, на використання відновлюваних джерел енергії та альтернативних палив;

– проведення досліджень потенціалу регіонів України щодо розміщення генерації з альтернативних джерел енергії,

– проведення досліджень вітропотенціалу шляхом визначення пріоритетних районів розташування ВЕС та встановлення вимірювального устаткування.

Орієнтовний обсяг фінансування Програми становить 344,22 млрд. гривень, у тому числі 5,91 млрд. – за рахунок державного бюджету, 15 млрд. – за рахунок місцевих бюджетів, 323,31 млрд. гривень – за рахунок інших джерел.

У житловому фонді України в 2014 році близько 9 млн. будинків загальною площею 966,1 млн. кв. м. З них 59,4 тис. будинків або 3,3 млн. кв. метрів знаходилося в експлуатації з граничною ступенем зносу. Крім того більшість будівель не відповідають сучасним вимогам з енергозбереження. Отже, перспективним полем діяльності для будівельних підприємств є заходи з санації будівель, що дозволять їм диверсифікувати напрямки своєї діяльності та підвищити ефективність функціонування [3].

Так, в Німеччині пропонують терміни «комплексна» та «енергетична» санація. Всі проведені заходи при цьому підрозділяються на: «енергетично обов'язкові» (утеплення покрівель та горищ; утеплення фасадів; заміна вікон та балконних дверей; утеплення перекриттів підвалів; оновлення систем опалення та гарячого водопостачання; оновлення системи вентиляції) та «енергетично необов'язкові» (гідроізоляція покрівель і т.п.; заміна сантехнічного обладнання; облицювання кахлем кухонь і санвузлів; оновлення систем електропостачання; прибудова нових або оновлення балконів і лоджій; ремонт сходових клітин; створення архітектурновиразних входів в будівлю; оновлення вхідних дверей в квартиру). Подібна програма на замовлення Федерального Міністерства Економіки та Енергетики ФРН буде впроваджена в 2017 році для 20–25 типових житлових будинків у різних регіонах України [4].

В рамках проведення санації будівель будівельні підприємства можуть обрати наступні точки прикладення зусиль:

Модернізація стін фасаду:

а) утеплення стін фасаду плитами спіненого пінополістиролу з опорядженням легкими тонкошаровими штукатурками;

б) утеплення стін фасаду мінераловатними плитами з вентильованим повітряним прошарком та опорядженням керамічними плитами (товщина теплоізолюючого шару не менше 150 мм).

Модернізація дахового перекриття – утеплення дахового перекриття з використанням теплоізолюючого шару (наприклад: плити з базальтової вати, товщиною не менше 100 мм) та прокладанням пароізоляційного шару.

Модернізація підвального перекриття – утеплення підлоги зі сторони підвалу з використанням теплоізолюючого шару (наприклад: плити з базальтової вати, товщиною не менше 100 мм) та прокладанням пароізоляційного шару.

Встановлення енергозберігаючих вікон та балконних блоків.

Утеплення під'їздів – заміна вікон на енергозберігаючі, встановлення вхідних утеплених дверей, відновлення тамбурів.

Отже, впровадження заходів з енергозбереження в ЖКГ дозволить не тільки зменшити обсяг споживання ресурсів, їх втрати та вартість комунальних послуг, але й несе в собі можливості для диверсифікації діяльності будівельних підприємств.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про енергозбереження» №74/94–вр від 1.07.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/74/94–вр.

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2016 роки» №243 від 1 березня 2010р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/243–2010–п/paran14#n14.

3. Статистичний бюлетень «Житловий фонд України у 2014 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2015/bl/07/bl_gf_14.zip.

4. Комплексна енергозберігаюча санація житлових будівель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://sampleprojectsdotorg.wordpress.com/.

Харченко Виктория
к.э.н., доцент
Донецкий национальный технический университет

СОДЕРЖАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Существующие условия, в которых функционируют промышленные предприятия, не являются благоприятными не только для развития деятельности, но и для выполнения хозяйственных задач в обычном режиме. Заметное снижение активности деятельности отечественного бизнеса было вызвано мировым финансово–экономическим кризисом (2008 г.). В настоящее время предпосылок для оживления экономической среды не предвидится в связи с крайней нестабильностью во всех сферах управления.

Однако именно в такие времена экономического спада создаётся фундамент для активизации хозяйственной деятельности, поиска новых способов и методов управления бизнесом, усовершенствованных путей преодоления кризисных последствий работы рыночных механизмов. В связи с этим для субъектов хозяйствования всё актуальнее становятся вопросы развития финансово–экономической деятельности, в т.ч. развития на инновационной основе, обеспечивающей конкурентные позиции на рынке в стратегической перспективе.

Целью работы является теоретическое обоснование содержания инновационной активности предприятия в условиях стратегического управления развитием.

В процессе проведенного исследования были проанализированы и обобщены научные публикации по проблеме управления такими основными видами активности предприятия, как инновационная и деловая активность [1–5].

В целом следует заметить, что активность предприятия связана с осуществляемыми видами деятельности. Так, выделяют рыночную активность, внутреннюю и внешнюю, экономическую активность.

Инновационная активность предприятия – это один из видов активности, связанный с ведением инновационной деятельности [5]. Противопоставить инновационной активности можно деловую активность, которая связана с операционной деятельностью предприятия, управление которой предусматривает обеспечение прироста объёмов производственной и сбытовой деятельности. Деловая активность является более изученным понятием и рассматривается как одна из сторон финансового состояния предприятия, обеспечивающая результативность хозяйственной деятельности в системе управления развитием [4].

Ю.П. Анискин предлагает изучать деловую активность как результирующее воздействие производственной, инновационной, маркетинговой и других видов деятельности, которая объединяет в себе активность текущей (производственной) деятельности, активность стратегического развития, социальную активность коллектива и активность воздействия внешней среды [1]. Учёный также отмечает, что в процессе инновационного развития возрастает индекс инновационной активности, в связи с чем возникает потребность в механизме управления активностями всех видов для сбалансирования состояния предприятия в неравновесных условиях. Следует подчеркнуть, что обоснованность данного подхода не вызывает сомнений, однако в рамках авторского исследования деловая активность не рассматривается столь широко и ограничивается изучением относительно осуществления только основной деятельности промышленного предприятия.

Е.А. Некрасова и А.А. Казьмин приводят определение инновационной активности с учётом конкуренции в условиях реализации модели открытых инноваций, предполагающей активную связь с внешней средой [3], справедливо отмечая, что инновационная активность выступает частью общей стратегии развития фирмы и предполагает трансформацию новых идей в инновационные результаты.

В свою очередь Г.А. Ахмедова и Ж.И. Файзуллаев трактуют инновационную активность как комплексную характеристику инновационной деятельности в тактическом и стратегическом плане [2]. Инновационная активность в стратегическом плане связывается с инновационным потенциалом, размером инвестиций, инновационными изменениями, инновационной стратегией, с тактическом плане – с конкурентной ситуацией. Также авторы научной публикации [2] предлагают использовать коэффициенты для экспресс–анализа инновационной активности промышленного предприятия, среди которых коэффициент обеспеченности интеллектуальной собственностью, коэффициент освоения новой техники (продукции).

Учитывая тот факт, что инновационная активность особенно важна в условиях развития субъекта хозяйствования, в данной работе предложен комплексный подход к определению этого понятия, который учитывает как потребность в развитии, так и

основные базисы изучаемого процесса, что является отличием от существующих трактовок, в которых указанные аспекты разрознены. Итак, инновационная активность рассматривается автором как процесс, обеспечивающий достижение целей инновационного развития на основе формирования инновационного потенциала, активизации, стимулирования и интенсификации инновационной деятельности в условиях стратегического управления развитием промышленного предприятия. Из определения вытекает цель инновационной активности – поиск механизмов, обеспечивающих осуществление инновационного процесса на промышленном предприятии для своевременного реагирования на рыночные вызовы в условиях развития.

Инновационной активностью, как и любым иным процессом, необходимо эффективно управлять. На основе авторских наработок управление инновационной активностью сформулировано как система стратегических управленческих решений, направленных на обеспечение интенсивного и эффективного осуществления инноваций в процессе развития промышленного предприятия.

Таким образом, анализ и обобщение имеющихся подходов к изучению понятия «инновационная активность промышленного предприятия» позволили сформулировать авторский взгляд на содержание данной экономической категории с учётом потребности в развитии предприятия на стратегическую перспективу.

Список использованных источников

1. Анискин, Ю.П. Управление деловой активностью компании в условиях инновационного развития экономики [Текст] / Ю.П. Анискин // Экономические и социально–гуманитарные исследования. – 2014. – №1. – С. 5–10.

2. Ахмедова, Г.А. Управление инновационной активностью промышленных предприятий на основе эффективных методов ее оценки и стимулирования [Текст] / Г.А. Ахмедова, Ж.И. Файзуллаев // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2014. – №4–1. – С. 163–166.

3. Некрасова, Е.А. Модели инновационной активности фирмы и конкурентная политика [Текст] / Е.А. Некрасова, А.А. Казьмин // Журнал институциональных исследований. – 2015. – №4, Т.5. – С. 86–99.

4. Харченко, В.А. Ділова активність як складова системи управління розвитком промислового підприємства [Текст] / В.А. Харченко // Схід. – 2013. – №4. – С. 87–92.

5. Kharchenko, V.A. Innovative activity of an enterprise in the process of development [Text] / V.A. Kharchenko // Схід. – 2015. – №8. – С. 63–67.

Хіміч Катерина
здобувач
Науковий керівник: к.е.н., доцент Дулік Т.О.
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро

ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Однією з найважливіших і найбільш ефективних складових державного регулювання є податкове регулювання, яке за допомогою інструментів податкової політики здійснює вплив на соціально–економічні процеси як на місцевому рівні, так і на рівні держави в цілому. Цей термін широко використовувався багатьма науковцями, серед них: О.Д. Василик [1], Ю.Б. Іванов [2], Т.І. Єфименко [3], А.І. Крисоватий [4–5] та інші. Так, результати дослідження свідчать про те, що сформовано десятки різних його визначень, але єдиного тлумачення даного терміну в наукових колах не існує. Саме тому актуальним є дослідження різних підходів вчених щодо визначення поняття «податкове регулювання» та формулювання його сутності на основі отриманих результатів здійснених досліджень.

Порівняння та узагальнення різних визначень поняття «податкове регулювання» дає нам можливість стверджувати, що принципових відмінностей у розумінні цього терміну немає. Оскільки це поняття є багатоаспектним, то автори ставлять різні пріоритети при формулюванні визначення й акцентують увагу на його динамічній, структурній або інституційній складовій.

До пріоритетних напрямів формулювання категорії «податкове регулювання» можна віднести наступні:

1) податкове регулювання охоплює окрему ланку фінансових відносин країни – податкові відносини, що виникають між державою та платниками податків;

2) податкове регулювання є елементом загальної системи управління державою, забезпечує її необхідними фінансовими ресурсами для виконання державних функцій;

3) основою податкового регулювання виступає регулююча функція податків, суть якої полягає в тому, що з допомогою податків можна впливати на економічну кон'юнктуру, структуру економіки, інноваційно–інвестиційну діяльність, зовнішньоекономічні зв'язки;

4) податкове регулювання – це процес отримання конкретних результатів, вирішення певних завдань та досягнення поставлених цілей щодо впливу на соціально–економічні процеси;

5) податкове регулювання передбачає використання певних методів та інструментів податкової політики;

6) податкове регулювання – це взаємодія держави і суб'єктів економічних відносин, яка базується на обґрунтованих та доцільних змінах, а не репресивних заходах, тобто враховуються інтереси всіх суб'єктів економіки.

Податкове регулювання є складним процесом впливу на соціально–економічні процеси, тому окремі вчені розглядають податкове регулювання в розрізі певних характеристик:

– за формою впливу податкове регулювання відноситься до непрямих методів, які визначають поведінку суб'єктів господарювання не прямо, а опосередковано через створення певного економічного середовища, яке змушує їх діяти в потрібному державі напрямку;

– за рівнем впливу податкове регулювання здійснюється на загальнодержавному та місцевому рівнях;

– з погляду тривалості дії податкове регулювання в більшості випадків відноситься до довгострокових методів, адже зазвичай процес від впровадження певного механізму податкового регулювання до отримання запланованих результатів займає великий проміжок часу (від року до декількох років);

– за характером впливу податкове регулювання може бути як стимулюючим, так і стримуючим;

– залежно від цілей, обраного інструменту й порядку його застосування, заходи податкового регулювання можуть мати як стратегічний (довгостроковий), так і тактичний (оперативний) характер [6–7].

При формуванні та здійсненні податкового регулювання держава повинна враховувати такі аспекти:

– фіскальні – передбачають акумуляцію достатнього обсягу доходів держави необхідних для ефективного виконання покладених на неї функцій;

– підприємницькі – передбачають формування у суб'єктів господарювання достатніх обсягів нерозподіленого прибутку для задоволення інтересів їх власників та забезпечення виробничого розвитку;

– соціальні – передбачають формування достатніх обсягів доходів громадян, що забезпечить стабільне відтворення робочої сили;

– зовнішньоекономічні – передбачають досягнення високого рівня податкової конкурентоспроможності держави з метою створення вигідних умов для залучення в країну додаткових обсягів капіталу.

Зростання економічних показників при здійсненні податкового регулювання прямо залежить від врахування зазначених аспектів. Адже, головна умова впливу на фінансово–економічний розвиток держави за допомогою податкових інструментів є врахування інтересів всіх суб'єктів економіки.

Виходячи із зазначеного вище, на нашу думку, під податковим регулюванням слід розуміти багатогранний складний цілеспрямований процес впливу держави на суб'єктів економічних взаємовідносин за допомогою податкового інструментарію з метою одночасного досягнення соціально–економічного розвитку держави та врахування інтересів платників податків. Податкове регулювання в державі має базуватися на принципі конструктивних змін в економіці, а не репресивних заходів та рівноваги між державними, суспільними, корпоративними та приватними економічними інтересами.

Список використаних джерел

1. Василик О.Д. Податкова система України [Текст] : навч. посіб. / О.Д. Василик. – К.: ВАТ «Поліграфкнига», 2004. – 478 с.
2. Іванов Ю. Функції податків та податкове регулювання [Текст] / Ю. Іванов // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 36–43.
3. Єфименко Т. І. Податкове регулювання економічного розвитку [Текст]: автореф. дис. на здобут. наук. ступеня д–ра. екон. наук. / Т. І. Єфименко. – К., 2003. – 37 с.
4. Крисоватий А. І. Податковий менеджмент: навчальний посібник [Текст] / А. І. Крисоватий, А.Я. Кізима. – Тернопіль, 2004. – 304 с.
5. Крисоватий А.І. Теоретичні обґрунтування механізму податкового регулювання інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / А.І. Крисоватий // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» – №12. – 2013. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2614.
6. Податковий менеджмент [Текст] : підручник / Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, А.Я. Кізима, В.В. Карпова. – К.: Знання, 2008. – 525 с.
7. Крючкова Н.М. Механізм податкового регулювання економічного розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/259/1/55–62.pdf.

Чернявська Любов
старший викладач
Черкаський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»
м. Черкаси

ІСТОРИЧНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК У СФЕРІ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Поліпшення економічної ситуації в Україні залежить не тільки від зусиль держави, а й від внеску фінансових посередників, їх спроможності стабілізувати фінансові ресурси для інвестування реального сектору. Саме кредитна спілка, як небанківська фінансово–кредитна установа, може відіграти важливу роль у розвитку вітчизняної економіки, створювати додаткову можливість у залучені заощаджень громадян та розширенні можливостей підприємств у виборі джерел фінансування.

Кредитна спілка, на відміну від інших фінансових установ, створюється групою громадян для самозабезпечення фінансовими послугами і не має на меті одержання прибутку. В цьому полягає специфіка кредитної спілки, адже з одного боку, вона є фінансовою установою, а з іншого, – неприбутковою кооперативною організацією. Члени кредитної спілки є одночасно і власниками, і клієнтами спілки.

Слід відзначити, що кредитна кооперація існує давно та має позитивний досвід. Так, засноване у 1871 р. у Сокиринцях Полтавської губернії ощадно–позичкове товариство проіснувало майже 60 років. У 1908 р. воно обслуговувало 8 волостей, 25 сіл, загалом – майже 25 тисяч осіб. У період Столипінської аграрної реформи у селі Стара

Барда завдяки діяльності кредитної спілки було побудовано молокопереробний завод, село вдалося електрифікувати і телефонізувати, створити дослідницьку тваринницьку ферму тощо. Для цих спілок була характерна необмежена солідарна відповідальність членів за їх боргами, що підвищувало платоспроможність спілки та забезпечувало можливість одержання в державному або комерційному банку значний довгостроковий кредит, з якого формувався позичковий фонд [1, с. 42–43].

Подібний механізм покладено і в основу класичної німецької системи райфайзенівської спілки, яка з тими чи іншими модифікаціями застосовується не тільки у сучасній Німеччині, а й у Бельгії, Нідерландах, Франції тощо [2, с. 231].

Забезпечення кредитних зобов'язань спілки перед банком майном її членів робить надання банком коштів кредитній спілці операцією з низьким ризиком, тому відсоток за кредитом буде меншим, а строк його повернення – більшим.

Цікавим у цьому плані є досвід кредитної спілки «Каса взаємодопомоги», створеної у Полтаві. Кредити, які надаються спілкою своїм членам, забезпечуються «позиковим колом», тобто круговою порукою усіх інших членів спілки. Саме застосування кругової поруки принесло успіх цій кредитній спілці [3, с. 227].Однак, з правової точки зору Полтавський досвід викликає сумніви.

Аналіз зарубіжного досвіду діяльності кредитних спілок показує, що для залучення значного за обсягом капіталу спілки повинні об'єднуватися у потужні фінансово–кредитні установи. Так, переважна більшість кредитних спілок Франції, що діють у сфері сільського господарства, об'єднані у єдину систему кас взаємодопомоги Credit Agricol Mutuel. Вона складається з трьох рівнів – національного, регіонального і місцевого та значною мірою подібна до банківської групи [4, с. 57]. Така ж трирівнева система кредитних спілок створена і у Німеччині. Щоправда, якщо у Франції національна ланка «Креді Агріколь» являє собою небанківську фінансову установу, то національна ланка німецької райфайзенівської системи створена у формі кооперативного банку [2, с. 231].

Вважаємо, що в Україні необхідно вдосконалювати механізми сприяння об'єднанню кредитних спілок у спілки вищого рівня, оскільки це призводитиме до збільшення обсягів капіталу, що залучається кредитними спілками у сферу малого бізнесу, в тому числі і у галузі аграрного виробництва.

Список використаних джерел

1. Духневич, А. Перспективи розвитку і правове регулювання діяльності сільської кооперації у формі кредитних спілок [Текст] / А. Духневич // Право України. – 2001. – № 9. – С. 41–43.

2. Лишанский, М.Л. Финансы в сельском хозяйстве [Текст] : Учебн. Пособие для вузов. / Лишанский М.Л., Маслова Б.И. – М.: Финансы, Юнити, 1999. – 430 с.

3. Гончаренко, В.В. Концептуальні напрями вирішення проблеми кредитування аграрного сектора [Текст] / В.В. Гончаренко // Регіональні перспективи (Полтава). – 2000. – № 2. – С. 227–229.

4. Гавальда, К. Банковское право (Учреждения – Счета – Операции – Услуги). Пер. с фр. / Гавальда К., Стуфле Ж. Под ред. В.Я. Лисняка. – М.: АО «Финстатинформ», 1996. – 480 с.

Чигарьов Дмитро
аспірант
Науковий керівник: д.е.н., професор Белопольський М.Г.
Приазовський державний технічний університет
м. Маріуполь

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Завдання забезпечення ефективності діяльності промислового підприємства є актуальним за будь–яких процесів в економіці: кризових явищ чи ситуації стабільного господарювання, післякризових явищ або стрімкого зростання. Реалізація даного завдання відбувається через виконання управлінських функцій, серед яких важливе місце слід відвести оцінці діяльності підприємства з метою визначення її ефективності.

У даній роботі проаналізовано підходи до оцінки ефективності діяльності підприємств з метою виокремлення основних індикаторів оцінювання, які дозволили б виділити «проблемні місця» у процесі ведення господарської діяльності. Безсумнівно те, що керівництво підприємства повинно передбачити настання несприятливих умов функціонування та вжити запобігливих заходів для недопущення зниження ефективності діяльності. Однак дію зовнішнього середовища, особливо в останні роки, важко спрогнозувати не тільки малому і середньому бізнесу, але й крупним компаніям та діловій економічній спільноті в Україні в цілому, так як багато процесів, що впливають на економіко–фінансовий стан однієї країни, формується за межами цієї країни. Крім цього, ринкові механізми економічного розвитку на даному етапі функціонування світової економіки взагалі не діють через політичну складову рішень, що приймаються у господарському секторі.

У даній роботі проаналізовано методики аналізу діяльності підприємств [1–3] та ґрунтовну роботу Г.В.Савицької [4] у частині показників ефективності.

Як справедливо стверджує Г.В.Савицька, для оцінки ефективності функціонування підприємства можуть бути використані різні показники прибутку [4, с.7] (за видами діяльності, за складом елементів, що визначають розмір прибутку: чистий прибуток, брутто–прибуток як загальний фінансовий результат тощо), показники рентабельності (доходності, прибутковості) [4, с.11] та система показників для оцінки ефективності роботи підприємства за темпами розвитку та за рівнем доходності бізнесу [4, с.60]. До системи показників увійшли, по–перше, темпи приросту активів і чистих активів, обсягів продаж, прибутку, власного капіталу; по–друге, показники рентабельності (витрат, продажів, активів, власного капіталу, маржинальна рентабельність та прибуток на одну акцію).

Отже, проф. Савицька Г.В. ототожнює ефективність з рентабельністю та прибутковістю. Однак аналіз методик здійснення аналізу фінансового стану підприємств довів, що ці групи показників слід розрізняти. Так, як зазначено в [3], в довідці про фінансовий стан підприємства поряд із аналізом майнового стану, ліквідності, платоспроможності (фінансової стійкості), ділової активності, рекомендують здійснювати аналіз рентабельності за чотирма коефіцієнтами (коефіцієнти рентабельності відповідно

активів, власного капіталу, діяльності та продукції) та окремо аналіз прибутковості за трьома коефіцієнтами – прибутковості акцій, дивідендного доходу та виплати дивідендів.

У методиці [2] виділено із 6 етапів аналізу окремо такі етапи, як аналіз фінансових результатів та аналіз рентабельності. Аналіз фінансових результатів, як зазначено у методиці, дозволяє зробити висновок про прибутковість або збитковість діяльності підприємства. Аналіз рентабельності, який пропонується здійснювати за коефіцієнтами, аналогічними методичним рекомендаціям [3], націлений на дослідження ефективності вкладення коштів у підприємство та раціональності їх використання.

У методиці [1] пропонується оцінювати ефективність управління підприємством за значеннями трьох показників в залежності від особливостей галузей промисловості. Це такі показники, як коефіцієнт рентабельності діяльності, коефіцієнт рентабельності власного капіталу та коефіцієнт оборотності активів. Як визначено у цій методиці, значення цих показників – низьке, середнє або високе – характеризують задовільність діяльності різних галузей. Наприклад, для переробної промисловості ефективність діяльності визнається як задовільна при високому значенні коефіцієнта оборотності активів, середньому значенні коефіцієнта рентабельності власного капіталу та низькому значенні коефіцієнта рентабельності діяльності. У той же час ефективність фінансово–господарської діяльності оцінюється на основі 14 показників, серед яких коефіцієнти оцінки майна, прибутковості активів, ліквідності та прибутковості. Прибутковість діяльності за методикою [1] оцінюється окремо за показниками із форми №2 «Звіт про фінансові результати». Крім цього методика [1] дозволяє надати узагальнену оцінку ступеня ефективності управління підприємством: за фінансовими коефіцієнтами та ступенем виконання фінансового плану. Серед ступенів ефективності виділено такі: високий, середній та незадовільний.

Таким чином, узагальнюючи отримані результати аналізу існуючих офіційних методичних матеріалів та публікацій у наукових виданнях слід відмітити, що основними індикаторами оцінювання ефективності діяльності підприємства є коефіцієнти рентабельності, що характеризують діяльність у цілому, активи, власний капітал та продукцію.

Список використаних джерел

1. Методика аналізу фінансово–господарської діяльності підприємств державного сектору економіки [Текст]: Наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. № 170 // Офіційний вісник України. – 2006. – №13. – Ст. 933.

2. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації [Текст]: Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 №49/121 // Офіційний вісник України. – 2001. – №7. – Ст. 290. – (зі змін.).

3. Методичні рекомендації щодо підготовки аудиторського висновку при перевірці відкритих акціонерних товариств та підприємств – емітентів облігацій (крім комерційних банків) [Текст]: Протокол засідання Аудиторської палати України від 23.02.2001 р. №99 // Бухгалтерський облік і аудит. – 2001. – № 4. – С. 3–13.

4. Савицкая, Г.В. Анализ эффективности и рисков предпринимательской деятельности: методологические аспекты [Текст] / Г.В.Савицкая. – М. : ИНФРА–М, 2011. – 272 с.

Чикуркова Алла
д.е.н., професор
Прокопчук Лілія
к.е.н., доцент
Подільський державний аграрно–технічний університет
м. Кам'янець–Подільський

МОТИВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Мотиваційний механізм підприємства має бути сформований відповідно до етапу життєвого циклу підприємства, оскільки кожен з циклів має різну цільову спрямованість, а саме: стадія зародження, створення, зростання, зрілості і спаду. Керуючись методологічним підходом до побудови мотиваційного механізму на етапах життєвого циклу підприємства, нами було визначено характеристику, ціль, напрямок розвитку, стратегію, систему мотивації та параметри персоналу для забезпечення реалізації стратегій та задач життєвого циклу [1, 2].

Альтернативою стадіям розвитку організації є етапи життєвого циклу, розроблені Л. Грейнером. Він виділяє п'ять стадій, які має пройти організація в своєму розвитку: стадія розвитку, заснована на творчості; стадія розвитку, заснована на керівництві; стадія розвитку, заснована на делегуванні; стадія розвитку, заснована на координації; стадія розвитку, заснована на партнерстві [3]. Для кожного з етапів характерні свої особливості, стилі керівництва, мотиваційна спрямованість персоналу та причини кризи, що завершують кожен з етапів (табл. 1).

Таблиця 1

Функція мотивації за життєвими циклами організації*

Етап життє–вого циклу	Основні характеристики етапу	Стиль керівництва	На що направлена мотивація
Стадія розвитку, заснована на творчості	На першому місці – підприємницька діяльність, процес створення нової продукції, втілення бізнес–ідеї в життя. Управлінська діяльність відсунута на другий план. Переважають нефом–мальні стосунки, цінуються ідеї та креатив. Поступово наступає криза лідерства, коли лідер–керівник посту–пово втрачає контроль над діяльністю підлеглих.	Ліберальний: дружні відносини між керівниками та підлеглими	Підтримка морального духу, позитивного настрою, вираження ідей та творчості, бажання самореалізуватися, розвиватися
Стадія розвитку, заснована на керівництві	Всі функції та зони відповідальності чітко розписані. Заміна неформальних комунікацій формальними. Запрова–джується система контролю, система заохочень і покарань. Організація продовжує рости і розширятися, на нижніх щаблях відчувається недостатність інформації та свободи дій. Виникає криза автономії.	Демократичний	Заохочується слухня–ність, відданість та працьовитість, сумлінне виконання покладених обов'язків. Заснування системи заохочень за гарні результати праці та покарання за помилки, порушення.

Продовження табл. 1

Стадія розвитку, заснована на делегуванні	Влада делегується керівникам середньої ланки. Між підрозділами відсутня достатня координація, вони конкурують за ресурси, правляча верхівка, що займається стратегічним плануванням, не в змозі контролювати дії в організації належним чином. Наступає криза контролю.	Демократичний	Свобода ініціативи, доступу до інформації, висловлення думок та ідей, командний дух.
Стадія розвитку, заснована на координації	Децентралізовані підрозділи організації об'єднуються в групи. Вдосконалюється система планування та контролю, з часом ця система стає занадто складною та громіздкою. Реакція організації на зміни зовнішнього середовища сповільнюється, настає криза «тяганини».	Авторитарний: накази віддаються згори, процвітає бюрократія	Командний дух. Ініціативність, ідеї по спрощенню системи комунікації, взаємодії на підприємстві.
Стадія розвитку, заснована на партнерстві	Система контролю та управління стає більш гнучкою. Організація закриває свої штаб–квартири, її працівники тепер – консультанти керівників. Заохочуються нові ідеї та рішення. Криза настає внаслідок перенасиченості персоналу інноваціями.	Демократичний	Довіра, інноваційна сприйнятливість, навчання персоналу

**Узагальнено авторами на основі [3].*

Вибір стратегії мотивації персоналу визначається реальними умовами роботи підприємства. Мотивацію персоналу потрібно розглядати як комплексну систему в контексті наступних стратегій: стратегія розширення географічних сегментів ринку, стратегія завоювання лідерських позицій, стратегія експортної орієнтації підприємства, інноваційна стратегія, стратегія системи сталого розвитку. Названі стратегії визначають специфіку мотивації, що відображена у цільовій спрямованості, функціонально–забезпечуючих стратегіях досягнення цілей, задачах мотивації персоналу, критеріях та показниках оцінки, факторах мотивації персоналу, системі ціннісних орієнтацій персоналу [4, 5, 6].

Кожна названа стратегія, задаючи вектор розвитку підприємницького формування, потребує в ході реалізації проведення змін у всіх підсистемах підприємства. Дані зміни мають бути збалансованими та систематичними, а також повинні бути відображені у наступних стратегіях:

1. Стратегія розширення географічних сегментів ринку – успішна діяльність в умовах жорсткої конкуренції.

2. Стратегія завоювання лідерських позицій – жорстка конкуренція, підтримання унікальності продукції, послуг.

3. Стратегія експортної орієнтації – успішна діяльність в умовах жорсткої конкуренції, інноваційна діяльність, якість.

4. Інноваційна стратегія – слідкування за передовими тенденціями, гнучкість, готовність до змін.

5. Стратегія сталого розвитку – дотримання балансу інтересів: економічного розвитку, соціального, екологічного.

Існуюча зараз на багатьох підприємствах система мотивації часто не приносить результату через відсутність системності мотиваційних заходів та чіткої їх цільової спрямованості. Відмінності традиційної мотивації від мотивації, зорієнтованої на досягнення цілей, показано в табл. 2.

Таблиця 2

Відмінності традиційної та результативної системи мотивації персоналу*

Показники	Традиційна система мотивації	Результативна мотивація
Цілі	Оперативні цілі	Довгострокові стратегічні цілі
Орієнтація	Виконання планового завдання	Збалансування цілей та цінностей та забезпечення розвитку підприємства та працівника
Засоби	Матеріальна та нематеріальна мотивація	Поєднання традиційних засобів мотивації з заходами, спрямованими на особистісний ріст людини
Масштабність	Масова мотивація	Індивідуальний підхід до кожного працівника
Замінність	Працівники в переважній більшості – легко замінний ресурс	Працівники – цінний, важко замінний ресурс
Підбір персоналу	Підбір персоналу з врахування поточних потреб	Підбір персоналу, його розвиток та навчання на перспективу та довгострокове співробітництво
Стиль поведінки керівника	Авторитарний, демократичний, ліберальний	Визначається ситуацією
Стиль поведінки працівників	Виконавчий	Націленість на творчість та вільне виявлення своїх думок
Ефект	Швидкий, короткотерміновий	Довготривалий

**Розроблено авторами*

Результативний мотиваційний механізм повинен спрямовуватись на досягнення довгострокових цілей підприємства, бути чутливим до внутрішніх та зовнішніх факторів його діяльності, сприяти інноваційній активності персоналу, особистісному розвитку працівника, покращенню якості його життя, повинна реалізувати можливість довгострокової взаємовигідної співпраці підприємства та працівника, а також передбачати можливість навчання працівника необхідним для підприємства вмінням та сприяти вибору працівником певного типу поведінки.

Список використаних джерел

1. Червінська, Л. П. Управління мотивацією персоналу [Текст]: монографія / Л. П. Червінська. – Київ : КНЕУ, 2015. – 201 с.

2. Dolan, Simon. Managing by values : a corporate guide to living, being alive, and making a living in the 21st century / Simon L. Dolan, Salvador Garcia and Bonnie Richley. – New York : Palgrave Macmillan, 2006 – 236 p.

3. Greiner, L. Evolution and revolution as organizations grow / L. Greiner // Harvard Business Review. – 1972. – Luly–August – pp. 37–46.

4. Harris Thomas. I'm OK, You're OK. / Thomas Harris. – Harper, 2004. – 275 p.

5. Herzberg, F. The Motivation to Work / F. Herzberg, B. Mausner, B. B. Snyderman. – New Jersey : New Brunswick, 2010. – 180 p.

6. Joseph, Kitchin. Cycles and Trends in Economic Factors [Електронний ресурс] / Joseph Kitchin // The Review of Economics and Statistics. – 1923. – Vol. 5, No. 1 (Jan.). – pp. 10–16. – Режим доступу : http://www.jstor.org/stable/1927031.

Чубар Ольга
аспірантка
Науковий керівник: к.е.н. доцент Оленцевич Н.В.
Донецький національний технічний університет
м. Красноармійськ

ПРОБЛЕМА СПРАВЕДЛИВОСТІ В ДЕРЖАВНІЙ ПОДАТКОВІЙ ПОЛІТИЦІ

Податкова система відіграє фундаментальну роль у перерозподілі багатства в економіці держави та займає центральне місце в скороченні масштабів бідності та нерівності. Збільшення обсягів податкових надходжень важливе для заповнення дефіциту фінансування, необхідного для надання основних послуг малозабезпеченим верствам населення. У цьому контексті, податкова політика є основоположною для скорочення розриву між багатими і бідними, а також для забезпечення доступності коштів для життєво важливих соціальних програм. Ефективна і водночас справедлива податкова система також має значення для побудови соціального діалогу між державою і громадянами.

Проблема справедливості є однією з головних у практиці і теорії оподаткування.

Спроби формулювання принципу справедливості, а зокрема і справедливості оподаткування, можна знайти в роботах Дж. Локка, Ж. Бодена, Т. Гоббса, А. Сміта, Ж.–Ж. Руссо, К. Маркса, Дж. Кейнса, А. Маршалла, А. Пігу. В останні роки з'явилося багато робіт, в яких вивчаються проблеми побудови справедливої системи оподаткування та реалізації розподільної функції податків. Ці питання висвітлені у працях Т. Єфименко, В. Андрущенка, А. Шаблистої, А. Соколовської, В. Вишневського, І. Луніної, В. Мельника, В. Федосова, та ін.

Справедливість – один з найбільш важливих принципів оподаткування [1, с.29]. В останні роки не тільки вчені – економісти, але й багато політичних діячів, громадські організації та інші представники громадянського суспільства наполягають на необхідності вдосконалення системи податкового адміністрування в Україні. Особливо актуальним це питання стає зараз у зв'язку критичним недофінансуванням необхідних

державних послуг. Глобальні реформи, пошук шляхів збільшення податкових надходжень, вирішення проблеми ухилення від сплати податків, боротьба з корупцією, хабарництвом, зміцнення потенціалу податкових органів вже протягом кількох років є пріоритетами державної податкової політики.

При існуючому розмаїтті точок зору на справедливість розподілу доходів складно говорити про реалізацію принципів справедливості на практиці, коли доводиться робити вибір між справедливістю та ефективністю оподаткування.

Враховуючи принцип справедливості, найбільш прийнятною можна вважати таку фіскальну політику, метою якої є прагнення до оптимального оподаткування та яка буде максимізувати суспільний добробут, забезпечуючи при цьому рівновагу між економічною ефективністю і соціальною справедливістю так, як цю рівновагу розуміє суспільство.

Справедливість оподаткування має розглядатися також у контексті вирішення проблеми конфлікту інтересів. Це пояснюється тим, що зміст податкового законодавства, встановлення рівня податкових зборів та правила їх введення явно вказують на конфлікт між інтересами держави та платника податків. Саме в цьому вимірі податкова система має кілька проблем, які необхідно вирішувати з метою забезпечення її справедливості.

По–перше, завжди незмінно актуальним є питання: наскільки блага індивіда повинні бути підпорядковані благам громадськості? Позиція індивіда на податкове зобов'язання є суттєвою, так як вона спрямована на те, щоб включати в себе ставлення індивіда до ідеї суспільного блага. Той факт, що свобода особистості не буває абсолютною та необмеженою є самоочевидним. Тому фіскальне втручання у сферу економічної свободи і прав особистості вимагає дотримання принципу справедливості. Будь–яке оподаткування, завдяки суті і природі податків, зазіхає, в певній мірі, на економічні свободи і права, бо це є втручанням у права особистості. Але масштаби податкового втручання повинні бути розмежовані Конституцією.

По–друге, коли проблема економічних прав і свобод людини розглядається, зокрема, у Конституційному аспекті, виникає питання про такі корелюючи поняття як свобода і зобов'язання.

Ідея зобов'язання полягає, насамперед, у необхідності нести державні мита, податки та інші державні збори. Збір податків, як показала історія, завжди супроводжував будь–які платні заходи і будь–який економічний процес. Держава гарантувала собі пряму або непряму участь в індивідуальних фінансових доходах і прибутках підприємців, які підтримують саму ідею держави і атрибут влади. Податкові надходження є завжди основою бюджетного господарства держави. Попит на суспільний дохід збільшується, як збільшуються й суспільні потреби, які повинні фінансуватися державою.

У зв'язку з цим виникає необхідність забезпечити ефективні гарантії платнику податків, адже державна податкова політика не вільна від помилок, а також повністю свідомих і навмисних дій в результаті деяких політичних розрахунків, коли з різних причин приймаються такі податкові рішення, які явно суперечать принципам справедливості. Ці гарантії повинні передбачати захист прав платників податків від зайвих посягань з боку податкових органів. Податок не може припинити джерела оподаткування. На практиці це означає, що оподаткування не повинно перевищувати такого рівня, при якому дохід або прибуток не є достатнім джерелом сплати податку.

Захист джерел оподаткування, як з правової, так і економічної точки зору, є умовою підтримки фіскальної ефективності податку.

В цілому, визначення справедливості в оподаткуванні зводиться до встановлення індивідуальних податкових конструкцій, згідно з правилами, позначеними як горизонтальна справедливість і вертикальна справедливість [2]. Будь–який податок повинен охопити всі об'єкти в однакових економічних умовах (горизонтальна справедливість.) Горизонтальна справедливість розглядається як наслідок більш загального принципу максимізації добробуту, про що чітко висловився А. Пігу: «Оподаткування, що відповідає принципу найменшої шкоди, завжди і неминуче відповідає також і принципу рівної шкоди для однакових осіб, які знаходяться в однаковому становищі» [3, с. 45].

Забезпечення єдиного оподаткування вимагає, щоб всі суб'єкти оподаткування обкладалися податком незалежно від економічних критеріїв. Верховенство ж рівності оподаткування, у свою чергу, вимагає, щоб суб'єкти обкладалися податком нерівномірно, в залежності від фінансового стану та платоспроможності (вертикальна справедливість).

Принцип справедливості є елементом конституційної держави, з чого випливає, що вирішення проблеми справедливості оподаткування повинно бути відправною точкою у фіскальній політиці. Це означає, що можливості застосування етичних правил та принципів повинні бути представлені і в податковій системі, а постулат справедливості оподаткування завжди повинен враховуватися у розробках податкових теорій та практичних дій.

Список використаних джерел

1. Брызгалин, А.В. Справедливость как основной принцип налогообложения // Финансы. – 1997.– N 8. – С. 29.

2. Энтони, Б. Аткинсон, Джозеф Э. Стиглиц. Лекции по экономической теории государственного сектора: Учебник .— М.: Аспект Пресс.— 1995. — 832 с.

3. Pigou A. C., A Study in Public Finance, London: Macmillan & Co., 1947, p.45.

Шлінчук Анжеліка
студентка
Науковий керівник: викладач Рожко З.П.
Вінницький коледж Національного університету харчових технологій
м. Вінниця

ПЕРСПЕКТИВИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ В УКРАЇНІ

Електронний уряд – це модель державного управління, заснована на використанні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій з метою підвищення ефективності та прозорості влади, а також встановлення суспільного контролю над нею.

Електронний уряд передбачає три складові: громадяни, бізнес та держава.

Дозволяє людям набагато швидше отримувати форми, довідки та іншу інформацію. При цьому бюджет економить ресурси, а громадяни – гроші.

Дозволяє автоматизувати податкові виплати, проводити електронні тендери та поставку продукції.

Швеція заощадила на електронній системі закупівель близько 50% коштів, і тепер користується тільки нею.

Грузія зуміла заощадити близько 200 мільйонів доларів, впровадивши подібну систему.

Дозволяє автоматизувати відносини і документообіг між відомствами, управляти роботою держапарату, вести внутрішнє діловодство та координувати діяльність регіональних управлінь та територіальних підрозділів.

Послуги електронного уряду, вимоги ЄС:

1. Податок на прибуток
2. Пошук роботи
3. Соціальні привілеї
4. Особисті документи
5. Реєстрація автомобіля
6. Заява на дозвіл будівництва
7. Заява в поліцію
8. Громадські бібліотеки
9. Свідоцтва про народження та шлюб
10. Заявки на вступ до ВНЗ
11. Зміна адреси
12. Сервіси охорони здоров’я
13. Соціальні внески співробітників
14. Корпоративний податок
15. ПДВ
16. Реєстрація нової компанії
17. Подання статистичної інформації
18. Митні декларації
19. Екологічні дозволи

20. Державні закупівлі

Електронне урядування сприятиме вирішенню таких проблем України:

1. Знизить рівень корумпованості органів влади, усуне непрозорість
2. Формування механізмів децентралізації
3. Контроль та участь громадян у державній політиці
4. Повернення довіри громадян до влади

Сполучені штати Америки одні з перших запровадили електронний уряд. Ще в 1997 році американська адміністрація виступила з ініціативою «Удосконалення урядової діяльності через нові технології», а в 2000 році стартував проект FirstGov, що об'єднав близько 20 000 сайтів державних органів різних рівнів. Проект здійснювався в кілька етапів: до 2002 року проводились лише нескладні операції, а з 2002 до 2005 року створювався єдиний сайт електронного уряду.

Лідером у Європі вважається Велика Британія, тут з 2000 року реалізується програма «Електронний громадянин, електронний бізнес, електронний уряд». Громадяни можуть одержувати в Інтернеті довідки і документи, подавати скарги і заяви, заповнювати податкові декларації, отримувати відповіді на свої запитання в онлайн–режимі.

В Україні створення електронного уряду планується на 2017 рік.

Оскільки електронний уряд – це досить серйозна організація, де громадяни можуть отримувати важливі документи, заповнювати конфіденційні декларації, то й захист даних має бути відповідним. Для підтвердження особи можна використовувати три досить надійні методи на наш час, це:

1. Електронний цифровий підпис – це вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору, або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувала.

2. Bank ID – це спосіб верифікації громадян через українські банки для надання адміністративних послуг через Інтернет. На сьогодні таку систему вводять у використання ПриватБанк та Ощадбанк.

3. Mobil ID – сервіс, який дозволяє абоненту використовувати свій мобільний телефон зі встановленою у ньому SIM–картою, як засіб для безпечної електронної ідентифікації.

Кожен з способів має свої переваги та недоліки, наприклад, електронний підпис незручний для фізичних осіб, оскільки при собі потрібно мати прилад для його зчитування, але він забезпечує найвищий рівень захисту даних; Bank ID не можуть використовувати всі громадяни, оскільки вони можуть виявитися просто не внесеними в клієнтську базу даних банку через невикористання кредитів, ощадних книжок, депозитів та іншого; Mobil ID є найзручнішим з усіх способів, оскільки засобами комунікації забезпечені 90% населення, але стоїть питання про рівень захисту даних при користуванні цим способом.

Недоліки електронного уряду:

− слабка захищеність від нового класу соціальних злочинів, що ґрунтуються на використанні сучасних інформаційних технологій (махінації з електронними грошима, комп'ютерне хуліганство та ін.);

− можливість здійснювати електронний контроль за життям, настроями, планами громадян, політичних організацій;

− можливість використання нових інформаційних технологій з політичною метою;

− використання в якості інформаційної зброї для впливу на психіку та свідомість людей.

Отже, електронне урядування має як свої переваги, можливості так і недоліки. Як ми бачимо переваг така система урядування має більше, ніж недоліків. Вищі навчальні заклади вже готують спеціалістів, які могли б забезпечити роботу такого уряду.

Список використанних джерел

1. nc.da–gov.adamant.ua›menu/publications/doc/…
2. kbuapa.kharkov.ua›e–book/putp/2011–2/doc/2/04.pdf
3. Д.В. Дубов – Основи електронного урядування
4. В.Н. Боровський, В.П. Прадун, Р.В. Друзін – Діловодство в банківських установах

Шпинковская Мария
бакалавр
Научный руководитель: к.т.н., доцент Шпинковский А.А.
Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики»
г. Москва, Россия

СОЦИАЛЬНО–ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ОБИТАНИЯ ЧЕЛОВЕКА НА ВОДНОЙ ПОВЕРХНОСТИ

С древних времен люди используют для своего обитания поверхность воды. Существует целая этническая группа – Баджао, так называемых морских цыган, проживающих на лодках у берегов Индонезии, Малайзии и Филиппин [1]. Жизнь на воде также очень распространена во Вьетнаме, в дельте Меконга и в Мьянме, на озере Инле. Среди причин побудивших людей жить на лодке, есть одна преобладающая – отсутствие возможности обитания на суше. Вынужденные жить на лодках и других плавсредствах, за многие века они приспособились к такому образу жизни. Основным их занятием является рыболовство, а представители Баджао, как единственные, живущие вдоль берегов океана, занимаются еще и сбором жемчужных раковин. Все эти люди, не имея в собственности участков земли, являются самыми бедными социальными слоями в своих странах.

В тоже время, в Европе и Северной Америке набирает популярность такое явление, как плавучий дом (houseboat), в которых обитают представители среднего класса и выше. Эти дома удовлетворяют необходимые для человека требования к

комфорту. Ситуация выглядит довольно необычно, потому что среди людей, постоянно проживающих на плавательных средствах, оказываются одновременно, не имеющие никаких других альтернатив люди из стран третьего мира, и способные снимать квадратные метры на суше, граждане стран большой семерки.

Переселение на водную поверхность жителей развитых стран мира, помимо нехватки площадей на суше, вызвано еще и соображениями комфортности и относительной уникальности такого рода домов и сооружений на воде. Действительно, во всех крупных городах на цену недвижимости влияет фактор ее местоположения и живописности пейзажа, открывающегося из окон. В Японии и Дубае засыпают новые острова, так как города уже не помещаются на суше. В этом плане, дома на воде это хорошее решение для перенаселенных городов с большой водной поверхностью [2].

Причин, по которым многие европейцы и американцы переселяются в дома на воде много, и у каждой семьи может быть своя неповторимая история такого переселения, но в целом можно выделить основные факторы, побуждающие людей к этому:

– Большинство людей, живущих в домах на воде, переехали в связи с дороговизной аренды недвижимости на суше и высокими налогами, которыми она облагается. Например, по словам британца, плавучий дом стоит 24000$, плюс ежемесячно на газ и дизель уходит около 30$ и раз в году нужно платить за лицензию 1000$. Эти затраты намного ниже, чем на аренду квартиры в Лондоне, где цены начинаются от 2000$ в месяц [3].

– Жизнь на воде характерна для одиноких молодых людей, либо пар на ранней стадии образования семьи. Эти люди характеризуются относительно низкими доходами и стремлением ко всему новому. Для них дом на воде это не только дом в котором можно жить, а и возможность путешествовать [4].

– Совершенствование технологий беспроводного интернета. Обладание собственными генераторами на альтернативных источниках электроэнергии и достаточно большими емкостями для заправки пресной водой, что делает дом автономным и позволяет его обитателям не сходить на берег от недели до месяца, в то время, как жители обычных многоквартирных домов очень уязвимы перед возможными отключениями электроэнергии или водоснабжения.

– Жизнь в доме на воде избавляет обитателей от проблем с соседями, такое жилье можно разместить на реке вдали от перенаселенного города и тогда есть возможность ловить рыбу не выходя из дома, целый день любоваться красивым пейзажем, дышать свежим воздухом и в целом жить в экологически чистой обстановке.

Плавучий дом обладает и некоторыми недостатками в сравнении с более традиционным жильем. В частности, он более сложен в эксплуатации и все системы, обеспечивающие автономность дома, необходимо постоянно поддерживать в рабочем состоянии. Для эксплуатации такого дома, в отличие от обычной квартиры, необходимы специфические знания и навыки содержания и управления водным транспортом. Многие люди также предрасположены к морской болезни.

Несмотря на наличие недостатков, популярность такого вида жилища в Европе растет. Плавающий дом – перспективный вид недвижимости на мировом рынке,

приобретающий особенную популярность в случае реализации прогнозов относительно глобального потепления и увеличения площади водной поверхности.

Список использованных источников

1. Андрианов, Б. В. Хехе / Народы и религии мира / Глав. ред. В. А. Тишков. – М. : Большая Российская Энциклопедия, 1999.

2. Englanda, R.W., Zhaob, M.Q., & Huang, J.C. (2013). Impacts of property taxation on residential real estate development. Journal of Housing Economics. 22, 45–53.

3. Brunner E.J., Rossc S.L., & Simonsen, B.K. (2015). Homeowners, renters and the political economy of property taxation. J. *Regional Science and Urban Economics. 53,* 38–49.

4. http://www.citylab.com/housing/2015/11/why–i–decided–to–live–on–a–houseboat–in–london/417387/. – Дата обращения : 29.11.2015.

Шпякіна Анна
студентка
Науковий керівник: к.т.н., доцент Семенова О.І.
Національний університет харчових технологій
м. Київ

СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОРИСТАННЯ ПИТНИХ ПОВЕРХНЕВИХ ТА ПІДЗЕМНИХ ВОД

Внаслідок активної господарської діяльності людини на Планеті різко знижується якість питної води. Поверхневі джерела , на жаль далеко не завжди можуть розглядатись в якості перспективних для вирішення завдань водопостачання. Так само погіршується якість і підземних вод. Це пов'язано із практикою використання надр Землі. Людина давним–давно порушила основний закон Природи: „Позичив що у Природи – поверни їй в такому ж вигляді". Цей принцип, в першу чергу, повинен стосуватись природної прісної води. Крім цього погіршання якості підземних вод – це результат погіршання загальної екології довкілля, оскільки фільтраційна здатність ґрунтів не безмежна.

На даний час поверхні прісні води, а вони є основним постачальником питних вод для міст України, є настільки забрудненими, що навіть після чисельних очищень питними їх називати важко. Колись безмежні запаси підземних вод також виявилися часто обмеженими і не такими вже прісними, як були раніше. В результаті Україна ввійшла у трійку найменше забезпечених водою країн Європи – після Португалії і Греції.

Така ситуація виникла в результаті значного погіршення водорегулюючої функції ґрунтів. Саме від ґрунтів залежить, яка кількість атмосферних опадів надходить з водорозділів в річки в вигляді поверхневого стоку, а яка – у вигляді ґрунтового.

Проблема забезпечення населення України якісною питною водою з кожним роком ускладнюється, стає більш гострою. Практично всі поверхневі, а в окремих регіонах і підземні води за рівнем забруднення не відповідають вимогам стандарту на джерела водопостачання. Очисні споруди і технологія очищення води застаріли і не оновлюються.

У майже 1200 населених пунктів України воду привозять, проте є й такі, де її взагалі немає.

Існуючі в країні методи очистки водопровідної та стічних вод не розраховані на звільнення від вірусів. Питна вода стає активним чинником шкідливого впливу на здоров'я, причиною виникнення багатьох небезпечних масових інфекційних захворювань, зокрема вірусного гепатиту А.

Завдяки наведеним причинам, зараз більш ніж на 70% загальної кількості поверхневих джерел, водопостачання в державі за своєю якістю відносяться до 3–го та 4–го класів. При цьому значно погіршився бактеріальний стан поверхневих вод, що безпосередньо стало загрозою для здоров'я населення. Слід відзначити, що основні очисні споруди по підготовці води, використовуванні при цьому технології, були розроблені та побудовані в 40–60 роках минулого століття, коли поверхневі джерела водопостачання відносились до 1–го та 2–го класів якості.

Отже, кількісне виснаження водних ресурсів, зокрема малих річок завдає природним та господарським комплексам великого екологічного та економічного збитку, порушує стійкість річкових екосистем, ускладнює водокористування та погіршує умови життєдіяльності людини. У зв'язку з цим, вивчення впливу урбанізації та господарської діяльності людини на гідрологічний режим водних об'єктів є досить актуальним. Нині перед нами стоїть проблема збереження та збільшення запасів водних ресурсів. Тому за умови дефіциту останніх – державі необхідно розробити нові теоретико–методологічні і методичні підходи щодо питання освоєння, використання та збереження водних ресурсів. Слід зазначити, що захист і збереження води – це відповідальність кожного з нас.

Список використаних джерел

1. Гребінь, В.В. Сучасний водний режим річок України (ландшафтно–гідрологічний аналіз) [Текст] / В.В. Гребінь. – К.: Ніка–Центр, 2010. – 316 с.

2. Гончаренко Г.Є. Природні ресурси України, їх стан та перспективи раціонального використання [Текст] : навч. посібн. / Г.Є. Гончаренко, С.В. Совгірна. – К.: Науковий світ, 2000. – 129 с.

Щербатюк Василий
д.э.н., конференциар
Грыу Майя
м.є.н., преподаватель
Европейский университет Молдовы
г. Кишинев, Республика Молдова

ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА АУДИТОРСКИХ ЗАКЛЮЧЕНИЙ

В соответствии с требованиями Закона об аудиторской деятельности № 61–XVI от 16 марта 2007 г. по завершении аудита молдавских рыночных структур составляется аудиторское заключение. Оно содержит мнение аудитора о достоверности финансовой отчетности аудируемого лица и соответствии совершенных им финансово–хозяйственных операций действующему законодательству. При формировании аудиторского мнения учитываются:

– получены ли надлежащие аудиторские доказательства, достаточные для его выражения;

– существенность выявленных и неисправленных искажений информации.

Составными элементами аудиторского заключения являются: адресат аудиторского заключения; реквизиты аудируемого лица и аудиторского общества (аудитора–индивидуального предпринимателя); вводная часть; часть, указывающая на ответственность руководства аудируемого лица за представленную финансовую отчетность; часть, указывающая на ответственность аудиторской структуры в связи с проведением аудита и содержащая описание аудита; часть, содержащая аудиторское мнение о достоверности финансовой отчетности аудируемого лица и соответствии совершенных им финансовых (хозяйственных) операций законодательству; часть, содержащая аудиторское мнение по отдельным проверяемым вопросам; мнение аудитора о финансовых отчетах и указание на использованные при их составлении общие правила финансовой отчетности; фамилия, имя и подпись аудитора, данные его квалификационного сертификата; дата составления аудиторского заключения [1, 2, 4 и др.].

Аудиторское заключение адресуется в соответствии с договором на проведение аудита заказчику аудита и (или) лицу, указанному в договоре.

Вводная часть аудиторского заключения должна иметь перечень проаудированной финансовой отчетности, указание на отчетную дату и отчетный период, за который составлена данная отчетность.

В части, указывающей на ответственность руководства аудируемой организации, необходимо указать, что оно несет ответственность за подготовку и представление финансовой отчетности в соответствии с законодательством по бухгалтерскому учету.

В части, указывающей на ответственность аудиторской структуры в связи с проведением аудита и содержащей описание аудита, указывается что:

– аудиторская структура несет ответственность за выраженное ею мнение о достоверности финансовой отчетности аудируемого лица и соответствии совершенных

им финансовых (хозяйственных) операций законодательству, основанное на результатах проведенного аудита;

– аудит проводился в соответствии с требованиями международных стандартов аудита;

– аудиторской структурой соблюдались нормы профессиональной этики;

– аудит планировался и проводился в целях обеспечения достаточной уверенности относительно наличия либо отсутствия существенных искажений в финансовой отчетности аудируемого лица;

– в ходе аудита были выполнены аудиторские процедуры для получения аудиторских доказательств, подтверждающих значение и раскрытие информации в финансовой отчетности аудируемого лица;

– отбор аудиторских процедур осуществлялся на основании профессионального суждения с учетом оценки риска существенного искажения финансовой отчетности аудируемого лица в результате ошибок или недобросовестных действий;

– при оценке риска существенного искажения финансовой отчетности рассматривалась система внутреннего контроля аудируемого лица с целью планирования дальнейших аудиторских процедур в зависимости от оцененных рисков, а не для выражения мнения относительно эффективности функционирования этой системы;

– проводилась оценка правомерности применяемой учетной политики и обоснованности оценочных значений;

– в ходе аудита были получены достаточные и надлежащие аудиторские доказательства, которые могут являться основанием для выражения аудиторского мнения.

В части, содержащей аудиторское мнение, указывается, достоверно ли во всех существенных аспектах финансовая отчетность аудируемого лица отражает его финансовое положение и результаты финансово–хозяйственной деятельности, а также соответствуют ли совершенные им финансовые (хозяйственные) операции законодательству.

Аудиторское заключение может содержать безоговорочно положительное или модифицированное мнение аудитора. В свою очередь модифицированное аудиторское мнение может быть таким: с оговоркой, отказ от выражения мнения, отрицательное [2–4 и др.].

Безоговорочно положительное аудиторское мнение выражается тогда, когда финансовая отчетность аудируемого лица достоверно во всех существенных аспектах отражает его финансовое положение и результаты финансово–хозяйственной деятельности, а совершенные аудируемым лицом финансовые и хозяйственные операции соответствуют законодательству.

Аудиторское заключение может быть модифицировано при возникновении факторов, не влияющих и влияющих на аудиторское мнение.

При возникновении факторов, не влияющих на аудиторское мнение, аудиторское заключение модифицируется посредством включения в него поясняющего пункта,

привлекающего внимание к аспекту, влияющему или не влияющему на финансовую отчетность аудируемого лица.

При наличии факторов, влияющих на аудиторское мнение, аудиторская структура модифицирует аудиторское заключение путем выражения аудиторского мнения, отличного от безоговорочно положительного.

Аудиторская структура должна выразить аудиторское мнение, отличное от безоговорочно положительного, если существует хотя бы одно из следующих обстоятельств, которое оказывает или может оказать существенное влияние на достоверность финансовой отчетности аудируемого лица:

– ограничение объема аудита;

– разногласия с руководством аудируемого лица относительно допустимости выбранной учетной политики, методов ее применения, адекватности раскрытия информации в финансовой отчетности.

Ограничение объема аудита может привести к отказу от выражения аудиторского мнения, а разногласия с руководством аудируемого лица – к выражению отрицательного аудиторского мнения.

Отказ от выражения аудиторского мнения имеет место в тех случаях, когда ограничение объема аудита настолько существенно, что аудиторская структура не может получить достаточные и надлежащие аудиторские доказательства и, следовательно, не в состоянии выразить аудиторское мнение о достоверности финансовой отчетности аудируемого лица.

Отрицательное аудиторское мнение выражается тогда, когда влияние разногласий с руководством аудируемого лица настолько существенно для финансовой отчетности, что внесение оговорки в аудиторское заключение не является адекватным для того, чтобы раскрыть вводящий в заблуждение или неполный характер этой отчетности.

Если аудиторская структура выражает аудиторское мнение, отличное от безоговорочно положительного, она указывает конкретные причины модификации аудиторского заключения и дает стоимостную оценку их влияния на финансовую отчетность аудируемого лица или указывает причины невозможности получения такой оценки.

Строгое соблюдение вышеизложенных положений в современной теории и практике аудита будет способствовать улучшению его организации и качества. А это положительно отразится на эффективности и конкурентоспособности хозяйствующих субъектов рыночной экономики Республики Молдова и ее интеграции в Европейский Союз.

Список использованных источников

1. Контроль і ревізія [Текст]: підручник / За ред. Ф.Ф. Бутинця. 4–е вид., доп. і перероб. Житомир: Рута, 2006. 560 с.

2. Подольский, В.И. Аудит [Текст] : учебник / В.И.Подольский, А.А. Савин. – 4–е изд., пер. и доп. – М.: Юрайт, 2015. – 587 с.

3. Щербатюк, В.В. Бухгалтерские счета и их Планы в зарубежных странах [Текст] : учебно–практическое пособие. К.: USEM, 2016. 232 с.

4. Щербатюк, В.В., Евдокимович В.И. Основы финансово–хозяйственного контроля [Текст]: учебное пособие. К.: USEM, 2015. 240 с.

Якубова Ирина
к.э.н, доцент
Бойко Кристина
Полесский государственный университет
г. Пинск, Беларусь

ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ УЧЕТ И ЕГО МЕСТО В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

За последние 50 лет человечество коренным образом изменило облик и нарушило экологический баланс планеты Земля. Нефтехимическая революция увеличила потребление, попутно уничтожая невосполнимые ресурсы. Так что на данный момент, можно говорить не только об истреблении биологических видов, но и об исчезновении запасов планеты. Как никогда остро стала проблема разумного использования ресурсов, рациональной разработки месторождений и вторичной переработки. За последние полвека ступило в силу множество нормативно–правовых актов по охране окружающей среды. Однако экологическим двигателем сейчас являются не только морально–этические принципы производителей или нормативно правовые акты, но и мнение самих покупателей, которые всё чаще обращают внимание на экологичность производства продукции.

Несмотря на повышение уровня общественной сознательности, идея экологизации производства не находит должного отклика у руководителей предприятий. «Максимальные результаты при минимальных затратах» – наиболее важный принцип деятельности коммерческих организаций. А забота об экологии в понятие минимальных затрат, никак не вписывается.

Тем не менее, каждое предприятие подчиняется экологическим стандартам, налоговому законодательству в области экологии, требованиям поставщиков, заказчиков, что несёт за собой определённые затраты, такие как затраты организаций направленные на возмещение ущерба и природоохранные мероприятия. На данный момент эти издержки производства растворяются в себестоимости либо расходах. Со временем данные затраты будут только расти, и занимать особое место в принятии решений руководством. А, следовательно, повысится и необходимость в последовательном и объективном учете экологических затрат.

Вмешательство правительства в данную сферу – мощный стимулятор. В виду этого, важным шагом для Республики Беларусь для учёта и контроля в области охраны окружающей среды стало введение экологических паспортов предприятия. Исходя из государственного стандарта, он используется для комплексного учета используемых

природных и вторичных ресурсов, является способом государственного контроля соблюдения экологических требований, а так же для определения уровня влияния производства на окружающую среду [1]. В итоге его влияние распространяется на выдачу природоохранных разрешений, и как один из методов контроля налогообложения. Однако данный документ не может в полной мере отразить данные необходимые для организации, и предназначен скорее для «внешних» пользователей.

Потому вопрос введения системы экологического учета остается открытым. Однако для более конкретного понимания данного процесса важно определить, что подразумевается под понятием экологические затраты.

Е.В. Морозова утверждает что, экологические затраты – это затраты возникающие в результате взаимодействия организации и природной среды и, как правило, выделяются в виде затрат на охрану окружающей среды, воспроизводство возобновляемых ресурсов и оплату негативного воздействия на окружающую среду [2].

Формулировка Е.Л. Поповой, гласит, что экологические затраты – это «затраты (материальные, трудовые, финансовые) предприятия, связанные с природоохранными мероприятиями, осуществляемыми перед началом или в течение производственного процесса, включаемые в себестоимость продукции или аккумулирующиеся в стоимости природоохранных объектов» [3]. И, мы считаем, что это определение наиболее полно отражает суть экологических затрат, а следовательно и экологического учёта в целом.

Однако одним из главных предметов дискуссий является место учёта экологической деятельности. Выделяют пять направлений решения данной задачи:

1. Экологический учёт как отдельная система
2. Экологический учёт как подсистема бухгалтерского учета
3. Экологический учёт как часть управленческого учета
4. Экологический учёт как часть финансового учёта
5. Экологический учёт как подсистема финансового и управленческого учёта [4]

Выделение экологического учёта в отдельную систему не имеет достаточно оснований. У экологических активов имеется своя специфика, однако сбор и обработка подобных данных есть прерогатива бухгалтерского учёта. В то же время введение отдельной подсистемы так же излишне. Информация, получаемая в результате экологического учёта, не настолько объёмна, и непосредственно связана с уже существующими подсистемами, такими как финансовый и управленческий учёт.

Финансовый учёт, по нашему мнению, не может описать получаемые сведения, поскольку в нём отражаются лишь денежные показатели, и используется, по сути, для составления отчетности. Важным же направлением экологического учёта является нацеленность на руководителей и влияние на принятие решений.

Подробнее показатели экологического учёта могут быть показаны через управленческий учёт, так как охватывает не только стоимостные, но и натуральные показатели. Минимальное государственное регулирование позволит организации подстраивать систему под свои нужды и особенности и поставленные цели, но это также исключает обязательность ведения, что необходимо экологическому учёту. Положительным моментом является оперативность данной подсистемы, что позволит

наблюдать динамику процессов, и оперативно реагировать на изменения и видеть дальнейшие пути развития.

Перспективным направлением также является ведение экологического учёта как подсистемы финансового и управленческого учёта. Данные виды тесно связаны, и их совместное использование может дать исчерпывающую точность отражения информации: управленческий учёт для обеспечения внутренних нужд организации, с необходимой степенью детализации, а финансовый – для отчетности, внешних пользователей.

Необходимость введения определённой системы экологического учёта бесспорна, и отстаивается многими специалистами. Однако как теоретические, так и практические аспекты лишь в процессе разработки, и претерпят ещё немало трансформаций.

Список использованных источников

1. Охрана окружающей среды и природопользование. Экологический паспорт предприятия: СТБ 17.01.00–01–2012.[Текст] – Введ.25.09.2012 г. – Минск: Бел НИЦ «Экология», 2012. – 24 с.

2. Морозова, Е.В. Классификация затрат на природопользование и охрану окружающей среды [Текст] / Е. В. Морозова // Современные наукоемкие технологии. – 2007. – №9 – С. 40–41.

3. Попова, Е. Л. Учет затрат на охрану окружающей среды [Электронный ресурс]/ Е.Л. Попова, Е.В. Морозова / IV Международная студенческая электронная научная конференция «Студенческий научный форум» (15 февраля по 31 марта 2012 года). – Режим доступа: http://www.rae.ru/forum2012/21/1799 (дата доступа 15. 05. 2016). – Название с экрана.

4. Лень, В.С. Экологическая деятельность в системе бухгалтерского учёта [Текст] / В.С. Лень, А.М. Коливешко // Проблемы и перспективы экономики и управления. – 2015. – №3(3) – С. 317–321.

СОЦІАЛЬНИЙ БЛОК ДОСЛІДЖЕНЬ
SOCIAL UNIT OF RESEARCH

Барковская Оксана
студент
Ганчар Андрей
к.и.н., доцент, заведующий кафедрой
УО «Гродненский государственный аграрный университет»
г. Гродно, Республика Беларусь

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ИНФОРМАТИЗАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В последнее десятилетие XX в. информационно–коммуникационные технологии (далее – ИКТ) стали одним из важнейших факторов, влияющих на развитие общества. Их революционное воздействие касается государственных структур и институтов гражданского общества, экономической и социальной сфер, науки и образования, культуры и образа жизни людей. Многие развитые и развивающиеся страны в полной мере осознали те колоссальные преимущества, которые несет с собой развитие и распространение ИКТ.

Начиная с 2010 года развитие информационного общества является одним из основных факторов обеспечения конкурентоспособности и инновационного развития национальной экономики, совершенствования системы государственного управления, повышения зрелости гражданского общества. Развитие информатизации в Республике Беларусь в течение 2011–2015 гг. осуществлялось в соответствии со Стратегией развития информационного общества на период до 2015 г., утвержденной Постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 9 августа 2010 г. № 1074.

Отставая в силу ряда объективных экономических причин от государств–лидеров, Республика Беларусь по оценке Международного союза электросвязи (далее – МСЭ) и ООН относится к группе стран с высокой динамикой развития ИКТ, непосредственно следующих за лидерами, занимая 55 место по индексу развития электронного правительства ООН из 193 стран мира (64 место в 2010 г.) и 38 место из 152 стран по итоговому индексу развития ИКТ (52 место в 2011 г.).

Выполнение основных мероприятий подпрограммы «Национальная информационно–коммуникационная инфраструктура» Национальной программы позволило обеспечить создание современной инфраструктурной основы для организации информационного обмена между всеми участниками экономических процессов: бизнесом, обществом, государством. По оценкам Комиссии МСЭ по

развитию широкополосного доступа в настоящее время Республика Беларусь занимает 25 позицию по количеству абонентов стационарного широкополосного доступа (28,8 на 100 жителей) и 23 позицию по количеству домохозяйств, имеющих доступ в сеть Интернет (57,1 на 100 домохозяйств) среди 195 принявших в исследовании стран.

Создана и развивается государственная система правовой информации. Официальное опубликование правовых актов обеспечивается путем размещения их текстов на Национальном правовом Интернет–портале Республики Беларусь.

Сформирована государственная система оказания электронных услуг организациям и гражданам, функционирует единый портал электронных услуг на базе ОАИС. В настоящее время через единый портал электронных услуг и интранет–портал ОАИС предоставляются электронные услуги из 13 ГИР. Посредством единого портала электронных услуг для юридических лиц предоставляются восемь услуг, для физических лиц – шесть услуг.

По состоянию на январь 2015 г. в международном рейтинге научно–образовательных электронных библиотек «TheRankingWebofWorldRepositories», включающем более 2 тыс. научно–образовательных электронных библиотек мира, присутствуют 14 репозитариев учреждений высшего образования Республики Беларусь, из которых наиболее высокий рейтинг имеет электронная библиотека БГУ [1].

Стратегической целью дальнейшего развития информатизации в Республике Беларусь является совершенствование условий, содействующих трансформации сфер человеческой деятельности под воздействием ИКТ, включая формирование цифровой экономики, развитие информационного общества и совершенствование электронного правительства Республики Беларусь. В 2016–2022 гг. в вопросе развития информатизации Республика Беларусь ставит своими задачами: развитие эффективной и прозрачной системы государственного управления посредством внедрения передовых ИКТ во все сферы человеческой жизнедеятельности; совершенствование системы управления и правового регулирования процессами информатизации; дальнейшее совершенствование национальной ИКИ; обеспечение прозрачности и удобства коммуникаций между гражданами, бизнесом и государством путем повсеместного перевода данных коммуникаций в электронную форму; создание и внедрение государственной системы идентификации субъектов информационных отношений; дальнейшее формирование единого информационного пространства для оказания электронных услуг на основе интеграции информационных систем; создание условий для использования электронных услуг, стимулирующих их востребованность; увеличение объема производства и безопасного потребления высокотехнологичных и наукоемких ИКТ товаров и услуг; модернизация традиционных отраслей промышленности на основе внедрения мировых стандартов качества, технологий цифрового маркетинга и производства; обеспечение непрерывности, безотказности, безопасности информационных потоков.

Список использованных источников

1. Идеи электронного правительства для Беларуси [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.e–gov.by (дата обращения 01.05.2016 г.). – Название с экрана.

Загородня Людмила
к.п.н., доцент
Данильченко Ірина
к.п.н., старший викладач
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
м. Глухів

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Ліквідація глобальної екологічної кризи є найважливішим завданням людства. Один із найкращих досвідів розв'язання екологічних проблем та забезпечення екологічної безпеки мають Європейські країни. Сьогодні ЄС є впливовим суб'єктом міжнародної екологічної політики. Україна є частиною Європи і має враховувати досвід Євросоюзу у забезпеченні екологічної безпеки, формуванні екологічної культури громадян. Вагомою складовою забезпечення екологічної безпеки є екологічна освіта населення.

Проблеми екологічної освіти в країнах Європи досліджували С. Глазачев, О. Протасова [2], Л. Парамонова [2], А. Райхштейн, М. Сорокова та ін. (дошкільна); Л. Погрібна, Я. Славська [6], В. Червонецький, О. Шевяков (шкільна), І. Пєкна, Л. Пуховська [4], І. Січко [5], М. Швед [7] та ін. (вища школа).

Однією з умов вивчення європейського досвіду вирішення екологічних проблем є введення до навчальних планів підготовки фахівців для освітньої галузі спецкурсів екологічного спрямування. Так, у ГНПУ ім. О. Довженка з січня 2016 року за вибором студентів спеціальності «Дошкільна освіта» викладається спецкурс «Реалізація стратегії екологічної безпеки: інтеграція європейського досвіду» в розрізі грантової програми Еразмус + (напрям Жан Моне). У процесі вивчення спецкурсу студентів ознайомлюємо з нормативно–правовою базою з питань екологічної безпеки в країнах Європейського Союзу; діяльністю міжнародних організацій з питань захисту та збереження навколишнього природного середовища; екологічною освітою в країнах Європейського Союзу; впровадженням європейського досвіду реалізації стратегії екологічної безпеки в Україні.

Історія міжнародної екологічної політики Європейських країн розпочалася понад 100 років тому, проте цілеспрямоване її формування в цих країнах розпочалося лише з 70–х років XX століття, коли проявилася швидка деградація природного середовища. Практично одночасно в усіх країнах ЄС і поза його межами почалася розробка нормативів якості середовища життя.

Сьогодні екологічна політика ЄС – це сукупність дій і заходів, спрямованих на забезпечення екологічних потреб населення країн–учасниць, підтримку екологічної безпеки та раціональне використання, охорону і відтворення природних ресурсів, здійснення якісної екологічної освіти.

Головною метою екологічної освіти в країнах ЄС є формування в населення усвідомлення того, що виникла життєво важлива глобальна проблема природного

довкілля й усього, що з ним пов'язане; довкіллям необхідно опікуватися й для цього треба мати відповідні знання, досвід, уміння, мотивації та зобов'язання задля порятунку біосфери та сталого розвитку суспільства.

М. Швед виокремлює та характеризує такі найпоширеніші моделі екологічної освіти в країнах ЄС: гносеологічну, гносеологічно–діяльнісну, інформаційно–особистісну, просвітницько–валеологічну [7].

Аналіз праць вищезазначених науковців засвідчує, що сьогодні в Європі активно розвиваються як формальна екологічна освіта (дитячі садки, школи, вищі навчальні заклади, інститути підвищення кваліфікації), так і неформальна (ЗМІ, кіно, музеї, виставки, заходи природоохоронних товариств тощо).

Учені Л. Парамонова, О. Протасова зазначають, що держави Європи йдуть шляхом залучення дошкільних закладів до вирішення питань екологічного виховання дітей через створення спеціальних типів установ, таких як: екологічний дитячий садок, лісовий дитячий садок, школа Муле [2].

Здійснюючи формальну екологічну освіту школярів, учителі, поряд з поширеними формами і методами навчання, такими як: лекції, лабораторні і практичні роботи, виробнича практика, екскурсії, тьюторські заняття, навчально–дослідницькі проекти, дискусії, використовують і нові технології: комп'ютерні ігри, моделювання, аналіз новин засобів масової інформації, аналіз фактичного матеріалу (casestudy), зоологічні та сільськогосподарські ферми, створення мініндендро– і фітопарків, зразків садово–паркового мистецтва. Неформальна екологічна освіта школярів – це природоохоронні кемпінги, екологічні і зоологічні клуби, музеї, центри вивчення довкілля, молодіжні секції наукових товариств, об'єднання окремих груп ентузіастів, громадські, релігійні, політичні, молодіжні організації [2, 7].

Екологічна освіта студентської молоді в країнах Європи поділяється на загальнокультурну, загальнофахову та професійно орієнтовану [5]. В університетах, наприклад, Великої Британії, обсяг дисциплін екологічного змісту становить 1000 – 1800 годин, а в українських вишах – 648 годин. На самостійну роботу британських студентів планується 945 годин, а українських – 408 годин. На наукову роботу теж відведено більше навчального часу – від 200 годин до 600 годин, а в українських університетах – від 54 до 80 годин. А це означає, що питанням екологічної освіти у вищій педагогічній школі України приділяється, на жаль, недостатньо уваги.

Серед педагогічних умов, що сприятимуть вивченню європейського досвіду створення екологічної безпеки виділяємо: 1) введення до навчальних планів підготовки фахівців дошкільної освіти спецкурсів за вибором студентів, які б висвітлювали екологічну політику Євросоюзу, особливості екологічної освіти; 2) розширення змісту дисциплін «Основи екології», «Охорона праці», «Здоров'я людини», «Безпека життєдіяльності» розділом, який би презентував досвід вирішення екологічних проблем в країнах ЄС; 3) організація студентських наукових досліджень з вивчення й інтеграції європейського досвіду екологічної безпеки на рівні курсових, дипломних, магістерських робіт.

Список використаних джерел

1. Марченко, Г. В. Розвиток екологічної освіти в середніх школах Великої Британії у другій половині XX століття [Текст] : автореф. дис…канд. пед. наук: 13.00.01 / Г. В. Марченко. – Горлівка, 2003. – 23 с.
2. Парамонова, Л. А. Дошкольное и начальное образование за рубежом: История и современность [Текст]: учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений [Текст] / Л. А. Парамонова, Е. Ю. Протасова. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 240 с.
3. Писанка, К. О. Проблеми екологічної освіти та виховання в різних країнах світу [Текст] / К.О.Писанка // Молодий вчений. Психологічні та педагогічні науки. – 2014. – №4 (07). – С. 65–70.
4. Пуховська, Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності [Текст] / Л. П. Пуховська. – К.: Вища шк., 1997. – 179 с.
5. Січко, І. Особливості екологічної освіти у вищих навчальних закладах зарубіжних країн / І. Січко, Л. Юрченко // Порівняльно–педагогічні студії. – 2011. – № 1 (7). – С. 11–116.
6. Славська, Я. А. Еколого–естетичне виховання молоді Великої Британії у другій половині XX – на початку XXI століть [Текст] / Я. А. Славська, О. В. Шевяков // Теоретичні і прикладні проблеми психології / Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, №1 (27). – Луганськ, 2012. – С. 174–182.
7. Швед, М. С. Тенденції розвитку зарубіжної екологічної освіти [Текст] / М. С. Швед // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2003. – Вип. 17. – С. 167–174.

Клібайс Тетяна
к.п.н., старший викладач кафедри
Київський університет імені Б. Грінченка
м. Київ

ОГЛЯД МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ АТРИБУТИВНОГО СТИЛЮ ТА НАВЧЕНОЇ БЕЗПОРАДНОСТІ

Надзвичайна актуальність досліджень та діагностики навченої безпорадності і атрибутивного стилю в межах української сучасності визначається стресами, які несуть з собою будь–які перетворення та необхідністю не тільки швидкого пристосування суб'єкта до обставин, а й активної діяльності.

Більшість відомих у даний час методик діагностики атрибутивного стилю були розроблені в умовах, що істотно відрізняються від вітчизняного культурного та соціального середовища (тести М. Селігмана: опитувальник атрибутивного стилю для дорослих – ASQ, опитувальник атрибутивного стилю для дітей 8–12 років – CASQ, методика контент–аналізу вербальних пояснень – CAVE, методика OASQ А. Фонхама – для аналізу атрибуції професійних ситуацій. Останнім часом різними авторами були модифіковані методики М. Селігмана для російськомовної вибірки: тест на оптимізм Л. М. Рудіної (ASQ модифікований варіант опитувальника атрибутивного стилю для дорослих), опитувальник атрибутивного стилю для дітей 8–12 років (ОСАД) та опитувальник атрибутивного стилю для підлітків (ОСТАП) та інші. В Україні розроблена

«Методика визначення адаптивних можливостей атрибутивних стилів» (варіанти українською та російською мовами) [2, 4, 5, 6].

Огляд інструментів вивчення особливостей атрибутивного стилю та навченої безпорадності хотілося б почати з аналізу ключових понять, з метою орієнтації в багатоманітті термінів, що позначають ці феномени та в критеріях їх діагностики. Американські вчені розглядають атрибутивний стиль як індивідуальну манеру пояснення причин ситуацій [4]. Водночас О. В. Юревич стверджує, що – це «стійка особистісна характеристика» [7, с. 170]. Таким чином, з'явилося дві тенденції: віднесення атрибутивного стилю до сфери індивідуальних відмінностей та до особистісної сфери.

Термін, що використовується психологами для позначення феномену індивідуальної стабільної манери причинного пояснення ситуацій – «стиль пояснення» – за змістом цілком збігається з поняттям «атрибутивний стиль». Поняття «оптимізм–песимізм», вживається поряд з поняттям «позитивний – негативний атрибутивний стиль». Атрибутивний стиль в більшості опитувальників характеризується через наступні параметри: сталість причин події (часова характеристика), широта (перенесення причин події на інші життєві сфери), екстернальність–інтернальність, контроль (здатність контролювати причини події). Розглянемо деякі методики.

Перший російськомовний інструмент визначення атрибутивного стилю – тест на оптимізм Л. М. Рудіної, призначений для діагностики рівня оптимізму дорослих, складається з 48–ми тверджень зібраних у 6 шкал: атрибуція невдач постійними причинами; атрибуція успіхів постійними причинами; атрибуція невдач універсальними причинами; атрибуція успіхів універсальними причинами; рівень персоналізації в негативних умовах та в позитивних умовах. Позитивна характеристика методики – її невеликий обсяг, кількісний аналіз результатів є досить громіздкою процедурою [5].

Для діагностики атрибутивного стилю у дітей американські вчені використовують варіант «Опитувальника атрибутивного стилю» (CASQ) для дітей. Він складається з 48 ситуацій, що стосуються приємних і неприємних подій у спілкуванні з батьками, однолітками, у стані здоров'я, в школі. На основі CASQ були розроблені два опитувальника атрибутивного стилю для дітей Т.О. Гордєєвою і О.В. Криловою і [5], Н.А. Батуріним і Д.О. Цирінг [6]

Т.О. Гордєєвою і В.Ю. Шевяховою була розроблена методика (СТОУН) для дорослих та для підлітків «Шкала оптимістичного мислення для дорослих» і «Шкала оптимістичного мислення для підлітків» на матеріалі методики ASQ. Авторами дещо змінені критерії оптимістичного стилю атрибуції: шкалу персоналізації замінено шкалою контролю, СТОУН також відрізняється більшою кількістю тестових ситуацій ASQ [2].

Заслуговує на увагу модифікація «Тест смисложиттєвої орієнтації» Д. О. Цирінг, К. Ю. Евніної що складається з 35 тверджень, які стосуються оптимістичного або песимістичного уявлення про майбутнє та уточнюють схильність давати соціально–бажані відповіді. Тест зручний у використанні, валідний для діагностики оптимістичної–песимістичної спрямованості особистості, має високі показники узгодженості, конкурентної валідності та ретестової надійності [6].

Вітчизняна «Методика визначення адаптивних можливостей атрибутивного стилю дорослих», в основі якої є результати факторного аналізу показників особистісних

властивостей, механізмів психологічного захисту та основних параметрів атрибутивного стилю. Методика використовується для прогнозування ефективності поведінки суб'єкта в проблемних ситуаціях, для визначення причин дезадаптивності когнітивних схем та поведінкових патернів психічно здорових дорослих у віці від 20 до 40 років, дозволяє унаочнити данні на графіку та скласти план індивідуальної психокорекції. Складається з 48 тверджень, які включені в три основні (Сила «Я», дезадаптивні механізми психологічного захисту, почуття провини) та одну додаткову шкалу [4].

Дослідниками було виявлено, що при частій повторюваності безуспішних спроб вплинути на негативну ситуацію формується стан, що характеризується: невдалими спробами уникнення шоку (мотиваційний дефіцит), нездатністю використовувати наявні стратегії уникнення шоку (когнітивний або асоціативний дефіцит), пасивним прийняттям ситуації (емоційний дефіцит). Окремих опитувальників на визначення навченої безпорадності, наскільки нам відомо, не існує, але вчені пропонують наступні критерії її діагностики: атрибутивний стиль; значення показника «ставлення до невдач»; «ставлення до успіху», рівень депресії; рівень тривоги, наявність алекситимії, самооцінка; рівень потреби в досягненнях, опір задоволенню своїх потреб; уявлення про нездоланність перешкод, відмова від пошуку; відсутність прагнень до активної діяльності, нездатність до спонтанного самовираження; низька самооцінка, страх невдачі; стереотипна поведінка в умовах невизначеності [1, 3].

Таким чином, аналіз діагностичного інструментарію з питання навченої безпорадності та атрибутивного стилю показав, що не дивлячись на великий доробок вчених, вітчизняних опитувальників з цієї проблеми існує дуже мало при великій потребі в них, що дає поштовх для наступних емпіричних розробок.

Список використаних джерел

1. Геранюшкина, Г.П. Сценарии выученной беспомощности [Текст] / Г.П. Геранюшкина, О.Э.Афраймович // Психология в экономике и управлении. – 2013, №1. – С. 17–22.

2. Гордєєва, Т.О. Диагностика оптимизма как стиля объяснения неудач [Текст] : Опросник СТОУН / Т.О. Гордеева, Е.Н. Осин, В.Ю. Шевяхова

3. Давыдова, О.С. Взаимосвязь беспомощности и ведущей активности в структуре интегральной индивидуальности [Текст] : автореферат диссертации / О.С.Давыдова. – Пермь. – 24 с.

4. Клибайс, Т. В. Диагностические свойства методики “адаптивные возможности атрибутивного стиля взрослых” [Текст] / Т. В. Клібайс // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, II(10), Issue: 20. – 2014 – P. 126–129.

5. Сычёв, О.А. Психология оптимизма [Текст] : учебно–методическое пособие к спецкурсу / О.А.Сычев. – Бийск: БПГУ им. В. М. Шукшина, 2008. – 69 с.

6. Циринг, Д.А. Вопросы диагностики оптимизма и пессимизма в контексте теории диспозиционного оптимизма [Текст] / Д.А. Циринг, К.Ю. Эвнина // Психологические исследования. – 2013. –№ 31. [электронный ресурс] – Режим доступу: http://psystudy.ru/index.php/num/2013v6n31/887–tsiring31.html

7. Юревич А. В. К анализу исследований каузальной атрибуции в зарубежной социальной психологии [Текст] / А. В. Юревич // Вопросы психологии. – 1986. –№ 5. – С.168–175.

Райкова Тетяна
к. фарм.н., доцент
ЗарічнаТамара
к. фарм.н., доцент
Рижов Олексій
доктор фарм.н.,професор
Запорізький державний медичний університет
м. Запоріжжя

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Особливості фармацевтичної діяльності передбачають виконання соціальних завдань з забезпечення населення та лікувально – профілактичних закладів лікарськими засобами та виробами медичного призначення. Тому спеціалісти фармації повинні бути не тільки компетентними професіоналами, а, насамперед, мати високу громадянську спрямованість так як спілкуються з непростими споживачами, а споживачами, які потребують фармацевтичної допомоги і прагнуть отримати її саме від працівника аптеки.

Формування професійної спрямованості майбутнього спеціаліста повинно починатися ще в період навчання у школі, коли майбутні абітурієнти прагнуть обрати спеціальність у сфері фармації. Подальше громадянське становлення та соціалізація повинні розвиватися під час навчання та самоосвіти.

Об'єктом дослідження є особистість та її активна взаємодія із соціальним середовищем, яке має суттєве значення для особистості, її соціалізації та громадянського становлення у системі фармації та її комунікацій. Оскільки головним, системо утворюючим, є відношення до хворих, колег провізорів, лікарів, то стати особистістю означає зайняти певну життєву, між особову моральну позицію, у достатній мірі усвідомлювати її і нести за неї відповідальність, утверджуючи своїми професійними вчинками.

Аналізуючи доступну літературу, нами було зазначено, що поняття особистість вживається у таких значеннях: людина, яка має свідомість і людина, яка досягла певного рівня розвитку. Такий рівень характеризується наявністю у людини власних поглядів, моральних вимог і оцінок, які роблять її відносно стійкою і незалежною від чужих її власним переконанням впливів [1, 6]. Та конкретна людина з погляду її культури, особливостей характеру, поведінки і т. ін.; індивідуальність, особа [5].

Виходячи з тлумачень поняття особистість та ті поняття, які її описують, представлені у двох аспектах – психологічному та педагогічному [4].

Психологічний аспект формування громадянської спрямованості особистості передбачає вивчення сутності психологічних явищ життя особистості, її психологічних властивостей, вікових особливостей. Тоді як у педагогічному аспекті, особистість розглядається як суб'єкт і об'єкт навчання та виховання. Саме тут акцентується увага на можливостях особистості у самопізнанні та пізнанні світу, на розвитку її творчих можливостей та здібностей.

Формою існування особистості є її розвиток, який відбувається на всіх етапах життєвого циклу. Розвиток особистості є сукупністю прийомів і способів соціального впливу на індивіда, метою якого є створення у нього системи певних соціальних цінностей, установок, світогляду, виховання моральних та громадянських якостей. Залежно від рушійних сил виокремлюють такі види розвитку і формування особистості: стихійний, цілеспрямований, саморозвиток і само формування [6].

Головним соціальним процесом, через який здійснюється взаємодія між особистістю та суспільством, є процес соціалізації. Соціалізація — процес інтеграції індивіда в суспільство, у різноманітні типи соціальних спільнот (група, соціальний інститут, соціальна організація) шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються соціально значущі риси особистості [2,3]. Процес засвоєння людиною певної системи знань, норм і цінностей, які дозволяють їй функціонувати як повноправний член суспільства; включає як цілеспрямований вплив на особистість (виховання), так і стихійні, спонтанні процеси, що впливають на її формування; вивчається філософією, психологією, соціальною психологією, соціологією, історією та етнографією, педагогікою, теологією [5].

Важливою сферою соціалізації особистості та її громадянського становлення є спілкування. Це складний процес встановлення і розвитку контактів між людьми, обумовлений потребами у спільній діяльності, який включає в себе обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, взаємне сприйняття і розуміння [1,6].

Ще однією сферою формування громадянської спрямованості особистості є розвиток її самосвідомості. Без самосвідомості, як зазначає В.Москаленко, не може здійснюватись ні пізнання людиною соціального світу, ні соціальне самовизначення її в ньому [2]. На цій основі усвідомлюється рівень знань, досвіду і характер можливостей, які є базою для вироблення принципів пізнавальної і практичної діяльності, життєвої позиції, постановки життєвих цілей і способів їх здійснення.

Саме тут важливого значення набуває самовиховання особистості, де суб'єктом і об'єктом виховання є одна і та ж людина. Це самостійна, цілеспрямована, систематична робота людини, спрямована на формування і розвиток своїх кращих, соціально цінних якостей і усунення недоліків, яка здійснюється з метою максимальної самореалізації [3,6].

Самореалізація та самоутвердження особистості здійснюється у процесі діяльності. Провідну роль у процесі соціалізації та громадянського становлення особистості спеціаліста фармації відіграють професійне навчання, підвищення кваліфікації, спеціалізація, самоосвіта, виховання та самовиховання, які спрямовані на її удосконалення, самореалізацію, вироблення поглядів, переконань, життєвих цілей, шляхів і способів їх здійснення, формування соціальних якостей та громадянської позиції [1,5,6].

Отже, особистість, спеціаліст системи фармації, у процесі навчання, підвищення кваліфікації, реалізації своїх знань та опиту набуває ряд соціальних та громадянських якостей, у нього формується тип соціального мислення, система соціальних установок, громадянська позиція. Світогляд, знання, почуття, моральні установки та життєвий досвід для нього є тим ґрунтом, на якому формуються переконання. А наявність певних

переконань свідчить, що вона впевнена у своїй правоті, свідомо обрала свій життєвий шлях, займає активну громадянську позицію, розуміє суть та наслідки своєї професійної діяльності, поведінки та вчинків. Вона не байдужа до людей, які звертаються за допомогою в скрутні для себе моменти, завжди знайде і добре слово і допоможе розібратися з тією інформацією, яка, інколи, заважає пацієнтам і може нашкодити здоров'ю.

Список використаних джерел

1. Короткий курс лекцій з дисципліни «Психологія і педагогіка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studme.com.ua/158407205402/psihologiya/psihologiya_i_pedagogika.htm. – Назва з екрану.
2. Москаленко, В. Проблема виховання в контексті соціалізації особистості [Текст] / В.Москаленко // Соціальна психологія. – 2005. – № 2. – С. 3–17.
3. Соціологія. Матеріали з навчального предмету «Соціологія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://textbooks.net.ua/content/category/40/71/46/ – Назва з екрану.
4. Сухомлинська, О. Проблеми розвитку особистості в історичному контексті психології та педагогіки [Текст] / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2005. – № 1. – С. 41–45.
5. Тлумачний СЛОВНИКУКРАЇНСЬКОЇ МОВИ онлайн/енциклопедичний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eslovnyk.com. – Назва з екрану.
6. Фіцула, М. М. Педагогіка [Текст] : Навч. посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — 528 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

SCIENTIFIC EDITION

СТРАТЕГІЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО, ТЕХНОЛОГІЧНОГО ТА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

STRATEGY OF BALANCED USE OF ECONOMIC, TECHNOLOGICAL AND RESOURCE POTENTIAL OF THE COUNTRY

Збірник наукових праць ІІ міжнародної науково-практичної конференції

Collection of scientific papers of II International scientific and practical conference

1 червня 2016 року

June 1, 2016

Відповідальний за випуск:
к.с.-г.н., Гаврилянчик Р.Ю.

Responsible for issue:
Ph.D., Havrylyanchyk R.Yu.

Комп'ютерний набір і верстка Семенишена Н.В.

Computer set and typesetting Semenyshena N.V.

Адреса редакції:
Подільський державний аграрно-технічний університет
вул. Шевченка, 13, м. Кам'янець-Подільський
Хмельницька обл., 32300

Видавець:
Видавництво «Крок»
вул. Гайова, 56, м. Тернопіль, 46006
тел. +38 096-9431704

Підписано до друку 14.06.2016 р. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Гарнітура Arial. Умовн. друк. арк. 17,44
Тираж 300. Замовлення № 6/3.